

TC
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

102046

**TIFLÎ AHMED ÇELEBİ
HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ
VE
DİVANININ TENKİTLİ METNİ**

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. ALİ YILDIRIM**

102046

**HAZIRLAYAN
BEKİR ÇINAR**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ELAZIĞ 2000

TEZ ONAY FORMU


TC
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TIFLİ AHMED CELEBİ
HAYATL, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ
VE
DİVANININ TENKİTLİ METNİ
DOKTORA TEZİ

Bu tez 13 / 10 / 2000 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy-
çokluğu ile kabul edilmiştir.


Danışman


Yrd.Doç. Dr. Ali Yıldırım.


Üye

Prof. Dr. Sabahattin Küçük


Üye

Doç. Dr. Hosa Kavruk


Üye

Doç. Dr. Ahmet Buran


Üye

Yrd. Doç. Dr. Ahat Üstüner

Yukarıdaki Jüri Üyelerinin İmzaları Tasdik Olunur.

Doç. Dr. Ahmet BURAN

F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

XVII. yüzyılın en önemli meddahlarından olan Tıffî Ahmed Çelebi, şairlik bakımından da oldukça kudretlidir. Trabzonda doğmuş, Abdül Aziz Efendi adında birinin oğludur. Çocuk denecek yaşta güzel şiirler yazdığından Tıffî adını almıştır.

Kaynaklara göre Tıffî, Sultan IV: Murat'ın has nedîmi olup onun meclislerinde mîzahî kıssalar söylemiştir.

Müretteb bir divanı olan Tıffî, meddahlık, şeyhnamehanlık, ve hattatlık gibi bir çok sahada maharetli olduğu kadar, şairlik bakımından da oldukça başarılı bir şairdir.

Sebk-i Hindî tesiri görülen Tıffî'nin dili ince, nazik, açık ve selistir. Şiirlerinde taze bir söyleyiş hakim olup, zaman zaman orijinal imajlara rastlamak mümkündür. Şiirlerindeki redif ve kafiyelerin çoğunu Türkçe kelimelerden seçmiştir. Keskin zekasından dolayı hayal dünyası oldukça geniş ve dile yeteri kadar hakimdir.

Tıffî rind-meşreb bir şairdir. Onun şiirlerinde ne Bâkî ve Nedim'deki şûhâne edâ, ne de Şeyh Galib'deki tasavvufî edâ vardır. O kendisini Fuzûlî gibi aşk şairi olarak takdim eder.

Mesnevî nazım şekliyle yazdığı Sâkinâmesinde mensubu bulunduğu Bayramiye Tarikatının silsilesini anlatarak sakinamelerde anlatılan konu bakımından bir orjinellik yapmıştır.

Tıffî Ahmed Çelebi'nin H.(1070) M.(1659-1660) tarihinde öldüğü söylenebilir. Mezarı Koca Mustafa Paşa'da hanesi ve Silivri-kapısı hâricindedir.

SUMMARY

Tiffi Ahmet Çelebi was one of the *meddah* (story teller) and poet in the seventeenth century. He was born in Trabzon and his father was Abdül Aziz Efendi. Because he wrote nice poems in his childhood, he was called as Tiffi.

According to literature, Tiffi was special honor of Sultan Murat IV. for whom telling stories.

As a compositor, collecting his poems in a divan arranged alphabetically, Tiffi as the same time is a *meddah* (story teller), *şeyhnamehan*, and calligraph.

He was effected by *Sebk-i Hindî* approach. His form is delicate, clear, and facile. His poem has usually new statements but sometimes original images. He used Türksh in rhyme. Since he is genious, he has a large imagine and is master in language. His poem is neither coquet as in Bakî and Nedim, nor mistic as in Şeyh Galib. He sees himself as Fuzulî and presents as a loue poet.

In his work of *Sakiname* written in *mesnevi* form, he talked about the chain of *Bayramiye* Path. This is an original content for *sakinames*.

It can be said that Tiffi died in 1070of Hegera (1659-1660 A.D). His tomb is in Koca Mustafa Paşa outside the Silivri Gate.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
GİRİŞ	VI
A) 17. YÜZYILIN TARİHİ GÖRÜNÜŞÜ	VI
B) TİFLİ'NİN YAŞADIĞI DEVRİN EDEBİ GÖRÜNÜŞÜNE TOPLU BAKIŞ	IX

I. BÖLÜM

A) TİFLİ'NİN HAYATI EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	XIV
1. Hayatı	XIV
2. Edebi Kişiliği	XXI
2.1.a. Şairliği ve Sanatı	XXI
2.1.b. Dil ve Üslubu	XXXIII
2.1.c. Tıflı'nın Etkilendiği ve Etkilediği Şairler	XXXVII
2.2. Meddahlık ve Tıflı'nın Meddahlığı	LI
2.2.a. Meddah Kelimesinin Anlamı ve Tarihi Gelişimi	LI
2.2.b. Tıflı'nın Meddahlığı	LIII
2.3. Tıflı'nın Eserleri	LVI
2.3.1. Tıflı Divanının Şekil İncelemesi	LVII
2.3.1.a. Nazım Şekilleri	LVII
2.3.1.b. Vezin	LIX
2.3.2. Tıflı'nın Sakinâmesinin Muhteva Bakımından İncelenmesi	LXIII

II. BÖLÜM

A) METİN TENKİDİ VE NÜSHA TAVSİFLERİYLE İLGİLİ OLARAK KULLANILAN METOT	LXXII
B) NÜSHA AİLESİ KURMADA TAKİP EDİLEN METOT	LXXIII
C) KARŞILAŞTIRMAYA ALINAN NÜSHALARIN TANITILMASI	LXXXIV
D) METNİN YENİ HARFLERE AKTARILMASINDA İZLENEN YOL	XCII
E) TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	XCIV
F) KISALTMALAR	XCV
G) KARŞILAŞTIRMALI METİN HAZIRLANMASINDA KULLANILAN NÜSHA KISALTMALARI:	XCVII
H) BİBLİYOGRAFYA	XCVIII

III. BÖLÜM

SÂKİ-NÂME	1
KASİDELER	19
TERKİB-İ BEND	105
MÜSEDDES	109
TÂRİHLER	110
GAZELLER	116
RUBÂ-İLER	221
KIT'ALAR	223
MÜFREDLER	224
ŞAHİS ve YER İNDEKSİ	226

ÖNSÖZ

Eski Türk Edebiyatı hakkında doğru hükümler verebilmek, elimizde tenkitli ve güvenilir metinlerin bulunmasına bağlıdır. Bugün Eski Türk Edebiyatı sahasında yazılan binlerce eserden ancak bazıları üzerinde çalışma yapılabilmektedir. Divan Edebiyatını bütünüyle kavrayabilmek ve yorumlayabilmek için bir taraftan edebî mahsüllerin tenkitli metinlerini ortaya koymak; diğer taraftan da bu metinleri incelemek gerekir.

Bilindiği üzere şair ve sanatkarlar yaşadığı dönemden bizlere renkli çizgiler aktaran canlı birer ayna gibidirler. Divan Edebiyatının zirveleri olarak kabul ettiğimiz Fuzûlî, Bâkî, Nefî, Nâ'îlî-i Kadim, Nâbî ve Şeyh Gâlib gibi üstad şairlerin yanında tezkirelerde isimleri zikredilen, ikinci ve üçüncü derece şair olarak bilinen başka şahsiyetler de vardır. Bu gibi şahsiyetlerin Eski Türk Edebiyatına neler kazandırdığı konusu çok fazla aşikâr değildir.

Bu araştırma ve incelememizin konusu XVII. yüzyılın tanınmış meddahlarından ve aynı zamanda IV. Murad'ın has nedimi olan Tıfî Ahmet Çelebi'dir. Bu alanda yapılan çalışmalar, Tıfî Divanının nüshalarının hepsine ulaşarak sağlam bir şecere tesbiti sonucu yapılmamıştır. Böylece tam olarak tenkitli metni hazırlanamamıştır.

Meddah ve nedimliği ile şöhet kazanan Tıfî'nin şairlik yönü gölgede kalmıştır. Meddahlık, hattatlık ve şehnâmehanlık gibi önemli meziyetlere sahip olan Tıfî, şair olarak da oldukça başarılıdır. Bütün tezkireler Tıfî'nin şairliğinin medhetmekte müttehittir. Şeyhî, Rıza, Safayî, Âsım gibi hal tercümesi müellifleri, Tıfî'nin yukarıda sayılan meziyetlerinin yanında şairlik yönünün de ihmal edilemeyeceğini ince, zarif ve orijinal söyleyişli olduğunu belirtirler. Bu meziyetleri ile oldukça renkli bir sima olan Tıfî'nin, IV. Murad'ın huzurunda pazar geceleri Cevrî, Nefî, Arzî, Nedim, Nisârî, Beyânî ve Uzletî gibi şairlerle sohbet ettiğini Evliya Çelebi bildirmektedir. Bu çalışmamızda Tıfî'nin hem şairlik hem de meddahlık yönünün ortaya konması amaçlanmıştır. Devrin önemli kaynaklarının sitayişle bahsettiği Tıfî'yi doktora çalışma alanı olarak seçtik ve konusunu "Tıfî Ahmet Çelebi Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni" olarak belirledik.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır:

Giriş bölümünde 17. yüzyılın tarihî ve edebî görünüşü işlenmiştir.

I. Bölümde şairden bahseden kaynaklar incelenmiş, hayatı hakkında tezkirelerde ve edebiyat tarihlerinde geçen muayyen bilgiler mantıkî ve ilmî bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır. Edebî kişiliği oluşturulurken tezkirelerdeki bilgiler ve şairin kendi sanatı ve şahsiyeti ile ilgili beyitler esas alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Divan Edebiyatının büyük üstadlarından Bâkî, Nef'î, Nâ'îlî, Neşâtî gibi şairlerin onun üzerindeki etkisi ve Halk Edebiyatı şairi olan Gevherî üzerindeki tesiri şairlerin şiirlerinden hareketle mukayese yapılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şairlik yönü incelendikten sonra tezkirelerden hareketle meddahlık yönü de ortaya konulmuştur. Eserleri bahsinde Tıffî Divanı şekil bakımından incelenmiş, edebî şahsiyetini oluşturmaya mesnet teşkil edecek şiirleri ise; muhteva bakımından değerlendirmeye alınmıştır. Daha sonra Tıffî mahlaslı şairler kısaca tanıtılmıştır.

II. bölümde metin tenkidi ve nüsha tavsifleri ile ilgili olarak kullanılan metod belirtilmiş ve nüshalar tanıtılmıştır. Mikrofilm yoluyla elde ettiğimiz nüshaların bazı özellikleri verilememiştir. Bu bölümde nüsha ailelerinin hangi esaslara göre yapıldığı, metnin yeni harflere aktarılmasında izlenen yol, kısaltmalar ve Transkripsiyon işaretleri gibi hususlar da belirtilmiştir.

III. bölümde Tıffî Divanı'nın tenkitli metni verilmiştir. Farsça beyitler aslî şekilleri ile yazılmıştır. Divandaki şiir sıraları oluşturulurken önce nazım türleri ve şekilleri gözönüne alınmıştır. Sonunda ise şahıs ve yer dizini yapılmıştır.

Verilen örnek beyitler tenkitli metindeki haliyle alınmıştır. Baştaki harf nazım şekli veya türünü, birinci rakam belirtilen tür veya şeklin kaçınıcı şiir olduğunu, ikinci rakam ise beyit numarasını göstermektedir. Örnek olarak K 3 / 15 , üçüncü kasidenin onbeşinci beytini göstermektedir.

Çok dikkat ve emek gerektiren böyle bir çalışmada eksik veya yanlışlarımızın olması muhtemeldir. Bunların hoşgörüsü ile karşılanacağını ve bu alanda yapılacak başka çalışmaların bizi memnun edeceğini belirtmek isteriz.

Bu çalışma esnasında maddî ve manevî yardımlarını gördüğüm herkese teşekkürlerimi sunarım. Bu meyanda, beni bu çalışmaya teşvik eden hocam Sayın Prof. Dr. Gönül Ayan'a, engin bilgi ve fikirlerinden her zaman istifade etmeye çalıştığım hocam Sayın Prof. Dr. Sabahattin Küçük'e, yardımlarını esirgemeyen tez danışmanı hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ali Yıldırım'a metinle ilgili bazı müşkilatlarımın hallinde yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Ziya Avşar'a ve her türlü yardımı vazife telakki eden Fırat Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü hocalarıma şükranlarımı sunmayı zevkli bir borç bilirim.

Bekir ÇINAR

Elazığ , 2000



GİRİŞ

A) 17. YÜZYILIN TARİHİ GÖRÜNÜŞÜ¹

17. yüzyıl başlarında Osmanlı hakimiyetinin coğrafyası yirmi milyon kilometrekareyi bulur. İran, Orta-Asya ve Hindistan yöreleri ile birlikte dünya nüfusunun yaklaşık yarısı Türk hakimiyetine girer. Orta-Asya Türk camiasında dağılma ve siyasi parçalanmalar devam ederken Rusların yayılmaları sürmektedir. Asrın başlarında yapılan Zıttıvatoruk Antlaşması'nda Osmanlı hakamı Avusturya-Alman imparatoru'na Kral yerine İmparator diye hitab etmeyi kabul etmiş, asrın sonunda yapılan Karlofça Antlaşması ile durum değişmiş; Avrupa artık Osmanlı'nın da yenilebileceğini iyice anlamış, artık Alman-Avusturya İmparatorluğu, Rus Çarı ve Polonya Krallığı Osmanlı'ya vergi vermeyecektir.

Yıllar ilerledikçe Osmanlı'yı Osmanlı yapan ruh soğumaya yüz tutmuştur. Osmanlı kültürü artık insanların davranışlarını kontrol etmekte zorluk çekmektedir. Devlet yönetiminde insan unsuru çözülmeye başlamış, mansıbı kaptırmamak için her yola başvurulur olmuş, "kaht-ı ricâl" kendini hissettirmeye başlamıştır.

Koçi Beğ ve Katip Çelebi bu çöküşün sebeplerini kaleme alarak tedbirler sunarlar.

Osmanlı'yı güçlü kılan kanun üstünlüğü zaafa uğrayarak kitabına uydurma şeklinene dönüşmüştür. Bu sırada Osmanlı Hakamı öldürülmüş, hukukun üstünlüğü ilkesinin koruyucusu ve uygulayıcısı durumunda olan şeyhülislamlık ve ulema sınıfı da bozulmaya yüz tutmuştur. Yeniçeri ocakları şeyhülislamlığın fetvasının uygulayıcısı durumunda olduklarından bozulmalar silsilesi burada da devam edince Müslümanlığın Halifesi ve Türklerin Hakamı'nın itibarı sarsılmıştır.

Kanun uygulayıcılarının bu zafiyeti adaleti mülkün temeli olmaktan çıkarmıştır. Mâlî ve iktisadî meseleler ağılaşmış, bunlara bir de adaletsizlik ve zulüm eklenince

¹ Bu bölüm için şu kaynaklardan faydalanılmıştır:

-Mustafa İsen-Cemal Kurnaz, XVII. Yüzyıl Divan Edebiyatı, Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü s.157. Prof.Dr. Hüseyin Ayan (müşterek) Büyük Türk Klasikleri, C.5 s.59-65. Nevzat Köseoğlu, Büyük Türk Klasikleri, C.5 s.13-58. Ord.Prof. Dr.İ.Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Ankara 1983 s.177-208.Na'imâ, Tarih-i Na'imâ İstanbul, C.II,s.153. Haluk İpekten, Şu'ara Tezkireleri, Erzurum 1991.

Osmanlı mülkü huzursuzluklar ve Celâli isyanlarıyla sarsılır olmuştur. Osmanlının en büyük müesseselerinden olan toprak düzeni ve ona bağlı olan Tımarlı sipahiler çözülmeye başlamıştır.

İçerideki bu çözülmeler sürerken dışarıda da kaybedilen savaşlar vardır . Avrupa devletleri Osmanlılar'a karşı Haçlı ittifakı oluşturmuşlar. 1601 yılında meşhur Kanije Müdafası yapılır. Kazanılan zafer sonunda Tiryaki Hasan Paşa'ya vezirlik verilir. Böyle hizmetler için vezirlik verilmesini "Devlet-i Aliyyenin vezirliği benim gibi kocamış fertutlara mı kaldı?" diyerek ağlaması aslında devletin düştüğü durumu gözler önüne serer mahiyettedir.

Bir taraftan Batı cephesinde savaşlar bütün şiddetiyle sürmekte iken Şah Abbas Tebriz'i kuşatır. Celâli isyanları ve Batı savaşları yüzünden doğu ihmal edildiğinden Şah Abbas'ın huzursuzlukları devam etmiş, nihayet 26 Eylül 1618'de eski şartlarla nihai barış imzalanır.

21 Aralık 1603'te I. Ahmed Osmanlı hakanı olur. Bu dönemde Celâli isyanları Anadoluyu kasıp kavurmaktadır. Sadrazam Kuyucu Murad Paşa aynı şiddetle karşılık vererek Boğazlardan Suriye'ye kadar her yanı tarayarak 1608'de dörtyüz Celâli bayrağı ile İstanbul'a döner.

22 Kasım 1617'de Sultan I. Ahmed vefat eder. Osmanlı tarihinde ilk defa oğul yerine kardeşi I. Mustafa tahta geçer. Ancak ruh hali bozuk olduğundan 26 Şubat 1618'de tahttan indirilerek I. Ahmed'in oğlu II. Osman tahta geçer.

II. Osman kendisinden önce Sultan Mustafa'nın tahta geçirilmesinden dolayı ulema, vüzera ve Kapıkulu askerlerine karşı güvensizdir. Türkmenlerden atlı yazmak arzusuyla Anadolu'ya geçmek arzusundadır. Bu amaçla Hacca gitmek üzere otağ kurulur. Ancak kuşkulanan asker ayaklanır ve Genç Osman 20 Mayıs 1622'de şehid edilir.

Bu acıklı olayın yankıları büyük olmuş ve uzun süre devam etmiştir. Erzurum'da Abaza Mehmed Paşa gibi birçok kişi padişahın intikamını almak arzusuyla ayaklanır. Kapıkulu Ocağı hırsın ve paramın oyuncağı haline gelmiş devlet kul takımının

elinde kalmıştır. Sık sık vezirler değişmeye başlamış, ehil olmayanlar iş başına gelmişlerdir. Bu olaylar devam ederken Sultan II. Mustafa ikinci defa tahttan indirilir ve yerine Sultan II. Mustafa'nın onbir yaşındaki oğlu IV. Murad 9 Eylül 1623 te padişah olur.

Sadrazam Kemankeş Ali Paşa rüşvetle iş gördüğünden kendisine öğüt veren Şeyhülislam Yahya Efendi'yi azlederek yerine Esad Efendi'yi tayin eder. Merkezdeki bu otorite boşlukları taşraya yansımış, Erzurum, İran ve Bağdat'ta isyanlar olmuştur. 18 Mayıs 1632'de duruma hakim olan IV. Murad Sadrazam Topal Receb'in başını kestirir. Büyük bir ayak divanı toplayarak zorbalıklardan, zulümden, devletin tehlikeye girdiğinden bahseder. İstanbul ve Anadolu'da büyük bir temizlik hareketine girişerek fitne yatağı kahveler kapatılır, içki yasağı koyar, İstanbul'da şüpheliler ve kabadayılar temizlenir. 9 Şubat 1640'ta IV. Murad'ın vefatıyla yerine tahta Sultan İbrahim geçmiş bir süre için kontrol altına alınan olaylar yeniden bozulmuştur. Sultan İbrahim boğdurularak yerine yedi yaşındaki oğlu IV. Mehmed tahta geçer(8 Ağustos 1648).

İçteki bu karışıklıklar artarak devam etmiş, vergi zulüm ve rüşvet halkı canından bezdirir hale getirmiştir. Valiler başına buyruk hareket etmeye başlamış, otorite boşluğu had safhaya ulaşmıştır. Anadolu'da Haydaroğlu, Katırcıoğlu, Gürcü Abdünnebi, Abaza Hasan Paşa isyanları huzursuzluğu daha da arttırıcı faktörler olmuştur. 1656'da Köprülü Mehmed Paşa sadrazamlığa getirilir. İçeride ve dışarıda başarılar kazanan Köprülü Mehmed Paşa 1661'de ölünce yerine oğlu Fazıl Ahmed Paşa getirilir. Babasının başarılarını sürdüren Fazıl Ahmed Paşa 3 Kasım 1676'da ölünce yerine Merzifonlu Kara Mustafa Paşa getirilir. Viyana kuşatmasında Hatt-ı Hümayun'u öperek ölür.

Bütün Avrupa devlerinin ve Rusyanın katıldığı Kutsal İttifak her taraftan saldırıya geçer. Budin, Uyvar, Mora elden çıkar. Köprülüler dönemindeki sükûnetten sonra Merzifonlu gibi dirayetli bir sadrazam bulunamaz. Ulema ve halk arasındaki huzursuzluk arttığından padişah tahtdan indirilerek II. Süleyman padişah olur. 23 Ağustos 1691'de ölen II. Süleymanın yerine küçük kardeşi II. Ahmed padişah olmuştur. II. Ahmed'in 1695'te vefat etmesiyle II. Mustafa tahta geçer. Ordunun başında bizzat savaşa katılan padişah, bir süre için ordunun moralini düzeltse de kazanılan

zaferler kalıcı olmaz. Asrın sonunda yapılan Karlofça Antlaşmasıyla (26 Ocak 1699) Erdel, Macaristan, Ukrayna , Mora, Azak ve çevresi kaybedilmiştir.

Yukarıda ana hatlarıyla verilmeye çalışılan olaylardan da anlaşılacağı üzere 17. asır “kültürel soğuma”nın belirginleştiği bir dönemdir. Kültürün değerleri hayattan çıkarılıp konuşulup yazılan kavramlara dönüşmüştür. Bu sürecin maddî tezahürleri duraklama ve gerileme olarak kendini göstermektedir. Her kültür kendi imanının aydınlığını heyecanı nisbetinde görür. Kültürel soğuma sürecinde ameller iman ölçüleri dışına çıkmaya başlar ve fertlerde davranış sapmaları başlar. Devlet hayatında hukuka bağlılık ve hukukun üstünlüğü ilkesi bu süreçte zaafa uğrar. Sonuç itibarıyla 17. Yüzyıl Osmanlı devletinin bütün müesseselerinde bozulma çözülme ve gerilemenin başladığı, devletin hızla “kemâlden zevâle” doğru sürüklendiği hazin bir dönemi temsil eder.

BYTIFLİ’NİN YAŞADIĞI DEVRİN EDEBİ GÖRÜNÜŞÜNE TOPLU BAKIŞ

XV.yüzyılda gelişmesini tamamlayan Divan Edebiyatı XVI. yüzyılda en yüksek noktasına ulaşmış, XVII. yüzyılda da yükselişine devam etmiştir. Devletin siyasî alandaki çöküşü karşısında Türk edebiyatı müsbet ilerlemesini sürdürmüştür. Edebiyat ve sanattaki siyasal ve toplumsal hayatın tersine ilerleyişin sebebini devletin kendine has tutumunda ve Divan edebiyatının kendi mantığı içinde aramak gerekir. Divan edebiyatının kendi yapısı gereği yaşadığı gerçek hayatın biraz dışında soyut ve kalıplaşmış bir kavramlar sistemine dayanmasında aramak gerekir.

XVI. yüzyılda zeferlerle dolu ihtişamlı hayatın izleri henüz silinmemiştir. XVII. yüzyıldaki çöküntüler henüz zihniyetlere aksetmemiştir. İdareciler ve halk bu çöküntüden kurtulabileceklerine inanmışlar böylesine güçlü bir devletin çökebileceği kimsenin aklına gelmemiştir. Birtakım sıkıntı ve çöküntüler devletin üst kademelerindeki görevlilerle aydınların maruz kaldıkları tayin ve terfiler bazı şikayetlere mahal vermişse de çok fazla yaygınlık kazanmamıştır. Saray ve devlet büyüklerinin konaklarında şairlerin korunup gözetilmesi edebiyatın gelişmesini etkilemiştir.

Bu yüzyılda Divan şiirinin vakadan ziyade soyuta dayanması gelişimini sürdürme sebeplerinden birisidir. Toplumdaki bu bunalımlı hadiselerden şairlerin hiç etkilenmediği de söylenemez. Fakat bunun hissedilmesi için uzun yılların geçmesi gerekecektir. Nitekim yüzyılın sonuna doğru sosyal hayattaki çalkantılar edebiyatı da etkilemeye başlamıştır Nailî ve Neşatî'den Lâle devrine kadar büyük şâir yetişmemiştir. Yaşanılan sıkıntılı hayatın edebiyattaki tezahürleri başka olmuş, gazellerde insan ruhunun derinliklerine kadar inen derin bir ıstırap biçiminde kendini göstermiş, ve bu yüzyıl edebiyatı hiciv ve hezel alanına yönelmiştir. Rüşvet zulüm ve ahlaksızlıklar şairleri didaktik tarzda şiir yazmaya sevk etmiştir.

Divan edebiyatının bu yüzyılda gelişmesini devam ettiren temel etken, şiirin hayatın bir parçası sayılmasıdır. Bilindiği gibi Osmanlı sultanlarının birçoğu şiirle uğraşmışlar ve devletin en sıkıntılı dönemlerinde bile şairleri himaye etmişlerdir. Ayrıca bu asırda padişahların yanında Yahya ve Bahaî Efendiler gibi şair şeyhülislamın da varlığı şairlere itibar kazandırmıştır.

Bu yüzyılda İran edebiyatına ilgi devam etmiştir. Kimi mesnevilerde ise İran edebiyatından geri kalınmadığı belirtilmektedir. Nev'î-zâde Atayî Sâki-nâme adlı mesnevisinde :

Ki medh ü tegâzülde Rûmî-kalem

Olub gâlib-i sâhirân-ı Acem²

beytini söylemiş, Ganî-zâde Nâdirî de Şeh-nâme adlı mesnevisinde aynı konuda şöyle demiştir:

Kasîde gazel tarzında Rûmiyân

Virürler Acem'ler kadar gerçi şan³

XV. yüzyılda Ahmet Paşa, Necatî, Şeyhî; XVI. yüzyılda Fuzûlî, Bâkî ve Hayâlî Bey gibi mükemmel örnekler veren büyük şairler yetişmiştir. XVII. yüzyıl şairleri böyle

² Sadettin Nüzhet Ergun, Tanzimata Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri, İstanbul 1931, s.349

³ A.g.e., s.351

güçlü temsilcilerin peşinden geldiklerinden İran şairlerinden ziyade bu güçlü temsilcileri kendilerine örnek almışlardır.

Bu yüzyılda edebiyatın genel karakterinde büyük bir değişiklik görülmez ve tekamülünü sürdürmeye devam eder. Ancak bu yüzyılın kendine özgü şartları gereği edebiyat daha içine kapalı bir hale gelmiş şairler gerçek hayattan kaçarak tasavvufa sığınmışlardır.

Belki bu yüzyılın en önemli özelliği üsluptaki yenileşme ve değişimdir. Daha çok gazel tarzında kendini gösteren bu yeni değişik üsluba sebk-i Hindî denir. Bu akım XVI. yüzyılda İranda doğmuş, Hindistanda gelişmiş, daha çok Hindistan ve Afganistanda XVII. yüzyılda ise Türk edebiyatında etkili olmuş, bir edebi akımdır. Bu akım Hind edebiyatından da etkilenmiştir. Sebk-i Hindinin büyük şairleri Figanî (Ö.1519), Urff-i Şirazî (Ö.1590), Nazirî (Ö.1612), Tâlib-i Amûlî (Ö.1626), Kelîm-i Kâşânî (Ö.1651), Sâib-i Tebrîzî (Ö.1670), Feyzi-i Hindî (Ö. 1695), Şevket-i Buharî (Ö.1699)'dir.

İran'da kendisinden çok söz edilen, buna karşılık Hindistan'da üne kavuşmuş Baba Figanî ile ilk belirtileri görülen sebk-i Hindî'nin özellikleri ana çizgileriyle şöyledir⁴ Sebk-i Hindînin en önemli vasfı anlamın söze üstün olması anlama sözden daha fazla önem verilmesidir. Anlam derin, geniş ve iç içe; aynı zamanda ince ve zariftir. Şiirde anlam derinleştikçe gerçeğin anlatılması sınırlı kalmış ve hayal unsurlarına başvurma gereği ortaya çıkmıştır. Bu hayaller derinleştikçe ıstırap şiirin en çok işlenen konusu olmuştur. Hayallerin derinliklerine inebilme çabası şiirde mübalağa ve tezat sanatının çok kullanılmasını gerektirmiştir. Sebk-i Hindî'nin önemli özelliklerinden biri de eski manzumların bazıları bırakılarak gayelerine uygun yani ıstırapın anlatıldığı yeni mazmunlar bulunmuştur. Şiirde tasavvuf hakim unsurdur. Gerçek yerine hayalî, dış ortam yerine insanın iç dünyasını konu edinmişlerdir. İstıraplı hayat şairleri tasavvufun imaj ve sembollerine sığınma zarureti doğurmuştur.

Sebk-i Hindî şairleri bu anlam özelliklerine uygun dil oluşturmuşlardır. İnce zarif ve süslü bir dil kullanmışlar. Yeni kelime ve kavramları şiire sokmuşlar, şiirde anlam ön

⁴ Haluk İpekten, Na'îlî Kadim Hayatı ve Edebî Kişiliği Ankara 1973,s.73-76 ve Haluk İpekten Na'îlî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları. Erzurum1984.

planda olduğu için gereksiz sözlerden kaçınmışlardır. Bunu sağlamak için söz sanatlarından vazgeçilmiş, buna karşılık teşbih, istiare, mecaz-ı mürsel, kinâye, telmih, irsal-i mesel gibi sanatlar tercih edilmiştir. Söz sanatlarının kullanılmamasından kaynaklanan ahenksizlik şairlerin seçtikleri kelimelerin mûsikîsi, zengin kafiye ve rediflerle giderilmiştir.

Yukarıda sayılan özelliklerin birisi veya hepsi bu yüzyılın bütün şairlerinde görülür. Başta Nailî olmak üzere Şehrî, İsmetî, Neşatî, Fehîmî Kadim gibi şairlerde ise bu özelliklerin tamamını görmek mümkündür. Türk edebiyatı bu yüzyılda gazel sahasında Şeyhülislam Yahya, Nâîlî-i Kadim, Nâbî; kaside sahasında Nef'î gibi büyük şairler yetiştirerek altın çağı yaşar. Bu yüzyılda I. Ahmet (1590-1617) Bahtî, IV. Murat (1612-1640) Murâdî mahlasıyla şiirler yazan padişah şairlerimizdir. Yüzyılın diğer önemli şairleri şunlardır:

Sabrî, Şeyhülislam Bahâyî, Cevrî, Nedîm-i Kadim, Vecdî, Fehîm-i Kadim, Riyâzî, Râsih, Sabit başta olmak üzere Ganî-zâde Nâdirî, Kaf-zâde Fâizî, Azmi-zâde Hâletî, Mantıkî, Nev'î-zâde Atâyî, Râmî, Sabûhi, Âlî, Tıffî, Mezâkî, Güftî, Kelîm Fasîh ve Râmî Paşa'dır.

XVII. yüzyıl sadece gazel ve kaside sahasında değil; mesnevi, tarih ve biyografi alanında da önemli eserler verilmiştir. Yüzyılın en tanınmış nasirleri edebiyatımızda süslü nesrin ustaları da sayılan Veysî ve Nergisî'dir. Bu yüzyılda Evliya Çelebi, Katip Çelebi Naîma, Peçevî İbrahim Efendi gibi tarihçiler de yetişmiş dönemin dil özelliğini yansıtan eserler vermişlerdir. Bu yüzyılda edebiyatımızın hemen her sahasında başarılı eserler yazılabilmesinin sebeplerinden birisi şairlerin önceki yüzyılların birikimlerinden faydalanmalarıdır.

Bu yüzyıl “şuara tezkireleri” bakımından da verimli geçmiştir. Yüzyılın ünlü tezkirecileri ve eserleri şunlardır: Riyazî, Riyazî'ş-Şuara; Fâ'izî, Zübdetü'l-Eşar, Rızâ, Rızâ Tezkiresi; Yümnî, Yümnî Tezkiresi; Âsım, Zeyl-i Zübdetü'l-Eşar; Güftî Ali, Teşrifâtü'ş-Şu'ara. Bu yüzyıl tezkirelerinin en önemli özelliği ise biyografilerin kısalıp şiir örneklerinin çoğalmasındır.

Bu yüzyılda Taşköprü-zâde'nin "Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fi Ulemâ'i'd-Devleti Osmâniyye" adlı eseri biyografi türünün en güzel örneklerindendir.



İ.BÖLÜM

A) TIFLÎ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. Hayatı

Meddahlık ve nedimliği şairliğini gölgeleyen “tab’ı metin , lisanı selis” üstat bir şair olan Tıflî Trabzonda doğmuştur. Safayî namının Ahmet olduğunu belirttikten sonra “Trabzonda zuhûr itmişdür. Evâ’il-i hâlinde kesb-i kemâl-i ma’rifet idüp devlet-i Sultân Murad Hân-ı Râbî’de dâhil-i meclis-i pâdişahî ve nedîm-i hâs-ı şehriyârî olmağla marûn-ı şeref-i münâdemet-i meşhûr-ı cihân”⁵ olduğu şeklinde bilgiler verir. Sultan IV. Murad’ın nedîmi olup İstanbul’da yaşadığından bahseden Şeyhî⁶, Müstakim-zâde⁷, Belîğ⁸, Mehmed Süreyyâ⁹ İnehan-zâde Mehmed Nail¹⁰ ve Hammer Tıflî’nin İstanbullu olduğunu kaydederler. Babası Abdülaziz Efendi isminde bir zattır. Hamâmi-zâde İhsân¹¹ Tıflî’nin “henüz çocuk denecek yaşta iken tabiat-ı şî’iriyasını izhâr ettiğinden Tıflî tahallüs”ettiğini ve “Murâd râbî’a nın nüdemâsından olup Trabzonlu” olduğunu bildirmektedir. Ayrıca Evliya Çelebi¹² “kadd ü kâmet sahibi olduğundan “*Leylek Tıflî*” lâkabıyla anıldığını belirtir.

Şâ’irin doğum tarihi belli değildir. Keskin zekasından dolayı meddah ve nedim olarak şöhret bulmuş, bu kabiliyetiyle IV. Murad’a intisab etmiştir. İstanbul’a hangi tarihte geldiği kaynaklarda belirtilmemiştir. Ancak şair “Rûma gelmiş daği lisân bilmez” (K2/ 23) diyerek İstanbul’a dışardan geldiğini kendi şiirinde belirtmiştir.

Şairden bahseden kaynaklar, Tıflî’nin Sultan IV. Murad’ın çevrsinde Şehnâme’yi inşâd ve nükteli olduğu kadar, mizahî kıssalarda telif ettiğini kaydeder.

⁵ Tezkire-i Safayî ,Haz. Pervin Aynagöz, İnceleme , Metin ,İndeks, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Elazığ 1988 s.307

⁶ Vâkayü’l Fudalâ s.677

⁷ Tuhfetü’l Hattâtin ,s. 60

⁸ Nuhbetü’l-Asâr li Zeyli Zübde’ti’l-Eş’âr Haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Gazi Üniversitesi yy., Ankara 1985 s.294

⁹ Sicill-i Osmanî s.286

¹⁰ Tuhfe-i Nâ’ili , s.589

¹¹ Trabzon Şairleri “gayr-i matbu” , s.63

¹² Seyahatnâme C.I., s. 671

Safâî¹³, Tıfî hakkında “iltifât-ı sultânîye mazhar olan nüdemâdan ve ol asruñ şu‘arâ-yı zevî’l-i‘tibârdan ‘ale’l-huşûş şehnâme-hânlıkda ve sergüzeşt naklinde bî-naẓîr-i ruzgâr ve meddah-ı şîrînkâr ve meclis-i meydân-ı belâgatda pehlüvân-ı rûzgardur” derken Sâlim’de¹⁴ 1120’de vefât eden “ Kırîmî Mehmed” maddesinde Kırîmî’yi Tıfî ile mukayase ederek “Tıfî merhum kadar sergüzeşt söyler bir ehl-i tab‘u ma‘rifet-perver idi” demektedir. Güftî de Tezkîresinde¹⁵ Tıfî’nin şa‘irliği yanında meddahlığı ve Şehname hanlığına da zikretmektedir. Şeyhî¹⁶ Tıfî’nin “bî-naẓîr Şehnâme” okuduğunu belirterek “bazı sergüzeşti olmak üzere muhterî ve bedîhî hikâyât-ı muhayyile nakl idüp aslı cümle nâ‘t-ı ma‘lûmı iken hayli âb u tâb virmekle erbâb-ı devletüñ manzûr olup hattâ şehensâh-ı âlî-nejâd Merhûm Sultan Hân Hazretler’ine nedîm ve dâhil-i bezm-i humâyûn-ı mu‘allâharîm olmanın bu takrîbe gümrükden ve bâzı evkâfdan vazîfeler idünüp hoş-vakt idi” derken Safâî¹⁷ de “ba‘zı evkâfdan ve gümrükden vezâyife mutaşarrıf-ı hoş-hâl ve müreffehi’l-bâl iken ...” diyerek müreffeh bir hayat sürdüğünü belirtir.

Tıfî müreffeh bir hayat sürmesine rağmen, devlet nizamındaki kötü gidişi zaman zaman şiirlerinde aksettirmiş, siyasi otoritenin bunlara kayıtsız kaldığını, ve gururu elden bırakmadığını, böyle devam ederse devletin bekasının kötü olacağını vurgulamıştır:

Ehl-i devlet ki kırmaz câm-ı gurûr elden

Dest-i şemşîr ile sîlî-i fenâdan gâfil G 113/ 2

Mânend-i nakş-ı âb u âşâr-ı devletüñ

Yokdur bekası kârgah-i inkılâbdur G 36/ 4

Tıfî IV Murad’ın has nedîmi olmasına rağmen, zaman zaman şiirlerinde O’nun uygulamalarından şikâyetçi olduğu görülür.

¹³ Aynagöz, 1998 s.307

¹⁴ Tezkire-i Salim , Der-Saadet -İkdam Matbası 1310 s.568

¹⁵ Güftî , Teşrifatü’s-Suâra “ Tıfî ” mad.Haz. Kâşif Yılmaz (doktora tezi) Erzurum 1983

¹⁶ Vākayî’l-Fudalâ ,s.677

¹⁷ Aynagöz, 1998 s.307

Ben dimem saña duhân içme yasâğ oldu yine

G 150/3

Tıfî'nin ölüm tarihi ile ilgili muhtelif bilgiler vardır. Üstât şâ'irlerimizden Nâ'îlî vefâtına "Târih-i vefât berây-ı Tıfî Çelebi başlığı altında şu tarihi düşmüştür:

Tıfî kuluftı eyliye ukbâda Hudâ

Maḳsûre-nişîni huld u magfûr-ı ebed

Târihi vefâtını demiş mâder-i dehr:

Gehvâre-i râhat ola Tıfî'ye lahd¹⁸

Bu tarih ise H.1070 tarihine tekabül etmektedir.

İsmâ'il Belig¹⁹ ise "Biñ yetmiş senesinde şeh-nâme-i 'ömri temâm oldu . Fevtine Nâ'îlî merhûmun târihidir diyerek şu tarihi vermiştir:

Gehvâre-i râhat ola Tıfî'ye lahd

Gölpınarlı²⁰, Tıfî'nin ölüm tarihi için ... "Müstakim-zâde Risâle-i Melâmiye-i Şuttâriyye'sinde şâ'ir Tıfî'nin H.1070) (M.1659-1660) Hamzavîlerden olduğunu ve Hamza Bâlî'nin yakınına gömüldüğünü yazmaktadır.²¹ Mezar taşında akrabasından Nazmî Mehmed Efendi'nin²² söylediği şu tarihin kesin olduğunu belirtiyor:

¹⁸ Nâ'îlî Divânı , Haz. Prof. Dr. Haluk İpekten , Akçağ yy., Ankara 1990

¹⁹ Nuhbet-'l-Asâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'ar Haz Abdülkerim Abdulkadiroğlu G.Ü yy Ankara 1985 s.292

^{*} Belig'de geçen bu mısra " Gehvâre-i râhat ola Tıfî'ye lahd " şeklinde okunmuştur.

²⁰ Mevlanadan Sonra Mevlevîlik İstanbul 1983, s.213

²¹ Aynı bilgi a.g.e in 310. sayfasında 139. numaralı dipnotta tekrarlanmaktadır.

²² Nazmî Mehmed Efendi Halvetî şeyhlerinden olup 1065 tarihine Yavaşca Mehmed Ağa zâviyesine şeyh olup 1112de vefât etmiştir.

(Tezkire-i Sâlim'de s.672-674 Şeyh Nazmî Mehmet Efendi için verilen geniş malûmatın özeti şöyledir):

"Zâhir ve bâtını ma'mûr bir zât-ı faḳdâ'il-i mersûm" ve "Şeb ü rûz ḫalvet-ḫânelerinde 'ilm ve ibâdetle muḳim ve 'ilm-i zâhir ve bâtında zihni şerifleri müstakim bir zat-ı sûtûde şîfât" olduğu, mi'yarü'l -tarîk) ismiyle bir eserinin bulunduğu ve Nazmî mahlasıyla müretteb divân yazdığı bildirilmekte "celîfâ'l-'ünvân" olduğu kaydedilmektedir.

O üstād-ı yegāne şeyh fenni Tıffî'nüñ ey Mevlā
 Du'āsın zīver-i levh-i zebān hāş u 'ām eyle
 Bu hāristan-ı dünyādan göçüp 'azm itdi 'uqbāya
 Miyān-ı cennet 'adını aña cāy-ı hārām eyle
 Recā eyle Cenāb-ı Hākka Nazmî fevtine tāriḥ
 Didüm "gehvāre-i cennetde Tıffî'ye makām eyle"²³

Bu tarih de 1070 tarihine tekabül ediyor.

Şeyhî Mehmed Efendi²⁴ “..Biñ yetmiş bir tarihinde fevt oldu. Silivri kapısı hāricinde medfen ve nakş seng-i qarār-ı akrabāsından Şeyh Nazmî Efendi'nin didigi tarih mevzundur”diyerek bu tarihi delil göstermekle birlikte vefâtını 1071 olarak vermektedir.

Safāyî Tezkiresi'inde “..biñ yetmiş dört hudūdunda şandālî-nişîn-i bezm-gāh-ı vādî-i hāmūşān olmuştur. Fevtine Şeyh Mehmed Nazmî bu tāriḥi nazm itmişdür.

Tāriḥ-i Vefāt-ı Tıffî

Niyāz ile Cenāb-ı Hākka Nazmî Fevtine tāriḥ

Didüm gehvāre-i cennetde Tıffî'ye makām eyleye²⁵

Bu tarih aslında H.(1080) M(1669-1670) tarini göstermekle birlikte Safāyî H.(1074) M.(1663-1664) olarak vermiştir.

Hammer de Osmanische Dichtkunst , III, 449' da bu son kaynağa istinaden H (1074) M.(1663-1664) tarihini gösterir.Rieu, Catalogue of Turkish Mss.in the Britich Museum s. 198'de aynı tarihi tekrarlar ²⁶

²³ Gölpınarlı, 1931,s.132

²⁴ Vekāyi-'l-Fudalā s.677

²⁵ Pervin Aynagöz , Tezkire-i Safāyî Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi) Elazığ 1988

Tuhfe-i Nā'ili²⁷ ise Tıflî'nin vefâtını H.(1074) M.(1663-1664) olarak kaydederken Nā'ili'nin **Gehvâre-i râhat ola Tıflî'ye lahd** tarihini vermiştir. Oysa bu tarih H.(1070) M.(1659-1660) senesine tekabül etmektedir. Ayrıca aynı eserde Mecelle'de H.(1071) M.(1660-1661) tarihinin verildiği de kayıtlıdır.

Fuad Köprülü²⁸ Tıflî'nin H.1071 (M.1660/1661) senesinde vefât ettiğini ve Silivri kapı dışındaki Hazret-i Bâli civârına gömüldüğünü söylemekde hem Belîğ tarafından verilen H.(1070) M.(1659-1660) tarihinin hem de Safâyî tarafından verilen H.(1074) M.(1663-1664) tarihinin yanlış olduğunu belirtmektedir.

Gölpınarlı²⁹ ise Nā'ili'nin rübâisi ile Nazmî Mehmet Efendi'nin nazmındaki tarih mısraının H.1070 M.(1659-1660)senesini gösterdiğinden ayrıca Müstakimzâde de bunu tasrih eylediğinden herhalde H.(1070) M.(1659-1660)'te öldüğü muhakkaktır demektedir.

Mehmed Ali Aynî³⁰ Tıflî'nin İdris-i Muhtefî'nin halîfesi olduğunu, vefâtının H.(1070) M.(1659-1660) olup Silivri kapı dışarısında Hazret-i Hamza Bâli civârında medfûn olduğunu bildirir.

Fuad Köprülü³¹ Süleyman Faik Efendi Mecmuasında Tıflî'nin Melâmîliğinin mukayyed olduğunu bildirdiğini, Mecmu'âda "...Sultân Murâd-ı Râbi' Han zamân-ı devletinde şehriyârî olan Tıflî Efendi Tarikat-ı Bayrâmiyeden şâ'ir-i mâhir olup..." ifâdesinin bunu teyit ettiğini söylemektedir.

Müstakim-zâde³² İdris-i Muhtefî'ye müntesip bulunduğunu tavih ve Sarı Abdullah Efendinin gece gündüz hem-sohbeti olduğunu tasrih eylemekde ve " Beynel ihvân tab'ı şerifleri meşreb-i fenâya mâ'il olduğu malûm" bulunduğunu kaydetmektedir.

²⁶ Fuad Köprülü, İA " Tıflî " mad. s. 234

²⁷ Tuhfe-i Nā'ili s.589

²⁸ İ.A " Tıflî " mad. s.234

²⁹ Melâmîlik ve Melâmîler İstanbul 1931 s. 132

³⁰ Hacı Bayram Veli Ceride-i Havadis Matbası İstanbul 1343 s.127 .

³¹ Edebiyat Araştırmaları "Meddahlar" s.395

³² Risâle-i Melâmiye-i Şattâriyede s. 74

İncelemeye esas aldığımız ve kanaatimizce en önemli nüshalardan birisi olan “B” (Britishe Museum) nüshasında (v.79/b) Tıffî’nin ölümü hakkında farklı şahıslarca verilen tarihlerin hepsi H.(1070) M.(1659-1660) tarihini göstermektedir. Bu tarihler şunlardır:

Tâhir:

Geldi bir eksikli târih dedi kim

Tıffî’nin Mevlâ mekânın cennet-i adn eyleye **H.1070**

Tâhir tarafından düşülen bir diğer tarih ise şöyledir:

Didiler ahbâb-ı Tâhir şad âh eyleyüp târihin

Oğuyunuz rûh-ı pāk-i Tıffî için Fātiha **H.1070**

Nihâdî:

İrtihâl eyleyicek didi Nihâdî târih

Tıffî’nin cennet-i adn ede mekânın Bâkî **H.1070**

Ahdî:

Zebân-ı hâtif-i gaybdan Ahdî didi târihin

Zemîn-i mehdine şaldı Tıffîyi vü şeb-i ecel geldi **H.1070**

Şefî Ali :

Rıhlet idicek didi Şef'î târih

Ṭıffî Çelebiye ide Bārî rahmet

H.1070

İsimsiz bir şair tarafından düşülen tarih de H.(1070) M (1659-1660) tarihini göstermektedir:

Gitdi hayfâ Ṭıffî üstâd gül-i şehensâha hem

Dâ'im anuñla ola ehl-i cennet hem-nişîn

.....

Ola Ṭıffî mu'nis-i etfâl-i Firdevs-i berîn

H.1070

Safâyî tarafından Şeyh Mehmed Nazmî'nin tarihi delil gösterilerek Ṭıffî'nin ölümü için H.(1074) M (1663-1664) tarihinin verildiğini söylemiştik. Bu tarih kanatımızca beytin ikinci mısrasının son kelimesi olan “eyle” kelimesinin “eyleye” şeklinde okunduğundan H.(1080) M.(1669-1670) tarihine takabül etmektedir. Bu kelime “eyleye” şeklinde okunduğu takdirde vezne de uymamaktadır. Hem vezin hem de tarihi yanlış çıkaran bu kelime “eyle” şeklinde okunduğunda ise tarih H.(1070) M. (1659-1660) çıkacak böylece vezin de düzelecektir. Bu durumda Şeyh Nazmî'nin Safayî tarafından verilen tarihi kanaatimizce şu şekilde olmalıdır:

Niyâz ile cenâb-ı Hâkka Nazmî fevtine târih

Didüm gehvâre-i cennetde Ṭıffî'ye makâm eyle

Şafâyî kaynak gösterilerek Hammer ,(*Osmanische Dichtkunst* ,III s.449) ve Rieu, (*Catalogue of Turkish Mss.in the British museum* s.198) tarafından verilen H.(1074) M.(1663-1664) tarihi kanaatimizce yanlıştır.

Fuad Köprülü Şeyh Nazmî Efendi'nin tarihine istinaden Şeyhî Mehmed'in *Vakayîül-Fudalâ*'sında verdiği tarihi kaynak gösterek H.(1071) M.(1660-1661)'de fevt olduğunu söylese de bu tārîh hesaplandığında H.(1070) M.(1659-1660)'a tekâbül etmektedir.

Yukarıdaki bilgilerin ışığında Tıffî Ahmed Çelebi'nin H.(1070) M.(1659-1660) tarihinde öldüğü söylenebilir. Süleyman Faik Efendi ³³ “ Koca Mustafa Paşa'da hanesi ve Silivri-kapısı hâricinde” mezarının bulunduğunu belirtir.

2. Edebî Kişiliği

2.1.a. Şairliği ve Sanatı

Kuruluşunu 15. yüzyılda tamamlamış olan Divan edebiyatı 16. yüzyılda gelişmeye devam etmiş, hatta bu yüzyılda Türk edebiyatının zirve şahsiyetleri yetişmiştir. Daha önceki yüzyıllarda olduğu gibi 17. yüzyılda da büyük şahsiyetler yetişmeye devam etmiştir. Fuzulî ve Baki'nin şiirlerinde kemâl noktasına ulaşan divan şiiri, 17. yüzyılda müsbet ilerlemesini sürdürmüş, Nef'î , Nâ'îlî , Neşâtî Nâbî gibi sadece bu yüzyılın değil; bütün Türk edebiyatının en büyük şairleri diyebileceğimiz şahsiyetleri bu asırda yetişmiştir. 17. asırda şairlerimizin “Sebk-i Hindî ” akımını cazip bulmalarında veya şiirde kanaat ve tevekküle yer veren hakîmâne tarzı seçmelerinde İranlı üstadların tesiri bulunmakla beraber bunda bilhassa Osmanlı cemiyetinin içtimaî durumunun rolü olmuştur.³⁴

Meddahlık ve nedimliği şairliğini gölgeleyen Tıffî de bu asırda yetişmiş önemli şairlerimizdendir. Tezkireler Tıffî'nin meddahlık ve nedimliği yanında şairliği konusunda da önemli bilgiler nakletmektedirler.

³³ Mecmu'â v.61/b

³⁴ Hasibe Mazıoğlu, Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik, Akçağ yy., Ankara, 1992 s.2

Safâî³⁵ “..iltifât-ı sultâniye mazhar olan nüdemâdan ve ol asruñ şu‘arâ-yı zevi’l-ihtirâmından ‘ale’l-ḥuşûş şehname-hânlıḡda ve sergüzeşt naklinde bî-nazîr-i rûzgâr ve meddâh-ı şîrînkâr ve meclis-i meydân-ı belâgatda pehlüvân-ı rûzgardur....Müretteb Dîvân-ı fesâhat-‘ünvânı vardır” diyerek Tıfî’nin Dîvânını belâgat ve fesâhat bakımından övmektedir.

Rızâ³⁶ Tıfî’yi “..Tâze-gü olup şu‘arâ-yı zevi’l-i’tibaruñ fûsahâsından ve erbâb-ı ma‘ârifin bülegâsından sâhib-i ihtirâ‘ şâ‘ir ve aḡrâmı nâdirdür” şeklinde kaydetmekte, onun orijinal bir şâir olduğunu ve aḡranının nâdir bulunduḡunu bildirmektedir.

Şeyhî³⁷ “...ḡâyet bî-nazîr şehname ve bâ‘zı sergüzeşti olmak üzere muḡterî ve bedîhi hikâye-i muhayyile nakl idüp aslı cümleñüñ ma‘lûmu iken hayli âb u tâb virmekle erbâb-ı devletüñ manzûr...” olduğunu belirterek, herkesin ma‘lûmu olan hikayeleri hayal dünyasında zenginleştirerek farklı ve yaratıcı bir üslupla yeniden anlattığını söyler.

Güfî³⁸ de mizâhî bir tarzda Tıfî’nin şi’irini överek “tâze-güy” olarak nitelendirir ve aynı zamanda şehname-hânlıḡından ve meddahlıḡından da ilginç bir şekilde bahseder:

Bir daḡı Şâh-nâme-hân-ı kadîm

Tıfî-i tâze-güy-ı köhne nedîm

...

Şi’rine nisbet oldu tâze vü ter

Türrehât-ı kabîle-i ‘Anter

...

Heykel-i şi’ri turfe âfetdür

Pây-tâ ser tamam lînetdür

³⁵ Tezkire-i Safâî, Haz .Pervin Aynagöz F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi) Elazığ 1988 s.307

³⁶ Tezkire-i Rızâ , Der-Sa‘âdet 1316 s. 63

³⁷ Vakâyiü’l-Fudalâ , s. 677

³⁸ Teşrifattı’s-Şu‘arâ “Tıfî ” mad.Haz. Kâşif Yılmaz (doktora tezi) Erzurum 1983

Lînet-i güft ü gūye mā'ildür

Gūyā şî'r-i habb-î müşildür

....

Olmuş ol şî'r-i şehnâme-şî'âr

Kayy-i mahmûr-ı lînet-i güftâr

...

Güft ü gūy-ı şakaya bâ'isedür

Cîb ü dāmān-ı cümle hadisedür

...

Kıssahan-ı Hayālî teng-â-teng

Etse Şehnâme nakline âheng

...

Deheninden çıkan edâ yekser

Kā'r-ı çirk-âb-ı ıstılâha düşer

.....

Seyrekzâde Tezkiresi'nde ise mükemmel divânının bulunduğu “müretteb divânından çide-i dest-i intihâbdur”³⁹ ifadesi ile belirtilir.

Sâlim⁴⁰, tezkiresinin “Kırımı” maddesinde “Tıflî merhum kadar sergüzeşt söyler bir ehl-i tab' idi” diyerek Kırımı'yi Tıflî ile mukayese eder ve Tıflî'nin daha üstün olduğunu kaydeder.

Evliya Çelebi⁴¹ “Murad Hân'ın huzûrunda Şeyhnâme okur ; şâhları şâd ederdi. Lâtîf bir divan vardır” diyerek Tıflî'nin divanını över ve sülûs nesih ta'lik acem kırmayı ta'likde mâhir bir hattat olduğunu bildirir.

³⁹ Nuhbet-'l-Asâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'ar Haz Abdülkerim Abdulkadiroğlu G.Ü yy Ankara 1985 s.292

⁴⁰ Tezkire-i Sâlim s.568

⁴¹ Seyahatnâme, C.I., 671

Hamamîzâde İhsan⁴² Tıffî'nin “ zamânın en ma'rûf ve üstâd şu'arâsından” olduğunu bildirir.

Müstakimzâde⁴³ Tıffî'nin “kuvvet-i nutkîye-i şâ'iriyetle şeyhnâme-hân” olup, şöhretinin “velvele-endâz-ı cihân” olduğunu bildirmektedir.

Nedim Divanı'nın ⁴⁴ lügatçe kısmında Tıffî'den, “ zâmânın şairleri arasında yüksek mertebede şi'ir yazarlardan ve nev'î şahsma münhasır, hissiyâtındaki rıkkat ve edâsındaki metânetle mümtâz sühânverândır” şeklinde bahsedilerek; onun şiirleri övülmektedir.

18. asrın büyük şairi olan Nedim'in okuduğu, sevdiği, ve gazelini tahmis ettiği Tıffî, kanaatimizce şairlik yönünden de oldukça kudretlidir.

Tıffî'yi anlatan bütün tezkireciler, ondan sitâyişle bahsederken öncelikle onun meddahlığını ve şehnâme-hânlığını överler ve daha sonra O'nun şa'irliğini belirtirler. Gerçekten de bu özelliği ile ün salan Tıffî'nin şairliğinin gölgede kaldığı kanaatindeyiz.

Tıffî na'tına Nef'î gibi kendi kalemini överek başlamıştır. O öyle bir şâ'irdir ki onun kalemi nükte saçar ve bu yüzden de zamana hediye gibidir:

Şâ'irem nükte-bârdur kalemüm

Tuhfe-i rûzgârdur kalemüm

K 2 / 1

Eski şiirimizde kahramanlık, acı kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak işlenen Rüstem, Zerdüşt dinine girmediği için İsfendiyarla savaşmıştır. Tıffî kendisini efsânede geçen Rüstem kadar kahraman görürken; kalemini de İsfendiyar'ın kılıcı gibi telakki eder ve kendisinden sakınılmasını ister:

El-hazer ben o Rüstemem ki benüm

Tır-i İsfendiyârdur kalemüm

K 2 / 5

⁴² Trabzon Şairleri “gayri matbu” s. 63

⁴³ Tuhfe-i Hattâtin , Devlet Matbası , İstanbul ,1928, s. 60-61

⁴⁴ Haz. Hali Nihat Boztepe, İstanbul İkdâm Matbası, 1338-1340 s. 303-304

Tıfî'nin kalemi bazen de dost gibi görünen düşmanların gözüne sivri uçlu bir diken gibidir:

Sûret-i dostîde düşmeninüñ

Çeşmine nevk-i hârdur kalemüm K 2 /25

Yukarıdaki beyitte kalemin düşmanın gözüne bir diken olarak görülmesi hakikaten değişik ve alışılmamış bir söyleyiş tarzıdır. Bu da Tıfî'nin keskin zekasından ve şiirde yaratıcı kudretinden kaynaklanmaktadır. O'nun kalemi her zaman etrafa korku salan ve acı veren bir özelliğe sahip değil bazen de işveli bir dilberdir:

Mu'in-i şûha hüsni-i ta'bîre

Dilber-i şivekârdur kalemüm K 2/ 13

Mütevâziliği yine de elden bırakmayan Tıfî , kalemini garîb bir insana benzetir. Aşağıdaki beytinde memleket hasreti çektiği de hissedilmektedir:

Rûma gelmiş dahî lisân bilmez

Bir garîbü'd-diyârdur kalemüm K 2/ 23

Özellikle gazellerinde oldukça rahat bir söyleyiş göze çarpar. Aşağıdaki şiirler şairin bu özelliğine delil sayılabilecek birkaç örnektir:

Söyledükçe leblerüñ hem gonce hem güldür baña

Kākül-i ham-der-hamuñ bir saçı sünbüldür baña G 2/ 1

Her gördüğü perîye göñül mübtelâ olur

Ammâ dimez ki soñra görünmez belâ olur G 44/1

Dil kendüyi ol hüsrev-i hûbâna düşürdi G 192/1

Bir gevher-i pâkizeyi 'ummâna düşürdi

Rahş-ı emelüm aldı ‘inân-ı dili elden

G 192/ 2

Âhır sürerek vâdî-i hicrâna düşürdi

Vaşf eyler iken çâh-ı zenaḥdānuñı Tıfî

Ruḥsāruña bir maṭla‘-ı şāhāne düşürdi

G 192 /5

Vireli bāğda revnaḥ gül-i āl üstine gül

Şeh-levendüm taḫmur kırmızı şāl üstine gül

G 109 /1

Şair bir kasidesinde tabiatından gelen kuvvetle kendisini İskender’e benzeterek mănā ülkesini ele geçirdiğini belirtir:

Dāverā ben de Sikender gibi teşhîr itdüm

Ḳuvvet-i ṭab‘um ile memleket-i ma‘nāyı

K 6 / 20

Şiirlerinde akıcı bir üslup kullandığını ve sözlerinin cennet ağacı kadar pürüzsüz ve vezinli olduğunu belirtir:

Âb-ı kevser gibi eş‘ara selāset virürem

Naḥl-ı cennet gibi mevzūn iderem inşāyı

K 6/ 21

Tıfî irfān sahibidir. Arap kadar nükteyi yerinde kullanmasını ve Acem kadar nādîr sözler söylemesini bilen bir kişidir. Kendisi kadar söz bilen bulunmadığını da belirtir.

Nükte-sencān-ı ‘Arab nādîre-güyān-ı ‘Acem

Urdılar ḥuccet-i ‘irfānuma hep imzāyı

K 6/ 23

Bir benüm gibi sühan-dâne berâber mi olur

Kendüsin âyinede şanur hande-i istihzâyı K 6/ 28

Tıffî zaman zaman kendisini ‘Urffî ve Reknâ ile mukayese ederek kendi şiirinde ‘Urffî’nin nazmındaki nükte ve Reknâ’nın şiirindeki mâna kadar derinlik ve incelik bulunduğunu belirtir:

Nükte pîrâ-yı nazm-ı ‘Urffiyem

Rûh-ı ma‘nâ-yı şi‘r-i Reknâyam K 13/ 25

Zaman zaman ise nazmını Rûdegî ve Firdevsî ile mukayese eder Firdevsî kadar şirin söyleyişli olduğunu söyler. Şiirlerinde bu kahramanlara yer vermesi onun meddahlık ve şehnâme-hanlığından olsa gerekdir:

Ben o Firdevsî-i şîrîn-güy-ı ‘irfânam ki benüm

Güş-dâr-ı kışsa-i nazmum revân-ı Rûdegî G 188/ 4

Güffî ve Rızâ, tezkirelerinde Tıffî’yi “tâze-gü”olarak nitelendirmişlerdi. Şair de kendisini şiir ve inşâda tâze söyleyişli üstâd bir rind kabul eder:

Tıffiyem köhne rind-i üstâdam

Tâzegî bahş-ı şi‘r ü inşâyam K 13/ 27

Şi‘r-i terümden afladı hâl-i derûnımı

Esrâra vâkıf oldu o şeh-i bir nigâh ile G 175 / 4

Bir başka şiirinde şiirlerinin taze hayat bahşettiğini ve sözlerinde İsa Peygamber gibi ruh olduğunu belirtir:

Şi‘rimüñ bahş itdügi Tıflı hayât-ı tâzedür

Sözlerümde rûh vardır ‘İsî-i Meryem gibi G 193 / 5

Yukarıdaki şiirinde Tıflı, şiirinin kudretini ve sözlerindeki kudretin yüceliğini vurgulamaktadır. Kur‘an-ı Kerim’in birçok ayetinde İsa Peygamber hakkında geniş bilgi mevcuttur. Cebraîl tarafından Meryem’e üflenene ruhla babasız olarak doğmuş, Mesih lakabıyla bilinen ve özellikle ölüleri diriltmek, körlerin gözünü açmak, bebekken konuşmak, dokunduğu her şeye can vermek gibi mucizeleriyle bilinir. Sözlerinde İsa Peygamber gibi ruh olduğunu söylemesi, iğrak derecesine varan bir mübalağa gibi gözükmesine rağmen, hakikatde insan kendisine Tanrı’nın üflediği ruh sayesinde canlıdır. Konuşabilen tek canlı ise insandır. Söz kelâmdır ve Kur‘an-ı Kerim, Kelâm-ı Kadîm; ayetleri ise, Kelâmu’llahtır. Tıflı şiirinin gücünün taze hayat bahşetmesinden, sözlerinin tesirinin ise İlahî oluşundan kaynaklandığını söylemek istiyor.

Divan şairlerinin birkaçı bir yana bırakılırsa genelde aşkı hep acı, keder ve hüznün yönleriyle görürler. Kavuşma, neşe ve mutluluğu istemezler. Çekilen acılar insanı kemâle erdirecektir. Bu dünyada rahat edenler cahil ve kötü kişilerdir. Fuzûlî’de ileri derecede olan bu özelliği, zaman zaman Tıflı’nın şiirlerinde de görmek mümkündür. Bu husus Tıflı’nın yaşadığı dönemin karışıklıklar içinde olmasından ve onun ince mizacından kaynaklandığı söylenebilir. Feleğin gamı onu korkutup yıldırılmaz. Bilakis çekilen âhın ateşi onun kılıcına güç ve kuvvet verir:

Tıflı ziyâde olmada ğam-ı çarh var ise

Şemşîr-i çevre tâb virür nâr-ı âh ile G 175 / 5

Tıflı’nın şiirlerinde meddahlığından kaynaklanan bazı özelliklere rastlamak mümkündür. Ortaoyununda kavuklu ile konuşarak oyunu açan oyuncu demek olan

pîşekâr kelimesini bir şirinde kullanmıştır. O kendi nazmını bütün kainata ruh bahşedici olarak görür:

Nazmum ki rûh-bahş-ı dil-i kâ'inatdur

Aşâr-ı mu'ciz-i sühânı pîşekâr ider K 17/ 21

Şair şiir yazmaktaki asıl gayenin kafiye ve mana olmadığını şu sözleriyle belirtir:

Bahtdur nazm-ı devletüñ şartı

Ne ma'ânî ne kâfiye ne buhûr K 28/12

Mahlasa sadâkat gösteren birçoklarının bazılarının gözden düştüğünü bazılarının ise terkolunduğunu şu sözlerle ifade eder:

Bir alay mahlas-ı şadâkat kîş

Kimi menkûb kimisi mehcûr K 28/ 14

Bilindiği gibi Sebk-i Hindî'nin özelliklerinden olan geniş bir muhayyile ve orijinal imajlar Tıffî'nin şiirlerinde fazlaca yer tutmuştur. Bu akımın etkisinde kalan şairler manaya çok ehemmiyet vermişler, mana derinliğini şiirlerine aksettirmişlerdir. Tıffî şiirinde kendisini "*mana gelininin yüz açıcısı*" olarak görür:

Benem o çehre-güşâ-yı 'arûs-ı me'ânî kim

Tirâşe-i kalemüm ebrû-yı cemâl-i sühân G 134/ 3

Tıffî "bîkr-i manâ" peşindedir. Bîkr-i manâ sevgili olsaydı Tıffî'nin kalemî de yeni damadın gelini olurdu:

Olurdu hāme-i Tıfî 'arūs-ı nev-dāmad

Olaydı bîkr-i mā'nā nigār vaşında

G 157/5

Şiirlerinden ilim ve irfān sâhibi olduğumu anladığımız Tıfî, yine orijinal bir söyleyişle kalem değneği ile ma'rifetin meyveli ağacından belāğat bahçesinde birçok ma'nalar düşürdüğünü söyler:

Nihāl-i mîvedār-ı ma'rifetden çüb-ı hāmemle

Nice ma'nalar düşürdüm hāsılı bāğ-ı belāğatde

G 163/ 2

Bir başka gazelinde ise şiiri ile mucizeler gösterdiğini ifade eder:

Benem ki hāme-i mu'ciz-nümā-yı eş'arum

Hayat-perveridür Tıfliyā misāl-i sūhan

G 134 / 5

Görince ma'ānī-i mu'ciz-nümā-yı eş'arum

Dehān-ı maḥbereyi bî-cāy ider beyān-ı kalem

G 130 / 4

Tıfî'yi "tab'ı metin, lisām selis" olarak nitelendirmiştik. O kendi nazımının metin olduğunu sözlerinin gönle hoş gelici ve hatırda kalıcı olduğunu bir gazelinde şöyle belirtir:

Edāsı dil-pesîn olsa yir itse kalsa hātırda

Bize güftār-ı Tıfî gibi bir nazm-ı metin olsa

G 165 / 5

Uzaktaki eşyâyı ve uzağı yakın gösteren âlet demek olan "dürbîn" kelimesi bilindiği üzere dilimizde akıllı, basîret ve tedbîr sahibi anlamında kullanılmıştır. Tıfî ise bu

kelimeyi Sābit'te olduğu gibi “*kadeh*” anlamında kullanarak kelimeye farklı bir anlam yüklemiştir.

Sābit :

Müdām elinde tutar dūrbīn-i mināyı

İçinde ālem-i ābı mı gördü sahbā-keş

derken Tıffî :

Kim bakar cām-ı Ceme āyīne-i İskendere

Dūrbīn-i ālem-i dil sāğar-ı müldür baña

G 2/2

demektedir.

Bayramiye Tarikatı'nın Melamî koluna bağlı olduğunu bildiğimiz Tıffî, rind-meşreb bir şairdir. Fakat o şiirlerinde tasavvufu ön plana çıkaran bir özelliğe sahip değildir. Onun şiirlerinde ne Bâkî ve Nedim'deki şühane edâ, ne de Şeyh Gâlib'deki tasavvufî edâ vardır. O kendisini bir aşk şairi olarak görür :

Benem 'âşık ki güft ü güyum efsūn-ı maḥabbetdür

Zebānum zaḥme-i evtār-ı kânūn-ı maḥabbetdür

G 23/ 2

“Ey gönül” redifli gazelinde kendi gönlüne seslenerek akla uyduğunu bu yüzden de āvāre olup derde düştüğünü ve çaresiz kaldığını söylemektedir:

Akla uyduñ bir zemān avare olduñ ey gönül

Derde düştüñ 'akıbet bî-çāre olduñ ey gönül

G 117 / 1

Şiirlerinde tasavvufî izler bulmak mümkündür. Nūr süresinin hakkı için gönlünü tecellî aynası kılmasını ister ve Allah'a yalvarır:

Dili âyîne-i tecellî kıl

Yâ İlahî be-ḥaḳḳ-ı sūre-i nūr

K 28 / 21

Mesnevî nazım şekli ile yazdığı Sâki-nâme'sinde tarikat silsesini anlatır.

Tıfî kendisini kitabın me'âline vâkıf olan biri olduğunu ve bazıları kitaptaki şekle, kaidelere bağlanırken, kendisine Cemâl gerektiğini belirttiği beytinde tam bir tasavvufî edâ hâkimdir :

Benem ol dil-şüde ey vâkıf-ı me'âl-i kitâb

Bana Cemâl gerekdür sana cemâl-i kitâb

G 5/ 1

Kendi şiirlerinden hareketle edebî kişiliğini vermeye çalıştığımız Tıfî, Divan edebiyatında kullanılan alışagelmiş imajların zaman zaman dışına çıkmıştır. Bazen hayal dünyamızı epeyce zorlayan orijinal ifadelerle rastlamaktayız. Sebk-i Hindî tesirinde kaldığımız şiirlerinde hissettiren şair, soyut kavramları işlemiş, ancak bunları somut kavramlarla birleştirmiştir. Şiirlerinde Nef'î tesirini hissettığımız* Tıfî, mübalağa sanatını çok kullanmış, Nâ'îlî ve Neşâtî de görülen uzun terkipler ve ağıdalı ifadelerden genellikle kaçınmıştır. Daha çok mana ile ilgili olan istiâre, mecaz, kinâye telmih gibi sanatları tercih etmiştir.

Tıfî, divânının bir nüshasının** somunda söylediği bir beytinde, 16. asrın hatta Türk Edebiyatı'nın büyük ustası Bâkî'den bahsetmiş ve divânında Bâkî divânının izleri bulunduğunu vurgulamıştır:

Tıfîyâ tahrîr ü tertîb eyledi eş'ârımı

Virdi dîvânım benüm dîvân-ı Bâkîden nişân

T 7/2

* Bu husus tesirler başlığı altında daha teferruatlı verilecektir.

** M nüshası v. 56 a

Kıvrak zekası, orijinal imaj ve benzetmeleri, yaratıcı kudreti ile Divan edebiyatında şairlik yönünden hak ettiği yeri alması gereken Tıffî, meddahlık, şehnâme-hanlık ve hattatlıkta olduğu kadar şiirde de oldukça usta bir şairdir.

Tıffî'den bahseden devrin önemli tezkirelerin medhedici sözleri, onun şiirlerinin açık, selis ve orijinal olduğu mahiyettedir. Onun kaynaklar tarafından ittifakla bahsedilen orijinalitesi, tesadüfî veya sadece şairlik yönünden olmayıp, kendi gayret ve orijinal yaratılışının bir sembolüdür.

2.1.b. Dil ve Üslubu

Tab'ı metin lisâmı selis olan Tıffî , 17. yüzyıl Divan Edebiyatında birçok şairin etkisinde kaldığı Sebk-i Hindî tesiri görülür. Bu akımın bir özelliği olan incelik ve zerâfet -Nef'î ve Na'îlî kadar olmasa da- Tıffî'nin şiirlerine hakimdir. Meddahlık ve şehnâmehanlığı ile ün salan şair, bu özelliklerinden dolayı da dile olan hakimiyeti ve hayal gücünün zenginliği ve kıvrak zekası ile divanındaki şiirlerde -özellikle gazellerinde- yer yer konuşma havası içinde sade bir dil kullandığı görülür:

Her gördüğü periye göñül mübtelâ olur

Amma dimez ki soñra görünmez belâ olur

G 44/1

Bir başka gazelinde aynı sadelik ve güzellik vardır:

Dil kendüyi ol hüsrev-i hûbâna düşürdi

Bir gevher-i pâkizeyi 'ummâna düşürdi

Rağş-ı emelüm aldı 'inân-ı dili elden

Âhır sürerek vâdî-i hicrâna düşürdi

Ey ‘âşık-ı âvâre yetiş kûy-ı nigâra
Ağyâr o meh-pâreyi-i mestâne düşürdi

Ser-beste idi zülfüne ayrıldı egerçi
Nakd-ı dilini çâh-ı zenaḥdâne düşürdi

Vaşf eyler iken çâh-ı zenaḥdānuñı Tıffı
Ruḥsāruña bir maṭla‘-ı şāhâne düşürdi

G 192

Tıffı’nin dili akıcıdır. Şiirlerinde redif ve kafiyelerin çoğunu Türkçe kelimelerden seçmiştir. Aşağıdaki gazel onun selis lisânını isbat edecek kadar güzeldir:

Vireli bağda revnaḥ gül-i âl üstine gül
Şeh-levendüm taḳınur kırmızı şāl üstine gül

G109 /1

Hāşidur var ise sulṭan-ı bahāruñi gülşen

Jāle nakdini alur sāl-be-sāl üstine gül

G109 /2

Dāmen-efşān yetiş ey bülbul-i şūrīde yetiş

Çıkdı gülşende ser-i şāh-ı nihāl üstine gül

G 109 /3

IV. Murat’a sunduğu bir kasidesi musammat bir gazeli andırıcasına güzeldir:

Şad âferīn idrākūme bu ḥāṭır-ı derrākūme

Kālā-yı nazm-ı pākūme mümkün mi taḳdīr-i semen

K 4/17

Tıffî'nin bazı şiirlerinde atasözü ve deyimlere de rastlanır:

Ayağı tozu ile geldükde

Çeşm-i ahhāba tūtiya geldi

Yukarıdaki beyitte *ayağının tozu ile gelmek* deyimini kullanmıştır. Bir başka gazelinde:

Ey melek-hū sen perī-sīmāyı teşhīr itmege

Nāmuñ bilmek diler öldür 'adūyı ad için G 140/4

"*düşmanı nām için öldürmek*" ifadesini kullanırken diğer bir gazelinde ise, "*bal tutan parmağını yalar*" atasözünü kullanmıştır.:

Benān-ı ye'sini ālūde itmez merd-i müstağnī

Pūr olsa dest-i āmāl ile çarhuñ kāse-i māhı G 178/ 3

Zaman zaman kasidelerinde de deyimlerden faydalandığı görülür. Aşağıdaki kasidesinde *birbiriyle söyleşmek* deyimini kullanmıştır:

Birbiriyle söyleşür erbāb-ı dilden bilmeyen

Yā Nizāmī yā Kemāl-i İsfahānīdür elen K 7/26

Bir başka kasidesinde "*yürümeye turmak*" ve "*taş bağırlı*" ifadesini kullanarak birinci beyitte servi ve çınarı kişileştirmiş; ikinci beyitte ise istiāre sanatı yapmıştır.

O deñlū geldi ruṭūbet cihana kim cā'iz

Yürümeye turur çemende serv ü çenār K 16/ 5

Bir taş bağırlı bir gözi mestün elindedir

Dā'im şikest olursa 'aceb mi sebū-yı dil G 115 / 2

Tıffî halk dilinden olan bazı arkaik kelimeleri de şiirlerinde işlemiştir:

La'l-i yāre Tıfliyā öykündi diyü bağda

Goncenüñ ağzını burdı sille-i bād-ı hazān G 145 / 5

Sebk-i Hindî'nin etkisinde kalan şairlerin üslûplarında sıklıkla görülen tekrarlara Tıffî'nin şiirlerinde de rastlarız.:

Berg berg-i gül-i nev-hāste-i eş'arum

Dāğ dāğ-ı dil-i pür-kīne-i nādān oldu K 7/ 42

Sen ol şehenşeh-i 'ālî-cenāba mahremsin

Ki bir gedāsına eyler cihān cihān in'am K 5/ 28

Figān figān çekilür mi bu deñlû rüsvāyı

Meded meded görükür baht-ı tã-be-sāmānı K 11/ 16

Bir kasidesinde aynı beyit içinde çift mahlas kullanması ilgi çekici bir başka noktadır:

Nite kim zerre-i medhinde kâşırdur dil-i Tıffî

Hezārān olsa Tıffî gibi vaşşāf-ı şenā-h'āmı K 9 / 22

Hattatlık, şehname-hānlık, meddahlık gibi sahalarda oldukça başarılı olan Tıffî, dili kullanmada da başarılı olduğu bir gerçektir. O taze söyleyişli ve zariftir. Fesâhat ünvanlı ve selis lisanlıdır. Keskin zekası ve birçok kabiliyetinden dolayı hayal dünyası oldukça geniş ve dile yeteri kadar hakimdir.

2.1.c. Tıffî'nin Etkilendiği ve Etkilediği Şairler

Tıffî Divanı'nın M nüshasında (v.56/a) Tıffî tarafından verilen bir kıta ile bitmektedir. Bu kıtada Tıffî, kendi divanında Bâkî divanından izler bulunduğunu söylemiştir. Bu kıtanın ikinci beyti şöyledir:

Tıffiyâ tahrîr ü tertîb eyledi eş'arum

Virdi divānum benüm divan-ı Bâkîden nişân

Tr.7 / 2

Tıffî bu beyitle sadece 16. yüzyılın değil bütün Türk edebiyatının en büyük üstâdlarından birisi olan Bâkî'den etkilendiğini açıkça söylemiştir. Gerçekten de Tıffî divanı incelendiğinde Tıffî üzerindeki Bâkî tesiri açıkça görülür. Bu benzerliklerin bir kısmı aynı redif ve kafiyede, bazıları ise bu benzerliklerin yanında aynı vezinde yazılmış şiirlere rastlıyoruz:

Bâkî:⁴⁵

Yaşımız dökmege ol dürr-i 'Adendür bâ'is

Gönlümüz düşmege ol çâh-ı zekandur bâ'is

G 26 /1

⁴⁵ Bâkî Divanı, Haz. Dr. Sabahattin Küçük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994

Tıffî:

Derdüme şanma yârdur bâ'is

Hep dil-i bî-ķarârdur bâ'is

G 7/ 1

Bâkî:

Pür olup devr idicek meclis-i mestâm ķadeķ

Çarķ olur halka-i rindân meh-i tâbâm ķadeķ

G 32/ 1

Tıffî:

Bahârdur varalum gülşene berây-ı ķadeķ

Zamân zamân-ı şükûften hevâ hevâ-yı ķadeķ

G 9 / 1

Bâkî:

Pür-hevâdur ney gibi 'aşķuñla şab'-ı pür-heves

Derd-i dilden bâ-ķaber 'alemde yok bir hem-nefes

G 211 / 1

Tıffî:

Nâledür her dem işüñ ey dil-i ser-germ-i heves

Nây-ı meclis gibi tutmazsañ eger sen de nefes

G 77/ 1

Bakî:

Pākize-dil safādan ruhsār-ı yāre düşmiş

Bir kaçre şeb-nem olmuş bir lāle-zāre düşmiş

G 216/ 1

Tıffî:

Haṭ üzre kākülün pīrāya düşmiş

‘Acebdür sāye üzre sāye düşmiş

G 83/ 1

Bakî:

Āsitānunun hākidür firdevs-i a‘lādan ġarāz

Ķāmetüñdür ravḍa-i cennetde Ṭübādan ġarāz

Tıffî:

Ķo eylesün dil ü ṭāb‘ ehline zemanе ġarāz

Heman sen eyleme şāhum bu nā-tivāne ġarāz

G 86/1

Bakî:

Feryāda geldi bülbul-i destan-serā-yı bāġ

Ya‘ni zamān-ı ‘ayşdur eyler şalā-yı bāġ

G 226/1

Tıffî:

İtse o şüh hışm ilı seyr-i kenār-ı bağ

Sim-āb olurdu nāmiye-i nev-bahar-ı bāğ

G G91/ 1

Bir Sebk-i Hindî şairi sayılmayan ancak şüirlerinde Sebk-i Hindî'nin birçok özelliği bulunan Nef'î'den oldukça etkilenen Tıffî, ince, nazık, zarif bir üslub kullanmıştır. Hayal dünyasının genişliği ve orijinal imajlar kullanabilme özellikleri bakımından şüirlerinde Nef'î'den epeyce izler bulmak mümkündür. Herşeyden önce Tıffî, na'tına Ne'fî'nin sözüm redifli kasidesini andıran bir na'tla başlamıştır. Bu nā't, Nef'î'nin kasidesi ile anlam bakımından çok benzerlik göstermektedir.

Nef'î:

Ukde-i ser-rişre-i raz-ı nihānîdir sözüm

Silk-i tesbîh-i dūr-i seb'a'l-mesānîdir sözüm⁴⁶

Sözleriyle nā'tına başlamıştır. Bu beyitte Nef'î, sözünü görülmeyen sır dizisinin başındaki düğüm, iki kere yedi inci tesbihinin ipine benzetmektedir. Seb'a'l-mesānî (iki kere yedi) den kastedilen Fâtiha ayetidir. Mekke'de ve Medine'de iki defa nazil olmuş ve yedi ayetten müteşekkildir. Kur'ân-ı Kerîm'in ilk suresi ve başlangıcıdır.

Nef'î sözünü Fatihaya benzetererek söze çok değer verdiğini vurguluyor. Zira söz kelâmdır. Kelâm denince Kur'ân-ı Kerîm anlaşılır. Kendi övgüsünü yapar gibi görünen şair aslında Hz. Peygamber'in övgüsünü yaparak onun getirdiği Kelâm-ı Kadîm'i övmektedir. Yedi inciden kastedilen, ayetler; silk-i tesbihten kastedilen ise, ayetlerin dizildiği sayfelerdir. Bir bakıma Nef'î besmele çekerek işe başlıyor. Kur'ân-ı Kerîm'i ilk defa eline alan nasıl ki Fâtiha ile karşılaşır; Fâtiha okuması için de Besmele okuması gerekir. İslam alimleri “ Kur'ân'ın sırrı Fâtiha'da, Fâtiha'nın sırrı besmelede, besmele'nin sırrı da “b” (ب) nin noktasındadır” derler. Nef'î de na'tının sırrının birinci beyitte olduğunu belirtmiştir.

⁴⁶ Nef'î Divanı , Haz.Yrd. Doç. Dr. Metin Akkuş, Akçağ yy., Ankara 1993 s.45

Bir güherdir ki nazîrin görmemiştir rûzgâr

Rûzgâra âlem-i ğayb armaġamdır sözüm

Nef'î na'tının ikinci beytinde sözünü devrana (zamaneye) bilinmeyen âlemin bir armaġam, devranın benzerini görmediġi bir cevher olarak telâkki etmektedir. Hz. Peygamber, Kur'ân-ı Kerîm'i gayb âleminde rûzgara hediye etmiştir. Yani bütün insanlara Cenâb-ı Hakk'ın bir armaġamı olarak sunmuştur. Nef'î kendi sözünü böyle değerli görüyor ve kimsenin ona nazîre yazamayacağını belirtiyor. Kur'ân-ı Kerîm'in bir cevher olduğunda herkes müttefiktir. Söz sahibi Hz. Peygamber olarak düşünülürse, Nef'î'nin küfür gibi görünen sözünün doğruluġu ortaya çıkar.

Tıffî ise na'tına :

Şâ'irem nükte-bârdur kalemüm

Tuhfe-i rûzgârdur kalemüm

K 2/1

diyerek kalemini övmekle başlamıştır.

“Ben öyle bir şairim ki, benim kalemin herkesin anlayamayacağı ince manalarla doludur. Benim kalemin zamanın bir hediyesidir.”

Bilindiġi üzere Kur'ân-ı Kerîm'de⁴⁷ “Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz mürekkebi olsa ve denize yedi deniz daha katılsa yine Allah'ın kelâmı bitmez” buyrulmaktadır. Ayrıca bir sure “Nûn ve'l- Kalem” ayetiyle başladığından Kalem suresi diye anılır. Kalem herşeyden önce ilmin temelidir. Levh-i mahfûzda olacak şeyleri yazan bir İlahî kalem vardır. Allah herşeyden önce Levh ile Kalem'i yaratmıştır. Tasavvufî anlamda Levh, Tanrı'nın bilgisi; Kalem de iradesidir. Bu yüzden kaleme “ akl-ı küll” veya

⁴⁷ Lokmân, 27

“ akl-ı evvel” diyenler de vardır. Hüsn-i hatta her bir yazı çeşidine kalem tabir olunur. ⁴⁸ Tıffî yukarıdaki beytinde kalemini, dolayısıyla kaleminin ifade ettiği sözünü övmektedir. Kaleminin sır yüklü olduğunu ve bu sözlerin herkes tarafından kolaylıkla anlaşılamayacağını belirterek sözünün değerini ortaya koymaktadır. Ayrıca kalemini, Nef’î gibi zamana bir hediye olarak sunmaktadır.

Bu kasidenin tamamında özellikle anlam itibariyle Nef’î’deki edâ sezilmektedir.

Tıffî’nin şiirlerinde “söz” Nef’îdeki kadar değerli ve kutsaldır. Bir başka şiirinde sözlerinde İsa Peygamber gibi ruh olduğunu belirtir. Bilindiği üzere İsa Peygamber bir mucize olarak Meryemden babasız olarak, Cebraîl’in Meryem’e üflediği ruh neticesinde dünyaya gelmiştir. Bu sebeple ölüleri diriltme, körlerin gözünü açma gibi mucizeler göstermiştir. Nef’î’de kutsallaşan kelâm yani söz, Tıffî’de ölüleri diriltten ve her şeye can veren bir özellikte ve değerdedir.

Şi‘rimûñ bahş itdügi Tıffî hayât-ı tazedür

Sözlerümdе ruh vardır ‘İsî-i Meryem gibi G 193 / 5

17. yüzyılda Türk şiirini etkisi altına alan Sebk-i Hindî akımının en bariz etkisi Nâ‘ilî’de görülür. İnce , nâzik, zarif bir dili olan Nâ‘ilî,, Tıffî’nin ölümüne de bir târih düşmüştür. Tıffî’nin şiirlerinde Nâ‘ilî tesirlerini görmek mümkündür:

Nâ‘ilî:⁴⁹

Bî-ğane mahabbetin olmaz gam âşinâ

Ey dâğ-ı derdin eylemeyen merhem olmaz âşinâ G 2/1

Tıffî:

⁴⁸ Doç.Dr. İskender Pala, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Ötüken yy., İstanbul, 1998

⁴⁹ Nâ‘ilî Dîvânı, Haz.Prof. Dr. Haluk İpekden, Akçağ yy., Ankara 1990

Bilmez ʔarık-ı .aşkda mestâne âşinâ

Olmaz ʔarîf-i .akl ile dîvâne âşinâ

G1/1

Nâ'îlî:

Sîne gülzâr-ı mahabbet nale bûlbûldür baña

Vakt-ı dâğ-efrûzî-i dil mevsim-i güldür baña

G 6 /1

Tıffî:

Söyledükçe leblerüñ hem gonca hem güldür baña

Kâkül-i ʔam-der-ʔamuñ bir şaçlı sünbûldür baña

Nâ'îlî:

Eylemiş hâb-ı tegâfûl nigeñ-i şühunu mest

Çeşmin âşüb-ı nazar ʔamzelerin naz-perest

G 24/ 1

Tıffî:

Âşinâ-küş nigâh-ı bâde-perest

Düşmen-i dostdur o ʔamze-i mest

G 6/1

Nâ'îlî:

Ey ʔamzeleri cünûna bâ'is

Her 'işvesi biñ füsûna bâ'is

G 28/1

Tıffî:

Derdüme şanma yârdur bâ'is

Hep dil-i bî-ʔarârdur bâ'is

G 7/ 1

Nā'îlî:

Yād-ı lebinle olur ey gül-i baġ-ı heves

Lāle-sitān ciger şu 'le-i daġ-ı heves G 171/1

Tıffî:

Bûlbûl-i dîl naġme-i şādîye itsûn mi heves

Aşîyân-ı beyðadan çıķduķda olmuş der-ķafes G 78/1

Nā'îlî:

O mey ki lem'ası rûy-ı şarābdārına düşmüş

Ûrûş-ı neşvesi ser-cûş-ı tabdārına düşmüş G 186/1

Tıffî:

Haţ üzre kākûlûñ pîrāya düşmüş

'Acebdür sāye üzre sāye düşmüş G 83/1

Nā'îlî:

Ey na-şükûfte ġonce-i baġ-ı na'ım-i naz

Etsin tebessûm yine neşr-i şemûm-i naz G 222/1

Tıffî:

Oldı ġurûr-ı ġüsn ile ol şeh-levend-i nāz

Hem ġod-fürûş-ı 'işve vû hem ġod-pesend-i nāz G 57/ 1

Nā'îlî:

Çāk etdi cāmesin cūybara gül

Beñzer ki yandı âteş-i ah-ı hezāra gül

G 230/1

Tıffî:

Böyle zīnet-bahş olmazdı ser-i destāre gül

Dest-i Hıdır ile dikilseydi eger gülzāre gül

G 108/ 1

Nā'ili:

Hengām-ı mahşer kim olur pür-süz-ı hicramın gönül

Mihr-i şerārından bir ah-ı şekvanın gönül

G 231/1

Tıffî:

Âteş-i sūzān-ı esbāb-ı tecemmüldür gönül

Seng-i mıknāṭıs-ı şad-şabr-ı taḥammüldür gönül

G 107/1

17.yüzyılda yaşamış “kasīdelerinde Nef’î, gazellerinde ise daha çok sebk-i Hindî ve bu üslupla şiir yazan şa’irlerin etkisinde kalan”⁵⁰ ve M.(1674) yılında ölen Neşâtî’yi Müstakim-zāde Sarı Abdullah’a derviş olduğunu söyleyerek onun Melamî olduğunu bildirmektedir. Abdülbaki Gölpınarlı, bu rivayete dayanarak *Mevlana’dan Sonra Mevlevîlik , Melāmîlik ve Melāmiler* adlı kitabında Neşâtî’yi Mevlevî-Melamî olarak göstermektedir.⁵¹ Eğer bu hüküm doğru ise, Tıffî’nin de Melāmîliği mukayyed olduğundan Neşâtî ile Tıffî arasındaki tarikat bağı birbirine olan tesiri daha da kuvvetlendirecektir. Tıffî’den on dört yıl sonra ölen Neşâtî’nin mi , yoksa Tıffî’nin mi tesirde kaldığı meçhuldür. Bâriz olan şudur ki şiirlerinde böyle bir etkileşim vardır. Her iki şairden aldığımız aşağıdaki beyitler bunu teyid etmektedir.

⁵⁰ Neşâtî, Haz. Doç.Dr. İsmail Ünver, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986 s.26

⁵¹ a.g.e.s.9

Neşatî:⁵²

Ol pür-cefâyı gör ki olup âlem âşinâ

Olmaz benümle cānda nisār itsem âşinâ G 3/1

Tıffî.

Bilmez ʔarîk-ı .aşkda mestāne âşinâ

Olmaz harîf-i .akl ile dîvāne âşinâ G 1/1

Neşatî:

Çekdükçe mey-i nazı o çeşm- siyeh-i mest

Bir âfet olur ‘âleme her bir nigh-i mest G 13/ 1

Tıffî:

Âşinâ-küş nigāh-ı bâde-perest

Düşmen-i dostdur o ğamze-i mest G 6/1

Neşatî:

Bî-şafâ-yı ‘ışk olup bî-derd-i yar olmak da güç

Bir sitemger âfetüñ cevriyle zâr olmak da güç G 16/1

Tıffî:

Neyleyem ey şüh ‘aşkuñdan cüdâ olmak da güç

Fıkr-i dūr-â-dūr-ı vaşla mübtelâ olmak da güç G 8/1

Neşatî:

⁵² Neşatî Divanı , Haz. Dr. Mahmud Kaplan, Akademi Kitabevi, İzmir, 1996.

Nokta-i hüsn mi hâl-i rûh-ı cānāne midür

Yoksa murğân-ı dilüfî saydı içün dane midür

G 46/1

Tıffî:

İçdiği dilberimün sāğar-ı pür-bāde midür

Yoksa hûrşîd bu gün burc-ı Süreyyāda mîdur

G 40/1

Neşatî:

Göñül hevāya uyup arzû-yı gurbete düşmiş

Reh-i şafa diyerek harzâr-ı hayrete düşmiş

G 58/1

Tıffî:

Bu gülşenünî bu tarāvet ki gonçe-zârına düşmiş

Hezâr-laht-ı ciger nevk-i nevk-i hârına düşmiş

G 79/1

Neşatî:

Olmasa can ile dil hen-dem-i dirîne-i 'ışk

Her biri olmaz idi vâkıf-ı gencîne-i 'ışk

G 66/1

Tıffî:

Olmada yâkût-sûz mevce-i tûfân-ı 'aşk

Âteşi eyler harâb âteş-i süzân-ı 'aşk

G 79 /1

Neşatî:

Tā ezelden bezm-i hāş-ı ‘ışka mahremdür gönül

Hem şarāb-ı can-fezā hem cān hem cemdür gönül G 82/1

Tıffî.

Âteş-i sūzān-ı esbāb-ı tecemmüldür gönül

Seng-i mıkñātıs-ı şad-şabr-ı taḥammüldür gönül G 107/1

Neşatî:

Çāk oldı hār-ı ye’s ile dāman-ı arzū

Hayfā açılmadı gül-i būstan-ı arzū G 99/1

Tıffî:

Der-kemīn-i genc-i ḥayretdür sipāh-ı arzū

Tır-i terkeşdür gülü-yı dilde āh-ı arzū G 146/1

Tıffî İstanbul’da anlattığı hikayelerle Padişah IV. Murat’ın dikkatini çekmiş ve onun has nedîmi olmuştur. IV. Murat pazar geceleri Tıffî, Nef’î, Cevrî, Arzî, Nedim, Beyanî, Uzletî gibi devrin bilinen şairlerini huzurunda topladığını ve bu mecliste Tıffî’nin şeh-nāme okuyarak şahları şād ettiğini Evliyâ Çelebi bildirir. Tıffî’nin bu özelliği kanaatimizce bazı halk şairleri üzerinde de tesirler bırakmıştır. Bir halk şairi olan “Gevherî’nin doğum tarihi hakkında elimizde kesin bilgiler yoktur. Fuad Köprülü, şairin 17. asrın son nısfında şöhret kazanmasını ve (H.1127 / M.1714-1715)’ten sonra ölmüş olmasını dikkate alarak asrın ortalarında doğduğuna hükmedebiliriz”⁵³ diyor. Gevherî’nin şiirlerinde Tıffî tesirinden izler bulunması oldukça dikkat çekicidir.

Tıffî:

⁵³ Gevherî Divanı Haz. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yy. Ankara 1998 s.11

Âşıkuz ol zülf-i ‘anberbāra düşdi gönlümüz

Şimdi bir devr-i dırāz-efkāra düşdi gönlümüz G 74/1

Maṭla‘ü'l-envār-ı Cāmiden ḥayāl-i vaşl ile

Güft ü güy-ı Maḥzenü'l- esrāra düşdi gönlümüz G 74/ 2

Gevherî:*

Seyr iderken bir şeh-i hübāna düşdi gönlümüz

Kimseye ismin dimem bir cānane düşdi gönlümüz G 862 / 1 s.613

Sanki Yūsuf'tür bugün Ken'āna düşdi gönlümüz

Adl ü dād iden güzel sultana düşdi gönlümüz G 862 / 2 s.613

Tıfî:

‘Āleme ‘ayş u şafā-yı cām-ı şaḥbā gösterür

Ḥāşılı āyīne-i sāgar temāşā gösterür G17 / 1

Ṭab‘-ı pākīzem benüm güyā ki ṭob āyīnedür

Her ne cānibden nigāh olmsa ma‘nā gösterür G17 / 2

Ruḥların tezyīn için āyīne alma destūne

Ey melek-ḥū kendin rüy-ı mücellā gösterür G17/3

Gevherî:

* Gevherî Divanı Haz.Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yy. Ankara 1998

Nāzenīnim kaçan kim kadd-i tūbā gösterür

Nāz-ı reftārıyla şimşāda temāşā gösterür

G 867/1

Müy-ı çeşmindür disem anda miyān-veş gördüğüm

Şöyle bir ince hayaldir kim mu'ammā gösterür

G 867/4

Bir aceb efsün ider kim bir bakışta nīm-mest

Bir bakışta kendüyi ol çeşm-i şehlä gösterür

G 867/3

18. yüzyılın büyük üstâtlarından Nedim, Tıflı'yi okumuş, sevmiş ve bir gazelini tahmis etmiştir:⁵⁴

Meh pertev alur tâbişi vechi hasenimden

Cem'iyeti öğrendi nûcum encümenimden

Erbâb-ı füsünü sahare âciz olurlar

Çeşm-i siyehi cādüy-ı Hārût fenimden

Bakdıkça benim âyine-i rüyime tütü

Meşki suhan eyler lebi şeker şikenimden

Hübânı cihân nâzım âlemde çeker mi

Bir kerre alan büsemi sibi zakaninden

Tıflı bu gazel ol güzelin müntehabıdır

Mecmu'ai eş'arı selîsi suhanimden

⁵⁴ Abdülbaki Gölpınarlı, Melâmîlik ve Melâmîler, İstanbul 1931 s. 134

Başka şairler üzerinde yapılacak incelemeler kanaatimizce bu tesirleri çoğaltacaktır. IV. Murat'ın meclislerinde bazı şairlerle birlikte bulunan Tıffî'nin başka şairleri etkilemesi ve onlardan etkilenmesi kolaylaşmıştır denebilir.

Tıffî'nin bu tesiri kuru bir taklitden ibaret değildir. Herkesin bildiği bir hikayeyi bile farklı bir üslûpla kendi başından geçmiş gibi ilginç hale getirebilen ve birçok sahada maharetli olan şairin körü körüne bir taklitçilik yapması düşünülemez.

2.2.Meddahlık ve Tıffî'nin Meddahlığı

2.2.a. Meddah Kelimesinin Anlamı ve Tarihi Gelişimi

Meddah kelimesi Arapça “medhetmek”kökünden gelmektedir; meddah, “medhedici” “övücü” anlamında kullanılır⁵⁵. Temaşa oyunlarının en önemlilerindendir. Dinî bir telmihle Peygamberin övücüsü manasına gelir⁵⁶ Meddahlar bugünkü tek kişilik tiyatroların başlangıcı mahiyetindeki oyunlar olarak kabul edilebilir. Arabistan ve İran başta olmak üzere bilhassa doğuda yaygındır. Asya ülkelerinde dram sanatının yerini tutan hikaye anlatma geleneği Türklerde de yaygındır. Ancak Türk meddahları Arap meddahlarından farklı idi. Türk meddahları günlük konuları gerçekçi biçimde işlerlerdi.

Sultan Hüseyin Vâiz Kâşî Fütüvvet-nâme-i Sultânî adlı eserinde meddahlar için şöyle der: “ Meddahlar sürekli Ehl-i Beyt'in menkıbelerini okur, onlar ve onların sözlerini anımsar,vakit geçirirler . Bu yüzden de Peygamber soyunu en çok seven kişilerdir... Bu durum ,peygamber ve yüce evlatlarına en yakın olan kişilerin meddahlar olduğunu ortaya koyar.”⁵⁷ Aynı eserde meddahlığı başlatanın Hasan Sabit olduğunu belirtir. Evliya Çelebi Pîrlerin Hazret-i risaletin meddahı Säib-i Rûmî olduğunu yazar.⁵⁸

⁵⁵ Nutku, Özdemir Meddahlık ve Meddah Hikayeleri, Atatürk Kültür Merkezi yy., Ankara 1997 s.11

⁵⁶ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları c.6 s.117 İstanbul, 1986

⁵⁷ Nutku, a.g.e s. 12

⁵⁸ Sehahat-nâme I, 525

İslam uygarlığı etkisinin Türkler tam olarak yerleşmesinden önce özellikle göçebe Türk toplumlarında halk hikayeciliği vardı ve bu görevi ozanlar yerine getirirdi⁵⁹. XV. yüzyıldan sonra ozan kelimesi yerini Azeri ve Anadolu Türklerinde aşık Türkmenlerde de bakşı (bahşı) ya bırakmıştır. Oğuzların bakşı ile aynı anlamda kullanılan ozan kelimesi yakutlardaki oyun-şaman kelimesiyle aynı gibi görünür.⁶⁰

Meddahlığın Türklerde iki kaynakta geliştiği söylenebilir: Birincisi Orta-asya kaynaklı olup Şamanizm'den ozanlara, ozanlardan bahşılara ve aşıklara kadar uzanan din-dışı özellik, diğeri İslam kültürünün başlangıcından bu yana geliştirdiği dinsel kökenli özelliktir. her iki kaynağın da Türk meddahlığının gelişmesinde büyük tesiri olmuştur.⁶¹

Selçuklu saraylarında ve ordu Farsça kasideler ve gazeller yazan şairler dışına onlardan tamamen değişik olan birtakım ozanların hikaye ve şiir okuduklarını hem bizans hem de doğu kaynaklı belgelerden öğreniriz.⁶² XIV. Yüzyılda Varaka ve Gülşah adlı eserin sahibi olan Yusufî'nin bir halk meddahi olarak karşımıza çıktığını görürüz. Hikayesinin her bölümünün sonunda doğrudan doğruya dinleyiciye yönelerek onlara esenlik dilemiş ve ertesi toplantıya erken gelmelerini salık vermiştir. Hikayesinin sonunda kendini Yusufî kendisini şöyle tanıtır:

Yusûfî meddâh-ı bîçâre anun

İşki yolında feda eyler cânun⁶³

XIV.yüzyılda Hacı Sâdî Kastamonu'nun Ebu Müslim Hikâyesi'nde meddahlık özelliklerine rastlanmaktadır. XV. asırda ise Harman Danası lakablı Karaman Bey'in nedfiminin, Bursalı Hacı Kısahân'ın tanınmış bir sanatçı olduğu söylenebilir. XVI: yüzyılda Latîfî hünerli kişilerden bahsederken meddahlar hakkında da bilgi verir. III.

⁵⁹ Köprülü, "Meddahlar", Edebiyat Araştırmaları, s. 395.

⁶⁰ Köprülü, a.g.e.70-71

⁶¹ Nutku, a.g.e. s.18

⁶² Nutku, a.g.e. s.18

⁶³ Ertaylan ,2-3 Yusufî-i Meddah Varka ve Gülşah, İstanbul 1945

Murat'ın ve II. Selim'in sarayda birçok sanatçı bulundurduğu bilinmektedir. XVII. asırda meddahlar hakkında en teferruathı bilgiyi Evliya Çelebi vermektedir. IV. Murat bir yandan meddahları mukallitleri sarayında barındırırken, öbür yandan halk şiirine ilgi göstermiş ve birçok çöğür aşıklarını korumuştur. Padişahın kendi de varsağı türünde şiirler yazmıştır.⁶⁴ IV. Murat döneminden sonra âşıklar paşa konaklarına girmişlerdir. IV. Mehmet ve vezirlerinin de aşıklara özel bir sevgileri ve ilgileri vardı.⁶⁵ Evliya Çelebi IV. Murat'ın Pazar geceleri meddahları kıssahanları ve şairleri çağırttığını bunlar arasında Tıfî, Cevrî, Nef'î, Arzî, Nedîmî, Nesârî, Beyânî, Uzletî, gibi kişilerin olduğunu anlatır.⁶⁶

2.2.b. Tıfî'nin Meddahlığı

XVII. yüzyılın en önemli meddahlarından biri hiç kuşkusuz aynı zamanda bu devrin ileri gelen şairlerinden biri olan Trabzonlu Tıfî Ahmet Çelebi'dir. Abdülaziz Efendi adında birinin oğlu ve daha çocuk sayılacak yaşta güzel şiirler yazdığından "Tıfî" adı verilmişti.⁶⁷ Bu yüzyılın en dikkate değer siması olan ve şöhreti asırlarca sürerek Süleyman Faik Efendi'ye⁶⁸ "meddahların pîr ve pîşkademi, tarihlerin yazısına göre Tıfî Efendi olmak iktizâ eder" dedirten meşhur bir kişidir.

Çağmın en ünlü meddahları arasında yer alan Tıfî, Bayramiyye tarikatındandı⁶⁹ Bu yoldan gümrükte ve evkafta görev alarak geçimini sağlamıştı. Tıfî'nin hikâyelerinde kendi baş kahramandır ve hikayelerini kendi başından geçmiş gibi anlatır. Başka bir varsayım ise, günlük hayatta gördüğü ya da duyduğu olayları hikaye biçimine getirmesidir. Bu hikayeler Hançerli Hanım, Tayyar-zâde, Letâif-nâme, Sansar Mustafa, Kanlı Bektaş'tır.⁷⁰ Özdemir Nutku,⁷¹ bunlardan ayrı olarak Celâl Cemâl Hikâyesi'ni bulduğunu bu hikayede Tıfî'nin hikayenin kahramanı olduğunu, dinleyen de diğer

⁶⁴ Köprülü, "Aşık Tarzının Menşei ve Tekamülü" Edebiyat Araştırmaları., Ankara, 1999 .s. 209

⁶⁵ Nutku, IV. Mehmet'in Edirne Şenliği, 37-38

⁶⁶ Seyâhat-nâme ,I, 257.

⁶⁷ Fuad Köprülü, Meddahlar, Edebiyat Araştırmaları, Ankara 1999 s.395

⁶⁸ A.g.e s.395

⁶⁹ Ali Rıza Bey , s.266.

⁷⁰ Ali Rıza Bey , s.266.

⁷¹ Nutku, Meddahlık ve Meddah Hikayeleri, s. 26.

hikayelerdeki gibi IV. Murat olduğunu belirtir. Ayrıca Nutku,⁷² bulduğu Kadı Hüseyin Sinobi Hikayesi'nde Tıffî'nin hikâyeyi dinleyenlerden biri olduğunu belirtir. Süleyman Fâik Efendi⁷³ Tıffî'ye kadar önemli bir meddah gelmediğini şu sözlerle ifade ederek:

“İbtidai zuhûr devlet-i Osmâniye'den devr-i Murâd Hân-ı Râ'bi'e kadar meddahlardan yed vesîkası târihlerin yazısına göre Tıffî efzî olmak iktizâ eder. Hulâfâ-i Abbâsiye vesâir Mülûk-ı İslâmiyye zamanlarında kıssa-hân ve nedim ünvanıyla ba'zı mudhik ve mukallidler olduğu kütüb ve tevarinde görülmüş ise de bizim meddahlar suretinde olmayup Tıffî'den sonra Medhî tahallüs eder” O'nun evinin Koca Mustafa Paşa taraflarında olduğunu söyler.

Bütün kaynaklar Tıffî'nin ünlü bir meddah olduğu noktasında birleşirler. IV. Murat'ın Nedimi olan Tıffî, başından geçenleri süsleyerek hikaye biçimine sokmuştur. Boratav, Tıffî'nin IV. Murat'ın olaylara karıştığı hikayeleri Letâif-nâme, Hançerli Hanım, Sansar Mustafa, Cevri Çelebi ve Kanlı Bektaş olduğunu bildirir.⁷⁴ 18. yüzyıl yazmasında bulunan Celâl-Cemâl başlıklı senaryonun konusu içindeki kahraman da Tıffî'dir. Tıffî bu hikayede sevgililerin yardımcısı ve kurtarıcısıdır. Serüvenin sonunda öteki hikayelerde olduğu gibi Tıffî olan biteni padişaha anlatır.⁷⁵

XVII. yüzyıldaki meddah hikayelerinin en ünlüleri en çok bilinenleri hiç kuşkusuz meddah Tıffî'ye aittir. Bunlardan Hançerli Hanım hikayesi hayatta kötülüklere düşmanlıklara karşı tek başına mücadele etmek durumunda olan genç ve saf bir delikanlının hayatı üzerine kurulmuştur. Konusu kısaca şöyle özetlenebilir:

“Bedestende dükkam olan hali vakti yerinde Halil Efendinin dünyada oğlu Süleymandan başka kimsesi yoktur. Oğlunu kötülüklerden korumak için toplum dışında tutmuştur. Halil Efendinin ölmesiyle birlikte defnedilme anından itibaren toplumu ve insanı tanımamakdan kaynaklanan dramı başlar.”⁷⁶

⁷² A.g.e. 26

⁷³ Mecmu'a v. 61/b

⁷⁴ Halk Hikâyeleri ,122 ve Türk Halk Edebiyatı ,77

⁷⁵ Nutku, 1997 s 81

⁷⁶ Yakup Çelik , Hançerli Hanım Hikaye-i Garibesi, Akçağ yy., 1999 s. VI

" Süleyman'ın etrafı Halil Efendi'nin mirası yüzünden çıkarıcı kişilerce sarılır. Kısa bir süre sonra bütün varlığını kaybederek sefil bir hayat sürer. Babasının dostu İbrahim Efendi elinden tutarak bedestende birdükkanaya satıcı olarak yerleştirir. Burada Hançerli Hanım adında bir kadın ona aşık olur. Ancak Süleyman da köşkteki cariyelerden Kamer'e aşık olur. Süleyman'ın Kamer'i sevdiği Hançerli Hanım tarafından bilinince işkence dönemi başlar. Hançerli Hanım gezme bahanesiyle Süleyman'ı Büyük Ada'ya götürür. Süleyman'ı denizde boğdurmak üzereyken IV. Murad'ın yakın dostlarından Tıffî Efendi tarafından görülürler. Tıffî Efendi ve IV. Murad olaya el koyarlar Hançerli Hanım'ı cezalandırırlar ve iki sevgili evlenirler."

Hançerli Hanım Hikayesi Türk edebiyatındaki ilk romanlara kaynaklık etmesi bakımından önemlidir. Vaka örgüsünün oluşumu ve şahıs kadrosundaki fertlerin birbirine benzerliği bakımından Namık Kemal'in İntibah romanını hatırlatmaktadır.⁷⁷

Sansar Mustafa Hikayesi'nde Sultan IV. Murat ile Tıffî yine olay kahramanları arasındadır. Bu olayda da padişah ve Tıffî olaya sonradan karışan ve bu olayı çözümleyen yan kişilerdir. Ancak Kanlı Bektaş hikayesinde baş kişi Tıffî'dir ve Kanlı Bektaş adındaki serserinin ağına düşen de odur.⁷⁸

XVIII. yüzyılda kağıda geçirilen Celâl-Cemâl hikayesinde de Tıffî baş kişi olup Kanlı Bektaş'taki gibi tuzağa düşmektedir.⁷⁹ Tıffî'nin bu yüzyılda yaşamamış olmasına rağmen bu olayda kahraman gösterilmesi önceki yüzyıldaki Tıffî'nin hikayelerinden etkilenmiş olduğunu düşündürmektedir. Hatta bu hikayelerin XIX. yüzyılda da sürdüğü bilinmektedir. II. Mahmut döneminde İstanbul'a gelen bir İngiliz tamk, büyük bir istanbul kahvesinde gördüğü ve dinlediği meddah Kız Ahmet'in Tıffî'ye ait bir hikaye anlattığı ve hatta bu hikayeyi büyük bir ilgi ile izlediğini yazar.⁸⁰

Süleyman Faik Efendi,⁸¹ Tıffî'nin Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan sonra ilk büyük meddah olduğunu belirtmektedir. XIV. yüzyıldan Tıffî'ye kadar birçok meddah

⁷⁷ a.g.e. s.VII

⁷⁸ Nutku, 1997 s.86

⁷⁹ a.g.e s. 86

⁸⁰ a.g.e s 113

⁸¹ Mecmua, v.61/b

vardır. Tıffî bunlar içinde en büyük ilk meddahdır denebilir. Boratav da birtakım serüvenlerin hikaye biçimine konulması düşüncesinin özellikle bunun Tıffî tarafından söylenmesinin Tıffî'nin ilk hikayeci sanatçısı olduğunu gösterdiğini savunur.⁸²

Agah Sırrı Levend⁸³ her milletin kendine özgü efsaneleşmiş ya da gerçek tarihsel yerli “tip”leri olduğunu, zekası, hazırcevaplığı ve nükteli fıkralarıyla Nasreddin Hoca, Tıffî, Bekrî Mustafa, Keloğlan'ı bu kategoride değerlendirmek gerektiğini söyler.

2.3. Tıffî'nin Eserleri *

Tıffî'nin şimdiye kadar bilinen tek eseri Divanıdır. Agah Sırrı Levend⁸⁴ mizah ve hicivden bahsederken Nefî'nin Sihâm-ı Kaza'sı, Bahâî Küfrî, Havaî, Tıffî, Tarzî, Tırsî, ve Sürûrî'nin divanlarının müstehcen ifadelerle dolu olduğunu, bu şiirlerin en hafifinin bile yüz kızarmadan okunamayacağını belirtse de bu hüküm Tıffî için doğru değildir. Çünkü divanında bu tarzda bir şiire rastlanmamıştır.

Fuad Köprülü⁸⁵ Safâyî Tezkiyesinde Eski Zagrahî Tarzî Mehmed Çelebi'nin *Vasiyet-nâme* ve *Şillet-nâme* adlı iki manzum risale kaleme alarak bunları Tıffî'nin eserleri olarak takdim ettiğini bildirir. Mûcib Tezkiyesi'nin Tarzî maddesinde “Tıffî lisânından meşhur olan Vasiyet-nâme bunları nazmudur” der.⁸⁶ Ayrıca Flügel, *Katalog der orient. Hss., Wien, I, 721*'de müteaddid şiirlerinin olduğunu kaydeder.

Yaptığımız araştırmalar sonunda Millet Kütüphanesi (Ali Emîrî Manzum Eserler) No:624 de kayıtlı Sâkinâmeler ve Mecmu'a-i Eş'ar adıyla Riyazî, Nefî, Tıffî..vb şairlerin şiirlerinin kayıtlı olduğu bir mecmu'anın varlığını tespit ettik.

⁸² Halk Hikayeleri , 125

⁸³ Türk Edebiyatı Tarihi TTK yy. Ankara 1988 s.48

* Divanının dışındaki şiirleri ayrı bir çalışma konusu olarak verilecektir.

⁸⁴ Türk Edebiyatı Tarihi, TTK yy., Ankara 1988 s.151

⁸⁵ İA “Tıffî” mad. s.234

⁸⁶ Mustafa Mucib Efendi, Tezkire-i Mucib, İstanbul Üniversitesi, Ktp., Nu:3913

Ayrıca Nurosmaniye Kütüphanesi Nu:4967 (C.I.v.61-66) numarada kayıtlı, muhtelif zevât tarafından yazılmış, Mecmua'ı Müntehebât-ı Eş'âr adlı mecmuada Tıffî'nin 195 beyitlik hezel-âmez (alay edici) mahiyette ilginç bir *Vâsiyet-nâmes*'i mevcuttur.

Seyrekzâde Tezkiresi'nde mükemmel divânının bulunduğu "müretteb divânından çide-i dest-i intihâbdur"⁸⁷ ifadesi ile belirtilir.

Tıffî'nin mürettep bir divanı vardır. Encyclopedie de L'islâm'da divânının nüshasının birinin British Museumda bulunduğu kayıtlıdır. Fuad Köprülü⁸⁸ bu nüshanın sadece gazeliyâtı ihtivâ ettiğini belirtse de bu nüsha kaside, gazel ve diğer şiirler bakımından mevcut nüshaların en hacimlilerindendir.

2.3.1. Tıffî Divânının Şekil İncelemesi

Nüsha tavsiflerinde belirttiğimiz ve incelemeye aldığımız nüshalarda Tıffî Divanı'ndaki şiir sayıları şöyledir.:

1 Mesnevî (Sâki-nâme), 28 kaside , 1 terkib-i bend , 1 müseddes , 197 gazel , 4 rüba'î, 3 kıtâ, 6 müfred , 7 tarih

2.3.1.a. Nazım Şekilleri

Tıffî Eski Türk Edebiyatında kullanılan nazım tür ve şekillerinin pek çoğunu denemiş; kaside, gazel, mesnevî, rübaî, terkib-i bend, müseddes, kıt'a, müfred, tarih, gibi nazım şekillerinde şiirler yazmıştır.

⁸⁷ Nuhbet-ül-Asâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'ar, Haz Abdülkerim Abdulkadiroğlu, G.Ü yy., Ankara, 1985

⁸⁸ İ.A. " Tıffî " mad. s.234

Mesnevî nazım şekli ile yazdığı sakinamesinde kendinin de bağlı bulunduğu Bayramiye tarikatının silsilesini anlatması muhteva bakımından bir yenilik arzeder.

Sâkinâmeden sonra 2 na't yazmıştır. 1. kasidesi 16 beyit olup bu kasidede dua bölümü yoktur. Tıffî 2. na'tında Nef'î'nin :

Ukde-i ser-rişte-i râz-ı nihânîdir sözüm

Silk-i tesbîh-i dür-i seb'al-mesânîdir sözüm

kasidesini andıran bir muhteva ve üslupla Tıffî:

Şâ'irem nükte-bârdur kalemüm

Tuhfe-i rûzgârdur kalemüm

diyerek Nef'î'nin sözünü övdüğü gibi, o da kalemini övmüştür. Bu kasidede dua bölümü olmayıp şair kaleminin övgüsüyle şiirini bitirmiştir.

17. yüzyılda klasik kaside geleneğinde bulunması gereken bölümlerin (nesib-teşbib, tegazül, medhiye, fahriye, dua) bazılarının terkedildiği veya sıralarının değiştirildiği bir gerçektir. Özellikle Nef'î'nin bazı kasidelerine fahriye ile başladım biliyoruz. Tıffî de bu tesirden olsa gerek kasidelerinde bazı şekil değişiklikleri yapmıştır. K2, K13, K15, K19'a Tıffî fahriye ile başlamış, K1'de dua bölümüne yer vermemiş; K6, K7, K8 nesipsiz olup medhiye ile başlamıştır. Bakî'den etkilenecek bir de kaside-i sünbül (K22) yazmıştır. Tıffî divanında toplam 28 kaside vardır.

Gazellerinde ise daha sade bir dil kullanan şair, bu yüzyılın geleneğine uygun olarak daha doğrusu Sebk-i Hindî'nin özelliğine sadık kalarak, genellikle beş beyitlik gazeller yazmıştır. Altı beyitten müteşekkil olan gazeller G4, G7, G16, G36, G69, G72, G74, G108, G112, G135, G148, G190 ; yedi beyitten müteşekkil olan gazeller G91, G133; sekiz beyitten müteşekkil olan gazeller G98, G113'dür. Bu gazellerin dışındaki bütün gazeller beş beyittir.

Matla beytinin birinci ya da ikinci mısra'ında makta beytinde G38, G 62, G 106, G 151'de tekrar edildiğinden redd-i matla yapılmıştır. G16 ve G148 müzeyyel gazeldir. Genellikle gazellerinde şair kafiye ve redifleri Türkçe kelimelerden seçmiştir. İncelik ve zerâfeti sağlamak için sadece “z” sesi ile biten kelimelerden müteşekkil 21 gazel yazmıştır. Bunun yanında “b,t,s,c,h,ş,d,t,z” sesleri ile biten kelimeleri birer gazelinde kullanmıştır.

Tıffî'nin 49 beyitlik 1 terkîb-i bend ve 15 beyitlik 1 meseddes yazmıştır. Terkîb-i Bendinin son beyti Farsça'dır.

Rûbaisinin dördü de Ahreb kalıbyla yazılmıştır. R4 hariç, diğer rûbailerinde mahlas kullanmamıştır. Müfredâtında da ahenkli bir üslûp kullanan şairin 6 müfredi vardır. Mf.1'de “yüze gelmek”ve “söze gelmek” kelimeleri ile kafiye kuran şairin müfredinde ince bir ahenk vardır.

2.3.1.b.Vezin

Tıffî, divanındaki şiirlerde aruzun değişik bahirlerinden pek çoğunu kullanmıştır. Bu bahirler ve kalıplar şunlardır:

BAHR-İ HEZEC

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

K9, K25, G3, G23, G31, G46, G66, G69, G96, G104, G116, G131, G132, G133, G158, G160, G163, G165, G169, G178, G183, Mf.6

İki kaside, ondokuz gazel, bir müferec

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Feûlûn

G39, G88, G100, G123, G162, G177, G192, G196, Mf.1

Sekiz gazel , bir müfred

Mef'ülü / Mefā'ilün / Fe'ülün

S1, K3, G61, G176

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Fe'ülün

K20, G,14, G83, Kt.2, T4

BAHR-İ REZEC

Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün

K4

Müstef'ilün / Fa'ülün / Müstef'ilün / Fa'ülün

T3

BAHR-İ REMEL

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

K7, K10, K28, G2, G8, G17, G18, G22, G26, G27, G29, G47, G48, G49, G50, G58, G62, G68, G71, G74, G79, G82, G84, G93, G98, G99, G107, G108, G110, G117, G120, G122, G139, G140, G141, G142, G143, G144, G145, G146, G155, G159, G167, G168, G170, G172, G181, G184, G188, G190, G191, G193, Kt.1, Trcl, Mf.2, Mf.3, Mf.4, Mf.5, Tr.7

İki kaside, kırkbeş gazel, bir kıt'a, bir müseddes, dört müfred, bir Tr.

Fe'ilātūn / Fe'ilātūn / Fe'ilātūn / Fe'ilūn

K6, K8, K15, K18, K22, G15, G19, G20, G25, G30, G33, G40, G41, G42, G53, G64, G77, G85, G109, G113, G125, G129, G135, G137, G147, G149, G150, G163, G185

Dört kaside, yirmidört gazel

Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

G 90, T2

Fe'ilātūn / Fe'ilātūn / Fe'ilūn

G76, G138, Kt.4, Tr.6

BAHR-İ MUZĀRĪ

Mef'ulū / Fā'ilātūn / Mef'ulū / Fā'ilātūn

G119

Mef'ûlû / Fâ'ilatû / Mefâ'ilû / Fâ'ilûn

K14, K17, K21, K27, G1, G9, G12, G16, G28, G36, G37, G37, G43, G44, G45, G52, G55, G56, G57, G60, G70, G73, G75, G87, G89, G91, G95, G101, G105, G106, G111, G112, G114, G115, G126, G148, G152, G153, G154, G156, G171, G173, G175, G179, G186, G197

Dört kaside, Kırkiki gazel

BAHR-İ MÜCTES

Mefâ'ilûn / Fe'ilâtûn / Mefâ'ilûn / Fe'ilûn

K5, K19, K23, K26, G5, G6, G10, G11, G21, G24, G32, G35, G51, G54, G63, G65, G67, G72, G80, G81, G86, G102, G118, G121, G124, G128, G130, G134, G136, G151, G154, G157, G161, G180, G187, G189, G195, Tr.1

Dört kaside, otuzüç gazel, bir tarih

Mefâ'ilûn / Fe'ilâtûn / Mefâ'ilûn / Fe'ilâtûn

G34, G79, G127, G182

Dört gazel

BAHR-İ MÜNSERİH

Müfte'ülün / Fā'ilün / Müfte'ülün / Fā'ilün

G13, G97

Fe'ilātün / Mefā'ilün / Fe'ilün

BAHR-İ CEDİD

K2, K13, K24, K28, G7, G59, G92, G94, G167, Tr.5, Trk.1

Dört kaside, beş gazel, bir tarih, bir terkib-i bend

BAHR-İ MÜTEKARİB

Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ülün / Fe'ülün

G103

AHREB

R1, R2, R3, R4

Görüldüğü üzere Tıffî çağdaşları içinde hiç de azımsanmayacak derecede aruzun hemen hemen bütün bahrinde şiirler yazmış ve aruza hakimiyetini göstermiştir.

2.3.2. Tıffî'nin Sakinâmesinin Muhteva Bakımından İncelenmesi

Sâkinâmeler klasik Türk edebiyatının önemli türlerindendir. Sâkî ve nâme kelimelerinden meydana gelir. “Sâkî ” kelimesi aslında Arapçadır. Şairin sâkiye hitâbettiği ve ölümü hatırlama , dünya hayatının geçici olduğunu ifade , öğüt, nasihat, hikmet ve benzeri diğer mazmunları ihtiva eden mütekârib bahrinde mesnevi türü şiir. Bu tür şiirlerde şarap ve kedehten bahsedilmesi diğer hamriyye şiirleriyle olan ilgisinden kaynaklanmaktadır.⁸⁷ Sâkinâmeler sâkiden , içkiden , içkinin çeşitlerinden , içki araç ve gereçlerinden , içki toplantılarından, sürahiden , meyden , mahbûbdan , mevsimlerden , içki meclislerindeki yemeklerden kısaca ; “içkiye uzaktan yakından ilgili birçok duygu, düşünce ve kavramı bazen tasavvufî, bazen dünyevî olarak bir bütün halinde ele alıp işleyen şiirlerdir. Bu tarzda kaleme alınan eserlere Nizâmî’den bu yana “sâkinâme denilmeye başlandığı görülmektedir.”⁸⁸

Türk Edebiyatında Sâkinâme adı altında ilk örneği XIV. yüzyılda Harizmî’nin Muhabet-nâme’sinde görülür. XV. yüzyılda Ali Şîr Nevâyî’nin 458 beyitlik sâkinâmesi müstakil sâkinâmeye doğru gidişte önemli bir yeri vardır.⁸⁹ Türk edebiyatında sâkinâme türünün ilk orijinal örneği, Edirneli Revânî(Ö. 1524)’nin İşret-nâme adlı eseridir.⁹⁰ XVII. yüzyılda Hayretî, Fuzûlî, İşretî Mustafa, Fevrî , Taşlıcalı Yahya Bey, Bursalı Cinânî, Gelibolulu Mustafa Âlî, Kalkandereli Fakîrî’nin Sâkinâmesi bu yüzyılın sâki-nâme türündeki önemli eserlerindendir.

XVII. yüzyıl, Divan Edebiyatının bütün türlerinde olduğu gibi, mesnevi sahasında da önemli eserler verilmiştir. Bu asırda yazılan mesnevilerde daha yerli ve daha millî çizgiler bulmak mümkündür. Bu yüzyılda Kafzâde Fâizî, Azmizâde Hâletî, Selânikî Esat Efendi, Nef’î, Şeyhülislam Yahyâ, Riyâzî, Sabûhî Dede, Fehîmî Kadim, Şeyhülislam Bahâyî gibi pek çok şair tarafından sâkinâme kaleme alınmıştır.

Tıffî’nin sâkinâmesi muhteva bakımından ilginç bir özelliğe sahiptir. Tıffî’nin 241 beyitlik sâkinâmesi ile Melâmîliğini sarahatle bildirerek silsilesini kaydediyor. Mehmet Ali Aynî⁹¹ “Tıffî’nin manzum bir silsile-nâmesi vardır ki tab’ı şâ’irânesiniñ kuvvetine

⁸⁷ Rıdvan Canım , Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme, Akçağ yy.,Ankara, 1998 s.10

⁸⁸ Tunca Kontantamer, Eski Türk Edebiyatı Makaleler, Akçağ yy.,Ankara, 1993 s.91

⁸⁹ Rıdvan Canım ; A.g.e . s. 42

⁹⁰ Rıdvan Canım ; A.g.e . s. 43

⁹¹ Hacı Bayram Veli, Ceride-i Havadis Matbası, İstanbul, 1343 s.127

delildir” diyerek sadece sāki-nāmesini bile şairliğinin ispatı olarak görür. Müstakimzāde de bu saki-nāmeyi risalesine almıştır.

Sāki-nāme şu beyitlerle başlar:

Ey sāki-i ʔurfekār ber-ḥīz

Ber-ḥīz eyā sitīze-engīz

Ey muḡ-beçe eyle cāmı gerdān

Göster yine mu‘cizāt-ı ihsān

Olsun yine naḡl-i ʔūra şānī

Yansun bu dıraḡt-ı üstüḡʔānī

Sūz-ı dīlī eylesün ziyāde

Envār-ı tecelliyāt-ı bāde

Kim itmez idi namāz-ı mestān

Mey nūr gībi olunca tābān

Daha sonraki beyitlerde ise ādemin kemālatını şu beyitlerle açıklar:

Ādemdür olan cemāle mir’āt

Ādemdür olan müfīd-i āyāt

Ādemūñe mihr-i cān u cāndur

Mir’āt-ı zemīn ü āsmāndur

Âdemdür o zât-ı pāk-ı kevneyn

Sultān-ı serīr-i kâbe kavseyn

Sonra Hz. Peygamberi şu sözlerle medheder:

Mi'râc ile enbiyâya server

Esrâr ile evliyâya rehber

Hem âhîr-i enbiyâ-yı mürsel

Hem evvel-i evliyâ-yı kümmel

Âyîn-i tarîka-i velâyet

Birdenbiredür o sır-ı vahdet

Daha sonra ise Hacı Bayram Velî'ye kadar ve Hacı Bayram'dan kendi zamanına kadar Melâmî silsilesini yazar⁹²:

Müstağrak-ı nûr-ı zât Hâce

Firdevsî-i Tecelliyât Hâce

Melâmîlere göre Hüsameddinden sonra Gavsîyyet Bosnalı Hâce Hamza'ya geçmiştir. Hâce Hamza Bâfî'den sonra devam eden silsileden bahsederken İdris için şu beyitleri söyler: ⁹³

Cân-ı 'uşşâk rûh-ı yektâ

Kendi mahfî vü kemâli peydâ

⁹² Abdülbaki Gölpınarlı, Melâmîlik ve Melâmîler, İstanbul Devlet matbası 1931, s.133

⁹³ a.g.e., s.133

Tā vāşıl ola intihā-yı rāhı

Mahfı gerek ‘āşık-ı ilāhı

Şimdi o şehenşeh-i velāyet

Aḥbābına eylemekde himmet

Gāhı ki ider nühüfte dīvān

Ol devlete evliyādur erkān

Ol mihr-i kerem ki luṭfı çokdur

Bahşayışınıñ ḥesābı yokdur

Ey Tıffı-i bī-medār şād ol

Ey bī-dil ü bī-ḳarār şād ol

Ol mazhar-ı kāmīl-i tecellī

Bir gün seni de eder tesellī

Melâmete 1050’de vefat edip Lâmekânî Hüseyin Efendi’nin yanına defnedilen
Hakîkî’ye intisâb ettiğİNİde⁹⁴ :

Üstād-ı dakīkadān-ı Ḥakīkī

Ḥassān-ı süḥan-verān Ḥakīkī

Ḥāşışger-i ‘aşḳ olup hevesle

Dil şem‘ini yakdı bir nefesle

⁹⁴ Abdülbaki Gölpinarlı , A.g.e.,s.133

Evşâfin idüp medâr-ı kurbet
Şâhib-kerem eyledi maḥabbet

Oldı hünere ile pāk u ṭāhir
Ḳalbinde ḥaḳīḳat oldı zāhir

beyitleri ile bildirir. Gölpınarlı⁹⁵ Tıflî'nin bu sâki-nâme-yi İdris-i Muhtefî'nin saḡlğında yani H.1024 senesinden evvel yazdığı kanaatindedir.

133 beyit olan⁹⁶ birinci bölümünden sonra sakinamenin ikinci bölümü başlar. Tıflî bu bölümde Peygambere Na't başlığı ile Ali Rıza Efendi'yi övmüştür.

Ey çarḥ nedür bu çarḥ-ı bî-pāk
Mānende-i tîz-çarḥ-ı ḥakkāk
Ehl-i dile bî-amanlğ itdüñ
Yahşi yahşi yamanlğ itdüñ

beyitleriyle felekten şikayet ederken bahtının kötülüğünden de şikayetçi olur:

Bahtum o kadar egerçi kemdür
Eflākde māye-i sitemdür

Daha sonra Hz. Peygamberin medhine başlar:

⁹⁵ A.g.e.,134

⁹⁶ Tıflî'nin sâkinâmesini Rıdvan Camm , A.g.e s.47'de Süleymaniye Ktb.Hacı Mahmud 3518 nüshası esas alınarak 108 beyit olarak belirtmiştir.

Ey nüşa-i evvel-i mü'ellif
 Ey muşhaf-ı bâ-ḥaṭ-ı muşannif

Ey gonce gül-i riyâḍ-ı Yeşîb
 Hürşîd-i meh-i diyâr-ı maḡrîb

Şâhenşeh-i taḥt-ı künfe-kânsın
 Peygamber-i âhirü'z-zemânsın

İ'câz-ı derefş-i dîn-i sermed
 Sultân-ı peyâamberân Muhammed

Hem evvel-i evvel-i bidâyet
 Hem âhir-i ahir-i nihâyet

Şair sonra Allah'a yalvararak mürşidinin aşkı gönlünü dolduması için dua eder:

Aşkuñla dili zebânedâr it
 Derdüñle derûnumu bahâr it

Dil şâhid-i aşkdan ḥaceldür
 Ol aşkı ki âb-ı rûy-ı dildür

Olsun yine nâr-ı aşk mevlâh
 Raḥşâni-i baḥş-ı meş'al-i âh

Yaksun yine aşk-ı nâr-ı ser-keş

Hürmen hürmen göñülde âteş

Dil şifte-ḥāl-i şāhid-i ‘aşk

Şun ānda mürid-i mürşid-i ‘aşk

Keşf eyle cihāna gizlū rāzum

Yā Rāb ḥaḳīḳat it mecāzum

Sonra tekrar şeyhi Ali Rızayı över ve şu beyitle sakinamesine son verir:

Luṭfuñla ola o cāy-ı dīrīn

Mānend-i nigār-hāne-i Çīn

Sakinameler, şairlerin fikirlerini yeni malzemelerle görmek ve şairleri bu manzumelerin beyitlerinde tanımak bakımından önem taşırlar. Sakinameler içinde tasavvufi olanları da vardır. Şeyhülislam Bahâî, Şeyh Gâlib, Nâzûkî Abdullah’ın sakinameleri tasavvufi sakinamelerdir⁹⁷

Kendi tarikatının silsilesini anlattığı Tıffî’nin sakinamesi, hem şairin fikirleri hakkında kanaat oluşturması , hem de sakinamelerde işlenen konu bakımından ilginç bir özellik arzeder.

Tezkireler ve diğer edebiyat tarihi kaynaklarında belirtildiğine göre edebiyatımızda Tıffî Ahmed Çelebi dışında “Tıffî ” mahlaslı beş şair daha vardır. Bunlar şunlardır:

⁹⁷ Rıdvan Canım , a.g.e s.11-12

1 Tıflı : (Galatah) 18. asır Divan şairi . Hayatı hakkında fazla bilgi mevcut değildir. Şefkat ve Silahdar tezkirelerinde Divan-ı hümayun hacelerinden olduğu belirtmektedir.

2 Tıflı : (Öl.1214) Asıl adı Hacı Mehmed Emin'dir. Hâcegândandır.

3 Tıflı Ahmet Efendi : (Kerküklü) Divan şairi 18. asır sonu 19. asır başında yaşamış, kethüda kaleminden yetişip Eflak ve Bağdat efendisi oldu . Sicill-i Osmani , Silahdar ve Şefkat tezkirelerinde Eflak ve Bağdad Divan katipliği yaptığı II. Mahmud devrinde vefat ettiği kayıtlıdır.

4 Tıflı Hasan Tahsin Efendi : Hasan Paşaoğlu namı ile anılan Ordu kazası müftüsü Hasan Sıdkı Efendi'nin oğludur (1847-1907) 1870'de memuriyete başladı . Trabzon Mektubî kalemine girdi . Erzurum 4. Ordu Meclis Katipliğinde çalıştı . Daha sonra Ordu kazası tahrirat katipliğine getirildi . Rus Harbine iştirak etti . Askerlikteki hizmetine karşılık kolağası rütbesi aldı . 1879'dan itibaren Ordu'da Belediye Başkanlığı , findık aşar memurluğu, ve medresede hocalık yaptı.

Arapça ve Farça bilen Tıflı'nın şiirleri mahalli basın organlarında yayınlanmıştır.

5 Tıflı Mehmed Emin Efendi : Diva şairi. İstanbullu. Tuhfe-i Na'îlî vefatını H.1181, Mecelle 1180 M. 1766 olarak vermektedir . Ramiz Tezkiresi ve Sicill-i Osmani'de belirtildiğine göre Sadrazam Damad İbrahim Paşa'nın yakınlarından olup ; kalemden yetişti ve hâcegan oldu. İstanbul mukataacısı, Kalyonlar defterdarı, Baruthana nazırı , Piyade mukataacısı, Şehremini görevlerinde bulundu. İyi bir şair olduğu söylenmektedir .

II.BÖLÜM

A) METİN TENKİDİ VE NÜSHA TAVSİFLERİYLE İLGİLİ OLARAK KULLANILAN METOT⁹⁸

Tıffî Dîvanı'nın karşılaştırılmalı metni hazırlanırken şu kurallarına uyulmuş ve farklar ve diğer özellikler aparata alınırken aşağıdaki metot uygulanmıştır.

1. Beyitler aparata beyit numaraları ile alınmıştır. Yani farklılık arzeden beyitlerin sonuna beyit numarası verilmiş ve aparatta bu beyit numarası ile gösterilmiştir.

2. Şiirdeki herhangi bir beytin nüshada bulunmadığını belirtmek için beytin başına beyit numarası verilmiş sonra aparatta nüshayı belirten harfin başına “-” işareti konulmuştur. Sözelimi B nüshasında bulunmayan bir beyit , 12 -B şeklinde belirtilmiştir.

3. Nüsha farkları aparatta belirtilirken, önce metne alınan şekli yazılmış, karşısında ise diğer nüshalardaki farklı şekli alınmış ve bu farkın geçtiği nüshalar belirtilmiştir.

Örnek: 145: vîrâne: pervâne N,A,T

4. Bir beytin birinci mısraından birden fazla fark varsa , farklar arasına (/) işareti konulmuştur. İkinci mısraın farkları gösterilirken (//) işareti kullanılmıştır.

5. Sayıları birin üzerinde olan farklar şöyle belirtilmiştir:

16: Bûstānuñ : pistānuñ M,Sı,bistanuñ N , bistān-ı nigeñi B gibi

⁹⁸ Bu konuda Ahmet Ateş'in *Metin Metin Tenkidi Hakkında* , Gönül Alpay Tekin'in *Hamdullah Hamdi'nin Yeni Bir Leyla vü Mecnun Nüshası*, Osman Horata'nın *Tenkitledi Metin*, Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu'nun *Edebiyatta Metodoloji Açısından El Yazmaları ve Nâdir Eserler Üzerine Notlar* adlı makaleleri incelenmiştir. Ayrıca bu konuda yapılan birçok çalışmalardan Prof. Dr. Sabahattin Küçük'ün *Bakî Divanı*, Dr. Ali Fuad Bilkan'ın *Nabî Divanı* , Yrd. Doç. Dr. Ahmet Mermer'in *Mezâkî Divanı* , Dr. Ali Yıldırım'ın *Kamî Divanı* (basılmamış doktora tezi) gibi eserler model olarak incelenmiştir.

6. Herhangi bir mısraının tamamındaki değişiklik veya mısraın tamamının olmaması durumunda ise beytin 1. mısraına a, 2. mısraına b harfi verilerek belirtilmiştir.

Örnek:133 b: -A

4 b: -A ve

52 b: Kıld-i kufı-ı ola müşt-i dest-i nadânı Sı, B gibi

B) NÜSHA AİLESİ KURMADA TAKİP EDİLEN METOT

Türkiye ve yurt dışı kütüphanelerindeki katalogların taranması neticesinde Tıffî Divanı'nın 13 adet nüshasının varlığı tesbit edilmiş ve bu nüshaların hepsine ulaşılmıştır. Bu nüshaların bazılarının aslı görülmüş, bazılarının ise mikrofilmli incelenmiştir. Bu sebeple mikrofilm yoluyla temin ettiğimiz nüshaların bazı özellikleri verilememiştir.

Tıffî Divanı şecerelendirilirken aşağıdaki kıstaslar gözönünde bulundurulmuştur:

- 1) Divan tertibi
- 2) Nüshalardaki şiirlerin dizilişi
- 3) Nüshalardaki bazı önemli farklar
- 4) Nüshalarda bulunmayan veya fazla olarak yer alan şiirler
- 5) Şiir sayıları
- 6) Divanlarda Farsça şiirlerin durumu
- 7) Sah kayıtları

Bu kıstaslara göre Tıffî Divanı dört gruba ayrılmıştır.

I GRUP

Bu grupta A,T,N,S2 nüshaları vardır.Bu nüshalar divan tertibi yönünden benzerlik gösterirler.Divan tertibi şu şekildedir: S+N+K+K(sünbül kasidesi)+Trk.+G+R+Mfr+Tr.

Bu grupta S2 nüshası sondan eksik olduğundan değerlendirmeye alınmamıştır. Bu grubun kanaatimizce en önemli nüshaları A ve N nüshalarıdır.

A nüshasında müstensih divanının sonuna doğru derkenarda (47b) bir fetih için tarih düşmüştür. Bu tarih ise H.1080'i göstermektedir. İstinsah tarihine ait hiçbir kayıt bulunmayan A nüshası, bu bilgiden hareketle kanaatimizce 1080 tarihinde yazılmış olabilir. Bu özelliği ile ulaşabildiğimiz en eski nüsha olma hüviyetindedir. Şairin ölümünden yaklaşık 10 yıl kadar sonra yazılmış olması bakımından önemli olduğuna inandığımız bu nüshayı esas alarak geçici olarak Tıfî divanı oluşturulmuştur.

Bu grupta T nüshasında 1185 tarihli temellük kaydı vardır. Bu tarih T nüshasının hiç değilse bu tarihten önce yazıldığını belgeliyor.

Bu grup içinde N nüshasının apayrı bir önemi vardır. Bu nüshada “sahh / tashih”kaydı vardır. Bilindiği üzere yazma eserlerde bilhassa sima ve kıraat esnasında müellif tarafından yaptırılan tashihlerin yerlerini tayin için satırların yambaşlarına konulmuş olan “sad” ve “ha” harflerine sahh kaydı denir. Bu kayıtlar genelde müellif tarafından konulduğundan müstensih hattından farklılık arzeder. N nüshasındaki kelimelerde yapılmış olan düzeltmelerdeki yazı karakteri müstensih hattından farklılık arzeder görünmektedir. Bu yönüyle müellif nüshası yerine ikame edilebilecek derecede ehemmiyetli bir nüshadır. Tabikatta ise mukabele kaydı bulunan nüshalar gibi sonradan çoğaltılmış nüshalarda da bu işaretler ve düzeltmelerin bulunabileceği düşüncesiyle bu grupta N nüshası ile birlikte diğer nüshalar da incelemeye alınmıştır.N nüshasında III. Osman'ın vakıf mührü vardır.Bilindiği üzere III. Osman M.1754-1757 H.1164 tarihlerinde padişahlık yapmıştır. Bu nüsha A nüshasında okunamayan bazı kelimelerin okunmasında oldukça faydalı olmuştur.

Bu grupta A,T,N nüshaları incelenmeye alınmıştır.

II. GRUP

II. grupta B,M,Sı nüshaları vardır. Bu grubun divan tertibi şu şekildedir:

S+N+K+Tr.+G+Mk.+Mf.

Mukattat başlığı M nüshasında Rübai olarak yazılmıştır. Sı nüshası divan tertibi ve bazı şiirlerin sıralanışı yönünden bu düzeni tam olarak vermemektedir. Sı nüshası divan tertibi yönünden oldukça karışıktır. Ancak birçok bakımdan B nüshasından istinsah edildiği izlenimini vermektedir. Sı nüshasını divan tertibi bakımından na'tla başladığı için III. grupta telakki etmek te mümkündür.

Bu grubun en önemli nüshası Kanaatimizce "B" nüshasıdır. Bu nüshada Sı nüshası hariç hiçbir nüshada bulunmayan K28 vardır. Ayrıca bu nüshada bulunan G175 diğer nüshaların hiçbirinde yoktur.

Şiir sayısı bakımından B ve M nüshaları oldukça önemli nüshalardır. B ve M nüshaları bazı farklılıklar gösterdiğinden her ikisi de değerlendirmeye alınmıştır.

III:GRUP

Bu grupta şu nüshalar vardır:

Mı, Sı, Ü, N2

Bu grubun divan tertibi şu şekildedir:

Mı: N+S+K+N+K+Tr.+G+K(sünbül)

Sı: N+S+K+Tr.+K+G+K(sünbül)+Kt.

Ü: N+K+G

Nı: N+K+G

Bu grupta Ü ve Nı nüshası baş ve sondan eksik olduğundan ve diğer nüshalarda bulunmayan bir şiiri ihtiva etmediğinden değerlendirmeye alınmamıştır. Zaman zaman II.

grubun özelliğini ihtiva eden S1 nüshası ile M1 nüshası arasındaki en önemli benzerlik divanın na'tla başlaması, sünbül kasidesinin gazelden sonra; tarihlerin ise gazellerden önce yazılmasıdır.

Mevcut nüshaların istinsah tarihi belli olan tek nüshası M1'dir. İsmail Hakkı tarafından M 1918 H.1337'de yazılmıştır. Bu da oldukça yakın bir tarihtir. S1 nüshası M1'in bütün özelliklerini taşıdığından ve II. Grupla bazı farklılıklar gösterdiğinden bu gruptan S1 nüshası değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca S1 nüshasında H.1249 tarihli temellük kaydı vardır.

IV. GRUP

Bu grupta S3 ve S4 nüshaları vardır. Bu grubun divan tertibi şu şekildedir:

S3: K+M+Trc.+G

S4: K+Msd.+G

Bu grubun en önemli özelliği diğer nüshaların hiçbirinde bulunmayan Tercî-i Bend ihtiva etmesidir.S4 nüshasında bu başlık "müseddes" olarak verilmiştir.Her iki nüsha da oldukça eksik şiirler ihtiva etmekle birlikte, sadece tercî-i bend (müseddes) bakımından diğer nüshalardan fazlalık arz etmektedir.Bu sebeple her iki nüsha tercî-i bend bakımından değerlendirilmeye alınmıştır. S4 nüshasında boş bir sayfada 1213 tarihi yazılıdır.

Bu grupta S5 nüshası sadece gazelleri ihtiva etmektedir.Bu nüshanın grubu tesbit edilememiş ve eksik şiirler ihtiva ettiğinden değerlendirmeye alınmamıştır.

1) Nüshalardaki şiirlerin beyit sıraları:

Nüshalardaki şiirlerin beyit sıraları yukarıda belirttiğimiz gruplamalar bakımından benzerlik göstermektedir.Bu madde ile ilgili olarak verilebilecek bazı örnekler şunlardır:

S A,T,N'de 60. beyit, M,B,S1'de 61. beyittir.

S A,T,N'de 61. beyit, M,B,Si'de 60. beyittir.

K4 A,T,N'de 4. beyit, M,B,Si'de 5. beyittir.

K4 A,T,N'de 5. beyit, M,B,Si'de 4. beyittir.

K5 A,T,N'de 19. beyit, M,B,Si'de 20. beyittir.

K5 A,T,N'de 20. beyit, M,B,Si'de 19. beyittir.

Trk. A,T,N'de 30. beyit, M,B,'de 32. beyittir.

Trk. A,T,N'de 32. beyit, M,B,'de 30. beyittir.

G133 A,T,N'de 2. beyit, M,B,Si'de 3. beyittir.

G133 A,T,N'de 3. beyit, M,B,Si'de 4. beyittir.

G133 A,T,N'de 4. beyit, M,B,Si'de 2. beyittir.

G186 A,T,N'de 3. beyit, M,B,Si'de 4. beyittir.

G186 A,T,N'de 4. beyit, M,B,Si'de 3. beyittir.

2) Nüshalarda bulunmayan veya fazla bulunan şiirler:

S 21.beyit B,Si'de yoktur.

S 26.beyit A,T,N'de yoktur.

S 101.102.103....122. betitler B,Si'de yoktur

S 205. beyit A,T,N'de yoktur.

K7 25. beyit A,T,N'de yoktur

K9 29. beyit sadece B,M’de vardır.

K18 19. beyit sadece Sı’de vardır

N2 8. beyit sadece Sı’de vardır

N2 32. beyit sadece B’de vardır

IV. grupta S4’te müseddes , S3’te tercî-i bend başlığı altında verilen şiir diğer nüshaların hiçbirinde yoktur.

K5 1. beyitte “sehm-i” kelimesi sadece B nüshasında vardır.

K28 sadece B ve Sı nüshalarında vardır.

K11 25. beyit A,T,N’de yoktur.

K11 27. beyit(farsça) M,Sı’de yok, B’de vardır.

K22 5. beyit B,Sı’de yoktur

K22 14. beyit B,Sı’de yoktur

K23 20. beyit A,T,N’de yoktur

G113, 114,115 M,N’de yok, B,Sı’de vardır.

G36 5. beyit M,Sı,B’de var, A,T,N’de yoktur.

II. grupta değerlendirdiğimiz nüshalardan özellikle B ve Sı nüshaları eksik ve fazla şiir bakımından benzerlik göstermektedir. M nüshasının zaman zaman farklılık gösterdiği olmuştur. Örnek olarak :

K11

51 Dirîğ ü derd ki şimdi hîzâne-i nazmuñ

Kilid-i kufli ola müşt-i dest-i nādānī

52 Hezār ḥayf ki da‘vā-yı nazm u neşr eyler

Bir iki saht u dil ü türüş-rū dihistām

beyitlerinde 51 b B ve Sı nüshalarında 52b’de ; 52 b’de verilen mısra 51b’dedir. Bu özelliği ile B ve Sı nüshaları M’den farklılık arzemiştir.

Bunun yanında B’de bulunmayan bazı beyitlerin Sı’de ; Sı’de bulunmayan bazı beyitlerin B’de bulunduğu da olmuştur:

K20 B’de yok , Sı’de vardır.

G175 sadece B’de vardır.

Trk 21. beyit sadece B’de vardır.

G7 4. beyit B’de var Sı’de yoktur

G112 2. beyit sadece Sı’de vardır.

G113 4. beyit Sı’de var B’de yoktur

I ve II.grup nüshalardaki şiirlerin eksiklik ve fazlalık bakımından bazı farklılıkları ise şunlardır .

Kt 4 sadece M ve B’de vardır

Tr.6 sadece T’de vardır

Tr.7 sadece M’de vardır.

Bu durumda II. gruptaki nüshaların hiçbirinin elenmesi mümkün olmamış hepsi değerlendirmeye alınmıştır.

3) Anlam bakımından her ikisi de beytin anlamına uyan kelimelerdeki farklılıklar:

Anlam bakımından beytin anlamını değiştirmeyen yakın veya eş anlamlı diyebileceğimiz kelimelerdeki tercihlerde yukarıda tasnif ettiğimiz gruplar benzerlik göstermektedir. Ancak aynı gruptaki M nüshası B ve Sı nüshası ile zaman zaman farklılık göstermektedir. Bu da ya müstensih'in kendi hatası , ya da aynı kolun farklı bir nüshasından gelebileceğini göstermektedir. Bu meydana verilebilecek birkaç örnek şunlardır:

S 200. beyit: Ey 'aşk : 'aşkā M, B, Sı

S 204. beyit: bir: her A, T, N

S 207. beyit: düşdük de : düşdükçe Sı, B

K5/ 23. beyit: dil-pesend: dil-pesin M, B, Sı

K6/ 21. beyit: virürem : virürin M, // iderem: iderin M

K6/ 27. beyit: meclisde : mahalde M, Sı

K6/ 33. beyit: katre : dāne M, Sı

K9/ 12. beyit: zamānuñ : cihānun M

K11/ 33. beyit: Rabbāñi : Yezdāñi M

K12/ 19. beyit: dāñiř ü biniş : biniş ü dāñiř M

K18/ 11. beyit: maħkeme-i ma'delet: ma'delet-i maħkemeM

K21/ 23. beyit: dil-pesend : dil-pesin A, T

K22/ 19. beyit: urulmazdı : çekilmezdi M

K23/ 27. beyit. egerçi : egerki M

Trk/24.beyit: cām-ı sākī : dest-i sākī B

G47/2.beyit: olmuş ancak : olmuş gūya Sı

4) Ortak müstensih hataları

Müstensihlerin yaptıkları ortak hatalar bakımından yukarıda belirmiş olduğumuz gruplar benzerlik gösterirler. Vezin ve anlam bakımından beyte uyan kelimeler metne yazılmış , uymayanlar ise aparata alınmıştır. Bu husus için verilebilecek birkaç örnek şunlardır:

K15/ 32. beyit:

Devri-i bezmüñ ile çekdiğüm âlāmı göre

Cāy-ı āsāyış olur yine Benī İsrā'īl

Yukarıdaki beyitte “âlāmı kelimesi M,Sı,B’de “ālāme”; “yine” kelimesi aynı nüshalarda “yete” olarak yazılmıştır.

S / 29.beyit: sitize-rū: sitize-ḥū A,T,N

K8/24. beyit: mercān : müjgān B,Sı,M

K11/87.beyit:bihūde : mihre M,Sı,B

K13/31 beyit: h`ān-ı yağma : h`āb-ı yağma A,T,N

K16730. beyit: şahbaz āşiyān itdi: şahbāzi-i nişān itdi A,T,N

5) Grup içi bazı farklılıklar

Yukarıda zikredilen gruplamalardaki benzerlikler aynı grup içinde zaman zaman bazı farklılıklar göstermektedir. Bu başlık altında verilebilecek bazı örnekler şunlardır:

G48/5. beyit B,Sı,N nüshalarında şu şekildedir:

Tıffiyâ ümîd-i semt-i zühd ile âvare dil

Çıkırsa rāh-ı ‘aşkdan hayl-i nedāmet karşılar

N nüshasının bu beyitte B ve sı nüshalarıyla benzerlik göstermesi oldukça dikkat çekicidir. Yukarıdaki beytin I. mısrası A nüshasında :

Hāl ü hāttı gibi ey Tıffı karışmaz fitneye

Çıkırsa rāh-ı ‘aşkdan hayl-i nedāmet karşılar

şeklindedir. Bu beytin I. mısrası B,Sı,M’de bir sonraki gazelin yani G49/5’in I. mısrasıdır.

T nüshasında ise daha karışık bir durum vardır. Bu beyit T nüshasında :

Hāl ü hāttı gibi ey Tıffı karışmaz fitneye

Çeşm-i mest-i hun-ı ehl-i ‘aşk ile ālūdedür

şeklindedir. Bu beyit bir sonraki gazelin yani 49. gazelin 5. beytinin aynısıdır.

Bir başka önemli özellik ise G 85 / 4. beyittir. Sı nüshasında bu beyit farklıdır:

Dür-i yektā-yı leb-i la‘lūne bir söz söylemez

Lücce-i ma‘niye tab‘umdur egerçi Ğavvās

Diğer bazı farklılıkları ise şu şekilde sıralayabiliriz:

S /142. beyit: dil-ḥūn : pūr-ḥūn A

S/221. beyit: hünersin : süḥansın M

N/2. beyit: nāvdān-ı tebārdur: nar-ı deryā-güzārdur T

K4722.beyit: rüyīn-ten: rüy-ten M,Sı ; kūh-ten B

K4/23. beyit: ‘adle : dehre A,T, sere N

K7/27.beyit: a) Eyle Tıfī destūfī pīrāye-i resm-i du‘ā B

K14/7. beyit: tıraz : nigār N,A,B; firāz T

K21726. beyit: vesme-keş: vehme-keşA ; resme-keş T

G3/3.beyit: ‘atsedür : ğitādur A,N; ğuşşa T, ‘atse B

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere aynı grupta telakki ettiğimiz nüshalardaki bazı farklılıklar, aynı grup içindeki birkaç nüshayı değerlendirmeye almamızı zaruri kılmıştır. Yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayıdır ki ;

I. grupta A,T,N nüshaları

II. grupta B,M nüshaları

III. grupta Sı nüshası

IV. grupta S3 ve S4 nüshaları tenkitli metin için değerlendirilmeye alınmıştır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Tıfī Dīvanı’nın Türkiye ve yurt dışı kütüphanelerinde varlığı bilinen nüshalarının hepsine ulaşılmıştır. Gruplardan tenkitli metin için seçtiğimiz nüshalar kanaatimizce en isabetli nüshalardır. Daha sonra tesbit edebileceğimiz başka bir nüshanın bulunması halinde gözden geçirilerek gerekirse değerlendirmeye alınacaktır.

C) KARŞILAŞTIRMAYA ALINAN NÜSHALARIN TANITILMASI

Tıfî Ahmet Çelebi Divanı'nın birisi British Museum'da olmak üzere Türkiye kütüphanelerinde toplam 13 yazma nüshası vardır:

Mı NÜSHASI:

Ali Emîrî Efendi., Manzum Eserler (Millet Ktb.) 258

6 na't , 23 kaside , 3 tarih, 163 gazel , 1 sünbül kasidesi vardır.

Baş: Ey Hüsrev-i tahtgâh-ı ma'nî

Oldı sühanuñ penâh-ı ma'nî

Son: Dâ'imâ 'izzet ü rif'atle ser-efrâz olasın

Tâ ki gâh tûr gâh ola bir ser sünbül

İst. Th: H 1337 M 1918 Yzn: İsmâ'il Hakkı

İst. Kd. : ۱۷ صفر سنه ۱۳۳۷ ر ۳۲ تشرين ثانی سنه ۱۳۲۴ - ۱۹۱۷ اسماعیل حقى

Yk: 58, ölç: 264.166 , st: 20 , yz: rika , kt:beyaz , ct: ebri kaplı , Birinci yaprakta Ali Emîrî'nin vakıf mührü vardır.

Sı NÜSHASI

Es'ad Efendi (Süleymaniye Kütüphanesi) 2654

1 mesnevi , 1 sakinâme (eksik) , 25 kaside , 3 tarih , 168 gazel kayıtlıdır.

Baş : Ey Hüsrev-i tahtgâh-ı ma'nî

Oldı sühanuñ penâh-ı ma'nî

Son :Dâ'imâ 'izzet-i rif'atle ser-efrâz olasın

Tâ ki gâh elde tûra gâh ola bir ser sünbül

Yzn: İmam Mehmed

İst. Kd: كُتُبُ الْفَقِيرِ الدَّاعِي مُحَمَّدًا مَامَ .مَحَلَّةُ بَيْتِكَ جَلْبَسِ

Yk.:66 , ölç:195 . 115 , st: 19 yz: talik , kt: ince , abadi taklidi , ct: etrafi meşin , üstü ebri kaph.

Başta Zile Kadısı Yusuf Ağa-zade Mehmed Münir Efendi'nin H. 1249 tarihli ve mühürlü temellük kaydı ve iki beyit birinci yaprağın arkasında Es'at Efendi'nin vakıf mührü sonunda iki beyit bulunmaktadır.

M NÜSHASI

Reşit Efendi (Millet Kütüphanesi) 765/2

Yk: 68-123

"Sakināme-i Müzeyyel be-Silsilenāme-i Tārīka-i bayrāmiyye Kaddesa'llāhü Esrārahüm"başlıklı 1 Sakināme, 2 Na'at, 22 kaside, 193 gazel; 1 mesnevi,1 terkiḳ-i bend, 2 kıt'a, 6 tarih, 6 matla, 3 rübai vardır.*

Baş: Ey sāki-i turfekār berhūz

Berhūz eyā sifize-engīz

Son: Tıflıyā tertīb ü tahrīr eyledi eş'arumı

Virdi divānum benüm , divān-ı Bākīden mişān

Yk: 56 , ölç:212.137 , st: 23 yz: bazen nesih bazen rika gibi , kt: aharlı taklidi ct: kahverengi meşin mıklepli 123 yapraktan ibaret olan bu mecmuanın 1-46 yapraklarında "Sabir Paşa Divanı" 47-67. yapraklarında Sābir'in Gül ü Nevruz Tercümesi , birinci yaprakda Reşid Efendinin vakıf, Millet Ktb nin resmi mühürleriyle La'if Zade Mehmed masum imzası ve mührü ve H. 1207 tarihli Mustafa Reşid mührü vardır.

* Bu nüsha TYDK' yanlış olarak şu şekilde belirtilmiştir. Vasef-ı Hüda-yı Müte'al başlıklı 1 sakiname , 1 na't Musāhib Mustafa Paşa için 3 kaside , biri Farsça 2 tesdis , bazıları Farsça 158 gazel , 3 kıt'a , 12 matla 45 rübai vardır.

S2 NÜSHASI

Hacı Mamud Efendi (Süleymaniye Kütüphanesi) 3518

Sonundan eksik olan bu nüshada 1 sakinâme , 1 na‘t , 22 kaside , 172 gazel vardır.

Baş: Ey sāki-i turfekār berhîz

Berhîz eyā sîfize-engîz

Son: Bahar geldi hazan geçti sanma ey Tıffî

Elinde cāmını her şah-ı gonçe nûş itdi

Yk: 48, ölç. 193.128 , st:25 , yz:talik , szb: kırmızı kt: ince aharlı avrupa ct: arkası meşin üstü vişne çürüğü bez kaplı.

Bazı sayfalar lekeli. Başta numarasız bir yaprakta H.1200 tarihli Mustafa Kamî imzası atılmıştır. Vakıf mührü ile ktb.nin resmi damgası basılıdır.

S3 NÜSHASI

Serez (Süleymaniye kütüphanesi) 2623 / 2

Yk: 117-131

1 kaside , 1 tercî-i bend , 81 gazel vardır.

Baş: Destine aldı yine bir kîlk-i mücevher sünbül

İtdi ezharı celi hat ile defter sünbül

Son: Rıza-yı ‘aşk ile mahbus olan üftâdeler şimdi

İder hurşide ta‘ne Tıfliyâ seng-i ser-i cāhı

Yk : 14 , ölç: 208.135 , st: 21 , yazı talik, kt: aharlı avrupa ,ct. Ortası kadife kenarları koyu kahverengi meşin .

Birinci yaprakda Abdurrahman Sirûzî'nin vakıf mührü basılıdır. 131 yaprakdan müteşekkıl olan bu mecmuanın 1-115 .yapraklarında Na'îlî Divânı, 115. ve 116. yapraklarda birkaç gazel, sonda Türkçe ve Farsça bazı beyitler yazılıdır.

A NÜSHASI

Atıf Efendi Ktb. T.2085/2

Yk: 1-48

1 sakiname, 1 na't, 21 kaside, 1 terkib-i bend, 193 gazel, 4 rûbai, 6 müfred, 7 tarih vardır.

Baş: Ey sâki -i turfekâr berhîz

Berhîz eyâ sitfe-engîz

Son: Didi târih-i rihletin Rıdvan

Râbi'a nûr-ı pak-i Rahmândur

Yk: 48, ölç: 199.135, st: 27, yz: talik, sz: kırmızı, kt: avrupa, ct: ebri kaplı ve miklepli birçok yaprağı lekeliştir.

Birinci 2 gazel ve iki fetva sureti ikinci yaprakda Atıf Efendinin büyük, küçük iki vakıf mührüyle " maşallah la kuvvete ilâ billâh yazılı küçük bir mühür, 48-61.yapraklarda biri Arapça diğerleri Türkçe 40 kadar ilahi ile secde-i telâvet ve secde-i sehiv duaları , vardır.**

Ü NÜSHASI

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 2920 / 2

Yk: 18-44

** TYDK 'nda bu nüshanın muheviyatında 39. Yaprakdan sonra miktarı bilinmeyen noksanlığın olduğu belirtilmiştir Ancak bu bir eksiklik değil cilltlemeden kaynaklanan bir kusur olduğu tesbit edilmiş; 38 a 36 a olarak, 39 b 37 b olarak , 38 a ise 36 a olarak değiştirilerek düzeltilmiştir.

Başında ve sayfa aralarında eksik bulunan bu nüshada başı noksan 1 methiye , 18 kaside , 58 gazel vardır.

Baş: Medh-i farûk feyz-bahş olalı

Nahl-i ter-berg-bârdur kalemüm

Son: ‘Adûv nevâziş-i zerre vü süpürdedür Tiffi

Semend-i tab‘ ile alsam ele sinân-ı kalem

Yk 27, öç: 192.123, st: 19, yz: talik, szb: kırmızı, kt: abadi taklidi, ct: üstü yaldız çiçekli ve kenar suhu kahverengi meşin.

52 yaprakdan ibaret olan bu mecmuanın 1-17. yapraklarında Mevlana’nın ve Sultan Veled’in bazı gazelleri, 45-52. yapraklarında muammaya dair eksik bir risale ve baş tarafta kütüphane mührü vardır.

S5 NÜSHASI

Lala İsmail Efendi (Süleymaniye Kütüphanesi) 457

135 gazel vardır***

Baş: Bılmez tarik-i ‘aşkda mestane âşinā

Olmaz harîf-i ‘akl ile divâne âşinā

Son: O tabîb-i dil eger meclisinde Tiffi

Zahm-hâne merhem-i bihbûd virdüm bâdeye

Yk: 32, öç: 197.126–142.76, st: 15, yz: talik, cl: ilk iki sayfa yaldız, diğerleri kırmızı, kt: aharlı, abadi taklidi, ct: etrafi meşin, üstü ebri kaplı .

*** TDYK’de bu nüsha yanlış olarak 135 gazel 2 terkiib-i bend olarak verilmiştir.

Baş tarafında vakıf mührü basılı ve temellük kaydı yazılıdır.

T NÜSHASI

Hazine Kütüphanesi (Topkapı Sarayı Müzesi) 1024

1 sakiname , 2 na't , 22 kaside , 155 gazel 1 terkib-i bend , 6 tarih, 5 kıt'a vardır.****

Baş: Ey sākī turfekār berhīz

Berhīz eyā sitīze-engīz

Son: Hātīf-i kudsī didi tārihin

Ah kim ümmühānı aldurdum

Yk. 59, ölç: 205. 145, st: 19, yz: talik gibi, szb: kırmızı, kt: aharlı avrupa, ct: etrafı meşin üstü kağıt kaplı .

Baş tarafında bir temellük kaydı, sonunda bazı beyitler yazılıdır.

N NÜSHASI

Nuruosmaniye Kütüphanesi 3942

1 sakiname, 2 na't, 20 kaside, 1 terkib-i bend, 4 medhiye, 126 gazel, 3 tarih vardır.

Baş: Ey sākī-i turfekār berhīz

Berhīz eyā sitīze-engīz

**** TDYK'de bu nüshanın muhteviyatı yanlış olarak şu şekilde verilmiştir: 1 sakiname , 1 na't ,25 kaside 2 terkib-i bend ,155 gazel , 5 kıt'a 6 tarih.

Son: Didi tārīh-i rihletin Rıdvan

Rābi'a nūr-ı pāk-i Rahmāndur

Yk : 40 ölç: 208 . 130 st: 27 , yz: talik, kt: kalınca, aharlı abadi taklidi

Başta III.Osman'ın tuğralı vakıf mührüyle vakfı tescil eden Harameyn evkafı müfettişi Elhac İbrahim Hanif Efendi'nin mührü basılıdır. Sonunda numarasız bir yaprakda birkaç manzume yazıdır.

S4 NÜSHASI

Tercüman Gazetesi (Süleymaniye Kütüphanesi) 112

1 mesnevi,1 na'at, 11 kaside, 39 gazel, 1 müseddes vardır.*****

Baş. Hoşa semend-i sebüktâz-â sehm-i ğayb-ı hıram

Olur der-i nigez mahallinde tev'em-i evhâm

Son : Seni mahsûd kıldı lutf u cûduñ

Hudâ olsun nigezbân u cûduñ

Kaşâyid-i Tıfî Çelebi Sultan Murâd Han 'Aleyhi'r-Rahme başlığı ile başlar.

Yk:29, st: 17, yz: talik, Sonunda Mustafa Nazif Beğ imzalı bir kayıt H.1213 tarihi vardır.

B NÜSHASI

British Museum Add.7933

***** Bu nüshada müseddes olarak gösterilen şiir S3 nüshasında terci-i bend olarak gösterilmiştir.

Yk. 93 ,   : 228.133, st: 15, yz: adi talik kırması, başlıklar ve sayfa kenarları altın yaldızlı, İstanbul receb H .1107 (v. 15 b, 53 a) ve Edirne Zilhicce H. 1108 (v. 93 b) tarihli.

ş ir muhteviyatı ş yledir:1 sakiname, 2 naat, 26 kaside, 194 gazel, 4 m fred, 5 tarih, 3 kıta

Baş: Ey s ki-i turfek r berh z

Berh z ey  s t ze-eng z

Son: ş imdi olmazum sen n le aşın  ey ş u -ı mest

 ar a-i dery -yı lu fu i olsam devr-i elest



D) METNİN YENİ HARFLERE AKTARILMASINDA İZLENEN YOL⁹⁹

1).Bu tür bilimsel çalışmalarda kullanılan transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Arap-Fars alfabesinde bulunup da yeni Türk alfabesinde bulunmayan harfler Transkripsiyon İşaretleri bölümünde gösterilmiştir:

2) Arapça ve Farsça uzun ünlülerin okunuşunda (-) işareti kullanılmıştır.Uzun okunan “i” ler “ ī ”; “ ü ” ler “ ū ” şeklinde gösterilmiştir.

3) Farsça “vâv-ı ma’dûle (~) biçiminde gösterilmiştir:

Örnek: h`âb.

4) Farsça edat ve ön ekleri , eklendikleri kelimelerden kısa çizgi (-) ile ayrı yazılmıştır.

Örnek:nâ- murādān , der-zîr ,be-haqq, ser-tiz ... gibi.

5)Yapım eki işlevleri taşıyan Farsça ekler , sonuna geldikleri kelimeye bitişik yazılmışlardır:

Örnek: turfekâr , pişegân, cûybâr , merdâne , zerrîn , gülzâr ,...gibi

6) Arapça’da “Allah” kelimesinin muzafun ileyh olduğu durumlarda, “lam”lar işaretlerle ayrılmıştır. Örnek: Bareka’llah , Abdu’llah ..gibi

7) Birleşik isim ve birleşik sıfatlarda kelimelerin arasına “-”konulmuştur:

Örnek:şifâ-hâne , cân-fezâ, nükte-sencân...gibi

8) Farsça ikili tekrarların yazımında tekrarlanan kelimeler arasındaki ek veya edatlar kısa çizgi arasına yazılmıştır:

Örnek:ser-â-ser, pey-der-pey, dūr-â-dūr..gibi

⁹⁹ Prof. Dr.İsmail Ünver’in *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler* adlı makalesinde teklif edilen yazım kurallarına uyulmuştur.

9) Çeviriyazı sırasında ,‘aşk-‘ışk , ‘ayş-‘ıyş gibi her iki biçimde okunması mümkün olan kelimelerin okunuşunda bütün metinde tek şekil benimsenmiştir.

10) Özel adların yazılışında Türkçe İmla klavuzuna uyulmuştur.

11) 17. yüzyıl fonetik hususiyetlerini belirten bilimsel bir çalışma henüz mevcut olmadığından eski şekilleri kullanılmıştır.



E) TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا	A, E	ش	Ş
آ	Â	ص	Ş
ب	B	ض	Ž, D
پ	P	ط	T
ت	T	ظ	Z
ث	S	ع	°
ج	C	غ	Ğ
چ	Ç	ف	F
ح	H	ق	K
خ	H	ك	G, N, K
د	D	ل	L
ذ	Z	م	M
ر	R	ن	N
ز	Z	و	V, O, Ö, U, Ü, Ū, Ū
ژ	J	ه	H
س	S	ي	Y, I, İ, İ, İ

F) KISALTMALAR

A.g.e.: Adı geçen eser

C.: Cilt

G.: Gazel

G.Ü : Gazi Üniversitesi

Haz.: Hazırlayan

İ.A.: İslam Ansiklopedisi

K.: Kaside

Ktp. : Kütüphane

KTB : Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kt.: Kıt'a

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Mad. Maddesi

M.: Mesnevi

Mf.: Müfred

Mk.: Mukattaat

Msd.: Müseddes

N.: Na't

R.: Rübai

S.: Sayı (bibliyoğrafyada kullanılmıştır)

S.:Sakiname

s.: Sayfa

TDK :Türk Dil Kurumu

TTK :Türk Tarih Kurumu

Tr.: Tarih

Trc. : Tercî-i Bend

Trk .:Terkîb-i Bend

TYDK : İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu

yy.: Yayınları

Yk: Yaprak

**G)KARŞILAŞTIRMALI METİN HAZIRLANMASINDA
KULLANILAN NÜSHA KISALTMALARI:**

A.: Atıf Efendi Kütüphanesi 2085 / 1

B.: British Museum Add.7933

M.: Reşit Efendi (Millet Kütüphanesi) 765 / 2

N.: Nurosmaniye Kütüphanesi 3942

S1 : Es'ad Efendi (Süleymaniye Kütüphanesi) 2654

S3.:Serez (Süleymaniye Kütüphanesi) 2640

S4.: Tercüman (Süleymaniye kütüphanesi) 1213

T.: Hazine Kütüphanesi (Topkapı Sarayı Müzesi) 1024

H)BİBLİYOGRAFYA

Abdulkadiroğlu, Abdülkerim, “Edebiyatta Metodoloji Açısından Elyazmaları ve Nadir Eserler Üzerine Notlar” Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.3, S.I ,Ankara, 1987

Akalın, Berrin Uyar, Tıflı Ahmet Çelebi Divanı (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Eilimler Enstitüsü 1991.

Alpay Tekin, Gönül, “Hamdullah Hamdi’nin Yeni Bir Leylâ ve Mecnun Nüshası ve Metin Tesbiti Hakkında Bazı Düşünceler” Journal of Turkish Studies-Türklük Bilgisi Araştırmaları 3 (1979) s.307-342

Ateş, Ahmet, “Metin Tenkidi Hakkında,” Türkiyat Mecmuası, C.VII-VIII, İstanbul, 1942

Ayan, Hüseyin; G.Ayan, Z.Bakırcıoğlu, “XII. Yüzyıl Divan Nazmı ve Nesri” Büyük Türk Klasikleri C.V., s.59-66 Ötüken Yayıncılık, İstanbul 1987.

Aynagöz, Pervin ;Tezkire-i Safayî,(İnceleme, Metin, İndeks) , Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Elazığ 1988 s.307

Aynî, Mehmed Ali, *Hacı Bayram Veli*, Ceride-i Havadis Matbası, İstanbul , 1343

Bakî Divanı, Tenkitli Basım Haz. Prof. Dr.Sabahattin Küçük, TDK yy.,Ankara 1994.

Banarlı, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB.,yy.,İstanbul ,1987.

Bilkan, Yrd. Doç.Dr.Ali Fuad, “Nabi Divanı Nüshalarının Şecerelendirilmesi,” Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.I, s.9, 1996.

Boratav, Pertev Naili, *Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği* İstanbul, 1988

Boztepe, Halil Nihat , *Nedim Divanı*, İkdam Matbası, İstanbul, 1338.

Canım, Yrd.Doç.Dr.Rıdvan, *Türk Edebiyatında Sakinameler ve İşretname* Akçağ yy., Ankara 1998

Çelik, Yakup, *Hançerli Hanım Hikaye-i Garibesi*, Akçağ yy., Ankara 1999

Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TTK yy., Ankara 1992

Elçin, Prof.Dr.Şükrü, *Gevheri Divanı*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yy., Ankara, 1998

_____, *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yy. Ankara, 1988.

Ergün, Sadettin Nüzhet, *Tanzimata Kadar Muhtasar Türk Tarihi ve Numuneleri*, İstanbul 1931 s.349

Evliya Çelebi, *Seyahatname*, İstanbul, 1314; (Pertev Paşa) Kütüphanesi, No:459-462.

Ertaylan, Hikmet, *Yusuf-ı Meddah Varka ve Gülşah*, İstanbul 1945

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Melamilik ve Melamiler*, Devlet Matbası İstanbul, 1931

_____, *Mevlanadan Sonra Mevlevilik*, 2. baskı, İstanbul 1983, s.213.

_____, *Nedim Divanından Seçmeler*, 1972.

İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.IV, Dergah yy., İstanbul, 1988.

İsen, Mustafa, C. Kurnaz, XVII. Yüzyıl Divan Edebiyatı, *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yy., Ankara 1992. s 157-181

Hamâmizâde İhsan, *Trabzon Şairleri*, “yazma”

İsmail Beliğ, *Nuhbetü'l-Âsâr Li Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, Haz.Abdülkerim Abdulkariroğlu, Gazi Üniversitesi yy., Ankara, 1985.

İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah yy., Ankara, 1994.

_____, *Nâ'îlî-i Kadîm, Hayatı Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yy., Ankara 1973.s.73-76

_____, *Na'îlî Divanı*, Akçağ yy., Ankara 1990.

_____, *Şuarâ Tezkireleri*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi yy., Erzurum, 1991.

İpekten, Doç.Dr.Haluk, Doç.Dr.Recep Toparlı, Doç.Dr.Mustafa İsen, Doç.Dr.Naci Okçu, Yrd. Doç.Dr. Turgut Karabey; *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, KTB yy.,1988

Nâbî Divanı, Haz.Ali Fuad Birkan ; MEB yy., Ankara ,1997

Karatay, Fehmi Ethem, *Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, C.I İstanbul 1961.

_____, *İstanbul Kütüphaneleri TürkçeYazma Divanlar Kataloğu*, C.II. İstanbul 1943.

Kavakçı, Y. Ziya, *İslam Araştırmalarında Usul*, Diyanet İşleri Başkanlığı yy., Ankara, 1991.

Kontantamer, Tunca, *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*, Akçağ yy., Ankara 1993

Köprülü, Mehmet Fuad, "Tıffî Ahmed Çelebi" mad., *İslam Ansiklopedisi*, C.XII, s.234

_____, "Meddahlar" *Edebiyat Araştırmaları*, ,TTK yy.Ankara,1999 s.395-400

_____, "Türk Edebiyatının Menşei" *Edebiyat Araştırmaları*, TTK yy.,Ankara 1999

_____, "Aşık Tarzının Menşei ve Tekamülü" *Edebiyat Araştırmaları*, TTK yy.,Ankara, 1999 s.209

_____, *Eski şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi*, XVII-XVIII. Asırlar , İstanbul 1931.

Levend, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi , C.I, Ankara 1984

Mazıoğlu, Hasibe, *Nedimin Divan Şiirine Getirdiği Yenilik*, Akçağ ,yy., Ankara 1992.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, Yayına haz.Prof.Dr. Ali Aktan, Prof. Dr. Abdulkadir Yuvalı, Yrd. Doç.Dr. Metin Hülâgü, Sebil Yayınevi, İstanbul 1996.

Mehmed Şeyhî, *Vakayi'ül-Fudalâ*, Haz.Doç. Dr. Abdulkadir Özcan, Çağrı yy., İstanbul s. 677

Mengi, Mine; *Divan Şiirinde Hikemi Tarzın Temsilcisi Nabî*, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yy.,Ankra 1987.

Mermer, Ahmet, *Mezâkî Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Atatürk Kültür Merkezi yy., Ankara 1991

Mustafa Mucîp Efendi, *Tezkire-i Mucip*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi , Nu.3913

Müstakimzâde Süleyman Saadettin Efendi, *Tuhfe-i Hattatîn*, Devlet Matbası, İstanbul, 1928.

Naimâ, *Târih-i Naimâ*, İstanbul, 1290,C.II

Nedim Divanı, Haz. Halil Nihat Boztepe , İkdâm Matbası, İstanbul 1338-40

Nef'î Divanı, Haz.Metin Akkuş, Akçağ Yayınları, Ankra,1993.

Neşatî Divanı, Haz. Mahmut Kaplan, Akademi Kitabevi, İzmir,1996.

Nutku, Özdemir; *Meddahlık ve Meddah Hikayeleri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1997.

Onay,Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Haz. Cemal Kurnaz, Türk Diyanet Vakfı yy., Ankara 1992

Özdingiş, Vicdan, *Tifli Ahmet Çelebi Hayatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni* (Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1991

Pala, İskender; *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken yy., İstanbul 1998.

Rıza, S. Mehmed; *Tezkire-i Rıza*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1316.

Rieu, Charles; *Catalogue of Turkish Manuscript in the British Museum* , London 1888.

Salim , *Tezkiretü 'ş-Şu 'arâ*, Der Saadet İkdâm Matbası 1310.

Sertoğlu, Midhat; *Tifli Divanı*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi T133, İstanbul 1941.

Süleyman Faik, *Faik Efendi Mecmuası*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T.no.3472

Şeyhi Mehmet Efendi, *Şakaik-i Numaniye ve Zeyilleri Vekayii'l-Fudala*, Neşre Haz.Doç. Dr. Abdulkadir Özcan , Çağrı yy., C.I

Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, Haz. Günay Kut, Edebiyat Fakültesi Basımevi , İstanbul 1989.

Tuman , Mehmed Nail; *Tuhfe-i Nailî*, C.II s.579

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi , Dergah yy.,İstanbul 1986 C.VI s.117; C.8,s.351.

Türk Ansiklopedisi, C.31 , s.182 ; C.23, s 360, MEB yy., Ankra 1976.

Unat , Faik Reşat ; *Hicri Tarihleri Miladi Tarihe Çevirme Kılavuzu*, TTK, yy., Ankara 1988

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi* C.III ,I. Kısım, 3. Baskı, TTK yy., Ankara 1983

Ünver, İ., M. Çavuşoğlu, C. Dilçin, A. Alparslan, H. İpekten, H.E. Cengiz, K. Eraslan ; *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)* TDK yy., Ankara 1986 s.175-180.

Ünver, İsmail; “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler,” *Türkoloji Dergisi*, S.I, C. XI

_____, *Neşâtî*, KTB yy., Ankara 1986

Yakıt, Doç Dr. İsmail , *Türk İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1992

Yıldırım, Ali, *Kâmî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi) Elazığ,

Yılmaz, Kaşif, *Güftî Hayatı , Eserleri, Edebî Kişiliği, Tezkireciliği ile Divanı, Zafer-nâmesi ve Teşrifatü 'ş-Şu 'arâ'sının Tenkitli Metni*, Atatürk Üniversitesi (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 1983.

SĀKĪ-NĀME*

Mef'ūlū / Mefā'ilūn / Fe'ūlūn

- 1 Ey sāki-i ṭurfekār ber-ḥīz
Ber-ḥīz eyā sitīze-engīz
- 2 Ey muğ-beçe eyle cāmı gerdān
Göster yine mu'cizāt-ı iḥsān
- 3 Olsun yine naḥl-i Ṭūra ṣānī
Yansun bu dıraḥt-ı üstüḥ'ānī
- 4 Sūz-ı dili eylesūn ziyāde
Envār-ı tecelliyāt-ı bāde
- 5 Kim itmez idi namāz-ı mestān
Mey nūr gibi olunca tābān
- 6 Dürd-i meyi itme cāmdan dūr
Der-kār gerek o māye-i nūr
- 7 Ol bāde-i mağz-ı kimyādur
Üftāde-ḡāna mūmiyādur
- 8 Sākī getür ol 'aşır-i ḥūnı
Ol şīre-i aḥker-i cünūnı
- 9 Sākī getür ol medār-ı 'aşkı
Ol şerbet-i nev-bahār-ı 'aşkı

• 1 M, 1b; A, 1b; T, 1b; Sı, 6a; N, 1b; B, 1b

• Başlık: A, N ; -Sı

Sākināme Mūzeyyel Be- Silsile -Nāme-i Tarīka-i Bayrāmiyye Kāddesa'llāhū Esrārahūm M ; Sākī-nāme-i Dīvān-ı Tıflī T; Dīvān-ı Tıflī Çelebi B

- 2 mu'cizāt : mu'cize A, T, Sı
4 -T
5 Kim : Ketm A, N
6 -N
7 bāde-i : bāde ki T, N
8 'aşır : 'aşer A, T
9 -A

- 10 Dil dāhıl-i meclis-i hevesdür
Bir cür'a-i nā-temām besdür
- 11 Sākı ki ola civān ü sāde
Güstāh gerek girift-i bāde
- 12 Olsun yine sāgar-ı pey-ā pey
Gülberg-feşān-ı meclis-i mey
- 13 Rez-duhterinüñ görüñ bu tābın
Hürşidden eylemiş nikābın
- 14 Olsun demidür o sākı-i şeng
Dellāl-i kumāş-ı cām-ı gül-reng
- 15 Mestān-ı der-i mügān ser-mest
Deryūze-girān-ı kāse der-dest
- 16 Mey-hāne ki gülşen-i vefādur
Hep gülleri bülbul-āşinādur
- 17 Hākinde biter gül ü şarābı
Reng ile bile çıkar gülābı
- 18 İtmiş anı feyz-i cüş-bā-cüş
Tūfānuña āteş-i siyāgüş
- 19 Sākileri destgāh-ı şöhet
Enderezde āstīn be-hızmet
- 20 Dil hastesine penāh-ı cāvīd
Bīmār-sitān-ı şāh-ı Cemşīd
- 21 Mey-hāne sarāy-ı şāh-ı Cemşīd
Cār u keşidür şu'ā-ı hürşīd

-
- 13 Sı'de 14. beyit
14 Sı'de 13. beyit
16 gülleri : güller Sı
17 gül ü : gül-i B,Sı,M
18 cüş-bā-cüş : hoş-nā-hoş T
19 dest-gāh : destkār M,Sı,B
20 :-A
21 -Sı, -B

- 22 Hengām-ı şabāh tā şeb-i tār
Ferrāşe-i āftāb-ı der-kār
- 23 Ey sāki-i dil-şikār-ı ser-mest
Kıl bāz-ı sefid cāmı der-dest
- 24 Toldur kadehi dem-i seherdür
Āhar-ı şahīfe-i cigerdür
- 25 Olsun yine kāse sūziş-endāz
Kāfūrumuz āb-ı şu‘le-perdāz
- 26 Şahrā-yı maḥabbetüñ serābı
Hengām-ı şabāhuñ āftābı
- 27 Bil kadrini kim ḥuceste-peydür
Ya‘ni ‘arāḫ-ı cebīn meydür
- 28 Olmaḫda ḥumār-ı bāde her gāh
Dest-efgen-i dāmen-i sehergāh
- 29 Maḥmūr ki mey-keş-i sebūdur
Bī-gānelere sitize-rūdur
- 30 Eyler kadeḫ ü sūrāhī vü mey
Ḥamyāze vü ‘atse-i pey-ā pey
- 31 Hengām-ı ḥumārda reg-i cān
Bī-zaḥma çü tār-ı çeng lerzān
- 32 Ey sāki-i bezm-i āşināyī
Ref‘ eyle ḥumār-ı māsivāyı
- 33 Telḫ itdi dimāğ-ı ehl-i rāzı
Şirīni-i bāde-i mecāzī
- 34 Olsun dil-i zāre maḥrem-i dil
Hem-meclis-i rāz-ı hem-dem-i dil
- 35 Mestān-ı şarāb-ı ‘aşḫ-ı cāvīd
Deryā-nüşān-ı bezm-i tevḥīd
- 36 Nüşende-i bāde-i cemālī

26 -A,-T,-N

27 ya‘ni : āheni Sı

29 rūdur : ḥūdūr A,T,N

30 kadeḫ ü : kadeh A / sūrāhī vü : sūrāhī-i B

33 rāzı : zārı Sı

Bahşende-i feyz-i lâ-yezâlî

- 37 Āteş-zede hürmen-i temennî
Tâb-âver-i cezbe vü tecellî
- 38 Bir mazharadur tecellî-i zât
Mânend-i şu'â-ı mihr ü mir'ât
- 39 Âdemdür olan cemâle mir'ât
Âdemdür olan müfîz-i âyât
- 40 Âdemüñle mihr-i cân u cândur
Mir'ât-ı zemîn ü âsmândur
- 41 Âdemdür o zât-ı pâk-ı kevneyn
Sultân-ı serîr-i kâbe kavseyn
- 42 Mi'râc ile enbiyâya server
Esrâr ile evliyâya rehber
- 43 Hem âhîr-i enbiyâ-yı mürsel
Hem evvel-i evliyâ-yı kümmel
- 44 Âyîn-i tarîka-i velâyet
Birdenbiredür o sırr-ı vahdet
- 45 Hâfî kalmaz o mesned-i cân
Mânend-i cülûs-ı şehriyârân
- 46 Tıfî ola saña mâye-i cân
Ol gûş-güzâr-ı nâm-ı pâkân
- 47 Oldı o şehenşeh-i velâyet
Pîrâye-i mesned-i nübüvvet
- 48 Revnağ-dih-i evvelîn-i evvel
Peygamber-i enbiyâ-yı mürsel
- 49 Şiddîk o yâr-ı gâr-ı Aḥmed

37 âteş-zede :âteş-zen M,B

40 -A

a) Âdem-i mihr-i cihân cândur B

42 rehber : server A,T,N

43 enbiyâ-yı : enbiyâ vü A,T,N //evliyâ-yı : evliyâ vü N

47 velâyet : nübüvvet B // : nübüvvet: velâyet B

48 evvelîn-i : evvelîn ü T // enbiyâ-ı : enbiyâ vü A, T evliyâ vü N

49 yâr-ı gâr-ı : yâr-ı gâr u N,A,B

Dibāce-i mu‘cize Muḥammed

- 50 Pīrāye-i pāye-i bülendī
Sālār-ı tarīk-ı Nakşibendī
- 51 İklīm-güşā be-‘adl-i aḥkām
Ya‘ni ki ‘Ömer nizām-ı İslām
- 52 Āsūde ḥükümet ile maḥlūk
Seccāde-nişin-i ‘adl-i Fāruḳ
- 53 Deryā-yı muḥīṭ-i ‘ilm-i ‘Osmān
Mir’āt-ı cemāl-i sırr-ı Kur‘ān
- 54 Temkīnine reşk ider felekler
Maḥcüb-ı ḥayāsıdur melekler
- 55 İcrā-kün-ı resm-i dīn-i ḥāriş
Ya‘ni ki ‘Ali veliyy-i vāriş
- 56 Ser-mest-i mey-i tecellī-i Ḥaḳ
Başri Ḥasan ol velī-i muṭlak
- 57 Maḥbūb-ı güzidegān-ı dergāh
‘Allāme-i dil ḥabīb-i āgāh
- 58 Dāvud ki feyz-ı baḥş-ı dīndür
Nermūde-i ḳalb-i āhenīndür
- 59 Meşhūr-ı cihān be-cezbe mevşūf
Ser-leşker-i ehl-i ‘aşḳ-ı ma‘rūf
- 60 ناسن زن چشم اهل کیدست
صلبری مقتربان جنیدست
- 61 Āzāde zi-ḳayd-ı isti‘ārāt
Ya‘ni ki serī muḳarreb-zāt
- 62 Memşād ki şāḥib-i şerefdür
Ol gevhere Dīnever şadefdür

-
- 50 pīrāye-i pāye-i : revnaḳ-dih-i S₁,B
59 -S₁
60 M,S₁,N,B’de 61. beyit
61 M,S₁,N,B’de 60. beyit
62 -A

- 63 Gösterdi yüzün o nūr-ı sermed
Tābān-ı meh-i Dīnever Muhammed
- 64 Bekrī o medār-ı dīn-i Aḥmed
Ser-mest-i cemāl ḥaḳ Muhammed
- 65 الکاه سرا یریقین است
یعنی قاض رجید الدین است
- 66 Bāg-ı ‘aşkuñ şigūfte virdi
Ferzāne necīb Sūhreverdi
- 67 Kutb-ı dīl ü cān-ı merkez-i dīn
Ya‘ni ki Ebherī Ḥudā-bīn
- 68 Şāhenşeh-i mülk-i Ḥaḳ-şināsi
Sultān-ı serīr-i dīl- secāsi
- 69 Be-girift kulüb-ı ehl-i temyīz
Envār-ı şihāb-ı dīn zi-Tebrīz
- 70 Yek-bār-ı cemāl dīn-i be-envār
Tebrīzden itdi ‘arz-ı dīdār
- 71 Hem-nām-ı Ḥalīl-i Rabb-i Raḥmān
Reşk-āver-i zāhid-i Geylān
- 72 Dānende-i sırr-ı Cebre‘ilī
Ya‘ni ki Şūfī-i Erdebīlī
- 73 Pīrāye-i mesned-i pederdūr
Şadrū‘d-dīn-i şāfi-i güherdūr
- 74 Şāhenşeh-i Erdebīl-i maḥfil
Ya‘ni ki ‘Alā‘ed-dīn-i Kāmīl
- 75 Nakl eyledi Rūma evliyāyı
Merdāne Ḥāmid-i Aḳsarāyī
- 76 Dergāhını itdi Kābe-i kām

63 o nūr-ı : olur S1 // tābān-ı meh-i : āyinesi S1
64 -N
65 ser-āser : ser-ā-yer M, S1 ; ser-ā-pürde B
66 -A
73 -A
74 -A

Farz oldu ʔavāf-ı Hacı Bayrām

- 77 Āteş-zen-i kârbâr-ı âyîn
Nûr-ı dîl ü cân-ı Emir Sikkîn
- 78 Tîg-efgen-i münkirân-ı pür-kîn
Maḥdûm-ı yegâne İbn-i Yâmîn
- 79 Hem-nâm-ı ‘Ali imâm-ı ümmet
Pîr-i fukarâ-yı ‘aşk u ḥâlet
- 80 ‘İsâ-nefes ü Kelîm-cezbe
İsmâ‘îl-i ḥarîm-i cezbe
- 81 Şehr-i dile kârbân-ı yektâ
Kef-rîz-i heyûn-ı cezbe-pîrâ
- 82 Der-kâr-ı ‘adû-yı ḥaḳ Hüsâmî
Sultân-ı ʔarîḳ-ı dîn Hüsâmî
- 83 زانت نور مجروانست
نانت حرز مقر بانست
- 84 Müstağraḳ-ı nûr-ı zât-ı h`âce
Fırdevs-i tecelliyât-ı h`âce
- 85 Şed ‘aşḳ-ı Hudâ delîl-i râhat
Hâcî-i Tûr-ı ka‘bedür penâhat
- 86 Cân-ı ‘uşşâk rûḥ-ı yektâ
Kendi maḥfî vü kemâli peydâ
- 87 Tâ vâsıl ola intihâ-yı râhı
Maḥfî gerek ‘âşḳ-ı ilâhî
- 88 Şimdi o şehenşeh-i velâyet
Aḥbâbına eylemekde himmet
- 89 Gâhî ki ider nühüfte dîvân
Ol devlete evliyâdur erkân
- 90 Ol mihr-i kerem ki luṭfî çokdur
Bahşâyışınıfî ḥesâbı yokdur

81 kârbân : sârbân M,Sı,B

82 ʔarîḳ-i dîn : seyr-i pür-dîl Sı,B

86 vü: -M,-Sı,-B

- 91 Ey Tıflı-i bî-medâr şād ol
Ey bî-dil ü bî-ķarār şād ol
- 92 Ol mazhar-ı kāmīl-i tecellī
Bir gūn seni de ider tesellī
- 93 Üstād-ı dakīkadān-ı Hākīkī
Hassān-ı sūḥan-verān Hākīkī
- 94 Hāhişger-i ‘aşķ olup hevesle
Dil şem‘ini yakdı bir nefesle
- 95 Evşāfın idüp medār-ı ķurbet
Şāhib-kerem eyledi maḥabbet
- 96 Oldı hūner ile pāk u fāhir
Ķalbinde ḥaķīķat oldı zāhir
- 97 Ey şifte şāhib-i niyāz ol
‘Attār-ı netāyic-i mecāz ol
- 98 Tutdı dili būdenī vü hestī
Tā key bu ķadar emel-peresti
- 99 Ol cezbe-i ‘aşķ ile hem-āgūş
Nā puḥtedür āteş-i Siyāgūş
- 100 Olsun yine nār-ı ‘aşķ ser-keş
Āteş-zen-i ḥānmān-ı āteş
- 101 Oldı dil- āşinā-yı āgāh
Āteş kede-i muhabbetu’llāh
- 102 Ey Hāhķ-ı hest būd-ı ‘ālem
Ey Hālīķ-ı cennet ü cehennem
- 103 Luṭfiūla olur şerār-ı āteş

93 dakīkadān : fakıyedān A

94 -A

97 -A

98 -A, būdenī : bu dili Sı

99 -A , cezbe-i ‘aşķ : ‘aşķ B

101 āgāh : dergāh Sı, B

102 -Sı, -B, ; sīnem: şebnem A

103 -Sı,-B ; behişt ü : behişt-i A,N

Sinem eser-behişt-i dilkeş

- 104 Ābād iken şırāt-ı ber-zāh
 Ẕahruñla olur behişt ü düzaḥ
- 105 Ey Ḥālīk-ı heşt çār tövbe
 Tevbe tevbe hezār tevbe
- 106 Sīrābger-i temām-ı aḥter
 Nān pāre-dih-i zi-ḡurşa-i zer
- 107 Ey Ḥālīk-ı mihr ü mäh-ı āzer
 Mihmānkede-i nücūma server
- 108 Fermānber-i tevsī'-i cāvid
 Rizān-ı 'araḡ-cebīn-i ḡurşīd
- 109 Tövbeyle virüp lisānuma şān
 Dest-i nefis ola subḡa gerdān
- 110 Ümmīdümi kıl kabūle bā-hem
 Olsun tövbe o ḡasra süllem
- 111 İtsün kām-ı ümīd-i ḡülşen
 Būy-ı ḡül-i tövbe nefesden
- 112 Yā Rāb be-nūr-ı pāk-ı Aḡmed
 Yā Rāb be-hestī-i Muḡammed
- 113 ای علت نینس و هستی
 دیران کن دیریت یرستی

- 105 -Sı, -B ; heştçār : heşt ü çār M
 106 -Sı, -B
 107 -Sı, -B
 108 -Sı, -B ; ferman : fermā A
 109 -Sı, -B
 110 -Sı, -B
 111 -Sı, -B ; ḡül-i tevbe : tevbe-i ḡül A, T, N / her: -A
 112 -Sı, -B ; Yā Rāb: yā Rabbi M // Yā Rāb: yā Rabbi M
 113 -Sı, -B

- 114 ای علت زره زره خاک
ربط افکی بند بند افلاک
- 115 Ey ma'nî-i hâs-ı âferîniş
Nev-bâde-i nahl-i dîd ü dâniş
- 116 Zâtuñdur olan medâr-ı maṭlab
Mevcûdâtuñ zuhûrına hep
- 117 Allah içün olsun ey Hudâvend
Eyle beni bir nigeḥle ḥuresend
- 118 Ol dem k'olasın şefâ'at-efgen
Cürmümle varam huzûruña ben
- 119 Bî-gâneligüm ki var tebâh it
Şâyeste-i âşinâ-nigâh it
- 120 Ey Tıfî-i dil be-dest-i ğayret
Ümîdüñi kıl qarîn-i himmet
- 121 Derd-i dil-i zâre itme tedbîr
Ol dest-güşâ-yı dergeh-i pîr
- 122 Ey âyet-i kibriyâ-yı dâver
Ey ḥüccet-i kaṭ'-ı peyâmbet
- 123 Ey maşrıḳ-ı âftâb-ı tevḥîd
Ey maẓhar-ı sırr-ı sırr-ı câvid
- 124 Ey câmi-'i her zuhûr-ı evvel
Deryâ-yı muḥîṭ-i nûr-ı kümmel
- 125 Birdenbire mûr-ı evliyâ hem
Zâtuñda görindi tâb-ı Âdem
- 126 Tıfî kapuñ penâh idindi

-
- 114 -Sı,-B ; zerre zerre-i : zerre-i zerre A,T,N
115 -Sı,-B
116 -Sı,-B ;medâr-ı : medâr u M
117 -Sı,-B
118 -Sı,-B
119 -Sı,-B
120 -Sı,-B
122 Ey : ol N
125 Birdenbire : Birdenbiredür A,N

Didāruñi secdegāh idindi

- 127 Bu zerre-i bī- vūcūdī kul it
Nā-lāyık isem de sen kabūl it
- 128 Ey mu‘cizesāz-ı mahrem-i hay
Eyle beni mazhar-ı dem-i hay
- 129 Hürşid-i tecellī-i zamīr ol
Hak lutfunı sen bize beşir ol
- 130 Ey dūrd-i taleb zi- ‘aşk-ı Mevlā
Seng-i derin eyle secde-pīrā
- 131 Pervāne-i şem‘-i āhdur dil
Mıknatıs-ı günāhdur dil
- 132 Bākī ki cihānda var hevesdür
Senden bana bir nigāh besdür
- 133 Ben mücrime eyle destgiri
Nā-bālig tut bu ‘abd-i piri

1

NA‘T-I ŞERİF-İ SULTÂN ENBİYÂ ALEYHİ MİNE‘S-SALAVÂTİ NECİL
BE- TA‘RİF-İ ‘ALİ RİZÂ’

- 134 Ey Hüsrev-i tahtgāh-ı ma‘nī
Oldı sūhanuñ penāh-ı ma‘nī
- 135 Erbāb-ı ma‘ārifüñ medārı
Meydān-ı faziletüñ süvārı
- 136 Hāmeñ şeh-i mülket-i Hābeşdür
Ebrū-yı sūtūra vesmekeşdür
- 137 Naẓmuñ ki kelām-ı mu‘teberdür
Şeh-beyt-i kaşide-i hünerdür

132 hevesdür : hevesler Sı

- M,4b ; Sı,1b ; N,4a ; B,4b; A,3b; T,5a

Başlık : M ; ; -A,-T,-Sı,-N,

Der-Na‘t-ı Sultān-ı Ekrem ve Resūl-i Muharrem Aleyhi’s-Salātü Vessellem B

- 138 Tab‘uñdaki her nikāt-ı mergüb
Mir’ât ile ‘aks-i şüret-i hûb
- 139 Şan‘atla komsı o tab‘-ı pür-kâr
Bir şîşe-i tenge bunca ezhâr
- 140 Ey ba‘ış-i zindegî vü şādī
Ser-māye-i kâr-ı hoş-nihādī
- 141 Feryād sipihr-i kīneverden
Şad dād-ı cihān-ı pür-kederden
- 142 Ey zāl-i sefid-i müy-ı dil-hûn
Seyyāre-i şad-firīb-i efsûn
- 143 Ey āfet-i hem-demān-ı dil-şād
Hicrān-ı miyāne-i dü hem-zād
- 144 Ey şüre-dih-i dil ü süveydā
Pāk-i mürk-i zebûn u şeydā
- 145 Ey çarḥ nedür bu devr-i bî- pāk
Mānende-i tiz- çarḥ-ı ḥakkāk
- 146 Gūyā ki güher- tirāş idersin
Şad laḥt-ı çiger-ḥurāş idersin
- 147 Ehl-i dile bî- amanlîg itdûñ
Yahşî yahşî yamanlîg itdûñ
- 148 Olursun eyā sipihr-i bed-hû
Sührāb görince aña dārū
- 149 Bir gerdiş ile idersin icād
Vaşl-ı Hüsrev ü helāk-ı Ferhād
- 150 Urmakda derūna zahm-ı cāvīd
Biñ tîg ile ḥār-püşt-i ḥurşīd
- 151 Bir cāh-ı Şegād-ı pür-füsûnsın

138 Nikāt : nigāh A,N

140 zindegî vü : zindegî-i Sı,B

141 kīneverden : ḥilegerden Sı,B

142 dil-hûn : pür-hûn A // firīb-i : firīb ü A,B

144 -N ; dil ü : dil-i M,Sı,B // Pāk-i : tã ki / zebûn u : zebûn-ı Sı,B

146 güher-tirāş : güher-ter-tirāş T

- Farķuñ o kadar ki ser-nigünsun
- 152 Her rûzda her şeb-i siyehde
Erbâb-ı recāya her nighde
- 153 Biñ şekl-i ğarîb gösterürsin
Şad rûy-ı mehb gösterürsin
- 154 Tasvîr- keşân-ı Çîn-i Maçîn
Üstâdân-ı zemân-ı pîşîn
- 155 Resmünde çün eyleyüp tek ü pû
Âhîr yazmışlar esb-i cādû
- 156 Feryâd elünden ey siyeh-dil
Ey zâlim-i bî-bahâne kâtil
- 157 Bahtumla ki yek-dil ü zebânsın
Bir kâse-i siyâh-ı bî-amânsın
- 158 Oldı yine bu nigün piyâle
Baht-ı siyehümle dâğ u lâle
- 159 Ey mâder-i mihribân-ı nâ-şâd
Baht-ı siyehümden umma imdâd
- 160 Kem bahtluğ be-râh gördüm
Büstânunu hem siyâh gördüm
- 161 Baht-ı siyehümden alsa vâye
Hep pertev-i mihr olurdu sâye
- 162 Olmuş yine baht-ı rûşenâyı
Bî-gâne sipîhr-i âşinâyı
- 163 Feryâd zebûn-ı baht-ı sahtum
Efsûs ki zîr-i dest-i bahtum
- 164 Bahtum o kadar egerçi kemdür

-
- 151 Şegâd-ı : Şegâd u N,B
152 recāya : cāya Sı
154 Tasvîr-keşân : Tasvîr gûşây T
157 zebânsın : bâzânsın M
160 Büstânunu : pistânunu M,Sı ; bistânunu N, bistân-ı nighi B
161 vâye : dâye N
163 A,N'de 165. beyit

Eflākde māye-i sitemdür

- 165 Emn olsa ‘aceb mi hābgāhum
Var na‘t-ı Nebī gibi penāhum
- 166 Ey nakş-ı nigîn-i āferīniş
Şad-berg-i gül-i beyāz-ı bīniş
- 167 Ey pertev-i āftāb-ı pīşin
Tūfān-ı tecellî-i nuḥustīn
- 168 Ey nüshā-i evvel-i mü‘ellif
Ey muşḥaf-ı bā-ḥaṭ-ı muşannif
- 169 Ey ḡonce gül-i riyāz-ı Yeşrib
Ḥurşid-i meh-i diyār-ı maḡrib
- 170 Şāhenşeh-i taht-ı künfe-kānsın
Peyḡamber-i āḡirü’z-zemānsın
- 171 İ‘cāz-ı derefş-i dīn-i sermed
Sultān-ı peyāamberān Muḥammed
- 172 Hem evvel-i evvel-i bidāyet
Hem āḡir-i āḡir-i nihāyet
- 173 Şeh beyt-i ḡasīdehā-yı üstād
Evvel ḡarf-i ḡurūf-ı icād
- 174 Yazmış o vücūd-ı pāki kātib
Bismi’llāhi şafḡa-i merātib
- 175 Der-‘uhde-i dest-i feyzi dirhem
Hep baḡş-ı Ḳalenderī-i ‘ālem
- 176 Ey mihr çerāḡısın cihānuñ
Kim seyr-i cemālin itdük ānuñ
- 177 Eyyām-ı zemān-ı ‘ıyd-ı ekber
Ey ‘ahd-ı ḡadīm ḡāk-ber-ser

164 O : bu Sı,B

165 A,N ‘de 163. beyit ; h‘ābgāhum : destgāhum Sı,B

168 evvel-i : evvelü’l Sı

170 taht-ı : baht-ı A,T,Sı,N / künfe-kānsın : künfe-kāndur Sı,B // āḡirü’z-zemānsın : āḡirü’z-zemāndur Sı,B

- 178 Sübhāna'llāh nedür merķad
Kurbān-ı esası 'ömr-i sermed
- 179 Allāh Allāh nedür o menzil
Ādāb o cāygāhda kāmīl
- 180 Pür-nūr kadar o meşhed-i pāk
Maḥsūsdur anda akl u idrāk
- 181 Pür-nūr o müşebbek-i keşide
Çün perde-i 'ankebūt-ı dīde
- 182 Bir lem'ası biñ çerağ olurdu
Hürşide fetil-i dāğ olurdu
- 183 Hāk-ı ḥaremi bulaydı kāvīş
Şad mihr-i münir ide terāviş
- 184 Cibril-i emīn-i genc-i Baḥḥā
Ferrāş-ı deri dem-i Mesīhā
- 185 Yā Rab be-nāzenīn-i kurbet
Yā Rab be-şāhid-i nübüvvet
- 186 Yā Rāb be-mahremān-ı āgāh
Ser-ḥayli muḥarribān-ı dergāh
- 187 Aşkuñla dili zebānedār it
Derdüñle derūnumu bahār it
- 188 Dil şāhid-i aşkdan ḥaceldür
Ol aşkı ki āb-ı rüy-ı dildür
- 189 Olsun yine nār-ı aşk mevlāh
Raḥşāni-i baḥş-ı meş'al-i āh
- 190 Yaksun yine aşk-ı nār-ı ser-keş
Hürmen hürmen göñülde āteş

179 cāygahda : cāygehde M,Sı,N / kāmīl : pür-dil Sı,B
182 biñ : hezār A,T,B
184 -N
186 -A,-T,-N
188 dildür : degüldür A,T,N
190 'aşk-ı nār-ı : nar-ı 'aşk-ı Sı,B // göñülde : göñüldeki Sı

- 191 Dil şifte-ḥāl-i şāhid-i ‘aşk
Şun ānda mürid-i mürşid-i ‘aşk
- 192 Keşf eyle cihāna gizlū rāzum
Yā Rab ḥaḳīkat it mecāzum
- 193 Sīlī zen-i rūy-ı neng ü ārem
Ser-tābe-ḳadem günahkārem
- 194 Cürm ile gönül ki āşinādur
Mānende-i kāh u kehrübādur
- 195 Dil tīr-i nızāña āhen oldu
‘İsyānuma tevbe cevşen oldu
- 196 Ey Ḥālīḳ-ı her-çi hest tevbe
Oldum ḳatı ḥod-perest tevbe
- 197 Nefs ile yeter bu şirket-i rāh
Rū-gerdānum ne‘üzūbi’llāh
- 198 Ey ‘aşk gönül gibi ḥarāb ol
Ser-māye-i kār-ı ıztırāb ol
- 199 Ey ḥāne ḥarāb bāreke’llāh
İtdüñ dili çāh-ı Nahşeb-i āh
- 200 Ey ‘aşk bu ḳadar ḥurūş tā-key
Bu cevır ü bu deñlū cūş tā-key
- 201 Ey ‘aşk eyā cihān-ı ğavğa
Şalduñ dünyāya şūr-ı ferdā
- 202 Yetmez mi idi bu deñlū miḥnet
Ne ḳayd idi başuma muḥabbet
- 203 Bir şūḥ-ı cihāna düşdi göñlüm
Bir āfet-i cāna düşdi göñlüm

191 -A

194 Mānende-i : Mānend-i A,T,N

199 çāh : cāy T

200 Ey ‘şk : ‘aşk M,Sı,B // cevır : şūr M,B

201 cihān-ı ğavğa : cihān-ı ferdā N // şūr-ı ferdā : şūr-ı ğavğa N,T

- 204 Bir nīm-nigāhınuñ ħarābı
Şad memleket-i Ferāsiyābı
- 205 Bir nīm-nigāh ideydi mihre
Encüm gibi bahş ola sipihre
- 206 Seyre çıksa olurdu peydā
Pîş-i nigeğinde biñ temāşā
- 207 Her gūşe-i çeşm-i çāre-sāzı
Düzdāde-nigāh-ı dil-nevāzı
- 208 Ser-māye-i hesti-i emānem
Ta‘vîz-i ħayāt-ı ħırz-ı cānem
- 209 Ey lücce-i ħüsni mevc-der-mevc
Ĥurşîd-i cemāli evc-der-evc
- 210 Baĥtum beni eyledi ferāmuş
Feryāduma olmadı felek gūş
- 211 Gam-ḥ̂ārūm olup bu baĥt-ı vārūn
Seng-i ser-i rāhum oldu gerdūn
- 212 Ĥurbānuñ olam esîr-i ‘aşķam
Raĥm eyle ki germ sîr-i ‘aşķam
- 213 Raĥm eyle zebūn-ı āh-ı serdem
Zānū-zede-i ħarîķ-i derdem
- 214 İnşāf inşāf ey ĥod-ārāy
Tıfî vü tecellî-i ser-ā-pāy
- 215 Mümkin midür ey niyāz-ı düşmen
Dildāde-i ‘aşķuñ olmayam ben
- 216 Yazmış dil-i zārı dest-i Ĥudret
Tārîķ-i vilādet-i mūĥabbet
- 217 Güftāre gelüp o la‘l-i cāñĥîz
Baĥr-ı ‘adem oldu mevc-engîz
- 218 Nāz ile ki eyleye tekellüm

204 Bir : her A,T,N
205 -A,-T,-N
125 niyāz : penāh A

Āgūşa çeker anı tebessüm

- 219 Pür-cünbüş olunca zahme-i nāz
Sāz-ı sūhan oldı nağme-perdāz
- 220 Ey ‘aşkumla olan hem-āgūş
Efsāne-i ‘aşkı kıl ferāmūş
- 221 Vaşşāf-ı sūhanver-i hünersin
Fırdevsī-i Enverī gühersin
- 222 Vaşf eyle o zāt-ı kāmkan
O Hātem-i Bermekī-tebān
- 223 Ol mertebe vaşfin eyle Şirin
Hāmeñ olsun beyān-ı taḥsīn
- 224 Dānende-i imtizāc-ı ta‘bīr
Eflātūn-ı dürüst-i tedbīr
- 225 Peyvendger-i ḥurūf u ma‘nā
Tarḥ-efgen-i destgāh-ı inşā
- 226 Reşk-āver-i ḥātır-ı-ı Şifāyī
Ūstād-ı sūhan ‘Alī Rızāyī
- 227 Ey ‘uḳdegūşā-yı dāniş-i vedīd
Ey naḳş-ı nigāh-ı levḥ-ı ḥurşīd
- 228 Ey şāhsüvār-ı nūktedānī
Efser-i baḥş-ı ser-i ma‘ānī
- 229 Tıffı ki kapuñda çākerüñdür
Bir bende-i kemter-i derüñdür
- 230 Abdāl-ı sitem-keş-i ‘abā-pūş
Āvāre-gedā-yı ḥāne-ber-dūş
- 231 Bir semt-i ġarībe sālīk oldı

221 hünersin : sūhansın M

222 o: ol Sı

224 tedbīr : müdebbīr Sı

227 -A

228 -A

230 sitem-keş ü : sitem-keş-i A,T,N,B

- Bir hāne-i -i tenge mālīk oldı
- 232 Çāh-ı ğam-ı ibtilāya düşdi
Girdāb-ı yem-i belāya düşdi
- 233 Açuk kapısı şeb ü seherde
Çekmiş aña ‘ankebūt perde
- 234 Bir turfe-binā-yı süst-bünyād
Ġam eylemiş anı vakf-ı evlād
- 235 Çok meclis-i i‘tibār görmiş
Çok şiddet-i rüzgār görmiş
- 236 Ol dem k‘ide nār-ı mihr tuġyān
Olurdu içinde mürde lerzān
- 237 Düşdükde miyānlarına hicrān
Anda buluşurdu berf ü bārān
- 238 Yahbeste olup nefes olur bend
Mizāb-ı gülūda āb-mānend
- 239 Olmuş nice aşk bāziçe -gāh
Dīvār u deri hep āh ile vāh
- 240 Her gice ānı siyāhi vü şeb
Sincāb u semür ile döşer heb
- 241 Luṭfuñla ola o cāy-ı dīrīn
Mānend-i nigār-hāne-i Çin

KASİDELER

1

DER VAŞF-I MUḤABBETU‘LLĀH VE KUTBÜ‘Z-ZAMĀN
NEF‘ANA‘LLĀHİ TE‘ĀLĀ Bİ BERAKĀTİHİ

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

237 düşdük de : düşdükçe S1,B

- 1 M,7a ; A,5b ; T,7b ; S1,12a ; N,6a ; B,10a
- Başlık : M ; -A, -S1, -N,

Kasīde-i Mergüb T, İbtidā Kaşşıd-i Tıflı Efendi Merhūm B

- 1 Hoşā şarāb-ı maḥabbet mey-i ḥakāyık- cūş
Ki ide şivesi huşyārı mest mesti bī-hūş
- 2 Hoşā şarāb-ı derūn-āşinā-yı hesfī sūz
Ki mesti nağme-i ṭanbūrveş temām ḥurūş
- 3 O bezm-i ḥāş-ı ma‘ānī-penāh kim olmuş
Zebān-ı ḥāl-i muğannī-edeb ser-ā-ser gūş
- 4 O şoḥbetūñ k’ola aşḥābı kudsıyān-ı felek
O meclisūñ k’ola hem-kāsesi nidā-yı sūrūş
- 5 Ne bāde kaṭresi pā-zehr-i mülk-i ḥakḳānī
Ne bāde cūr‘ası derd-āferīn-i ‘illet-i hūş
- 6 Nedür bu keşret-i işār-ı feyz kim olmuş
Hezār gūş-ı temennā dükkān-ı penbe-fürūş
- 7 Mişāl-i ṭabla-i ‘aṭṭār virdi yağmaya
Dükkānçe-i süḥan-ı h’āce-i zebān-ḥamūş
- 8 Ḥarīdi yokdur o bāzārda mezād olmaz
Metā‘ı pend-i riyā-pişegān bī-hūde gūş
- 9 Özinde ālet-i hengāme-i riyā besdür
O pālheng o şālma ḥırқа-i ber-duş
- 10 Zemān-ı devlet-i şāhenşeh-i velāyetdür
Tecelliyāt ile erbābı olmada medhūş
- 11 Muḳarrebān işiginde nihāde ser-be-zemīn
Muḳaddesān ḥareminde sitāre dūş-be-dūş
- 12 Cihāniyān hidāyet-resān degül ancak
Ümīd-i bahşış-i luṭfuñdadur tıryūr u vuḥūş
- 13 Nizām-ı nazmuma oldukça vaşfi ser-māye
Dür-i kelāmumı eyler behiştiyān mengūş
- 14 Bahār medhi eyle tāze nazm-ı şīrīnüm
Elümde ḥāmem olur nāvdān-ı çeşme-i nūş
- 15 Ḥumār-ı rüz-ile tā key bu ser-girānlıklar
Mey-i muḥabbet-i -zāt ile olalum ser-ḥūş
- 16 Ohınca sikke-i şāhīye lāyık ey Tıffī
Hezār kere girer pūteye zer-i mağşūş

NA‘T-I ŞERİF*

Fe‘ilātūn / mefā‘ilūn / fe‘ilūn

- 1 Şā‘irem nükte-bārdur kalemüm
Tuhfe-i rüzgārdur kalemüm
- 2 El-ḥazer ey ḥidiv-i siḥr-perest
Āb-ı âteş-nigārdur kalemüm
- 3 Şakın ey herze-güy u herze-verā
Ālet-i kārzārdur kalemüm
- 4 El-ḥazer ey ḥidiv-i bed-peymān
Mencenik-i kibārdur kalemüm
- 5 El-ḥazer ben o Rüstemem ki benüm
Tır-i İsfendiyārdur kalemüm
- 6 Şakın ey āstīn-dırāz şakın
Sālḥurde çenārdur kalemüm
- 7 Bāğ-pirā-yı ma‘niyem ki benüm
Nāvdān-ı tebārdur kalemüm
- 8 Hadd-i feyzuñ her ne perdāzı
Yok şümār-ı mirārdur kalemüm
- 9 Nağd-ı feyzuñ ḥazīne-ber-dārı
Yek-şümār-ı hezārdur kalemüm

• 2 A,6a ; M,7b ; T,8a ; S1,39a ; N,6b ; B,10a

• Başlık : A ; -S1,-N

Der-Na‘t-ı Ahmed-i Muhtār ve Āl u Evlād u Çār Yār u E‘imme-i Erba‘a-i Aḥyār M , Der-Na‘t-ı Şerif-i Enbiyā T, Der-Na‘t-ı Mesrūr ḥayl-i Enbiyā vü Medḥ-i Çār Yār u Güzīn-i Rasūlū‘l-İlāh B

- 2 ḥidiv-i : ‘adū-yı M,T ‘adū N
- 3 -A , herze-verā: düşmen-i bed-hū B
- 7 -A
- b) B, N’de 9. beyit , nāvdān-ı tebārdur : nār-ı deryā güzārdur T
- 8 -M,-A,-T,-N,-B
- 9 -A,-T,-S1
- a) -N
- 10 nār : nāy M,T,S1 ; pāy B

- 10 Gāh gāvvaş-ı teh-nişin gāhı
Nār-ı deryā-güzārdur kalemüm
- 11 Hulle-düz-ı hayāldür tab‘um
Ser-i mikrāşkārdur kalemüm
- 12 Ferş-i sımıne nāfe-rızende
Āhū-yı müşgbārdur kalemüm
- 13 Ma‘nī-i şūha hüsn-i ta‘bire
Dil-ber-i şivekārdur kalemüm
- 14 Sen o hurşidsin ki vaşfuñla
Naḥl-i Tūr-ı i‘tibārdur kalemüm
- 15 Gül-i dest-āşinā-yı medḥūñle
Bār-ı her nev-bahārdur kalemüm
- 16 Na‘t-ı pāk-ı Resūl-i Ekrem ile
‘İllet-i iftiḥārdur kalemüm
- 17 Āl ü evlādinuñ şenāsı ile
H‘āce-i kārbdur kalemüm
- 18 İtmede vaşf-ı şıdk-ı Şıddıkı
Feyzine yār-ı gārdur kalemüm
- 19 Medḥ-i Fārūḳ-ı feyz-baḥş olah
Naḥl-i ter berg ü bārdur kalemüm
- 20 Ola mı vaşf-ı Cāmi‘ü’l-Ḳur‘ān
Ser-be-pā şerm-sārdur kalemüm
- 21 Düşmen-i macerā-yı Ḥaydar için
Nā‘ib-i zülfikārdur kalemüm
- 22 Ḥasan-ı müctebā Hüseyin-i şehīd
Anlara cān- sipārdur kalemüm
- 23 Rūma gelmiş daḥī lisān bilmez

13 ta‘bire : āḥire Sı

14 -B

15 -B

17 evlādinuñ : aşḥābınuñ B

18 itmede : itme A ; ideli Sı,B // yār-ı : yār u A,N

19 -Sı

- Bir ğarībū'l-diyārdur kalemüm
- 24 Terbiyet-yāb-ı feyz-i ṭab'um olup
Şimdi üstād-ı kârdur kalemüm
- 25 Evliyā-yı kibār vaşında
Lüle-i çeşmesārdur kalemüm
- 26 Şükr-i zātiyle kutṭbū'l-aḳṭābuñ
Ṭūṭi-i kand-ḥ'ārdur kalemüm
- 27 Bū Hanīfe İmām-ı A'zām için
Esb-i ṭab'a süvārdur kalemüm
- 28 Hāz ret-i Şāfi-i İmām-ı dü-vüm
Medḥine sāzkārdur kalemüm
- 29 Feyz-i rūḥ-ı İmām-ı Mālik ile
Mālik-i iktidārdur kalemüm
- 30 Aḥmed-i Hanbelūñ senāsı ile
Feyz-i Hāḳḳa düçārdur kalemüm
- 31 Anlaruñ inkıyād-ı emrinde
Bin ḥızmet-güzārdur kalemüm
- 32 Añlara ḥızmet-i şerī'atde
Pīr ü nāmdārdur kalemüm
- 33 Ḥadden aşdı temām rüz-ı nefes
Ṭab'uma gerçi yārdur kalemüm
- 34 Bilürin Ṭıfliyā yeter bilürin
Düş-ı ma'nāya mārdur kalemüm
- 35 Şüret-i dostīde düşmeninüñ
Çeşmine nevk-i ḥārdur kalemüm
- 36 Çeşm-i bed-güya ḥaşm-ı bedkāra
Nāḥun-i ḥārḥārdur kalemüm
- 37 Enbiyā evliyā senāsında

26 fıkır : şükr A,T,N,B // kand-ḥ'ār : kande-ḥ'ār A,T,N
31 -A,-T,-N
32 -A,-T,-N,-Sı,-M
33 nefes : zan T
35 dostīde : dostda A,N
37 enbiyā : evliyā A,T,Sı,N,B / evliyā : enbiyā A,T,Sı,N,B

Dāde-i Kirdgārdur kalemüm

3

BERĀY-I SULTAN OSMAN*

Mef'ülü / mefā'ilün / fe'ülün

- 1 Ol şāh-ı serīr-i kāmyābı
Yapmağa baķar dil-i ħarābı
- 2 'Ārz eyledi 'ukde-i derūnı
Derd-i dilimūñ bu pīç ü tābı
- 3 Her mūy-ı teninde bir zebāndur
Söylet hele muṭribā rebābı
- 4 Luṭf eyle tekellüm it disem yār
Ḥıṣm ile dile virür cevābı
- 5 Şirīnlik itdi bezm-i meyde
Erbāb-ı muḥabbet 'itābı
- 6 Olmazdı tekellümünde bī-pāk
Zāhid eger olmasa kitābı
- 7 Gitmez reh-i ğamda maḥv olunca
Sīm-āb-ı dilūñ bu ızırābı
- 8 Deryālara düşse āh-ı serdüm
Efsürde ide yem-i serābı
- 9 Eflāke atardı ṭa'ne taşın
Ehl-i hünerūñ dil-i ħarābı
- 10 Ol Ḥusrev-i mülk-i 'adl ü dāduñ
Dergāhına itse intisābı
- 11 Ol şāh ki dest-i luṭfi eyler
Baḥt-ı dil-i ħalkā feth bābı

• 3 A,6a ; M,8a ; T,9a; Sı,34a ;N,7a ; B,29b

• Başlık: A ; -Sı,-N

• Der- Vaşf-ı Sultān Osman Aleyhi'r-Rahmeti Ve'r-Rıdvān M , Der- Sitāyiş-i Sultān Osman T , Der
Sitāyiş-i Sultān Osman Ḥān 'Allema'llāhū B

- 12 Ol şāh ki bād-ı çeşm-i kahrı
Birbirine koydı nüh-kıbābı
- 13 Keyhüsrev-i dehr Şāh ‘Osman
Pirāye-i baht-ı kamyābı
- 14 Lāyık ser-i saır-ı şî‘rine ger
Zer nokta iderse āfitābı
- 15 Ger istese şem’-i āfitābı
Fānūs ide şîşe-i habābı
- 16 Hürşid ü mehi yürütmez oldu
Eflākde şu‘le-i rikābı
- 17 Birbirine katdı hāk-i pāyı
Büy-ı gül ü nefha-i gülābı
- 18 Tıfî n’ola umsa cam-ı luṭfin
Olmaz o meyûn hūmar-ı h’ābı
- 19 Yā Rabb ne yaña ‘azm iderse
Yār eyle du‘a-yı müstecābı
- 20 Eflākde cūy-ı kehkeşāndan
Döndükçe sipihruñ āfitābı
- 21 A’dāsına gālib eyle yā Rab
Ol pādīşeh-i felek-cenābı

4

BERĀY-I SULṬĀN MURĀD*

- 12 Ol şāh ki : ol şāh Sı / Çeşm-i : çeşm ü M,Sı,B
19 Yā Rabb : Yā Rābbi M,Sı,M,T
20 āfitābı : āsiyābı A,N, B

- 4 A,7a ; M,8b ; T,9b ; Sı,12b ; N,7b ; B,11b
- Başlık : A ; -Sı,-N

Bahāriyye Be-Ta‘rif-i Vaşf-ı Padişāh-ı Cem Nihād İskender-Nejād Sulṭān Murād M ,Der-Sitāyiş-
i Sulṭān Murād T, Der-Sitāyiş-i Sāhib-Kırān Zemān-ı Sulṭān Murād Hān Allema’lāhū’r-Rahme B

Müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün

- 1 Reşkâ nesîm-i şubh ile âsufte olmuş yâsemen
Virmiş zemîne şad şeref zîbâ-yı pür- nakş-ı çemen
- 2 Ahşent nakkâş-ı bahâr bir meclis itmiş âşikâr
Görse olurdı bî-çarâr şüretger-i Çin ü Hoten
- 3 Ahşent bād-ı şubh-dem gülzarı itmiş bezm-i Cem
Şahn-ı serây-ı bâğa hem gösterdi kâlâ-yı Bijen
- 4 Ehl-i çemen pür-cüşdur hengâm-ı 'ayş ü müşdur
Bir şüh-ı lâ'lin- püşdur gülşende nahl-i nârven
- 5 Ey gonca sen de gül açıl her lâle tutmuş cām-ı mül
Hakķā ki olmuş bezm-i gül revnak-fürüz-i encümen
- 6 Eflâkidür gülşen meğer seyyâre gibi ser-te-ser
Etrâf-ı bâğı seyr ider bād ile berg-i nesteren
- 7 Gül la'l-i tâbın gösterür cûlar habâbm gösterür
Sünbül de tâbm gösterür mânend-i zülf-i pür-şiken
- 8 Güllerle pürdür nahl-i ter tahrîk ider bād-ı seher
Refîâre gelmiş şandılar bir serv-i gülgün pîrehen
- 9 Bûlbüller itdükçe nevâ açdı gül-i bâğı şabâ
Oldı bu nazm-ı dil-güşâ pîrâye-i güş-ı sühân
- 10 Devr-i şarâb-ı nâbdan ey şâķ-ı sîmin-beden
Ecza-yı 'ayş u 'işrete şîrâze-i bend-i encümen
- 11 Şâh-ı hayâl-i tîz-rev şaldı dile teşrîf-i nev
Ey eşk-i ber-hîz ü berây-ı âh-ı hasret dem-mezen
- 12 Eşyâya 'aşķ-ı müstetir elbette kendin gösterür
Hem-vâre mest-i şu'ledür kandîl-i deyr-i Berhemen

-
- 1 zîbâ : dîbâ A,S1,N,B
 - 3 peren : pezen S1
 - 4 M,S1,B'de 5. beyit ; nârven : nâzeden T
 - 5 M,S1,B'de 4. beyit; bezm : şem' M,S1,N,B
 - 6 eflâkidür : eflâkdür M,S1,N,B
 - 7 tâb'ın : nâbm T,B
 - 10 nâbdan : nâbdur S1, B //ecza : icrâ T / şîrâze: şîrâze-i M
 - 12 eşyâya . eşyâda M,S1,B

- 13 Ey 'akl-ı Eflātun rübā itdi cihān-ı fitne-rā
Ol çeşm-i āşüb-āşinā ol ġamze-i Mīrrīh-fen
- 14 طفلی که هزاد نیست توفیق استاد نیست
اجامه ایجاد نیست بر لفظ معنی داشتن
- 15 Āsār-ı ṭab'-ı hūbter gitdükçe oldı mu'teber
Bulmadı sıhırinde eşer cādū-yı baht-ı pīrezen
- 16 Ta'bir-i ma'nā-āşinā ma'nāsı bī-çün ü çerā
Oldı bu şı'r-i hoş-edā reşk-āver-i nazm-ı ḥasen
- 17 Şad āferīn idrākūme bu ḥāṭır-ı derrākūme
Kālā-yı nazm-ı pākūme mümkin mi taqdīr-i semen
- 18 Dūnyāya zīb ü fer yeter bezm-i ḥidīv-i dādger
Ezhār-ı bāğa kim bakar mānend-i takvim-i kühen
- 19 Şāhib-kırān-ı bā-ḥaşem reşk-āver-i Hind ü 'Acem
Sālār-ı Efrīdūn-'alem Efrāsiyāb-ı na're-zen
- 20 Sulṭan Murād-ı dīn-penāh iklīmğır-i bā-sipāh
Leşkerkeş-i düşmen-tebāh luṭf-ı Ḥudā-yı zü'l-minen
- 21 Keyḥusrev-i mülk-i kerem İskender-i Dārā-şiyem
Dārā-yı İskender-himem şāfder ḥidīv-i tev'emen
- 22 Ser-māyekār-ı āgehī nūr-ı dil-i şāhenşehī
Kemter-ğulām-ı dergehī İsfendiyār Rüyīn-ten
- 23 Şāhenşeh-i Ḥüsrev güher virdi 'arūs-ı ādle fer
İsterse olsun ġamzeler meşşāṭa-i mekr ü fiten
- 24 Olsa yerim Bāğ-ı İrem hem-şoḥbetüm Dārā vü Cem
Her kanda ārām eyleşem olur baña beytū 'l-ḥazen
- 25 ان دم که یارم دور شد اعدای من سرور شد
داغ دلم ناسور شد مانند جسم اهرمن
- 26 Dāyim saña ki kār ider evşāfım tekrār ider

13 'akl-ı Eflātun-riyā : 'akl-ı Eflātun-rübā M , 'akıl-i müşkül-güşā Sı , B
16 ḥasen : süḥan M,N
22 rüyīn-ten : rüy-ten M,Sı , kühten B
23 'adle : dehre A,T, sere N
24 olsa yerim : olsa bezm-i Sı,B

Pirāye-i ruḥsār ider dest-i du‘āfı merd ü zen

- 27 Ey luṭf-ı ṭab‘uñ ma‘deni ḥıfz eylesün Mevlā seni
İtdükçe mülk-i düşmeni hem-reng-i vādī-i Yemen
- 28 ‘Avn-i Ḥudāyle senüñ āzürde olmasun tenüñ
Zaḥmuñla olsun düşmenüñ hem-şoḥbet-i zāğ u zeğān

5

DER SİTÂYİŞ-İ VEZİR-İ A‘ZÂM AḤMED PAŞA*

Meḫā‘ilün/ fe‘ilātün/ meḫā‘ilün/ fe‘ilün

- 1 Ḥoşā semend-i sebük-tāz-ı sehm-i ğayb-ı ḥurām
K’ola zamān-ı tekāpūde tev’em-i evhām
- 2 Sükūnı ḥ‘āb-ı seḫergāh-ı ‘ālem-i teslīm
Ḥurūşı tefriķa-endāz-ı gerdiş-i eyyām
- 3 Ḥoşā semend-i sebük-rūḥ kim girān gelmez
Eğer ki rişte-i cān üzre eyleyeydi ḥurām
- 4 Güzār ideydi o cünbüşle tār-ı ṭanbūrı
Virürdi nağme-i pāyı mişāl-i zaḥme nızām
- 5 Yine ḫayālını görmezdi dīde-i bīnā
Eğer ki medd-i nigehten olaydı aña kām
- 6 Olurdu biri birinden cüdā kıyāmete dek
Güzārgāhı olaydı miyān-ı şubḥ ile şām
- 7 Yazardı pāyına dek gerçi şeklini Mānī
Olurdu yazdığı nā-būd bulmayup encām

• 5 A, 7b; M, 9b; T, 10a; Sı, 21a; N, 8a; B, 16B

• Başlık : T; -Sı, -N

Der-Ta‘rif-i Semend-i Ḥoş-Ḥurām-ı Vezir-i Mükerrrem Merhūm Canpolād-zāde Aleyhi’r-rahme M, Berāy-ı Sultān Murād A, Kaside-i Esbiye vü Medh-i Sultān Murād Hān Aleyhi’Rahme B

1 Tāz: tār A,N / sehm-i : -A,-N,-T,-Sı,-M // zamān-ı : mahall-i B

4 nağme-i : nağmeye A,Sı N,B zaḥme : raḥme A,T,N,B

- 8 Elinde kıl kâlemi aña tâziyâne olur
Meger ki ẖ'âbda resm eyleye anı ressâm
- 9 H̱ayâl-i peykeri birün-ı hayta-i ezkâr
Meger ki ẖâtır-ı endişeye ola ilhâm
- 10 O ẖübdur ki ola gâh mest ü geh ẖüşyâr
O şûẖdur ki ola gâh tünd ü gâhî râm
- 11 Zihî semend-i muraşsa' kecîmi zerrîn-i teng
Ki rākibi ola bir zât-ı Bermekî-huddâm
- 12 Dilîr-i ma'reke-ârâ vezîr-i rûşen-râ
Müşîr-i kām-revâ dâver-i sitâre-ğulâm
- 13 Hizebr-şîr-i ğurunbiş muẖt-i pür-cünbiş
Neheng-i bebr-i yâbân-küş peşeng-i Rüstern-i kām
- 14 Zihî vezîr-i Aristö-zamîr-i rûşen-dîl
K'ola Resûl-i nübüvvet-penâh ile hem-nâm
- 15 Maķâm-ı devlete şâhib-kırân-ı kişver-ġîr
Maķall-i ma'delete Kâzî-i helâl ü harâm
- 16 Emel-nevâziş-i lutf ile şûẖ-ı nâzende
Kerem tabanca-i redd ile râm ehl-i merâm
- 17 H̱amâme-i kereme sır ü mekremet münzel
Kebûter-i emele ẖalka-i mürüvvet dâm
- 18 Olurdi zaķme-i evtâr-ı çengi Nâhidüñ
Zamân-ı kısmet-i 'adlinde ẖançer-i Behrâm
- 19 'Adü-yı cāhına iki cihānda yer yok
Meġer ki cāygehi ola 'ālem-i Erhām
- 20 Sipāhdār ẖudāvend-i ma'deletkâra
Eyâ cihānver-i ẖurşîd felege çarẖ ẖıyām

-
- 8 olur : öldür A
9 -N , peykeri : peyker A
12 sitâre : sitâze M
16 şûẖ-ı : şûẖ u T,Sı,B
17 ẖamâme-i kereme : ẖamâme-ġırime A,Sı,N,B
19 M,Sı,B'de 20. beyit
20 M,Sı,B'de 21. beyit , felege : fülk T , fülke M,A,Sı,B

- 21 Dehân-ı mârda eylerdi nâfesinde puhte
İrşse ma‘deletinden ğazâl-ı Çine peyâm
- 22 Zemîne kaatre-i gül nâfe-rîz olurdu eger
İdeydi nefhâ-i hulkuñ şehâb-ı istişmâm
- 23 Nevâ-yı ma‘rifetüñ dil-pesend-i ehl-i kemâl
Şadâ-yı ma‘deletüñ hırz-ı bâzû-yı eyyâm
- 24 Nedür o cünbüş-i merdâne şive-i merdân
Nedür o hâlet-i temkîn-i devletüñde devâm
- 25 Cihânda var ise a‘dâña cây-ı âsâyiş
Reh-i gürîz-i ‘adem ‘arşa-i vesî‘-i menâm
- 26 Esâs-ı bezm-i kıyâmet nümâ-yı rezmüñdür
Dil-i pes-i ciger-i Kâhramân u zehre-i Sâm
- 27 Eyâ müşîr-i cigerdâr-ı şehriyâr-ı zemân
Eyâ vezîr-i cihân-gîr-i pâdişâh-ı be-nâm
- 28 Sen ol şehenşeh-i ‘âli-cenâba mahremsin
Ki bir gedâsma eyler cihân cihân in‘am
- 29 Ne pâdişâh Süleymân-ı ‘âlem-i dil kim
Teveccüh eylese Kerrübiyân ider ikrâm
- 30 Ne pâdişâh Feridûn-ı ‘ahd kim eyler
Esâs-ı devlet-i gerdûna feyz-i istiḥkâm
- 31 Ne pâdişâh ki virdi rahîk-ı ma‘deleti
Cihâna neşve-i mey gibi inbisât-ı temâm
- 32 Ne pâdişâh ki dünyâya itdüği keremi
Zemîn-i gülşene itmez şükûfe-i bādâm
- 33 Ne pâdişâh ki itse ger teğâfûlâne nigâh
Olur telâfi-i cevri zemâne-i ḥod-kâm
- 34 Yegâne Rüstem-i pür-dil şehenşeh-i ‘âdil

21 -B , M, Sı ‘de 19. beyit

23 dil-pesend : dil-pesîn M, Sı, B

24 merdâne: merdî A, T

27 -A

28 -A

33 ger: -A, -N, -T / teğâfûlâne : te‘allukâne A, N, T // cevri-i : ḥür-i M, A, T, N

34 -M , ‘âdil : ‘âkil Sı, B

- Hüceste -hüsrev-i 'ādil seh-i zafer-a'lām
- 35 Cihān kevkebe Sultān Murād-ı kişver-gır
Musahhar olmada 'ahdinde mülket-i A'cām
- 36 Kerīm-i mihr-i vefā kām-kār-ı şır-dilā
Eyā cihānver-i iklīm-i hāl ü 'akd-i enām
- 37 Cefā-yı baht-ı siyehkārımı unutturdı
Mizācgır-i yārān rış-ğandı liyām
- 38 Sütüde Āsaf-ı baht-āşinā felek-kadrā
Gül-i murādımı bir kerre itsem istişmām
- 39 Olurdu reh-zen-i derd-i zükāma cāy-ı karar
Revācgāh-ı dimāğa varınca rāh-ı meşām
- 40 Miyān-ı meclis-i tasvır-i Şāh-nāmededür
Cihānda vār ise bu şohbet içre sāgar u cām
- 41 Sipih-ı kineverün cevri rāhat-ı dil imiş
Hele bu baht-ı sitemkāra şad hezār selam
- 42 Dimāgum eyledi tās-ı münebbih-i sā'at
Pür itdi gūşımı şavt-ı pey-ā-pey-i dūšnām
- 43 Helāk-ı şive-i bī-cāy rāhat-ı dil imiş
K'ider maḥall-i nevāzışde cevri bī-hengām
- 44 Bahāne cūyi-i Zāl-i zemāneden dā'im
Ki ḥançer-i sitemin itmez āşinā-yı niyām
- 45 Dirīg ü derd ki bī-tākat eyledi dilümi
Cefā-yı dost ḡam-ı ḥaşm miḥnet-i ālām
- 46 Hezār mertebe efsūs şad hezārān ḥayf
Henüz almadı erbāb-ı dil felekden kām

-
- 35 Musahhar : müyesser M
36 vefā : kefā A,T,Sı,B // enām : eyām
37 liyām : li'ām M
39 -A ; derd : düzd T,-N,B
40 -A
44 -N ; dā'im : dāgumM,Sı,B, rāgum T
46 efsūs : aksun T

- 47 Nedür bu deñlü ğam inşāf ey felek inşāf
Yeter yeter bu kadar cev̄r-i baht-ı bā-fercām
- 48 Nedür bu zālīm-i ğaddārdan ümīd-i necāt
Nedür bu kāfir-i bī-raḥmdan recā-yı merām
- 49 Henüz lānedür çin-i cebīn-i gerdūndan
Görülmedi ser-i zerrīn-i t̄ā'ir-i İslām
- 50 Benem o Rüstēm-i merd-efgen-i ma'ānī kim
'Ādūyı na're-i cāngāhum eyledi ser-sām
- 51 Benem ki şāhid-i şī'r-i şafā şī'ārumdur
Yegāne 'Urfī-i Şirāz-ı merd-i 'ārif-i cām
- 52 Benem o ḥ̄āce-i ser-māyedār-ı ma'nā kim
Zekāt-ı t̄āb-ı bülendüm kināye vü ṭhām
- 53 Murād-ı 'ālemyān üzre gerdiş eyler idi
Sipihri hızm̄et-i t̄ab'umda itsem istiḥdām
- 54 Yeter yeter bu kadar ḥod-fürüşluk Tıflī
Du'ā-yı devletini itmek degül maḥall-i kelām
- 55 Nite ki rām ide raḥş-ı sipihri iḳbālī
Nite ki tūsen-i gerdūna bahtı ola sitām
- 56 Rakīb-i devlet-i iḳbālī dā'imā olsun
Muḳīm-i ğār-ı melāḥat nedīm-i şīr-i kūnām
- 57 Ola be-ḥakḳ-ı cihān pādīşāh-ı her dü serā
Du'ā-yı rif'ati ser-nāme-i kabūle ḥitām
- 58 Kūlāh-ı cāh be-ser ḥil'at-ı emel der- ber
Sipihr beste- kemer baht-ı āşinā be-devām

47 nā-fercām : bā-fercām A,N

49 Henüz : umūr..M, sūtūr-ı Sı / lānedür : lāne-i M,N,B, lāne Sı

51 (b) -T

52 T'de 51 b

54 Tıflī : ey Tıflī M,B // devletini : devletin M,Sı,N,B / itmek : it M, ile B

56 devlet : şāhid M,A,Sı,N,B // melāḥat : melāmet N,B

6

BERĀY-I CA'FER PAŞA*

Fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün

- 1 Bāreka'llāh zihī Āsaf-ı mülk-ārāyī
Levhaşa'llāh hoşā şadr-ı cihān-pirāyī
- 2 Nice Āşaf o cihāngīr-i cihān kim tıtdı
Dest-i hūrşīd gıbi ma' delet-i dünyāyı
- 3 Hābbezā Hātem-i Cem-mertebe kim 'ahdinde
Çāk ider dest-i taleb dāmen-i istignāyı
- 4 Āfitāb-ı felek-ārā ki düşen dergehine
Sāyede olsa bulur mertebe-i a'lāyı
- 5 Rāyı pīrāye-dih-i tahtgeh-i 'Osmānī
Kahrı revnak-şiken-i memleket-i Dārāyī
- 6 Sözi şeh-beyt-i Şeref-nāme-i erbāb-ı şehā
Zātı ser-levha-i mecmū'a-i bī-hemtāyı
- 7 Haydar-ı cūd u şehā Hāzret-i Cā'fer paşa
Merd-i meydān-ı veğā Rüstem-i bī-pervāyī
- 8 Lenger-i keştī-i ihsānı dem-i cūdında
İsterse pençe-i kahrına alur dünyāyı
- 9 Getürür dāne-i kişt-i keremi şahrāya
Kulle-i Kāf-ı kanā'atde olan 'Ankāyı
- 10 Bāreka'llāh zihī bezm-i edeb kim anda
Cünbiş-i gūşe-i ebrū iledür güyāyı
- 11 Görmesem dest-i zer-efşānına beñzer dir idim

-
- 6 M,10b ; A,9a ; T,11b ; S1,22b ; N,9a ; B,18b
-
- Başhk : A ; -S1,-N

Der-vaşf-ı Vezīr-i Mükerrrem Kāpdān Ca'fer Paşa Yessera'llāhū Mā Yeşā' M ,Der-Sitāyış-i Ca'fer Paşa
T , Der-Sitāyış-i Hāzret-i Ca'fer Paşa 'Allema'llāhū'r-Rahme B

- 4 bulur : n'ola A,T,N
- 11 dest-i : -A

- Sîmiyâ-kârî-i hürşîd-i cihân-peymâyı
- 12 Ne bilür çâşnî-i zevk-i vişâl-i lutfın
Çekmeyen sîneye bir dil-ber-i müstesnâyı
- 13 İmtihânın kalem itdükçe beyân-ı kaderi
Evvelâ şafha-i hürşîde çeker tuğrâyı
- 14 Gösterür kâtib-i dānâyı serây-ı felege
Şive-i gerdiş-i haftı revîş-i imlâyı
- 15 ‘İllet-i aşk gibi derde devâ olmaz idi
Emri nehy itse eger menfa‘at-ı eşyâyı
- 16 Arz-ı kâlâ ide dāmāmı kumâş-ı dehre
Şukka-i rûyetini eyleseler Dārâyı
- 17 Hem-terâzû ide ‘aṭṭâr-ı bahâr-ı hulkı
Lâlenüñ dâğ-ı siyâhıyla gül-i bûyâyı
- 18 Âsafâ dād-gerâ şâhib-i ‘âlî-kadrâ
Ey güzîde güher-i tâc-ı ser-i dānâyı
- 19 Şûle-i berķ-i cihân-sûz ser-i şemşîrûñ
Sürme-i çeşm-i nücûm itdi şeb-i yeldâyı
- 20 Dāverâ ben de Sîkender gibi teşhîr itdüm
Kuvvet-i ṭab‘um ile memleket-i ma‘nâyı
- 21 Âb-ı kevşer gibi eş‘ara selâset virürem
Naḥl-ı Cennet gibi mevzûn iderem inşâyı
- 22 Sözlerüm vakf-ı kütüb-hâne-i nisyân itdi
Eşer-i hāme-i mu‘cîz-raḳam-ı rûknâyı
- 23 Nükte-sencân-ı ‘Arab nâdire-güyân-ı ‘Acem

-
- 13 imtihânın : imtihân S1,N,B / beyân : benân M,S1,B
16 rāyetini : rûyetini A / Dārâyı : verâyı A,T,N
18 Âsafâ : Âsaf-ı A,T
21 virürem : virürin M, vir N / iderem : iderin M
22 sözlerüm : sözler M
24 dāna : gencür A,N

Urdılar hücet-i 'irfānuma hep imzāyı

- 24 Serverā 'akl ile dānā geçinürlerler şimdi
Bir iki kürd-i siyeh-dil bir iki rüstāyı
- 25 Hep tamām eylediler Hāşiye-i Tecrīdi
Şehr-i 'irfāna da düşdi bir alay yağmāyı
- 26 Her biri nādire-gū öyle ki takrīnde
Güldürür şüret-i büt-hāne ile mevtāyı
- 27 Kādr-ı ehl-i dili bilsün mi o kim meclisde
Görse hamyāze şanur hāde-i istihzāyı
- 28 Bir benüm gibi sūhandāne berāber mi olur
Kendüsün āyīnede görse bilen sevdāyı
- 29 Baht-ı ser-keşle yine dest-i girībān olalum
Düşmen-i saht-cigerle koyalum ğavgāyı
- 30 Görmedüm hiç kilid-i der-i bahtum gibi ben
Kıfl-i ümmīd-i dile rām degül hercāyı
- 31 Başt iden dāmenüme çāk-ı girībānumdan
Tuḥfe-i berg-i gül-i dīde-i hūn-pālāyı
- 32 Dildeki rāz-ı nihān hātıra geldükçe tutar
Yā girībān u yāḥūd dāmenini rüsveyī
- 33 Düşmeye ehl-i dilüñ hışşesine bir katre
Eylese ebr-i bahārı ne kadar saḳḳāyı
- 34 Söz tamām oldu murāduñ ne ise añlandı
Nice bir şekve-nümāyı nice bir ḥod-rāyı
- 35 Tıflıyā iste hemān aña du'ā itdükçe
Luṭf-ı Dārā-yı cihāmı kerem-i Mevlāyı
- 36 Nite kim pādişeh-i devr-i zamān luṭfindan
Vire gitdükçe aña mertebe-i vālāyı

26 öyle : eyle A / takrīnde : taḥrīrinde A // güldürür : bir bir T
27 meclisde : mahalde M,Sı
33 katre : dāne M,Sı
35 iste : itse A / Dārā-yı : Dārā vü M,Sı

- 37 Aña maḥsūs ide sultān-ı selāfın-ı cihān
Mansıb-ı ma‘delet-i saltanat-ı kübrâyı

7

KASİDE-İ BERÂY-I CA‘FER PAŞA*

Fā ‘ilātün/ fā ‘ilātün/ fā ‘ilātün/ fā ‘ilün

- 1 Şubḥ-dem ehl-i dilün rūḥ-ı revāndur gelen
Düşmenün ser-der-kaḫā bir ḥasm-ı cāmdur gelen
- 2 Merḥabā şāhenşeh-i iḳlimgīr-i devletün
Bir vezīr-i kām-baḫş u kāmramdur gelen
- 3 Zāt-ı pūr-cūdı degüldür keşī-i zerrīn ile
Ḥüsrev-i Cem-cāha Genc-i Şāyegānīdür gelen
- 4 Zevrak-ı simurg serv-i āsumān-peymā ile
Künc-i ḫūh-ı Ḳāf-ı devlet pāsbāndur gelen
- 5 Gerden-i bed-ḫāh ile çeşm-i ‘adū-yı devletün
Gāh tīg-i ḫūn-feşān gāhī sinānīdür gelen
- 6 Rūkn-i devlet ‘ālem-i şavlet ‘imād-ı saltanat
Pādişāhuñ bir vezīr-i nūkte-dāndur gelen
- 7 Ḳahramān-ı dīn ü devlet Sām-ı ḳāhır-menzilet
Ya‘ni dehrūñ Rüstem-i şāhib-ḳırāndur gelen
- 8 Müjde kim dil-ḫastegān-ı genc-i zerdūñ müjde kim
Ḥırz-ı bāzū-yı dil-i ḫaṭṭ-ı amānīdür gelen
- 9 Dāver-i Ḥaydar-siyer İsfendiyār-ı dād-ger
Merd-i cenk-āver ḫıdīv-i bī-mūdānīdür gelen

• 7 M,11b ; A,9b ; T,12b ; S1,24a ; N,10a ; B,19b

• Başlık : A ; -S1,-N

Tehniyet-nāme-i Ḳudūm Merhūm Ḳāpdān Ca‘fer Paşa ‘Aleyhi’r-Rahme M , Der-Sitāyiş-i Ca‘fer Paşa T , Der-Nümā-yı Humāyūn Ḳāpdān Ca‘fer Paşa ‘Allema’illāhū’r-Rahme B

6 -B

8 M,S1,N,B’de 12. beyit ; ḫaṭṭ-ı : hızz-ı M , hırz-ı B,N

9 A’da sayfa kenārında

10 A’da sayfa kenārında

- 10 Cā'fer-i şıdk –āşinā şiddīk-ı bī-çün u çerā
Kim kabūl olmış du'ā-yı āsumānīdūr gelen
- 11 Pādīşāh-ı 'ālemūñ 'ankā-yı Qāf-ı devleti
Kā'ināt-ı şavletūñ kūh-ı girānıdır gelen
- 12 Kūhsār-ı rif'atūñ bāz-ı hümā-pervāzıdur
Bīşezār-ı 'izzetūñ şīr-i jeyānıdur gelen
- 13 Düşdi dehre sāye-i perr-i humā-yı şevketi
Başına ehl-i dilūñ devlet-nişānıdur gelen
- 14 Eyleyen bir kem nigāh ile gedāyı kāmran
Teng-destān-ı cihānuñ hānümānıdur gelen
- 15 Bende bildüm buldı erbāb-ı hüner maqşūdım
H'āce-i feyzūñ metā'-ı rāyegānıdur gelen
- 16 Gülşen-i āmālimūñ evvel bahār-ı feyzidūr
Büstān-ı bahtımuñ āb-ı revānıdur gelen
- 17 Ehl-i dil bī-derd hem h'āhiş olurlar kām-yāb
Şehr-i luṭfuñ bir mu'azẓam kāmranıdur gelen
- 18 Devletinde nā-murādān-ı cihānuñ destine
Sākī-yi devlet elinde doskānıdur gelen
- 19 Turma ey muṭrib yine sāz-ı şafāya vir nızām
Gam zamānı gitdi vaḳt-i şādmānıdur gelen
- 20 Ehl-i dil-perver hidīv-i pāk-meşreb serverā
Ṭab'uma vaşfuñla feyz-i cāvidānıdur gelen
- 21 Arzū-yı seyr-i didāruñla varsam kūyuña
Karşuma elbette baht-ı kāmranıdur gelen
- 22 Qānde olsa güft ü gūy-ı nazm-ı inşā şi'rimūñ
Hep zebān-ı ḥāṭıra ḥüsn-i beyānıdur gelen
- 23 Ben dimem ammā gören dir rüy-ı gerd-ālūd ile

- 11 A'da sayfa kenārında
12 A'da sayfa kenārında
15 rāyegānıdur : kāmranıdur A,T,N
16 -M
17 -M
18 doskānıdur : dostānıdur A,T,N

Çehre-fersâ-yı Cenâb-ı âsitânîdur gelen

- 24 Karşu çıkdıkdâ mübârek-bâdedür seyr eyleyen
Hâzret-i paşa-yı dehrûn medh-ı hâmdur gelen
- 25 Hâtırumdan fikr-i pîç-â-pîç-i hayretdür giden
Güşuma şimdi şadâ-yı müjdegânidur gelen
- 26 Dir gören dergâhuña vardukça sultânüm beni
Enverî-i ‘ahd-i Hallâk-ı Ma‘ânîdur gelen
- 27 Bir biriyle söyleşür erbâb-ı dilden bilmeyen
Yâ Nizâmî yâ Kemâl-i İsfahânîdur gelen
- 28 Tıfliyâ kaldur du‘â-yı devletine destüñi
Şehriyârun Âşaf-ı vâlâ-mekânîdur gelen
- 29 Hakk vücûd-ı pâkini hıfz eylesün âfâtdan
Kâlib-ı ehl-i kemâle rûh-ı şânîdur gelen
- 30 Meh gibi eyyâm-ı ‘ömr-i devleti olsun füzûn
‘Âleme âşâr-ı şun‘-i müsteânîdur gelen

8

BERÂY-I MÜSÂ PAŞA*

Fe ‘ilâtün / fe ‘ilâtün / fe ‘ilâtün / fe ‘ilün

- 1 Hamdû’li’llâh ki zemân tâbi‘-i fermân oldu
Cürm-i şad-sâlesine çarh peşimân oldu
- 2 Hamdû’li’llâh ki felek tutdı ser-i inşâfı
Baht-ı ser-keşle yine dest-i girîbân oldu

25 -A,-T,-N

28(a) Eyle Tıflî destüñi pîraye-i resm-i du‘a B

- 8 M,12a ; A,10a; T,13b ; Sı,19b ; N,10b ; B,15a
- Başlık : A ; -Sı,-N

Der-Tehniyet-i Kâyim-i Makâmî-i vezîr-i Ekrem Müşîr-i Efhem Müsâ Paşa M, Der-Sitâyiş-i Müsâ Paşa T, Der-Sitâyiş-i Hâzret-i Müsâ Paşa Allema’llâhü’r-Rahme B

2 Dest-i : dest ü M

- 3 Hāmdü'li'llāh ki ṭabīb-i felek-i merdüm-küş
Zahm-ı pey-der-peyine merhem-i dermān oldu
- 4 Hāmdü'li'llāh ki yine pīr-i muğān-ı deyre
Dürdī-yi sāğar-ı mey māye-i 'irfān oldu
- 5 Hāmdü'li'llāh ki sitem-beste-i zencīr-i neşāt
Fitne şad-şükr ki zindānī-i 'işyān oldu
- 6 Köhne düzdān-ı sitem-kīş-i cefākāruñ
Kellesi desthüş-ı pençe-i şīrān oldu
- 7 Āhenīn miğfer-i āzār-perestān şimdi
Meclis-i ma'delet-i sāğar-ı gerdān oldu
- 8 Kalmadı çarh-ı sitem-hüzden ağlar kimse
Kaṭre-i eşk-i cefā beste-i ḥandān oldu
- 9 Taḥta-i nerd gibi sīne-i pūr-dāğ-ı 'adū
Mazhar-ı sīlī-i pey-der-pey-i ḥusrān oldu
- 10 Bāreke'llāh zihī 'ahd-i şalāḥ u taḫvā
Meykede muğbeçenüñ başına zindān oldu
- 11 Hāmdü'li'llāh ki yine ma'delet-i dāverden
Dehr-i dārūkede-i zahm-ı dīl ü cān oldu
- 12 Ma'delet-kīş vezīr-i şeh-i dāniş-pīşe
Ki vücūdı ser-i āsāyiş-i erkān oldu
- 13 O ḥudāvend-i hümāyūn kadem-i devlet kim
Mesned-i ma'delete Āsāf-ı devrān oldu
- 14 O melek-sīret-i pākīze-meniş kim zātı
Mazhar-ı āṭifet-i şāh-ı cihānbān oldu
- 15 Bū Alī-rütbe Felāṭūn-müdebbīr ki anuñ
Feyz-i 'adliyle cihān reşk-i gülistān oldu
- 16 Peyrev-i şer'-i nebī Ḥazret-i Mūsā Paşa
Ki medār-ı şerefi mezheb-i Nu'mān oldu
- 17 Re'y-i tedbīrler nazm-ı umūr-ı devlet
Hüküm-i pīrāye-dih-i 'ālem-i ebdān oldu

4 deyre : dehre T

7 -T , āhenīn : āferīn S₁M // gerdān : lerzān A₁N

17 re'y-i : rāy-ı M,S₁ / tedbīr : tertīb B

- 18 Kefi ehl-i hünere maṭla‘-ı ḥurşid-i saḥā
Ceybi erbāb-ı dile maşrıḳ-ı iḥsān oldu
- 19 Desti āyīne-i ümmīd-nümā-yı fukarā
Pençesi şāne-i gīsū-yı ġarībān oldu
- 20 Kahr-ı tāb-efgen-i cem‘iyyet-i erbāb-ı şifā
Ḥavfī āşüb-dih-i meclis-i mestān oldu
- 21 Güşe güşe çıkarup meygededen mestām
Şaḥne-i ma‘delet-ārāsı perīḡ‘ānı oldu
- 22 Mest-i meyhūr atılup meygededen deryāya
Neşve-i bāde gibi ābda pinhān oldu
- 23 Şimdi peykān-ı ciger-düzları ā‘dānuñ
Miñ-i la‘l-i süm-i fermān-dih-i devrān oldu
- 24 Neşve-i bāde gelüp çeşmine meyhūrlaruñ
Āteş-i ḡār u ḡas-ı püte-i müjgān oldu
- 25 Kaldı düzdān-ı kavī-dest-i muġānı müflis
Ol kadar ma‘deleti dehre nigeḥbān oldu
- 26 Yeter ey çarḡ yeter devrī-i bezm-i iḳbāl
Dīde ḡayret-zede-i ḡ‘āb-ı perīşān oldu
- 27 Varalum dergeh-i paşaya cebīn-sāy olalum
Ey felek kışşa-i endūḡūma pāyān oldu
- 28 Kām-baḡşā dīl-i dānā eser-i nükte-verā
Bezmgeḡ-i nūr-ı ḡired şem‘-i şebistān oldu
- 29 Ḥātır-ı bāġa meġer geldi ḡayāl-i ‘azmūñ
Reng ü bñy-ı gül-i ter dest be-demān oldu

24 meyhūrlaruñ : maḡmūrlaruñ M // müjgān: mercān A,T,N
25 muġānı : me‘anī M,Sı,B
26 ḡayret : ḡasret A,T,N,B
28 eser-i : eserā A,T,Sı,N,B
29 reng ü : reng-i A,T,N
30 saḡrā vñ : saḡrā-yı A,T

- 30 Bir zamān şevk-i kudümüñle senüñ dîdelerüm
Dür-bîn-i reh-i şahrâ vü beyâbân oldu
- 31 Arzu eyler idüm şohbetüñ ammâ bahtum
Dâmen-i himmetüme ẖâr-ı muğaylân oldu
- 32 ‘Ankebût-ı ğam-ı dîl perde-keş-i bâb-ı recâ
Dest-gâh-ı sūhanum külbe-i ahzân oldu
- 33 Dîde-i himmetüme sîne-i istiğnâma
Perr-i şehbâl-i hümâ hançer-i bürrân oldu
- 34 Feyz-i pey-der-pey-i iqbâl-i cihân-girüñden
Ġayre düşvâr gelen tab‘uma âsân oldu
- 35 Dûd-ı âhum felegüñ kubbessin itdi pür-nem
Şimdi gülzâra düşen kaṭre-i bârân oldu
- 36 Nağme-senc olalı bülbül gibi vaşfuñla kalem
Tâ-be-leb ẖâtır-ı endîşe gülistân oldu
- 37 İ’tidâl-i nefes-i pâkum ile nüktelerüm
Gül-i destâr-fürüz-ı ser-i imkân oldu
- 38 Benem ol Enverî-i Rûm zamânında senüñ
Sözlerüm Nâsiḥ-i Mecmu‘a-i Selmân oldu
- 39 Benem ol şâ‘ir-i pâkize edâ kim vaşfuñ
Baña efzünî-i ser-mâye-i sāmân oldu
- 40 Ben o Ḥallāk-ı ma‘ânî-i kemâlüm ki benüm
Ḥāk-pây-ı kalemüm sürme-i a‘yân oldu
- 41 Ḥüsni-i ta‘bîrüm o mir’ât-ı mücellâdur kim
Râz-ı mestûr-ı ẖired anda nümâyân oldu
- 42 Berg berg-i gül-i nev-hâste-i eş‘arum
Dâğ dâğ-ı dîl-i pür-kîne-i nādân oldu

35 felegüñ : ki felek A,T,N,B

36 -A

38 M,Sı,N,B’de 39. beyit

39 M,Sı,N,B’de 38. beyit

43 ezeldür : ezelden M,N

- 43 Tıfliyā māyide-i feyz-i ezeldür ʔab‘uñ
Kudsiyān meclis-i ‘irfānuña miħmān oldu
- 44 Bāreke’llāh zihī ni‘met-i bī-minnet kim
Çāşnī-gīr-i kalem zevkine hayrān oldu
- 45 Şīr-girā sipeh-endāz-ı dīlirā şadrā
Feyz-i Hāḡ-nāme-i iḡbālūñe ‘ūnvān oldu
- 46 O du‘ā kim ola ser-māye-i ‘ömr-i sermed
Hāne-i baħtuña ārāyış-ı eyvān oldu
- 47 O du‘ā kim ola āşār-ı ḡabūle mazhār
Ġayrı bilmem saña lāyık sana şāyān oldu
- 48 Cān gibi zātuñı ḡıfz ide āfetden
Ki vücūduñ ten-i erbāb-ı dile cān oldu
- 49 Olalı ehl-i dile bāzū-yı devletle penāh
Sanā ḡırz-ı dīl ü cān himmet-i merdān oldu

9

KASİDE BERĀY-I BAYRĀM AĠA*

Mefā ‘ilūn / mefā ‘ilūn / mefā ‘ilūn / mefā ‘ilūn

- 1 Hōşā hengām-ı ferruḡ-dem zihī sūr-ı cihān-bānī
Ki oldu bir ḡıdīv-i nāmver dāmād-ı sultānī
- 2 Zihī rāḡşende-i yāḡūt Hudā perverd-i devlet kim
Nigīn-i luḡfa lāyık gördi sultān-ı kerem ānı
- 3 Hōşā düstur-ı ‘ālī-ḡadr-i şadr-ı istikāmet kim

- 46 ḡāne-i : ḡāngeh-i M,B
47 şāyan : sāman T,N

- 9 M,13b ; A,11a ; T,15b ; Sı,24b ; N,11b ; B,20b
- Başlık : A ; -N

Der- Ta‘rif-i Sūr-ı Vezīr-i A‘zām Dāmād-ı Pādīşāh-ı ‘Ālem-Penāh Bayram Paşa M , Der-Sitāyış-i Bayram Ağa T, Kāsīde-i Sūriyye Sı , Der-Medh-i Bayram Ağa Rahmeta’llāhü ‘Aleyhi B

- 2 Perverd-i : perverde A,T / devlet kim : devlet M,T,A,N // luḡfa : luḡfina M

- K'ola gencine-i ser-beste-i şahuñ nigh-bānı
- 4 Ziyā-yı çeşm-i 'ālemdür n'ola şāh-ı felek menzil
Şebistānında yaksa öyle bir şem'-i fūrūzānı
- 5 Te'āla'llāh hümāyun-pāye 'anķā-yı hümā-sāye
Bula pīrāye-i zātıyla revnaķ şadr-ı dīvāmı
- 6 Felek itsün müzeyyen şeh-nişin-i çarķ-ı vālāyı
Zemīnūñ tengdür zīrā bu sūra pehn-i meydānı
- 7 'Aceb mi şerbetinden lezzet-i cān bulsa aşķābı
Tutarlar meclisinde cām-ı Cemle Āb-ı hayvāmı
- 8 Zemīn-i bezmine cārū-keş eylerlerse lāyıkdur
Elinde ser-nigūn tūğ ile şad fağfūr-ı Hākānı
- 9 Cihān-ārā cihān-ver yekke-tāz-ı 'arşa'-ı heycā
Felek peymā süvār-ı rahş-ı gerdūn çüb-ı çevgāmı
- 10 Felāṭun-ı müdebbir Bū-'Āli-yi dāniş ü bīniş
Aristo-yı ḥired 'aql-ı mücessem Āşaf-ı şānı
- 11 Hūdāvend-i kerem Bayrām Ağa kim dest-i iṣārı
İder sermende hengām-ı şehāda lutf u iḥsāmı
- 12 Dilīrān-ı zamānuñ ser-firāz-ı Kahramānķarı
Hizebr-endāz-ı merdānuñ Tehemten-küş Nerīmāmı
- 13 Müzerkeş şukķa-i rāyāt ider çarķ-ı şafaķ-pīrā
Muṭallāsına bend-i rahş ider ḥurşid-i rahşānı
- 14 Zamānında görölmez çāk-ı dāmān-ı emel hergiz
Meger kim pençe-i ḥurşidden şubḥuñ girībānı

-
- 5 bula : n'ola T
7 lezzet : līnet A
9 -A, yekke-tāz : mekke-bāz M,Sı ,tekke-bāz N // çüb-ı : çüb u T , küb u B
10 şānı : tālī Sı
12 zamānuñ : cihānuñ M // hizebr-endāz : hūner-endāz A,T
13 müzekeş : müzer Sı,B
14 -N , görölmez : görelüm Sı , görünmez B / çāk : ḥāk A

- 15 Cihāna bīm-i hıfzı ol kadar şāmil ki devrinde
Gice fānūs ile devr eyler oldu māh-ı devrānı
- 16 O deñlü pertev-endāz oldu dehre şū'le-i tıgı
Perīler 'ālemi geşt itmez oldu gice pinhānı
- 17 Te'āla'llah yine olmazdı böyle āsmān-peymā
Olaydı berķ-i hātıfıdan licām-ı rahş-ı rahşānı
- 18 O denlü tünd-i ser-keşdür ki düşse sāye-i na'li
Perişān eyleye sīm-āb gibi seng ü sendānı
- 19 Zihī Şeb-dīz-i hoş-cünbüş ki hergiz lerze itmezdi
Eger kim kaṭre-i sīm-āb üzere itse cevliānı
- 20 Gider gelmezdi reng-i büyüne efsürde olmazdı
Eger kim berg-i gülden olsa na'l-i sūmm-i yek-rānı
- 21 Tıkınsa gūşe-i sūmm-i semend-i dīde-i cāna
Ferāmuş itdirürdi 'āşıkā ebrū-yı cānānı
- 22 Nite kim zerre-i medḥinde kâşırdur dil-i Tıfī
Hezārān olsa Tıfī gibi vaşşāf-ı şenā-ḥ'ānı
- 23 Benem ol şā'ir-i sāḥir ki kıl-k-i 'anber-efşānum
Mu'aṭṭar itdi büy-ı dil-keşiyle rûḥ-ı Selmānı
- 24 Benem kim tercemān-ı ḥāmem eyler 'āleme takrīr
Nikāt-ı dil-pesīn-i nazm-ı 'Urff-i sūḥandānı
- 25 Benem siḥr-āferīn-i Rūm şimdi gerçi kim evvel
'Irāḳeynūñ sūḥan-perdāzıdur Ḥassān u Ḥākānı
- 26 Sütüda-menḳabet şadrā şikāyet çarḥ-ı bed-rādan
Reh-i makşūduma ser-menzil itdi dest-i ḥırmānı
- 27 Güler yüz görmedüm bu ṭālī'-i nā-sāzkārumdan

17 peymā : esmā M // olaydı : n'olaydı A
22 dil-i Tıfī : dil ü tīb'ı M, S, B
23 şā'ir-i : şā'ir ü T
24 dil-pesīn : dil-pesend M
25 dest : bezm A, N

Meger kim zehr-ḥand-ı turş-rüy-ı ḥaşm-ı nādānı

- 28 Felekden istesem bir kaṭre āb-ı rāhat-engīzi
Şunar taşt-ı siyāh-gūş ile zehr-i ḳahr-ı hicrāmı
- 29 Alışdum nā-muvāfiḳ devrine gerdün-ı gerdānuñ
Murādum üstine dönse ‘aḳs zanneylerüm ānı
- 30 Zemīn-i medḥine şebdiz-i evsāfin yeter sürdüñ
Semend-i ṭab‘uñā ārām vir teng oldu meydām
- 31 Nite kim bād-ı gül-ḥiz ile şun‘ı Ḥazret-i Bārī
Müzeyyen eyleye sūr-ı bahār ile gülistām
- 32 Cihān oldukça ḥurrem ol ḥidiv-i muḥterem dā‘im
Şeh-i devrānuñ olsun mahrem-i ḥāşş-ı şebistām

10

BERĀY-I YAHYĀ EFENDİ*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Feyz-i nevrūzı yine şad ḡonce ḥandān eyledi
Gülleri ḥurşid bağı ḥāveristān eyledi
- 2 Gerçi sunmuşdı ḥazān bezminde şem‘-i gül yine
Bir nefesle bād-ı nevrūzı fūrūzān eyledi
- 3 Kāse-bāz-ı bād-ı eyyām-ı ḥazānda gerçi kim
Ḡonca vü gül kāsesin der-zīr-i dāmān eyledi
- 4 Meclis-i şāhenshah-i nevrūzda bir devr ile
Āsifininden yine yer yer nümāyān eyledi
- 5 Çıkmamışdur ḥatırından sıylı-i bād-ı ḥazān

29 -A,-T,-Sı,-N

- 10 M,14a ; A,11b ; T,15b ; Sı,31a ; N,12a ; B,33b
- Başlık : A ; -Sı,-N

Der-Vaşf-ı Şeyhü'l-İslām Müftüyü'l Enām Yahyā Efendi M , Der-Sitāyiş-i Yahyā Efendi T, Der-Medh-i Nūḥ Efendi B

- 5 çıkmamışdur : çıkmamışdı A,T,

- Hâteminde ğonce-i gül zehr pinhân eyledi
- 6 Müjde-i 'ıyd ile geldi bāğa peyk-i rûz-ı Hızır
Çârsû-yı 'âlemi reşk-i gülistân eyledi
- 7 Müfti-i devr-i zamân Yahyâ Efendi kim yine
Nazmını ârâyiş-i eyvân u keyvân eyledi
- 8 Ol şehensâh-ı cihâna virdi nev-rûziyyesin
Tıfî-i âvâre 'arz-ı şadr-ı dîvân eyledi
- 9 Nüh Efendi kim kemâl-i feyz-i sultân-ı ezel
Zâtını ser-mâye-i luṭf itdi iḥsân eyledi
- 10 Feyz-yâb-ı luṭfi ancak ben degül luṭf-ı İlâh
Dergehın dârü'l-amân-ı ehl-i 'irfân eyledi
- 11 Ğayrı bilmem lîk Tıfî-i perîşân rûzgar
Vaşfını dîbâce-i mecmu'a-i cân eyledi
- 12 Dâverâ bî-kes nevâza pak-meşreb serverâ
Neylediyse baña baht-ı nâ-be-sâmân eyledi
- 13 Sâyesinde Ğayrı hem-reh kalmadı ol bî-kese
Giceler anı dahî ser-der girîbân eyledi
- 14 Geldi nev-rûz-ı hûceste halk seyr-i bâğda
'ıyd irişdi 'âlemi mesrûr u şādân eyledi
- 15 Künc-i ğamda 'ıyd u nevrûzuñ yüzün göstermedi
Baht-ı bed anlarla güyâ 'ahd ü peymân eyledi
- 16 Eyle yâ Râb zâtını ser-mâye-i 'ömr-i ebed
Ol ki erbâb-ı dili mümtâz-ı akṛân eyledi

11

BERĀY-I SA'İD EFENDİ*

-
- 7 müfti-i : ma'ni-i A
8 -Sı
11 dîbâce-i mecmu'â : mecmu'a-i dîbâce A
12 dâverâ : dâver B,Sı / nevâza : nevâz M
14 mesrûr u : mesrûr-ı A,N,Sı,B,T

- 11 M,14B ; A,12a ; T,16a ; Sı,17a ; N,12b ; B,12b

Mefā'ilün fe 'ilātün mefā'ilün fe 'ilün

- 1 Nedür bu keş-me-keş-i ḥall-i 'aḳd-ı nādānī
Güm oldı gibi yine ḥātem-i Süleymānī
- 2 Nedür bu keş-me-keş-i dest-bürd-i yaǧmāyı
Ki nazm-ı devlete gelmektedir perişānı
- 3 Nedür bu keş-me-keş-i gır ü dād-ı bī-dādı
Güzeşt ān ki girībān küned girībānı
- 4 'Adüya baḥt-ı müsā'id felek be-naḳş-ı murād
Temām-ı ḥükmünü virmekde nā-Müselmānı
- 5 Zamāne murg-ı murād-ı 'adüya dām itmiş
Hezār ḥalka-i çeşm ile rişte-i cānı
- 6 Yine 'adūnuñ ola ḥuşū-pister-i kāmı
Nesīm-i şubḥ-ı şafā eylese gül-efşānı
- 7 Bir ehl-i dil ki ola naḳd-ı 'ilm ile mümtāz
Zamāne kīse-tehī olsa ğam degül ānı
- 8 Yā naḳd-i kām ile yā şāhid-i emelle felek
Tehī kımaz hele ceyb ü kenār-ı nādānı
- 9 Recā-yı merḥamet itsün mi kimseden kimse
Bu devr-i pür-kederüñ şimdi ola erkāmı
- 10 Cemā'at-i heme-rā pīşe dermend-keşi
Cemā'ati heme-rā şīve nā-müselmāmı
- 11 Benem o Yūsuf-ı gümgeşte-baḥt kim çekerüm

• **Başlık:** A ; -St,-N

Der-Vaşf-ı Şeyhü'l-İslam Ebu's-Sa'id Efendi M , Der-Sitāyiş-i Ebu's-Sa'id Efendi T Der-Sitāyiş-i Ebu's-Sa'id Muhammed Efendi Allema'llahü'r-Rahme B

- 2 ki:kim B / gelmekdedür : gelmededür M
- 4 M'de 5. beyit
- 5 M'de 4. beyit
- 7 olsa : itse A,B, ola N
- 8 ceyb ü : ceyb-i A,T,N

Teğāfūl-i nigeḥ-i yār u cev̄r-i iḥvānı

- 12 Kenār-ı dāmgeḥ-i ğamda ben o mürğüm kim
Ya şāhbāz ya şayyād ola nigeḥbāmı
- 13 Gören bilür ki cedelgāḥ-ı şāḥ-ı miḥnetdür
Derūn-ı sīnedeki tūde tūde peykāmı
- 14 Beni dirīğūñe itdi ğarīb-i şehir ü diyār
Vafā-yı mihr-i muḥabbet dürüst peymānı
- 15 Benānumı gül-i dendān-ı ḥayret eyledi pūr
Mişāl-i şaḥçe-i ergüvān-ı Bestāmı
- 16 Figān figān çekilür mi bu deñlü rüsvāyı
Meded meded görükür baḥt-ı tā-be-sāmām
- 17 Olurdı dāğ-ı nedāmet gibi melāmet-baḥş
Elümde olsa eger ḥātem-i Süleymānı
- 18 Nice ta'alluk ider cāḥ-ı dehre 'ākil olan
Taḥammüli keder-āver tecemmüli fānı
- 19 Recā-yı devlete dil-beste olsun ol ki ola
Benān-ı nās ile ülfet-girifte dendām
- 20 Gedā-yı rāst-rev-i şāḥrāḥ teslīm ol
Değer mi lağzişine devlet-i Timur Ḥāmı
- 21 İder mi rif'at-ı pā-der-hevā içün'ārif
Hümā-yı evc-i mekān olsa bāl-i cünbāmı
- 22 Sefīde-dem yine Ḥıdr-ı hidāyet-i ezeli
Olup deñil-i ṭarīk-i neşāṭ u vicdāmı
- 23 O deñlü virdi derūna şafā ki feyzinden
Temām-ı maṭla-ı nūr itdi dīde-i cāmı

13 tūde : pūde Sı

14 şehir ü : şehir-i T, Sı, N

15 -A, -N

16 -N, tā-be-sāmām : nā-be-ma'nı M, B

17 nedāmet : melāmet M / melāmet : nedāmet M

20 lağzişine : lağzişe M

22 sefīde : sepīde B / yine : kime M

24 rüz-ı : rüze M, Sı, B

- 24 Yeter yeter bu kadar za‘f rüz-ı ‘ıyd oldu
Getür getür yine sākī ‘asā-yı pīrām
- 25 Yürüt o sāğar-ı kīn-i nümāyı pey-der-pey
Felek gibi idelüm biz dahī çerāgām
- 26 Ne bāde şīre-i engūr-ı gülşen-i idrāk
Ne bāde neşve-fezā-yı şarāb-ı rūhānī
- 27 Ne neşvesinde nihāyet ne āhırinde humār
که نیت خرردن این باده را پشیمانی
- 28 Ne neşve neşve-i vaşf-ı mu‘allim-i evvel
Ne bāde bāde-i medh-i mütercim-i şānī
- 29 Medār-ı ‘ālem-i terkīb-i zāt-ı yektāsı
Düçār-ı dehr ü tevfiķ-i emr ü fermānı
- 30 Nevāle-baḥş-ı temennā girih-güşā-yı recā
Kerīm-i kām-revā maḥḍ-ı lutf-ı Yezdānī
- 31 Medār-ı dād u dihiş ‘ayn-ı dāniş ü bīniş
Ebū Ḥanīfe-meniş naḥl-i bāğ-ı Nu‘mānī
- 32 Felek müşir emūr-i memālik-i taḥrīr
Muḥīṭ-i ma‘nī-i tefsīr ü sır-ı Qur‘ānı
- 33 Ebū Sa‘īd Muḥammed Efendi kim anuñ
Zamīr-i maḥşer-i envār-ı feyz-i Rabbānī
- 34 ‘Uluvv-i himmetine ‘aql-ı Ebū ‘Ali meftūn
Kemāl-i fazlhna ḥayrān ḥarīf-i Cürċānī
- 35 Nedīm-i meclis-i lutf-ı keremver-i ṭālī
Mukīm-i ḥayme-i fazlī ‘İmād u Kāşānī
- 36 Dem-i Mesīh ile hem-kār nuṭk-ı cān-baḥşı

25 -A,-T,-N

27 -M,-Sı

30 kām-revā : kam-verā M

33 Rabbānī : Yezdānī M

38 muḳaddeṛātına : muḳaddemātına M,Sı,B,N

Tabi'atunda konulmuş nihād-ı Hāssānī

- 50 Benümle bir midür ol köhne yāve-güy ki ola
Tırāz-ı şafha-i aşārı haṭṭ-ı Buṭlānı
- 51 Dirīg ü derd ki şimdi hīzāne-i nazmuñ
Kilid-i kufli ola müşt-i dest-i nādānī
- 52 Hezār hayf ki da'vā-yı nazm u neşr eyler
Bir iki saht u dil ü türüş-rü dihistāmı
- 53 Zihī siyāh-ı derün şahş-ı fire-dil ki anuñ
Vücüdü nūr-ı yakīne hicāb-ı ḡulmānī
- 54 Edāsı rüy-ı ma'āniye lekke-pişini
Dimāğı māye-i cem'iyet-i perişānī
- 55 Nice şikāyete dil-beste olmasun 'ākıl
Görüp zamānede bu kaḥṭ-ı 'ilm ü 'irfāmı
- 56 Cihānda şimdi hemān da'vī-i fazīlet iden
Yā Naḥcūvānī geçinmek gerek yā Şirvānī
- 57 Nedür nedür bu kadar ey 'adū-yı rüstāyī
Bu ṭab'-ı pest ile bu da'vī-i süḥan-dānī
- 58 Tokınsa gūşuñ bir şi'r-i nā-dürüst hemān
Yā ḥabbezā be-zenī ya serī be-cünbānī
- 59 Keşide-tiğ-i zebān elde nīze-i ḥāme
Semend-i ṭab' ile ṭutdum tamām-ı meydānı
- 60 Gel ey 'adū-yı cedel-pīşe gel unutdıralum
Güzeşte- ma'reke-i rüstem-i sīstānī

-
- 50 güy : gü A,N
51 şimdi hīzāne-i nazmuñ : da'va-yı nazm u tiz eyler Sı,B //
b) Bir iki saht u dil ü türüş-rü dihistāmı Sı,B
52 da'vā-yı nazm u neşr eyler : şimdi hīzāne-i nazmuñ Sı,B
b) Kilid-i kufli ola müşt-i dest-i nā-dānī Sı ,B
53 -T
54 -T , lekke-pişini : lekke-pīsi M,Sı,B
57 ṭab'ı : subḥ-ı M // nedür nedür : nedendür M,B
58 bir : bu M
60 unutdıralum : unutdırayum A / gel : -M,-A,-T

- Kilid-i ‘ahdûme Firdevsî-i sūhan-dānı
- 73 Eger çi pāye-i ta‘bīrden ferāterdür
‘Uluvv-i mertebe-i Enverī vü Hākānī
- 74 İderdi Hāfız-ı Şirāzī gibi anlar da
Lisān-ı ğayb ile vaşfumda tāze destānı
- 75 Benem o ħ~āce-i ‘Attar-ı gūşe-i vaḥdet
K’ide mu‘āmele ṭab‘umla feyz-i rūḥānī
- 76 Benem Senāyi-i taḥkīk-i kūy-ı ‘irfān kim
Temellük eyledi ṭab‘um ḥadīka-i cāmı
- 77 Benem o Sa‘dī-i pākize-gū ki bülbul-i dil
Şikūfte eyledi ta‘bīr ile Gūlistānı
- 78 Zihī şehenşeh-i ma‘nī sipāh-ı ‘Urfi kim
Musahḥar eyledi bir sözle mülk-i Īrānı
- 79 Meh-i tamām-ı sipihr-i sūhanver-i Feyzī
Ki rūşen eyledi Hindu-sitān-ı -‘irfānı
- 80 Benem o vaḥşi-i ḥoş-dil ki eyledüm meftūn
İşardān-ı sūhan-senc ü nükte fehmanı
- 81 Benem o Tālib-i şirīn-i firāk-ı ‘irfān kim
Devātum itse revā da‘va-i nemekdāmı
- 82 Tamām-ı ğāyete irdi kemāl-i küstāḥī
Bu ḥod-fürüşluğūñ hiç yok mı pāyānı
- 83 Dehāne mühr-i sūkūt urdı dest-i ğayb daḥı
Nedür göñülde bu cūş u ḥurūş-ı tūfānı
- 84 Şakın şakın ḥazer it tışra çıkma dā‘ireden
Hezār Yūsuf-ı azāde oldu zindāmı
- 85 Tecāvüz eyleme ey nā-dürüst ḥadduñdan
Bu bārgāhda fikr eyle çüb-ı çevgāmı

-
- 72 kilid-i kilidi M,Sı,B
80 -A,-T,-N
81 firāk : mezāk A
82 kemāl : kemān M
85 çevgān : der-bān M,Sı,N,B

- 86 Sühan hicāb ile dāmenkeş-i zebān oldı
Leb-i devāta qalem urdı zaḥm-ı dendāmı
- 87 Du‘āya başla yeter Tıflıyā tamām itdüñ
Güzaf-ı bī-hüde-kārān ü lāf-ı destāmı
- 88 Nite ki keşmekeş-i cāh-ı ‘ālem-i süflī
Libās-ı devletüñ ola tırāz-ı dāmāmı
- 89 Nite ki sīlī-i dest-i ḥavādis-i eyyām
Ḥāris-i cāha vire üft ü hīz ü mestāmı
- 90 Hücüm-ı zelzele-i fitneden maşūn olsun
Esās-ı devlet-i cāvid-i ‘arş-ı bünyāmı
- 91 Ola‘arūs-ı sa‘ādetle şāhid-i iqbāl
Nedīm-i maḥrem-i kāşāne-i şebistāmı
- 92 ‘Adūsı dūr-nümā-yı ḥasedle ide nigāh
O deñlü ber-ter ola kader ü rif‘at ü şāmı

12

DER MEDH-İ HAZRET-İ BAHĀYĪ EFENDİ RAHMEÜ’LLĀHÜ ALEYH*

Mefā‘ilün fe ‘ilātün mefā‘ilün fe ‘ilün

- 1 Zihī zemāne-i bī-feyz-i ‘ahd-i bī-ta‘zīm
Ki ola āyine-i rüy-ı kār-ı dest-i le‘īm
- 2 Zihī zamāne-i küdek-meniş ki olmışdur

- 87 bī-hüde : mihre M,sı,B
88 ki : kim m // libās : esās A ,ayas T
89 hīz ü mestām : ḥāristāmı M
90 bünyāmı : bütyāmı M , bināmı T,B

- 12 M,16b ; A,14a ; -T ; Sı,29b ; N,14a ; B,25a
- Başlık : B ; -A,-N,-Sı

Der-Ta‘rif-i ‘Allāme-i Zemān Feḥḥāme-i Devrān Şeyhü’l-İslām Bahāyī efendi M

- 2 Ālet : ālem N / nā-zīçe A , bā-zīçe Sı,B / çübe :çüye A , çüpe N

Medār-ı âlet-i nâzîçe çûbe-i ta'lim

- 3 Zihî zamâne telâşı k'ola 'anâsırdan
Şikeste rişte-i da'vâ-yı ittiḥād-ı kadīm
- 4 Hoşâ zamân-ı 'adâlet zihî dūrüsti baḥt
Ki ola ḥaste ahālî ṭabīb-i ḥaşm-ı ḡarīm
- 5 Ne'üzü-bi'llâh eyyâm-ı nâ-revâc-ı hüner
Ki ola maşlahat-ı ḥulḳ-ı dīv-i recīm
- 6 Tebâreke'llâh-ı hengâm-ı şüh çeşmi kim
Füsün mülâzım-ı bezm-i âdem fesâne nedīm
- 7 Acep mi peyk-i ma'âşî-i ḥaḳdan bulsa
Nemed külâh-ı gedâ ḳader efser ü dīhim
- 8 Zamân ḥayret-i erbâb-ı câh-ı devletdür
Dehân-ı kîsede ḳaldı beyân-ı dest-i kerīm
- 9 Olurdu dîde-i 'ismetverân-ı eyyâma
Hezâr neşter-i âzâr ḥâr-pest-i ḥarīm
- 10 Benem o şayrefî-i çârsû-yı bî-bergî
که بکریزید سیاب دارا ز من اسیم
- 11 'Aceb revâcda te'sîr-i teng-destî kim
پشینده داغ شور برد جود ماهی ریم
- 12 Ḳanı o dem k'ola âşâr-ı feyż-i nâmiyeden
Gül-i bahar ile pür-naḳşı dest-mâl-i nesīm
- 13 Tehî dükân-ı meşâmum ü dimâğ-ı 'âlemiyân
Henüz beste-i teng-i 'adem metâ'-ı şemīm
- 14 Cihâniyânda mürüvvet kerem-verânda seḥâ
Tamâm-ı ehl-i hüner feyż-yâb-ı luṭf-ı 'amīm

- 3 şikeste : güsiste M,Sı,B,N
4 dūrüstî : dūrüşti M
5 M'de 6. beyit , nâ-revâc : bâ-revâc M
6 M'de 5. Beyit , mülâzım : bilâ-zem A,N / âdem : adın M,Sı ,cdeb B
7 peyk : teng M,Sı,B
14 cihâniyânda : cihânda M

- 15 Derûn-ı sengde âteş kef-i kerîmde zer
Miyân-ı çāhda āb-ı füsürde-kîsede sîm
- 16 Zamâne böyle sitem-ger felek bu gûne baḥl
Ümîdi kesmiş iken baḥtdan bu ṭab‘ı selîm
- 17 Bu yüzden itdi tekellüm zebân-ı bîdārı
Ki ey yegâne-i ‘âlem ferîd-i heft-ıḳlîm
- 18 Şikāyet itme perîşānî-i umûruñda
Nîzam-ı ḥālûñe besdür o bî-bahâne kerîm
- 19 Medār-ı dāniş ü bîniş şî‘ār-ı dād u dihiş
Güzide ṭab‘ u meniş luṭf-ı maḥḍ-ı zāt-ı Raḥîm
- 20 Hıdîv-i pâk-siyer-i server-i sûtûde-güher
Ebû Ḥanîfe-eşer-zāt-ı vâcibü’t-ta‘ḍîm
- 21 Cenāb-ı müftî-i devrân ki genc-i iḥsāmı
Kef-i cevādıdur anuñ terāzû-yı takṣîm
- 22 Vücûd-ı ma‘delet-ārāsı maḥşer-i aḥlāk
Cenāb-ı mekremet-âşârı maḥzar-ı tekrîm
- 23 Nihâdı māye-i terkîb-i meşreb-i şāfi
Vücûdı ma‘nî-i esrār-ı aḥsen-i takvîm
- 24 Yine nazîrini görmezdi rûy-ı ‘âlemde
Olaydı bîniş-i aḥvel gibi nigāh-ı dü nîm
- 25 Mişali olmadı mir’ât-güne ‘aks-endāz
Henüz rûḥ-ı mücerred gibi nazîri ‘adîm
- 26 Dem-i Mesîhveş feyz-baḥş-ı ḥak olsa
Olurdu biḥ-i niḥāl ḥayât-ı ‘azm-i remûm

-
- 18 -M
19 dāniş ü bîniş : bîniş ü dāniş M // ṭab‘ u : ṭab‘-ı M, Sı
21 iḥsāmı : iḥsāna M
23 me‘ānî-i : mā‘den M maḥzar-ı B / vücûdı : vücûd A
25 mücerred : muhammed M
26 -A

- 27 Benem ki seng-i der-i devletin penāh iderin
Görinse āyīne-i arzūda şūret-i bīm
- 28 Büzürgvār şadrā huceste menkabetā
Hezār dād-ı zi-bedkāri-i sipihr-i le'im
- 29 Tamām sa'yidür āzār-ı hātır-ı derviş
Hemīşe kârdur efzūnī-i hışāl-i remīm
- 30 Benem o mest-i mey-i ārzū-yı vuslat kim
Kelām-ı ehl-i riyādur baña cefā-yı 'azīm
- 31 Biz ğam-ı şūfī-i şāfī-derūmı rūşen kıl
O nūrdan ki ola māye-i 'azāb-ı caħīm
- 32 Ne'üzü-billāhü tevbe mecāzī-i meyden
Ki ola şaħne-i tenbihi āyet-i tahrīm
- 33 Seriredānī-i dānā dilā ħudāvendā
Bilür derūnda olan rāzımı Ĥudā-yı 'Alīm
- 34 Be-ħakķ-ı zāt-ı ħudāvend-i 'ālem-i lāhud
Be-ħakķ-ı ma'nī-i pākīze-i kelām-ı kadīm
- 35 Be iktidā-yı zuhūr-ı tecellī-i zātı
Be-Tūr-ı cezbe-i vahdet be-bī-ħudī-i Kelīm
- 36 Be-ħakķ-ı perde-ber-endāzī-i der-i kurbet
Be-ħakķ-ı buse-i pāy-ı nebī be-'arş-ı 'azīm
- 37 Be-zāt-ı baħt ki dergehinde ye's-i perverdür
'İyār-ı fikr-i Aristo ħayāl-i dāniş-līm
- 38 Mişāl-i nağme-i tār-ı rebāb-ı pür-ğavğa
Miyān-ı sır u ħudūş u kıdemde fehm-i ħalīm
- 39 Edā-yı ma'nī-i 'acz ü kuşūrdur kārı
Zebān-ı nāṭıkaya gelse kuvvet-i tefhīm
- 40 Ĥasūdarenciş-i cāndur nifāk-ı bī-tedbīr

27 -A

30 kelām külāh A

32 ne'üzü-billāhü : ne'üzü-billāh M / mecāzī-i meyden : mecāz-ı meyden M , mecāziden Sı,B

33 serire-dānī-i dānā : serire-i dānā M,Sı,B

36 be-'arş : be-ferş M

37 -A

Medār-ı rāḥat-ı dildür ʔarīka-i teslīm

- 41 Felek-cenāb ḥidivā sūḥan-verā bulamaz
Ne deñlü eylese diḳḳat sūḥan-verān-ı ḳadīm
- 42 Muḳaddemāt-ı ḥulūşumda nūkte-i te'vīl
Edā-yı vaşf-ı cemīlūñde şan'at-ı terḥīm
- 43 Egerçi ehl-i dile zaḥm-ı zindegāñdūr
Kelām-ı ḥāsīd-i bedkār tūrrehāt-ı nedīm
- 44 Velīk merhem-i luṭf-ı ḥudāyegān derkār
Güşāde dergehi bī-minnet-i ʔabīb-i kerīm
- 45 Miyān-ı levḥ-i dīl ü cāna Ṭıffī-i bī-kes
Du'āñı eyledi kīlk-i ḥulūş ile terkīm
- 46 Niteki eyleye ehl-i kemāle dehr-i denī
Hezār naḥvetiyān-ı zamāneyi taḳdīm
- 47 Nite ki ehl-i hūner ʔarḥdan remīde olup
İşügüñ ola penāhı mişāl-i nokṭa-i cīm
- 48 Ola vücūduñı Ḥāfız hemīşe luṭf-ı Celīl
Be-ḥaḳḳ-ı cedd-i peyāmbere Ḥalīl ü İbrāhīm
- 49

بوفقات توفیق یام جریغ برده عالم
لنالن ترا طفل مانه زیر کلیم

13

FAHRİYYE BE-TAKRİB-İ NA'Ṭ-I ŞEYHÜ'L-İSLÂM BAHĀYİ EFENDİ
EL-MERHŪM*

- 41 sūḥan-verā : kerem-verā A,S1,N
45 dīl : düvel M
48 Ḥalīl ü : Ḥalīl M,S1,B
49 Ṭıfī ʔabl M,S1,B

• 13 M,17b ; A,14b ; T,19b ; S1,35b ; N,15a ; B,30a

• Başlık : M ; -A,-S1,-N

Der-Sitāyiş-i Şeyhü'l-İslām T, Der-Sitāyiş-i Ebu's-Su'ūd Efendi B

Fe 'ilātün / mefā 'ilün / fe 'ilün

- 1 Bū'l-‘aceb rind-i bī-ser ü pāyam
‘Ayb-ı pinhān nühüfte rüsvāyam
- 2 Rāzdār-ı zemīn ü eflāküm
Rind-i āgāh-ı pest ü bālāyam
- 3 Gül-i şadberg-i gülşen-i ğabrā
Sebze-i meh-i sipihr-i ḥaḍrāyam
- 4 Şeker-i destān-ı nāzdur kārüm
Zehr-ḥor tūṭī-i şeker ḥāyām
- 5 Kuvvet-i bāzū-yı tüvānāyı
Lerze-i teb girifte-aḍāyam
- 6 Rāstī baḥş-ı dārgīr-i cedel
Nār-ı bārūt-ı şūr-ı ğavġayām
- 7 Gerçi bāzār-ı iṭtibārda ben
Kesemez bī-revāc-ı kālāyem
- 8 Ser-i ṭumār-ı himmete amma
Pā-be-dāmen keşīde ṭuġrāyam
- 9 Kāşif-i müşkilāt-ı esrārüm
Rāz-ı mestūr-ı ṭab‘-ı dānāyam
- 10 Pīş-i dānāda ṭıfl-ı leb berhem
Bezm-i şevkā nedīm-i güyāyam
- 11 Turfe-Mecnūn nā-murādam kim
Nā şekībā vü pāy-ı ber-cāyam
- 12 Merḥabā güy-ı meclis-āşub
Fitne-i rüzgār-ı sevdāyam
- 13 Rüy-ı nā-ehle seyli-i saḥtüm

4 destān : dūşnām M,Sı,B / nāzdur : bārdur M ,yārdur Sı

5 girifte : girift-i M

6 rāstī : āştī M,Sı,B // nār-ı bārūt : nār-ı mār M,T / şūr-ı sū-yı A, şüre B

7 -A

8 pā-be-dāmen : pāy-ı dāmān A,T

10 ṭıfl-ı : -M , ṭıflı Sı

11 şekībā vü : şekībā yı M / pāy : nay A

- Ehl-i 'irfāna buse-i pāyam
- 14 Bend-i zānūyī üstür-i bahtum
Girih-i rişte-i temenāyam
- 15 Hāyin-i ṭab'-ı ehl-i 'irfāna
Düşmen-i cān-ı nā-şekībāyam
- 16 El-ḥazer ey 'adū-yı sihr-perest
Hem nişest-i 'aşā-yı Mūsāyam
- 17 Şaḫn ey ḫuşk cān-ı ḫuşk-ciger
Âteşem âteş-i ser-ā-pāyam
- 18 İltifātıyla şeyhü'l-islāmuñ
Reşk-i ḫurşid-i 'ālem-ārāyam
- 19 Mihr sāyemde ḫoş geçerse n'ola
Düşdi ḫak-i cenābına sāyem
- 20 Gāh peygüle-ḫāne-i 'uzlet
Gāh āyine-i temāşāyam
- 21 Gāh Ferhād-ı miḫnetüñ kūhı
Gāh Mecnūn-ı 'aşka şahrāyam
- 22 Gāh merd-i şalāh-püş-ı neberd
Geh rızā-dāde-i müdārāyam
- 23 Revnaḫ-ı bezm-i şāh u dervişem
Nağme der-çeng ü nāle der-nāyam
- 24 Turfe abdāl-ı pīrehen-püşem
Köhne derviş-i ḫırka-pirāyem
- 25 Nükte pīrā-yı nazm-ı 'Urfiyem
Rūḫ-ı ma'nā-yı şi'r-i Reknāyam
- 26 Ser-nigün bīd-i gülşen-i 'aşkam
Rāstī-baḫş-ı naḫl-i tūbāyam

19 düşdi : dūrişdi A,B
22 nāle : nā-geh M
25 pīrā : pīr A,T,N
27 rind-i : rind ü M

- 27 Tıffiyem köhne rind-i üstâdam
Tâzegî bahş-ı şî'r ü inşâyam
- 28 Nefes-i cân-fezâ-yı ehl-i derûn
Âşinâ-yı dem-i Mesîhâyam
- 29 Lafz-ı ümmîd-i ma'nî-i nâkıs
Saîr-ı maşûda harf-i hîcâyem
- 30 Düşmene bezm-i sîmiyâkârı
Dosta meclis-i müheyâyam
- 31 Bezm-i rindâne nuql-i gûn-â-gûn
Gayre ser-pûş-ı h'ân-ı yağmayam
- 33 Cevher-i ferd-i kîmiyâ-yı vücûd
Kûh-ı Kâf-ı şühûda 'anķâyam

14

BERÂY-I BAHÂYÎ EFENDÎ*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mef'ûlû / fâ 14'ilûn

- 1 Muṭrib kaçan ki nâyları nağme-sâz ider
Ehl-i niyâza nâle-i dil-sûzı nâz ider
- 2 Çeşm-i siyâhı h'âb-ı teğâfûlde kim ola
Ol şüh-ı nâz perde-i nâzı niyâz ider
- 3 İrgürse çarḥa kelle-i 'uşşâkı dehr eger
Seng-i felâhîn itmekle ser-firâz ider
- 4 Erbâb-ı derd eylese bir âh-ı şubḥgâh

30 bezm : pür A,t, tîr N / simyâ-kârı : simyâ-kâram M

31 rindâne : rindân A,T,N // h'ân : h'âb A,T,N

* 14 M,18b ; A,15b ; T,20b ; S1,9a ; N,15b ; B,34a

Başhk : A ; -S1,-N

Müzeyyel Der-Vaşf-ı Mefḥarü'l-Hafakeyni Müftî's-Saḳaleyn Bahâyî Efendi Sellema'llâh M , Der-Sitâyiş-i Bahâyî Efendi T , Ḳasîde-i Der-medh-i Bahâyî Efendi Allema'llâhü'r-Rahme B

2 Kim ola : olmasa S1,B // nâz: -A,-T / perde-i nâzı : pervere yâri A,T

3 felâhîn itmekle ser-firâz ider : -M,-S1

4 bâz : bâr A

Çeşm-i nücümü havf ile eflâke bāz ider

- 5 Tıfıl nigāh-ı luṭfı o zāt-ı yegānenün
Baḥt-ı siyāh-ı ehl-i dīl-i reşksāz ider
- 6 ‘Ankāyı kūh-ı fazl Bahāyī Efendi kim
Günciş ki feyz-i terbiyeti şāhbāz ider
- 7 Maḥdum-ı bī-bahāne ki āsār-ı ḥāmesi
İsterse levḥ-i mūhri mā‘nī-tırāz ider
- 8 Feyz-āşinā ḥudīv ki dānā-yı fikreti
Ḥıdra teveccüh itse eger keşf-i rāz ider
- 9 Ḥayāl-i rūzgār ki esb-i fazīleti
Cevlāngeh-i mübāheşede berk-nāz ider
- 10 Ḥātem-menīş-i kerīm ki dest-i mürüvveti
Şad genc baḥş iderse de ḥaḳḳā ki āz ider
- 11 Şehrāh-ı vaşf-ı pākini tayy itmek istese
Kilk-i süḥanverān nice yirde namāz ider
- 12 İtsün vücūd-ı pākini Ḥāḳḳ māye-i ḥayāt
Erbāb-ı dīl du‘āñ ile dünyāya nāz ider

15

DER SİTÂYİŞ-İ AZMİ-ZÂDE HÂLETİ EFENDİ RAHMETA’LLÂHÜ
ALEYH*

Fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilün

- 1 Benem o dīl-şüde kim baḥt-ı siyehkār-ı ḥacīl

7 tırāz : nigār A,N,B , firāz T

8 keşf-i : şakḳ-ı A

9 -Sı , berk-nāz : mürg-tāz M

10 ki : -A,-T,-N // de : -A,-T

• 15 M,19a ; A,15b ; T,20b ; Sı,25b ; N,16a ; B,21b

• Başlık : B

Der-Vaş-ı Efdālū’l-Füzela -Emürü’ş-Şu‘arā ‘Azmi-zāde Hâleti Efendi M ,Der-Sitâyîş-i Azmi-zāde T,
Kasîde Der-Medh-i Hâleti Efendi Sı,N ,Berây-ı ‘Azmi-zāde Efendi A

Şāhrah-ı emelüm itdi pey-i mūr-ı zelīl

- 2 Benem ol âteş-i sūzişle ser-ā-pā âteş
Dūr olur havf ile sāyem dahī benden şad mīl
- 3 Dād şad mertebe feryād ki baht-ı vārun
Şubḥ-ı ʿıyd-ı emelüm eyledi rüz-ı taʿtīl
- 4 Şadra efsūs ki baht-ı sitem-amūz itmiş
Felek-i kīneveri daʿvī-i ḥırmāna vekīl
- 5 Ser-i rāhında eger olmasa biñ cāh-ı şīʿār
Olmaz ol yolda felek gümreh-i ümmīde delīl
- 6 Bī- kesem eyle ki daʿvī-i maʿārif kılsam
İñlerin baña zebānum dahī olmazdı kefīl
- 7 Eylemiş kātīb-i dīvān-ı kaḍā neyleyeyüm
Aḥterüm nokta-i bī-cāy-ı sūtūr-ı taḥṣīl
- 8 Çarḥdan nice şikāyet kılayum itdükçe
Düş-ı ümmīdime şad bār-ı belāyı taḥmīl
- 9 Kefesi olur idi mūhre-i pişt-i māhı
Cürmümi kıysa terāzūya eger Mikāʿil
- 10 Bu yeter baña güneḥ ehl-i naẓar yanında
Dād-ḥāhum ola gerdün-ı denī çarḥ-ı baḥīl
- 11 Ehl-i dīl bī-kes olur mı vār iken ʿālemde
O ḥudāvend-i felek-münzel-i bī mişl ü ʿadīl
- 12 Rūḥ-ı maʿnī-i hūner maʿnā-yı şeh-beyt-i kemāl
Maḥḍ-ı el-ṭāf-ı Ḥudā luṭf-ı ḥudāvend-i Celīl
- 13 Mīr-i ḥayl-i fūḍalā ḥaḍret-i ʿAzmī-zāde
Pādişāh-ı şuʿarā şāḥib-i şadr-ı tekmīl
- 14 Server-i rātibe-perdāz-ı meʿānī vü beyān
Cümletü'l-mülk-i eḳālīm-i ʿulüm-ı tenzīl
- 15 Şüret-i lafz-ı maʿārif sūḥan ile tāze

1 siyehkār-ı : siyehkār u M / hacīl : hacel M // mūr : mūz M

2 sūziş : ḥasret S1,B / âteş : sūzān S1,B // dahībenden : dibinden A,T,N

6 -M

7 neyleyeyüm : neyleyüm A

8 -T

- Şāhid-i ma‘nī-i pākize-edāsıyla cemīl
- 16 Eşer-i kıl-k-i füsūn-sāz-ı ma‘ārifde şerīf
Zāde-i ṭab‘-ı güher-senc-i fazīletde aşıl
- 17 Ḥabbezā şānī-i Ḥallāk-ı ma‘ānī ki anuñ
Şi‘r-i pākizesini ḥāmesi itse tescīl
- 18 ‘Aks-i kūhsār gibi kabri pür-āvāze olup
Āferīn ḥ‘ānī ola rūḥ-ı Kemāl İsmā‘īl
- 19 Bāreka’llāh zihī meclis-i rūḥānī kim
Ma‘nī-i zāhir ü bātındur aña şem‘ ü fetīl
- 20 Levḥaşa’llāh ḥoşā bezm-i ma‘ārif k’anda
Metn-i ‘irfāne olur ‘aql-ı musavver tezyīl
- 21 Zātı bir mertebe ta‘zīme sezādur bulsa
‘Aksi āyīnede dāmānını eyler taḳbīl
- 22 Şerm ile maşrıḳ u mağribden ola āvāre
Eylesem mihr-i cihānbāna vücūdın temsīl
- 23 ‘Adli bir mertebe kim ḥavf ile ‘ahdinde anuñ
Peşşeden eyleye deryūze-i kuvvet-ı şad Nīl
- 24 Nīze dārān-ı sitem-pīşe reh-i zühdi tūtup
Āhenīn nevk-i ‘aşā ile ide ḳaṭ‘-ı sebīl
- 25 İmtizāc ide zemānında Semenderle Zülāl
Nite kim āteş-i sūzān ile āb-ı ḳandīl
- 26 Bū ‘Alī menḳıbetā fāḳıl-ı seyyid-eserā
Ey cihān-gīr-i ekālīm-i ‘uluvv-i te‘vīl
- 27 Olur elbette leked-ḥurde-i pāy-ı fazluñ
Kūh-ı Elbürz ise de ḥaşm-ı girān-cān-ı şakīl
- 28 Desti lertzān o ḳadar ḥavf ile kim ḥāmesini
Eyleseñ olur idi ḳible-nümāya bir mīl

17 tescīl : tezhīl A,T

26 ‘uluvv : ‘ulūm A,N,B

27 cān-ı : cān u M,Sı

- 29 Sen sen ol kim nıgeh-i kahr ile bakıan kũha
Hũlkatin hũlkat-i sım-aba iderdi tebdũl
- 30 Serverā devlet-i ‘adlũnde senũñ lāyık mı
Bir ola bahtum ile dehr-i denĩ arh-ı bahtũl
- 31 Neşve-i bezmũñ-ile ayr ola pũr şevk ũ arāb
Ben olam keşret-i hamyāze-i ye’s ile kelĩl
- 32 Devri-i bezmũñ ile ekdigũm ālāmı gũre
Cāy-ı āsāyış olur yine Benĩ Ĩsrā’ĩl
- 33 Bilũrem cũrmũmi lutfũndan ũmĩdim kesmem
Gũl-sitān olmadı mı āteş-i pũr-tāb-ı Halĩl
- 34 Ser-fũrũ yerde kıyām eylerem ol ‘arşada kim
Nefh-i rũh eyleye ecsāma dem-i Ĩsrāfĩl
- 35 Nite kim lutfını derkār ide bĩ-ārelere
Nite kim eyleye ihsānına cũrmi ta’lĩl
- 36 Yine ehl-i dili pũr-māye-i lutf itdũke
Virşũn ol zāt-ı keremkāra Ĩudā ecr-i cezĩl

16

BERĀY-I NĀDIRĪ EFENDĪ*

Mefā’ilũn / fe’ilātũn / mefā’ilũn / fe’ilũn

- 1 Yine aıldı gũlistānda once-i gũlzār

-
- 29 B,Sı ‘de 30. beyit
30 B,Sı ‘de 29. beyit
31 -T , arāb : -A
32 ālāmı : ālāme M,Sı,B / yine : yete M,Sı
34 ecsāma : aḡşām A,T,N
36 yine : gine M,B / pũr : -M,-B

- 16 M,19b ; A,16b ; T,21b ; Sı,36a ; N,16b ; B,32a
- Başık : A ; -Sı,-N

Bahāriyye Der-Vasf-ı Emlahũ’ş-Şu‘arā Gamĩ-zāde Nādirĩ Efendi M, Der-Medh-i Nādirĩ Efendi T ,
Der-Sitāyış-i Nādirĩ Efendi Allema’llāhũ’r-Rahme B

- Hazîne-i çemenüñ mührin açdı bād-ı bahār
- 2 Egerçi ānı nesīm-i şitā söyündürdi
Nefesle yākdı yine şem‘-i vird-i bāğ-ı bahār
- 3 Taķındı parmağına la‘l-i hâtemin gülşen
Kuşatdı bir kemer-i sīm gülşene enhār
- 4 Görindi pençe-i hūnīn-i şahbāz gibi
Çemende ‘ārīf-i bīnā gözine zūlf-i nigār
- 5 O denlū bād-ı şabā bāğa taze cān virdi
Hemān yürimege tūrur çemende serv ü çenār
- 6 O deñlū geldi ruṭūbet cihāna kim cā‘iz
Tutar zemīn gibi rüy-ı hevā daḥı jengār
- 7 ‘Aceb mi kaṭre-i bārān-ı nev-bahār gibi
Zemīne ide şu‘ā‘īm āfitāb-nisār
- 8 Uyandı ḥ‘āb-ı ‘ademden ḍiyā idüp taḥrīk
‘Aceb mi eylese ḥamyāze ḡonce-i bī-dār
- 9 Gülūñ egerçi ki ḡuşına söyledi bülbul
Tuyuldu nālelerinden dilindeki esrār
- 10 Ḥayāt buldı o deñlū nihāl-i gülşen kim
Şükūfe fāḥteveş bāl açup ider ṭayyār
- 11 Şabā şikeste ider sanma şāḥ-ı eşcārı
Çemen ḥuṭūṭını i‘rāblar nesīm-i bahār
- 12 Kenār-ı bāğa gelüp yine ḡonce-i zanbaķ
‘Aceb mi çıksa temāşā-yı gülşene ezḥār
- 13 O şāḥ-ı mülket-i ‘irfāna şunmağa kāḡıd
Reh-i çemende tutar elde ḡüyyā ṭümār
- 14 Penāḥ-ı şer‘-i peyamber mu‘īn-i dīn ü düvel
İmām-ı mülk ü mīlel dāver-i ḥuceste-tebār
- 15 Ḥudāygān-ı cihān Nādirī Efendi k’odur
Yegāne merd-i cihāngīr-i memleket-āşār

-
- 2 Egerçi ; gerçi Sı
4 görindi : gözetdi M
5 serv ü : serv-i A,T
10 fāḥteveş : fāḥteveş oldu M,Sı,B / ider : -M,-Sı,-B
11 şabā : ziyā M

- 16 Felek-müşir-i emir-i memalik-i tahrir
Muht-i ma'ni-yi tefsir-i mahzen-i esrar
- 17 Medar-i dad u dihis 'ayn-i daniş ü biniş
Ebü Hanife-meniş server-i nigü-girdar
- 18 Miyân-ı meclis-i 'ilminde ma'rifet bir şem'
Kitâb-hâne-i fazlmda 'akl hizmetkâr
- 19 Ne dem ki feth-i ekâlim-i 'ilm ü 'irfâna
Cüyüş-ı fikret ile kilkin eylese serdâr
- 20 Sühanverân-ı 'Arab nükte-perverân-ı 'Acem
Olurdu nazmına tahsîn ile harâc-güzâr
- 21 Devât u life olup âşiyânesi anuñ
Elinde bâz-ı hünerdür o kilki hoş-reftâr
- 22 Miyân-ı sebze de bir murğdur ki dâne arar
Olinca feyz-i zuhûrât ile şahîfe kenâr
- 23 Medâr-ı sürh-ile âğuşte olsa kilki olur
Ya kebk-i gülşen-i ma'nâ ya murğ-ı âteş-h'âr
- 24 Yem-i fazîletine vâdi-i ezel sâhil
Sevâd-ı 'akl-ı cezîre edeb o bahra kenâr
- 25 Şarîr-i muṭrib-i hoşkâr-ı bezm-i 'irfândur
O hâmelerle kâlemdânı aña müsîkâr
- 26 Serîr-i hâme-i tefsîre şeh-nişin itdi
Sütür-ı hâşiyesin hâmesi olup mi'mâr
- 27 Kimini redd ü kimisin kabûl idüp anuñ
Yem-i tabi'atı cezr ile medd ider ızhâr
- 28 Görüp cevâb u sū'âlini cümle şurrâhuñ
İdince kuvvet-i fikriyyesin aña mi'mâr
- 29 O denlü ma'deleti dehri itdi âsûde

16 mahzen-i esrar : mahzenü'l-esrar A,T

21 -A, devât u life : zevât u life M , devat u lîkâsı Sı,M // hünerdür : hünerdâr T

22 kenâr : nigâr M,Sı,N,B

24 cezîre : harîre A,T,N

26 olup mi'mâr : olur bi-mâr M

27 M,Sı,B'de 28. beyit / cezr : hırz A,T

28 M,Sı,B'de 27. beyit

- O deñlũ oldu vüçüdi cihân-ı ‘adle medâr
- 30 Tıyûra pençe-i şehbâz âşiyân itdi
Biri biriyle hem-âgûş olup peleng ü şikâr
- 31 Elinde nîzesin itdi ‘asâ-yı râh-ı şavâb
Tarîk-ı zühde girüp reh-zenân-ı şîrînkâr
- 32 Kimesne âh u figân eylemez zamânında
Meger ki ab tokundıkça nâle eyleye târ
- 33 Bulınmaz egri bakar kimse kimseye hergiz
Meger ki birbirine iki ahvel-i bedkâr
- 34 İderdi ahker ü berf imtizâç ‘ahdinde
Biri biri ile mânend-i dirhem ü dînâr
- 35 Eşiğini gîceler pâsbân olup gerdün
Olur ‘asâ-yı şihâbıyla tâ seher-i devvâr
- 36 Varakdan eyledi kat kat sipihri bir fânûs
‘Aceb mi şem‘ ü meh olursa mürde vü bî-dâr
- 37 Olur sipihr hırâmân u mihr pâ-ber-câyı
Ne dem ki rahşâ süvâr olsa cihân vakâr
- 38 Cihân-penâh hıdîvâ hûceste menkâbetâ
Eyâ serîr-i hünerde şeh-i ferîşte-tebâr
- 39 Eğer ki olmasa ebr-i şahîfe-i eflâk
Yazardı mihatûnî aña tab‘-ı şîrînkâr
- 40 Şehâda dest-i kerem-pâşuña olurdu nazîr
El açmasaydı dehre mihr-i pür-envâr
- 41 Vakâr-ı hükmüne beñzerdi ola fi’l-cümle
Hemîşe el sözine uymasa eğer kühsâr
- 42 Kenâr-ı küh-ı vakâruñdan olsa ger cârî
Olurdu tahta-i âba habâblar mismâr
- 43 Du‘âya başla uzatma kelâmı ey Tıflî
Zebân-ı hâmede kalmadı kuvvet-i güftâr

30 tıyûra : tıyûr A,T,N / şehbaz-ı âşiyân : şehbâz-ı nişan A,T,N
31 reh-zenân : zehr-nân T
36 şem‘ü : şem‘ M,Sı,B
41 -A,-T

- 44 Sütün-ı hāmeve şar bādbān-ı evrākı
Yem-i sūhanda virüp keşt-i du‘āya karar
- 45 Nite ki leşker-i faşl-ı şitāyî gāret idüp
Gül ola Hüsrev-i bālā-nişin-i bezm-i bahār
- 46 Olup vücūdı sa‘ādetle gün gibi rahşān
Ola ‘adūları mānend-i māye-i dīvār
- 47 Kūlāh-ı cāh be-ser hil‘at-ı der-ber
Sipihr beste-kemer baht āşinā be-kenār

17

BERĀY-I MÜFTĪ EBŪ’S-SU‘UD EFENDİ*

Mef‘ūlū / fā‘ilātū / mefā‘ilū / fā‘ilūn

- 1 Ol dem ki hāme cive-i bī-ihtiyār ider
İsterse levh-i mihri ma‘ānī-şī‘ār ider
- 2 Hāmem o Hızır-ı ‘ālem-i terkībdür benüm
Āyine olsa reh-güzeri sebzēzār ider
- 3 Hāmem ki olsa sūh ile āguşte-rūzgār
Anı fetil-i dāğ-ı dil-i iftiḥār ider
- 4 Hāmem ki ney-sitān-ı mihreden perīdedür
Her noktasını encüm-i māh iştihār ider
- 5 Reşkā mirād-ı hāme ki şarrāf-ı āfitāb
Her kaṭresini bir miḥek- i‘tibār ider
- 6 Ol mū ki nūḳ-ı hāmeme ‘ıkd-ı lisān olur
Nāhid bulsa çengine tār-ı medār ider

45 faşl : fazl a,N // gül : göñül A,T,N / Hüsrev : yine A,T,N

• 17 M,20b ; A,17a ; T,23a ; Sı,28b ; N,17B ; B,24b

Başlık : A ; -Sı,-N

Der-vaşf-ı Fahrū’l-‘Ulemā Ebu’s-Su‘ūd-zāde Mustafa Efendi M , Der-Sitāyiş-i Ebu’s-Su‘ūd T, Der-Sitāyiş-i Hazret-i Ebu’s-Su‘ūd Efendi Rahmeta’llāhū ‘Aleyh B

1 şī‘ar : nikār M,Sı,B
4 -A, perīdedür : berīdedür Sı,B
5 mirād : mezdād M
6 -A, ol: o M

- 7 Şāh-ı hayāl-i leşker-i encüm şükūh ile
Hep tengnā-yı şakḳ-ı kalemden güzār ider
- 8 Hāmemdür anı kīse-i ta‘bīre derc iden
Ol naḳdī kim muḥāsib-i fikret şumār ider
- 9 Hāmēm o şāḥ-ı çemenzār-ı feyždür
Hūrşīd olursa bergi yine sāyedār ider
- 10 Eylerse hāmemi yine dest-āşinā-yı baht
Ol dāver-i ḥuceste-i ‘ālī-tebār ider
- 11 Ta‘vīz-i bāzū-yı kerem eylirse nazmumı
Ol zāt-ı pāk-meşrebi Cem iktidār ider
- 12 Faḥr-ı cihān sülāle-i pāk-i Ebū’s-Su‘ūd
Kim ehl-i dānişi keremi şermsār ider
- 13 Kādir be-zāt-ı dāver-i devrān ki ‘āleme
Fermānını esās-ı binā-yı qarār ider
- 14 Fāyız be-cūd-ı Hātem-i sālī ki hāmesi
Āşār-ı feyż-i nāmiye-i nev-bahār ider
- 15 Ol āsumān-ı şekve-i iḳbāl-i rüzgār
Zāt-ı kerem-şi‘ār ile iftiḥār ider
- 16 Ol āfitāb-ı burc-ı taḥayyül ki pertevi
Rāz-ı қаdā vü sırr-ı қader āşikār ider
- 17 Ol sidre menzilet ki cenāb-ı celāleti
Hūrşīd-i gerd-i nālīş-i şadr-ı vaḳār ider
- 18 Ümmīd-i luṭfi ehl-i dilī mīhr ü meh gibi
Deryūze gird-i küçe-i leyl ü nehār ider
- 19 Bir kem gedā-yı bī ser ü sāmānı istese

-
- 7 -A,-T,-N
8 hāmemdür : nāmemdür Sı
9 feyždür : feyżidür T
14 -A,-T
15 şekve ki : şekve-i A,T,N
17 -A,-T,-N
19 bir : bu M

- Mesned-nişin-i bārgēh-i kār u bār ider
- 20 Hāmēm ki ola cılve-i vaşf ile nağmesāz
Mānend-i beste hānde-i bī-ihtiyār ider
- 21 Nazmum ki rūḥ-baḥş-ı dīl-i kā'inātdur
Āsār-ı mu'ciz-i sūḥam pīşekār ider
- 22 Vaşfinda hāmēm eylese ger sehv-ile kuşūr
'Ömr-i dırāzı tālībdūr-i'tizār ider
- 23 Tafşıl-i nazm-ı 'ālemi icmāl idüp kaçā
Naḳş-ı nigīn-i hātem-i fahr-i kibār ider
- 24 Ey ehl-i dīl-pesend ḥıdv-i firīşte-ḥū
Erbāb-ı ṭab'ı dehr-i denī ḥāksār ider
- 25 Devrān sümüm-ı ğamla ğubār-ı fesāddan
Her kande olsa ehl-i dīli ḥışşedār ider
- 26 Ehl-i kemāle ḥ'āce-i baḥt-ı firībkār
Kalā-yı ye'si pīşkeş-i intizār ider
- 27 Ol şive kim neficesi feryād ola am
İtmezse baḥt-ı ehl-i hūner rüzgār ider
- 28 Būlbüllerin bu gülşen-i nā-pāydārı gör
Hep āşiyān-be-düş-ı ser-i şāḥsār ider
- 29 Yūsuf benem velīk ḥarīfān birāderend
Ādem ne gūne şāhid-i baḥtın kenār ider
- 30 'Ālem tufeyl-i Yūnus u Yūsuf ğulām-ı ğayr
Nā-dān ümīd-i devlet-i nā-pāydār ider
- 31 Hāmēm şenāfı şafḥa-i gerdūna naḳş ider
Tıfıl du'āfı zīver-i şehir ü diyār ider
- 32 Yāḳut-ı vaşfuḥ yed-i ṭulā ile kalem
Güş-ı sipihre mihr gibi güşvār ider
- 33 Erbāb-ı 'ilm ü ma'rifete āfitāb vār
Dest-i mürüvvetüñ kerem-i bī-şümār ider

21 pīşekār ider : pīşekārdur M , şikār Sı // āsār-ı mu'ciz : i'cāz-ı āsār-ı mu'ciz Sı

22 dırāzı : dırāz-ı A,N,T tālībdūr : kālībūd M,Sı,B

28 ser-i : -M

30 -A ; Yūnus : -Sı , Yūnus u Yūsuf : Yūsuf- u Yūnus N,B // nā-dān : yārān M,T,Sı,B

- 34 Tertīb-i ‘ömr ü devletüñi haşre dek senüñ
El-ṭāf-ı bī-girāne-i Perverdigār ider

18

MEDHİYE-NĀME-İ ŞADR-I RŪM EBU’S-SU‘ŪD-ZĀDE MUSTAFA
EFENDİ*

Fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilatün / fe ‘ilün

- 1 Müjde ey pīster-i kūçe-i nazār-ı ‘itāb
Bahtdan gelmede gūş-ı dile luṭf ile ḥıṭāb
- 2 Müjde ey pīr-i ye’s ile olan bī-tāḳat
Gelmede baht-ı kūhen-sāle yine tāb-ı şebāb
- 3 Müjde ey ḡamzede-i sīlī-i baht-ı vārun
Dīdeme sürme-i bīdāri-i baht olmada ḥ‘āb
- 4 Müjde ey perde-nişīn-i ḥarem-i tenhāyı
Eyledi şāhid-i āmāline ref‘-i mīkāb
- 5 Müjde ey bī-ser ü sāmān-ı emānī oldı
Hep bişāṭ-ı āma āmāde müheyyā esbāb
- 6 Müjde ey şevḳ-i ferāmūş-ı hezārān müjde
Oldı ḡam çar-sū-yı dīlde metā‘-ı kemyāb
- 7 Müjde şad müjde ki olmaḳda yine bī-tedbīr
Fitne bī-nam u nişān ḡulm ü ta‘addī nā-yāb

• 18 M,21b ; A,18a ; T,23b ; Sı,27b ; N,18b ; B,23b

• Başlık : M , -Sı,-N

Berāy-ı Ebu’s-Su‘ūd A , Der-Sitāyiş-i Şeyhü’l-İslām T, Der-Sitāyiş-i Mustafa Paşa Rahmetü’lilāhü
Aleyh B

- 1 Pīster : bī-siper M,Sı,B / nazār : bazār M,Sı,N,B
- 2 şebāb : şitāb A,T,N
- 3 ey : -M / dīdeme sürme-i bī-dāri-i : sürme-i dīde-i bī-dārı A,T,Sı,N,B
- 5 -A,-T,-N,-B , ama : emel Sı
- 7 -B

- 8 Müjde şad müjde ki ‘ahdinde o zāt-ı pākūñ
Bulmada cev̄r ü sitem tefriķa-i āteş ü āb
- 9 Şadr-ı pākīze-siyer fāḍıl-ı yek-tā-güher
Server-i ḥāş eşer-i dāver-i ferḥunde cenāb
- 10 Şeref-i dīn ü düvel rābıta-i ‘ilm ü ‘amel
Ḥānümān-ı tār-ı ḥiyel zāt-ı hümāyūn el-ķāb
- 11 Ḥākim-i mahkeme-i ma‘delet-i Fārūķī
Rehber-i şer‘-i nebī peyrev-i İbn-i Ḥaṭṭāb
- 12 Ya‘nī hem-nām-ı şehensāh resul kim anuñ
Şeref-i yümn-i ḳudūm ile cihān buldı nişāb
- 13 Sūḥan-ı rābıta-ı nazm-ı umūr-ı ‘ulemā
Ḳalemi vāsıta-i ma‘nī vü lafz-ı kemyāb
- 14 Levḥaşa’llāh ḥoşā fāḍıl-ı pākize şiyem
Bāreka’llāh zihī zāt-ı melā’ik erbāb
- 15 Ḥaşr olur meclis-i ‘ilminde hezārān ḳadı
Dikkat-i fikrine ḥayretde ḥarīf ü Fārāb
- 16 Bezm-i tedbīrine ceys-i ‘ulemādur erkān
Meclis-i ‘ilmine ḥayl-i fūḍalādur aşḥāb
- 17 Da‘vi-i fazl u kemāl eylese şāhidlerdür
Fuşahā-yı Ḥarameyn büleḡā-yı A‘rāb
- 18 ‘Adli bir mertebe dünyāya neşāt-efgen kim
Deḡmeye ḥātırına tār-ı rübābın mıḡrāb
- 19 Zahme-i şabr-ı tārına bir hançer urıldı anuñ
Olsa rü gerde-i fermānı eger çeng ü rebāb
- 20 Ca‘d-ı virāne-nişīn ḥāne- be-düş olsa n’ola
‘Ahd-i ‘adlinde bulunmaz arasañ cāy-ı ḥarāb
- 21 Bu Ḥanīfe siyer ol ma‘den-i ‘ilm ü fazluñ
‘Adli bir mertebe kim men‘inī itse işrāb

9 şadr : fazl A,T,N / fāzıl . safder A,T,N

11 mahkeme-i ma‘delet : ma‘delet-i mahkeme M

14 şiyem : sıyem A,N

15(b) A’da 16 b, Dikkat-ı fikrine ḥayretde : Reng olur dikkat-i fikrinde Sı,B

16(a) -A

19 -M,-A,-T,-N,-B

20 virāne : pervāne A,T,N

- 22 Nakd-i şahbâdan ola kîse tehî sâgar u cām
Kala maḥbûs-ı ebed çāh-ı şurāḥîde şarāb
- 23 Olsa ger tāb u teb kahrına mazhar bozulub
Büte-i cāmda sīm-āba dönerdi mey-nāb
- 24 Bū ‘Ali menkıbetā fāḍıl-ı Seyyîd eserā
İtmesün ṭab-ı şerîfün sözümi istiğrāb
- 25 Ğayruñ eş‘ârına beñzer mi benüm āsārum
Bir midür āb-ı ḥayāt sūḥanum ile zehrāb
- 26 Benem ol nādire-perdāz-ı sūḥanver ki benüm
Sözlerüm güher-i yektā gibi ferd ü kemyāb
- 27 Ḥāme alsam ele hengām-ı tefekkürde eğer
Der-kemān oldu şanūr ḥaşm-ı ḥadeng-i pür-tāb
- 28 Dir gören kîlk-i güher-rîzimi destümde benüm
Güyyiā çeşme-i ḥurşide ḳomışlar mîzāb
- 29 Ḥod-fürüşāne yeter nağmeler itdün
Ṭıfî itmesün ṭab-ı şerîfin kelimātuñ it‘āb
- 30 Nite kim müjde-i devlet ile feraḥyāb ola ḥalk
Nite kim ehl-i dilün baḥtım bîdār ide ḥ‘āb
- 31 Gül gibi zātım ḥıfz ide Ḥudā āfetden
Keşti-i çeşmi ola düşmeninün der-girdāb
- 32 Cümle āmāde ide kār-ı recāsın Tevfîḳ
Hep müheyyā ide esbāb-ı murādın Vehhāb

19

VELEHÜ EBU’S-SU’ÜD EFENDİ *

-
- 22 cām : cāh M // çāḥ : cān T
23 olsa : ola M
29 it‘āb : iḳāb A,T,N,B
31 çeşmi : cismi M
32 ide : -A / murādın : mezādın A,N

Mefā 'ilün / fe 'ilātün / mefā 'ilün / fe 'ilün

- 1 Benem o terk-i kuyūd-ı zamānede bī-bāk
Ki eyledüm kef-i ümīdi āb-ı ye's ile pāk
- 2 Benem o rind-i ğanī-dil ki dā'imā birdür
Yanumda kīse-i sīm ile kīse-i dellāk
- 3 Benem o pādişeh-i mülk-i fakr u istignā
Ki tığ-i reşk ile itdüm gürüh-ı haşm-ı helāk
- 4 Benem o ğavtā zen-i lücce-i sirişk-i cefā
Ki hiç ümīd-i necāt eylemem mişāl-i simāk
- 5 Benem o mürde dil-i ğam ki şıḥḥat itmēm ümīd
Eğer ki şūr-ı Sirāfil olursa velvele-nāk
- 6 Ben ol şikāri-i naḥçır-i miḥnetüm k'itdim
Tekāver-i emele tār-ı ye'sden fitrāk
- 7 Felekde şimdi riyā semtine olup sālik
'İmāmesine meh-i nevden eylemiş misvāk
- 8 Taḳayyüd eylemez aḥvāl-i ehl-i dille felek
Meger o server-i dānā dil-i sūtūde ḥarāk
- 9 Nevāle baḥş temennā-yı girih-güşā-yı recā
Medār-ı merkez-i mā'nā nefīce-i idrāk
- 10 Çerāğ-ı meclis-i fāzl-ı Ebu's-Su'ūd ol kim
Ki anda itmede şeb cāme-i siyāhın çāk
- 11 Serīredān-ı ḍamīr-i Ebū Ali ki anuñ
Tufeyl re'-yi cihānbāni ḥatır-ı derrāk
- 12 Seḥāb-ı mekremeti olsa kaṭre bār-ı kerem

• 19 M,22a ; A,18b ; T,24b ; -Sı ; N,19a ; B,22b

Başlık : M , A ; -N

Der-Sitāyiş-i Ebu's-Su'ud-zāde T , Der-Sitāyiş-i Müfti Ebu's-Su'ud Efendi Rahmetu'llahü 'Aleyh B

1 Terk-i : kayd-ı B,Sı / kuyūd-ı : kapuda M / zamānede : zemāneden B ,zemanenüñ M / bī-bāk : bī-pāk M

4 -A,-Sı

8 taḳayyüd : yā kayd M,A,T

10 ol kim : ol kim zemān Sı, zemān kim M // cāme : hāme A,N

Giderdi levh-i cihāndan nukūş-ı istimsāk

- 13 Olaydı pertev-i hürşid reyine mazhar
Olurdu rīze-i elmās-ı māye-i tiryāk
- 14 Cihān-penāh-ı hıdīvā huceste menkıbetā
Eyā şehenseh-i evreng-i ‘ālem-i idrāk
- 15 Kenār-ı meclis-i fazluñda ber-gulāmuñdur
N’ola tūrursa ayağ üzre hāme-i çālāk
- 16 Yazardı midhatuñı aña tab‘-ı mevzūmum
Eğer ki olmasa ebr-i şahīfe-i eflāk
- 17 Yapılsa seng-i feraħla harābī-i ‘ālem
Yine ider keder-i dehr hāturım ğamnāk
- 18 Bu huşkzārda itmem ruṭūbet-i ümmidin
Ki virdi ney-şeker-i ārzūya huşki-i kāk
- 19 Benem o hayret-i endūd ile perīşān kim
Ne rüy-ı hānde-güşāde ne çeşm-i ğam nemnāk
- 20 Vücūdı bī-siper-i pūşt-pāy-ı bīdārı
Ten-i nizārum ise zahm-hurde-i hāşāk
- 21 Bu şüdezārda bir berg-i sebz-ümīd itmem
Ne hāşıl eyleye berķ-i sitemle yanmış hāk
- 22 Bu deñlū olmuş iken çarḥdan sitem dīde
‘Aceb mi sözlerümi gösterürse tab‘um pāk
- 23 Hırāş-ı hançer-i ser-tiz-i cevre mazhar ider
İdince gevher-i yektā-yı hoş-nümā hakkāk
- 24 Yeter yeter bu kadar Tıfliyā şikāyetler
Sipihri nāle-i cāngāhuñ itdi velvele-nāk
- 25 Nite ki şābit ü seyyār ola mücūm-ı felek
Nite ki merkez-i mihr üzre devr ide eflāk

-
- 14 hıdīvā : hıdīv M
18 -B, -Sı , ümmidin : ümīd A, T
19 -A , perīşān : pūr-nişān M, Sı
20 -A , bī-dārı : bī-dādī T, N, B
23 -B , gevher : evher M
24 itdi : -A
25 mihr üzre : mihre M

- 26 Ola hemîşe terakkîde mâhveş kadri
Be-ḥakkı nûr-ı tecellî-i mazḥar-ı levlāk

20

DER-TA'RİF-İ EŞ'ÂRÜ'Ş-ŞU'ARÂ EFDALÜ'L-FUDALÂ ALİ RİZÂYİ *
ALEYHİ'R-RAHME

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün

- 1 Hudāvendā cihan-ārā ḥudīvā
Keremkārā fazilet-i destkārā
- 2 Sözüñ ḥāsiyyet-i terkīb-i tiryāk
Kelāmuñ çāşni-i zevk u idrāk
- 3 Zebānuñ tercemān-ı maḥrem-i ḡayb
Zamīrin nādirān-ı 'ālem-i ḡayb
- 4 Zihī sırr-ı ma'ānī rīz-i ḥāmūş
Behar cā-pā nihad mahşer-i zend cūş
- 5 Şarīr-i ḥāme-i ma'nī terāviş
Şadā-yı şehper-i Cibrīl-i dānīş
- 6 Zihī Tıflān-ı ma'nā-yı sūḥan-şīr
K'ola perverde-i dāman-ı ta'bīr
- 7 Te'āla'llāh zihī kilik-i hūner-kār
İde şan ḡonce peydā ser-nigūn ḥ'ār
- 8 Mişāl-i cevher-i tiğ-i cihāngīr
Nümāyān-ı saṭr-ı eş'āruñda te'sīr
- 9 Cemāl-i nazmuña ey bihterīn zāt

- 20 M,23a ; A,19a ; -T ; S₁,4b ; N,19b ; -B

Başlık : M ; -A, -S₁, -N

- 1 keremkārā : keremkār A,N
- 4 sırr : kilik A,N / rīz-i: rīz ü M
- 5 şarīr : çamīr M // şehper-i Cibrīl : şeh-i Cebrā'ıl A,N
- 7 ide : K'ide S₁

Serā-pā dīdeyem mānend-i mir'āt

- 10 Ne mūmkūn ey sūḥan-senc kerem-kār
Senūñle hem terāzū ola 'Aṭṭār
- 11 Kerīmā kāmkāra çarḥ-ı devvār
Zamīrūñden ideydi kesb-i envār
- 12 Olub şubḥ-ı şafā-yı 'ıyd-ı cāvid
Ola tās-ı felek lebrīz-i ḥurşīd
- 13 Nefes vaşfuñda olur bend-ber-bend
Zebān olsam ser-ā-pā şu'le-mānend
- 14 Senākārı vü tab'-ı ser-āzh'āy
Gülī der-dest-i ṭıfl-ı rüstāy
- 15 Şikāyet ey ḥudāvend-i mürüvvet
Felekden dād gerdūndan şikāyet
- 16 N'ola olsam hemīşe çīn der-ebrū
Beni söyletmez olurdu baḥt-ı pūr-gū
- 17 Sūḥan sīmāb gibi lerze-engīz
Zebān-ı 'arz-ı ḥālūm lüknet-āmīz
- 18 Gūsiste tār-ı ṭanbūr-ı tekellūm
Perīşan 'ıkd-ı pervīn-i tebessūm
- 19 Sūḥan ez- dīl çū Mecnūn-ı muḥabbet
Ber-āmed pāy der-zencīr-i ḥayret
- 20 Nefes rāh-ı gülūdan k'ola pūr-leb
Nesīm-i ḡonce-i feryād olur hep
- 21 Gōñūl şeydā şekīb ü şabr-ı Mecnūn
Tebessūm ser-be-zānū ḥande maḥzun
- 22 Sūḥan taqrīr-i evşāfuñda ḥayrān
Qalem laḡziş-girifte dest lerzān

11 ide : K'ide Sı

14 -A , rāz : serāz Sı

17 ḥālūm : ḥāl M / lüknet : nekbet A,N

20 -A, rāh : ra M / leb : ab M

22 -N

23 -N , zebān : ziyān A / bī-zeban : bī-ziyān A

- 23 Gönül hayrân egerçi dil-rübûde
Zebân-ı bî-zebânı güft ü gûde
- 24 Eğerçi eylemiş üstâd-ı kudret
Zebânum tahta-i ta'lim-i hayret
- 25 Zemâne dirdi ey üstâd-ı tahtır
Ümîd-i iltifâtun tab-ı takrîr
- 26 Ma'anî hüsn-i ta'bîrûnle dil-şâd
Fazîlet tab'-ı nekkâduñla hem-zâd
- 27 Bilürsin ey zamanun nükte-sâzı
Zebân-ı gûşe-i ebrû-yı râzı
- 28 Zamîrûñden eğer kim alsa pâye
Olurdu menba'-ı hurşîd sâye
- 29 Kalem buldıķca tîgüñden nevâziş
Olur her rîzesi ebrû-yı dâniş
- 30 Gel ey Firdevsi-i kilik-i sühansâz
Yine bir yüzden ol şehname-perdâz
- 31 Sen oldukça sahn-senc ü sühan-zâ
Olur hengâme-i ma'nâ müheyyâ
- 32 Benem ol rind-i bî-sâman u esbâb
Öñerdüm kim penâhum günc-i girdâb
- 33 Benem ol h'âce-i bâr-ı taḥammül
Besâḫ-ârâ-yı bâzâr-ı tevekkül
- 34 Benem ol rind-i ser-mesti ferâmüş
Ki reşk-ârâ-yı rind-hâne-i ber-düş
- 35 O şeydâyam ki itdim 'aklı bî-kâr
O mecnûnam ki oldum câna bî-zâr

25 -A, zemâne : zebâne N

26 -A,-N, nekkâduñla : nekkâdânuñla M

27 bilürsin : bilürseñ A,N

28 sâye : mâye M , pâye N

34 ser-mesti : hestî A,T // ki reşk-ârâ-yı rind-hâne : oldum reşk-i rind-i hâne M,Sı

- 36 Felek görseydi bir dervîş-i bî-ķayd
Anı eyler ser-ā-pā beste-i kayd
- 37 İdüp baña hevā-yı nefsi ġālib
Dil ü bî-ķaydı itdi ħāne şāhib
- 38 Ne ħāne sakfi çarĥ-ı vāzgündür
Ziyāretgāh-ı erbāb-ı cünündür
- 39 Ne ħāne vakfdur aña şeb ü rüz
Ṭalākārī-i berķ-i ħānmān sūz
- 40 Ne ħāne tekye-i bî-āb u nāndır
Giren hep zīr-i dendāne zebāndır
- 41 Ne ħāne cāygāh-ı pīr-i ħarman
Zihī menzīl ki bî-gencīne vīran
- 42 Ne ħāne eylemiş vār ise ūstād
Bināsın ‘arşa-i vehm ūzre būnyād
- 43 Ne ħāne ħāne-i zenbūrveş teng
Ne ħāne ħāne-i baĥtumla hem-seng
- 44 Ṭoķınmaz dāne-i dāmān dehāne
Meġer kim ķaṭre-i eşk-i şebāne
- 45 Meġer ferş-i zemīni ābdandur
Yāĥud āb u gūli sīm-ābdandur
- 46 Libās-ı müste‘ār-ı ferşi ekser
Kelīm-i zerkeş ĥurşīd-i ħāver
- 47 Ĥudāvendā kerīmān-ı zemāne
Baña iĥsāna isterler bahāne
- 48 Ĥuşūşā sensin ol Ĥātem-reviş kim
Ne Ĥātem Bermekī ṭab‘ u meniş kim
- 49 İden bî-tābe-i gāh-ı recāyı
Ķomuş luṭfunda kār-ı güherbām
- 50 Taḥammül itmez ey merd-i zamāne

39 :-A

47 Sı’de 48. beyit

48 Sı’de 47. beyit

49 tābe-i :tāb-ter A

50 itmez : eyleme M

Mizâc-ı lutf-ı derd-i imtinâne

- 51 Hâd o nidâsın ol yek-tâ gühersin
Nigâh-ı çeşm-i erbâb-ı hünersin
- 52 Hıdîvâ ‘âlemüñ sensin Ferîdi
‘Adûnun reşki aḥbâbuñ ümîdi
- 53 İden evşafuñı hırz-ı emânum
Du‘âñı eylemiştir vird-i zebânum
- 54 Seni mahsûd kıldı lutf u cûduñ
Hudâ olsun nıgehbân-ı vücûduñ

21

BERÂY-I RİYÂZÎ EFENDİ*

Mef‘ûlû / fâ ‘ilâtü / mefâ ‘ilü / fâ ‘ilün

- 1 Demdür ki feyz-i nâmiye-i nev-bahârdan
Dâman-ı bād çāk ola dest-i çenârdan
- 2 Demdür nesîm-i kuvvet-i feyz-i bahâr ile
Her mevci tıgveş ayıra cûybârdan
- 3 Demdür zü‘âf-ı yirine gül-berg- rîz ola
İrse meşâme bûy-ı çemen rûzgârdan
- 4 Demdür ki ḡonca Tûr-ı tecelî-i nûr olup
Dâvûd-ı naḡme-rîz ola şavt-ı hezârdan
- 5 Geldi o dem tekellüm ile eyleye zuhûr
Her berg-i nev-remîde ser-i şâḥşârdan

53 -M

- 21 M,24a, A,20a ; T,26a ; S1,30b ; N,20b ; B,27a

Başlık :A ; -N

Der-Vaşf-ı Emlahû’ş-Şu‘arâ A‘rafü’l-‘Urefâ Riyâdî Efendi El-Merhûm M , Der-Sitâyiş-i Riyâdî Efendi T , Bahâriyye S1, Der-Medh-i Gül-i Gülzâr-ı Fazîlet-i Riyâzî Efendi Rahmetu’İlâhi Aleyh B

- 3 zü‘âf : dî‘âf M,S1,B
4 ḡonca : -A,-T,-N
5 geldi : geldüm A

- 6 Tahşıl bāl-i sebz ider idi perī gibi
Düşseydi sāye gülşene kadd-i nigārdan
- 7 Pā- zehr olurdu terbiyet-i nev-bahār ile
Her kaṭre-i zehr kim döküle kām-ı mārđan
- 8 Her-giz ferāhum olmadı gitti dehān-ı dīl
Mānend-i dāğ-ı ḥande-i bī-iḥtiyārdan
- 9 Geldi zemīne öyle ruṭūbet ki la‘l-i nāb
Maḥv ide rengini dem-i bād-ı bahārdan
- 10 Demdür ki ola māhi-i dīl zindeveş revān
Bir şu‘le düşse bād ile deryāya nārđan
- 11 Ola diyār-ı Rum gibi ḥalkı rū sefid
Geçse eğer nesīm-i şeh zengbārdan
- 12 Āvāzelerle gūşı pūr oldu gül-i terūñ
Tutdı cihani şıyt u şadā murğzārdan
- 13 Güller gūşāde zemzeme-i ‘andelīb ile
Gelmez mi seyr-i gülşene dīl-ber kenārdan
- 14 Demdür ki rāh-ı bāğı ide rāh-ı kehkeşān
Gül-berg-i nāz gūşe-i dāman-ı yārdan
- 15 Būlbūl henüz nağmesine virmedin karar
Nā-gāh bāğa uğradı ol şeh şikārdan
- 16 İzhāra virđi gūşe-i ebrū ile selām
Dāman-ı mevcḥīzi yemīn ü yesārdan
- 17 Bāguñ bu āb u tābına dīl-beste olmadı
Gelmiş meger ki bezm-i ḥudāvendigārdan
- 18 Hākāni-i zamāne ki āsar-ı pākđur

-
- 8 -A
9 -A
11 zeng-bār . jeng-bār
12 āvāzelerle : āvārelerle A
15 ol şeh : dīl-ber T
16 mevc-ḥīzi : mevc-ḥīz A,T
18 zamāne : zamān M

- Çün u çirā-yı düşmen-i nākış ‘ayārdan
- 19 ‘Allāme-i ferīd ki āzāde meclisi
Nādān-ı devr-i dāniş-i nā-sāzkārdan
- 20 Hātem-meniş kerīm ki luṭfin ḥesābdan
‘Aciz beyān-ı mevc-i pey-ā-pey şümārdan
- 21 ‘Urī-i rüzgār-ı Riyāzī Efendi kim
Mümtāzdur vücūdı gürūh-ı kibārdan
- 22 Āsar-ı ‘ilm ü fāzī ile kadeṛī bülenddir
Yārān-ı tāze resm-i ma‘ānī nigārdan
- 23 Her şi‘r-i dil-pesend hūner kim zuhūr ider
Ol ḥüsrev-i zamāne Nizāmī tebārdan
- 24 Kābr-i Kemālden delūr āvāze-i ‘aleyk
Mānend-i ‘aks-i nāle-i pes kühsārdan
- 25 Her nazm-ı dil-pesend-i hūner kim zuhūr ider
Ol nūkte-fehm şā‘ir-i şöhret şi‘ārdan
- 26 Olur hemīşe vesmekeş-i ebrū-yı sūtūr
Destinde sāye-i kalem-i ṭurfekārdan
- 27 Yazmağda vaşf-ı ḥulkını dem-bestedür kalem
Olsa devātı nāfe-i müşk Tatārdan
- 28 Tab‘uñ kumāş-ı nazm ile bālā-nişındür
Sevdāgirān-ı çārsū-yı i‘tibārdan
- 29 Kurtulmadı henüz ‘adū-yı girān dilūñ

20 ḥesābdan : ḥesābda M,Sı,B // beyān : binān M,Sı,B / pey-ā-pey : beyānı M,Sı
21 vücūdı : vücūd A
23 şi‘r . nazm A,N / dil-pesend : dil-pesīn A,T
24 -A,-N
25 -A,-N , dil-pesīn : dil-pesend M
26 -N , vesme-keş : vehme-keş A , resme-keş T
27 Tatārdan : tebardan A,N
29 -A

- Kālā-yı nazmı keşmekeş-i pūd-ı tārđan
- 30 Āzāde meşrebā sūḥan-ārā cihān-verā
Feryad-ı baḥt-ı dīl-i siyeh-i hīčkārdan
- 31 Bī-kes-nevāz-ı server-i pākize sīretā
Şad dād çarḥ-ı kīnever-i bī-çarārdan
- 32 Evtār-ı çeng gibi virür nağme-i āyīn
Sīnemde reglerüm sitem-i ḥārḥārdan
- 33 Dest-i zebāna taş-ı siyāgūşı gösterür
Erbāb-ı dānişe gül-i naḥl-i enārdan
- 34 Bulsaydı āb-ı sīne-i düzāḥ-fürüzümü
Alsaydı dāne-i sūz-ı dīl-i şu'le dārdan
- 35 Peykān-ı tīr-i Rüstem olurdu zebānedār
Mānend-i şem'-i dīde-i İsfendiyārdan
- 36 Ālemde bir senūñ gibi ḥāṭır-nevāz ola
Aldırmasam 'aceb mi ğam-ı rüzgārdan
- 37 Geldi baña irişdi berāt-ı müsellemleri
Feyzī-i ḥāş-ı tarz-ı bülend-i iktidārdan
- 38 Teslīm olundu ṭab'-ı ma'ānī penāhuma
Menşur-ı nazm-ı Enverī-i nāmdārdan
- 39 Ṭab'um cevāhir-i sūḥana vireli revāc
Ceyb-i şadeḥ pūr oldu dūr-i şāhvārdan
- 40 Tıfī yeter bu lāf-ı terakķī-i devletin
Eyle niyāz-ı ḥālīk-ı leyl ü nehārdan
- 41 Oldukça gül şehenşehe bālā-nişīn-i bāğ
Buldukça reng naṭ'-ı çemen lālezārdan
- 42 Mānend-i āfitāb bulup rif'at tamam
Elṭāf-ı bī-girāne-i perverdigārdan
- 43 Olsun ziyāde himmet-i merdān-ı pāk ile

32 reglerüm : ruḥlarum M,-T // hazīn : 'ayīn M,A,T,N
34 tāb : bab A,T,N // dāne : dāye M,B
35 peykān : peykār T
37 berāt : tīrāb A,N

Eyyām-ı ‘ömri rîg-i revân-ı bahârdan

22

KAŞİDE-İ SÜNBU'L*

Fe ‘ilātün / fe ‘ilatün / fe ‘ilātün / fe ‘ilün

- 1 Destine yine bir kalem-i ter sünbül
İtdi izhâr-ı celî-ḥatt ile defter sünbül
- 2 Eñine giydi ser-â-pâ yine pür ḥalka cebe
Ḥayl-i ezhâra olup merd-i dilâver sünbül
- 3 Jâleler yine ocağına su koydı anuñ
Düdlar çıkdı kıyâs eyleme yer yer sünbül
- 4 Zîr-i bâl itmez idi beyzesini gülşende
Eğer olmasa piyaz ile kebüter sünbül
- 5 Şâḥ-ı mercândur o kim çıkdı yem-i aḥḍardan
Sebzezâr içre kıyâs eyleme aḥmer sünbül
- 6 Ḥokkabâz oldu idüp ḥokkaların cümle nigün
Mühre-i sînemi ḡayb eyledi yekser sünbül
- 7 Lâceverd ile gülistânda olan besmeledür
Vâr ise sünbül-i Sa‘diye berâber sünbül
- 8 Ḥalka kapdurmaz idi nîzesini gülşende
Olmasa Faris-i meydân-ı çemen ger sünbül

- 22 M,25a ; A,20b ; T,28a ; S1,68a ; N,21a ; B,31a

Başlık : A , T , S1 ; -N

Der-Vaşf-ı Nakîbü'l-Eşrâf ‘Allâme Efendi M , Medh-i Gül-i Gülbün Nev-Bâde-i Mülk-i Sinân Belâgat-
i Bahâyi Efendi Allema’llâhü’r-Rahme B

- 1 izhâr : ezhârı M,S1,B
- 4 zîr : rîz T
- 5 -B , -S1
- 6 M,S1,B’de 7. beyit, sînem : şebnem M,S,B
- 7 -S1 ; M,B’de 6. beyit
- 8 nîzesini : nîzesine M,S1,B

- 9 Kîsesin dirhem-i encümle pür itdi olalı
Bende-i halka be-güş-ı der-i dâver sünbül
- 10 Gülbün-efrâz-ı gülistân-ı fazilet ki anuñ
Hâmesi gülşen-i ma'nâya mu'anber sünbül
- 11 Served-i sebz-i çemenzâristân kim anuñ
Zâtı gülzâr-ı ma'rifde bir ahđar sünbül
- 12 Ne'aceb gülşen olur micmeresi kim anda
Koparur didügi sâ'at yine bir ter sünbül
- 13 Serverâ hizmetin itmek ile dür şebnemden
Sünbülî câmesine tekmeler eyler sünbül
- 14 Göz kulâğ oldu ser-â-pâ reh-i gülşende yine
Hâk-pâyundan ala tâ ki haberler sünbül
- 15 Bir nice hâtem-i pîrûze dizüp riştesine
'Arz ider saña k'ola luüfuña mazhar sünbül
- 16 Bağ-ı cûduñda zülâl-i keremüñ nüş itse
Şah-ı âhû ola bir tâze vü hoş-ter sünbül
- 17 Gül-sitân içre menâz-ile kanâd ile döner
Pertev-i lûtfuñ ile ola münevver sünbül
- 18 Güşuna halka-i pîrûze tağup bu gâzeli
Okudı şevkile mânend-i kalender sünbül
- 19 Olmasa 'âşık-ı dîvâne saña ger sünbül
Böyle zencîre urulmazdı muğarrer sünbül
- 20 Her seher şânesin itmekde gülâb âlûde
Hasret-i kâkül-i müşğînüñ ile her sünbül
- 21 Kâkülüñ bağ-ı cinân sünbülidür gîsüdâr
Zülf-i ham-der-hâmuñ ol gülşene katmer sünbül
- 22 Beñzemez zülf-i dil-âvîzüñ rengine degül
Gerçi çok başlıdur ey rûh-ı muşavver sünbül

10(b) -N; A,B'de 11(b)

14 -Sl,-B

19 urulmazdı : çekilmezdi M

- 23 Gerden-i pākūñi ‘āşıklañña emdürseñ
Bāğ-ı ḥüsnüñ bitürürdi yine bir ter sünbül
- 24 Tıfliyā reglerümi za‘f-ile sīnemde görüp
Şandılar kâğıd-ı zer üzre muşavver sünbül
- 25 Zülf-i dīl-ber ki ruḥ-ı yāre ola pīrāye
‘Arız-ı bāğa vire zīnet ü zīver sünbül
- 26 Şu varup çöpünü zehr ide anuñ ebr-i belā
Dīde-i düşmenüñe mil çeker her sünbül
- 27 Dā‘imā ‘izzet ü rif‘atle ser-efrāz olasın
Tā ki gāh elde tura gāh ola ber-ser sünbül

23

DER-SİTĀYİŞ-İ MUHAMMED EMİN EFENDİ*

Meḥā‘ilün / fe‘ilātün / meḥā‘ilün / fe‘ilün

- 1 Zamān-ı serdi-i sermā ki saḥt-ı düşmendür
Dil ehli nūr-ı Tehemten zamāne Behmendür
- 2 Cihānı tutdı yine resm ü kış-i zerdüşti
Zamāne ser-be-ser âteşüñe berehmendür
- 3 Penāh-ı dest-i şabā āstīn-i âteşdür
Miyān-ı şu‘lede aḥker be-zīr dāmendür
- 4 Füsürde tükme-i büstān-ı dāye-i ḥürşid

24 zer : zerd M, S1, B

26 ebr-i belā : ebriyle A

- 23 M, 25b ; A, 21a ; T, 27a ; S1, 32a ; N, 22a ; B, 28b

Başlık : T ; -S1, -N

Berāy-ı Muhammed Efendi A, Şitāiyye Der-Ḥakḥ-ı Şeyhü’-İslām Sun‘i-zāde Efendi M , Kāsīde-i Sitāyiş-i Muhammed Emin Efendi B

1 ehli : ehl-i A

2 resm ü : resm-i T, N

3 -A

- Zemîn- beste tenâsül-zen-i sûtürvendür
- 5 Gülû-yı şâh be-dest-i füsürdegî-yi şabâ
Henüz nâmiye cûş-ı bahâra rehzendür
- 6 Bürûdet olmadadur tîğ-i rişte-i ülfet
Hâbâbı dîde-i şahbâya mîh-i âhendür
- 7 Nihâl-i berf ile nağl-i ‘azâ gibi mühiş
Çemende zâğ-ı siyâh ‘adelîbi efkendür
- 8 Ne bir diyâri-i geşt ü ne minnet-i dihkân
Füsürde dâne-i eşkümle dîde hürmendür
- 9 Tamâm olmada düzdân-ı şehir dest-i be-ceyb
Nesîm-i dey ki nîgehbân-ı kûy-ı berzendür
- 10 Elinde nâyı olur nâvidân-ı yağ-beste
Nefes ki âb-ı revân-ı gülû-yı neyzendür
- 11 Çekildi pençe-i hürşîde destvâne-i ebr
Harîf-i bezm-i çemen gûşegîr-i gülhandur
- 12 Miyân-ı âyîne de kaldı şûret-i timsâl
Zamân-ı şidet-i dey Mânî-i kalem zendür
- 13 O denlû serdi-i sermâ cihâna kâr itdi
Esîr-i meclis-i gülşen ‘adû-yı revzendür
- 14 N’ola olursa fîrû bürde ser-heveskârân
Füsürde her müje nûr-ı nigâha süzendür
- 15 Hücûm deyü sefid-i şitâya karşı turur
Anun ki tekye-gehi der-geh-i Tehemtendür
- 16 Güzîde seyyid-i ‘aşr u huceste kaçdı-i ‘ahd

4 -N , büstân : pistan M, nisyân B

5 şabâ : rızâ M,B

7 ‘adelîbi : ‘andelîb M,Sı,N,B

10 neyzendür : bî-zendür M

12 -N, timsâl : be-mişâl A,T

14 bürde : yerde A,N,-T

15(a) Hücûm ile deryâ-yı semâya tîveste

(b) Şehâb-ı berf-i şifâkâr gayr-ı efgendür Sı

anûî ki : anuîla B

- Ebū Hanīfe-i şānī muḥīt-i her fendür
- 17 Emīr-i meclis-i fazl u hüner Muhammed Emīn
Ki nisbeti şeref-i zāt-ile müberhendür
- 18 Muḳaddemātı müdellel taḥayyülātı şerīf
Mu‘āmelātı ḥasen iḥtilālī aḥsendür
- 19 O vāsıtayla görür ‘ālem-i ḥayālī tamām
Elinde ḥāmesi bir dūrbīn-i rūşendür
- 20 Devāt u ḥāme o şudūra tabl u ‘ilm
Kemāl-i ḥılm ü ḡazāb aña tīg ü cevşendür
- 21 Ğarīb-i şehir ü diyāra eşiği dārū’l-emān
Der-i sa‘ādeti erbāb-ı ṭab‘a meskendür
- 22 Kerīm-i nükte-verā çarḫ-ı bī-nevā var iken
Benümle baḥt-ı sitemkeş-i dest ü dāmendür
- 23 Felek zebūn-ı derūndür degül şihāb u hilāl
Kemendi dest-i şerīfūnde ṭavḳ-ı gerdendür
- 24 Hemīşe kārđadur-i āsiyāb-ı ‘adlūnde
Felek ki kef be-dehān bend-i deyr-i tevsendür
- 25 Saña mu‘ādıl olur mı muḳallidān-ı ṭarīḳ
Kemāl-i ‘ilm ile şöhret bulursa da zandur
- 26 İderdi da‘vī-i fazl itse cehlını izḥār
‘Adū ki naḥvet ile bir ḥar-ı leked-zendür
- 27 Eđerçi şu‘lesin eyler ziyāde ḳandilūñ
Yine gezendine bā‘iş hücūm-ı revġandur
- 28 Penāh-ı dest-i vücūdunda ḥātem-i devlet
Der-i ḥazāne-i işāra ḳufl-ı āhendür

-
- 17 emīr : emīn T
20 -A,-T,-N , o şudūra : şudūra B
22 -Sı nükte-verā : nükte-dilā A,T,N / dest ü : dest-i A,T
24 āsiyab : asān M
26 iderdi : iderse M
27 eğerçi : eğerki A,T,N
28 -N ,penāh : benan M,Sı, beyān T / vücūdunfa : ḥuşūdunfa M,Sı,B // işāra : anbara A

- 29 Fakre eyleme bir āşinā-nigāhı dirîğ
Zamān-ı dey ki ġarībe ġarīb düşmendür
- 30 Baña vazīfe-i maḳdūr-ı bī-‘alāka-i ḥalk
Ḥazīne-ḥāne-i taḳdīrden mu‘yyendür
- 31 Nice seng-i sitemdür ümīd-i luṭf itmem
Ki dest-i devletiyān keffe-i felāḥandur
- 32 O zāt-ı pāk yeter nazm-ı ḥālūñe Tıflı
Felek eğerçi ki erbāb-ı ṭab‘a düşmendür
- 33 Nite ki sīm-nişār ola bāğa dest-i şabā
Nite ki şāh-ı şitāya çemen nişimendür
- 34 Nite ki şaḥn-ı çemen dīde-i cihānbīne
Şu‘ā-‘ı mihr-ile ḳālīçe-i mülevvendür
- 35 Hemīşe gül gibi ḳayf-ı şitāda ḥandān ol
Vücūduñ ehl-i dile feyz-i luṭf-ı zī‘l-mendür

24

BERĀY-I RE‘İS EFENDİ*

Fe ‘ilātün / mefā ‘ilün / fe ‘ilün

- 1 Gitdi vaḳt-i ḥazān şitā geldi
Tire-rev serdī-i hevā geldi
- 2 Nāz bīnān-ı bāġı başdı tamām
Leşker-i saḥt-ı şabā geldi
- 3 Berf-i rīzān seḥāb-ı fire deġül
Kef-zenān üştür-i belā geldi

32 -Sı

34 cihānbīne : cihanbāna T

• 24 M,26b ; A,22a ; T,28a ; Sı,67b ; B,41a

Başlık : A ; -Sı, -N

Şitaiyye Der-tehniye-i Ḳudüm Re‘isü’l-Küttāb Şami-zāde Efendi Ez Mekke-i Mükەرreme M , Der-Sitāyiş-i Re‘is Efendi T, Der-Medh-i Re‘isü’l-Küttāb B

3(b) -A

- 4 Vār ise saydı leşker-i sermā
Mīhr-i pūr-nūr-ı bī-ķabā geldi
- 5 Şanki āyīnedür nefes tıtmuş
Seher-i mihr-i bī-ķıyā geldi
- 6 Dehri āteş-perest idüp seheri
Pīr-i dībā ķad-i dü-tā geldi
- 7 Cümle yāķūt-ı aķmere rağbet
Halka elmāsdan ğmā geldi
- 8 Tırma elmās-senc tenezzülde
Kıymetin buldı kehrübā geldi
- 9 Berf ile tazelikde pīr oldu
Kāmet-i nahle inķinā geldi
- 10 Ser-fürü bürde-i tefekkür idem
Güşuma bir ‘acīb şadā geldi
- 11 Müjde-i luţf ile derün-ı dile
Hātif-i ğaybdan nidā geldi
- 12 Yine evvelki menzīlin buldı
Geldi evvel şāķib-i ‘atā geldi
- 13 Yine evvel bahār-ı şādīdür
Yine ħurşīd-i rüşenā geldi
- 14 Zāt-ı ‘ālī ğüher-i Re’s-i zamān
Ol ħidiv-i cihān-ğüşā geldi
- 15 Dem-i serd-i şitā getürse ne ğam
Āsitānında yüz şafā geldi
- 16 Vakt-i sermāda nev-bahār oldu

-
- 4(a) -A
(b) A’da 3. beytin 2.ci mısrasıdır, pūr-nūr : zer-püş M, Sı
5 nefes : naķş A
9 berf : berķ A,T,N // inķinā : inķiyā A,T,N
11 luţf ile : luţfuīa M
(Bu beyiten itibaren Sı’de yok)
14 ālī : ālem M
16 sūķan-sezā : sūven-serā M,B

- ‘Andelîb-i sühan-sezâ geldi
- 17 ‘Âlemüñ ref‘ idüp bürûdetini
Maraz-ı devlete devâ geldi
- 18 Diñle ey luṭf-ı Hakkâ mazhar olan
Kalb-i dîrîne mâcerâ geldi
- 19 Cānib-i Üsküdārdan yaña
Yine berāber fitne-zâ geldi
- 20 Bir ‘alāmet idi kıyāmetden
Çeşmine ‘âlemüñ bükâ geldi
- 21 Mūr itmiş pâ-şikeste bilmez idüñ
Şüretâ gerçi ejderhâ geldi
- 22 Pāy-ı keçle gören o bedkārı
Didi Timūr-ı nâ-sāza geldi
- 23 Geldi şadr-ı sa‘ādete geçdi
Ecelî tîğ der-i kafâ geldi
- 24 Hāyin-i devlet idi gitdi hele
Hasta idi cihān şifâ geldi
- 25 Hakk bu kim ol bedīd-endiṣüñ
Yoluna itdügi cefâ geldi
- 26 Ruḥṣat-ı çarḥ-ile anuñ yerine
Bir iki şahṣ-ı bī-nevâ geldi
- 27 Bir alāy dīni yok lisān bilmez
Şehre ecnās-ı rüstâ geldi
- 28 Aldılar şatdılar murād üzre
Dehre ser-māye-i şifâ geldi
- 29 Gitdi seyl-i revān gibi āḥir
‘Âlemi yıkdı eşkıyâ geldi
- 30 Hāmdü’li’l-lah Semūd u ‘Ād gibi

18 kalb-i dîrîne : kalbine dîrîne T , kalbe dîrîne B
19 yaña : nâ-gah M
27 A,T’de 28. beyit
28 A,T’de 27. beyit

- Cümle a‘dāsına fenā geldi
- 31 Bu zamāne gelince sultānum
Niçe bedkār u bed-likā geldi
- 32 Cümlesin az zamānda maḥv itdi
Luṭf-ı bī-minnet-i Hūdā geldi
- 33 Yine ‘arz-ı ḥulūṣ ile ḳapuña
Çarḫ-ı bī ‘ār u bī-ḫayā geldi
- 34 Yā İlāhī kemāl-i luṭfuñdur
Ümmete şer‘-i Muṣṭafa geldi
- 35 Vahy içün Ḥaẓret-i Resūle hemān
Cibraīl-i ḫaber-resā geldi
- 36 Şāḫib-i şıdk Ḥaẓret-i Şiddīk
Dā‘vet-i dīne ibtidā geldi
- 37 Dīn-i İslāmı āşikār itdi
Çünki Fāruk-ı bī-riyā geldi
- 38 Cāmi‘-i vahy ya‘ni Zü‘n-nüreyn
Āb-ı ser-çeşme-i ḫayā geldi
- 39 Vāḳıf-ı sırr-ı sırr-ı ev ednā
Maḥrem-i ḫ̣āş Murtazā geldi
- 40 Ḥasān ibn-i ‘Ali Hüseyīn-i şehīd
Ol iki nūr-ı müctebā geldi
- 41 Ba‘dehū ol düvāzdeh-i ma‘şūm
Şehsüvārān-ı Kerbelā geldi
- 42 Niceler zümre-i şaḫābīden
Şeref-i şuffe-i şafā geldi
- 43 ‘Aşere feyz-yāb-ı luṭf-ı Hūdā
Müjde-i cennete sezā geldi
- 44 Ḥasen-i feyz-baḫş-ı Başrīden
Nice pākān ü pārsā geldi

30 -N , Semūd u : Semūd-ı A,T

33 çarḫ : ḫarc M

40 çarḫ : ḫarc M

42 niceler : nice B

- 45 Hızmet-i şer‘-i pāk Ahmed için
Çün imāmān-ı muḳtedā geldi
- 46 Hırz-ı bāzī-i devlet oldu aña
Himmet-i pāk evliyā geldi
- 47 Vaşf-ı zat-ile ḥāme hem-dil iken
Dile bu nazm-ı ḥoş-edā geldi
- 48 Ka‘beden ol kerem-nümā geldi
Ḥabbezā ḥabbezā şafā geldi
- 49 Evliyā merḳadin ziyāret idüp
Luṭf-ı Ḥaḳ oldu pīşvā geldi
- 50 Varduğı yerlerin ğubārından
Dide-i cānna cilā geldi
- 51 Ayağı tozu ile geldük de
Çeşm-i aḥbāba tūtiyā geldi
- 52 Bī-nizām olmuş idi çarḥ-ı berīn
Yerine gerdiş-i semā geldi
- 53 Didi kerrūbiyān-ı ‘ālem-i ğayb
Ṭifliyā mevsim-i du‘ā geldi
- 54 Anlaruñ rûḥ-ı pür-fütûḥı için
Tā-be-Ādem ki enbiyā geldi
- 55 Anlaruñ hürmetine kim dilüme
Bu kadar nām- aşfiyā geldi
- 56 Yā İlahī mu‘ammer it ki bize
Luṭf-ı bī-minnet-i recā geldi

-
- 45(b) -A,-T
46(a) -A,-T
47 nazm-ı : şî‘r-i B
53(b) B’de 54 b
54(b) B’de 53 b
55 anlaruñ : anları M

BERĀY-I ŞARI ‘ABDU’LLĀH EFENDİ’

Mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā 25 ‘ilün / mefā ‘ilün

- 1 Tağıtmış turre-i müşgînini çîn-i cebîn üzre
Yine bir leşker-i pür-fitne düşmiş mülk-i Çîn üzre
- 2 Yer itdi ‘aks-i müjgânun bu çeşm-i hurde-beynümde
Misâl-i nakş-ı Hâtem levh-i la‘lin-i nigîn üzre
- 3 ‘Arağ-püş itse ‘aks-i hallerle cāmı zeyn itse
Dökülse berg-ber-berg-i benefşe yâsemîn üzre
- 4 Şebi efzûn olurmuş âhîrinde ‘âlem-i hüsniñ
O zülf-i müşk-bû düşmiş o haññ-ı ‘anberîn üzre
- 5 Kemân-ı ebrûlaruñ bir mañla-ı pākizedür güyâ
Yazılmış şafha-i hurşîd-i çarh-ı çârümîn üzre
- 6 Olurdu başdığı âhen de olsa püte-i sîmâb
Semend-i tündine Tıflı süvâr olsaydı kîn üzre
- 7 Hudâvend-i hakâyık-pîşe ‘Abdullah Efendi kim
Murâd-ı kilki olur sürmekeş-i çeşme yakın üzre
- 8 O vaşşâf-ı ma‘ânî Şeyh ‘Abdullah-ı mervârîd
Ser-i teslîmi kurdı görse inşâsın zemîn üzre
- 9 Mücelled nüshasın kerrübiyân-ı ‘âlem ‘ulvî
Kosunlar pençe-i hurşîd-i ile çarh-ı berîn üzre
- 10 ‘Adû-yı ‘ilm ü fazlî hâmesin görse devâtında

- 25 M,28,a ; A,23a ; T,29b ; S1,10a ; N,23b ; B,34a

Başlık : A ; -S1, -N

Der-Vaşf-ı re‘isü’l-Küttâb Şârih-i Mesnevî Sarı Abdu’llâh Efendi El-Merhûm M, Der-Sitâyiş-i Sarı Abdu’llâh Efendi T, Der-Medh-i Sarı Abdu’llâh Efendi Allema’llâhü’r-Rahme B

- 2 yer : pür M,T / beynümde : sinemde A,N
- 3 ‘arağ-püş : ‘arağ-nüş A,S1,B
- 4 hüsniñ : -aşkıñ M,S1,B
- 5 -A
- 9 ile : -A, -N / çarh-ı berîn : çarh-ı meh-berîn A,T,N

Şanur bir ejder-i âsüdedür genc-i defn üzre

- 11 Senâsiyla cihân Raḡbū'l-lisân olursa lâyıkdur
Du'âsı cümleden evvel bu 'abd-i kemterin üzre

26

BERÂY-I BAHÂYÎ EFENDİ*

Meḡā'ilün / fe'ilātün / meḡā'ilün / fe'ilün

- 1 Nedür bu silsile-i dil-nişin te'âla'llâh
Ki intizâmına dilbeste ḡâṭır-ı âzâd
- 2 Yürütdi şahne-i sulṭân 'ilm-i zencirin
Açıldı-ehl-i kemâle ṭarîḡ-i rüşd-i Şedâd
- 3 İderdi vakf-ı şifâ-ḡâne-i cihân şimdi
Bulaydı silsile-i 'adl ü dâdı pūr-i Ḳubâd
- 4 İderse kuvvet-i bâzû-yı 'ilm ider kârın
Zamâne kendüye ḡalursa eylemez imdâd
- 5 Ferîd-i dehri Bahâyî Efendi kim zâtı
Ma'ârif ehline maksud ehl-i ṭab'a murâd
- 6 Ḥıdîv-i pāk-neseb server-i sûtüde ḡaseb
Medâr-ı 'ilm ü edeb iftiḡâr-ı aṣl u nejâd
- 7 Netice-i eṣer-i kārḡâne-i idrâk
Ḥulâṣa-i şeref-i düdmân-ı isti'dâd
- 8 Kemâli rābıṭa-i defter-i sinin ü şühür
Vücûdı vâsiṭaü'l-'ıḡd-ı sübhâ-i icâd

10 âsüdedür : âsüde A

- 26 M,28a ; A,23a ; T,29b ; S1,9b ; N,24a ; B,37b

Başlık : A ; -S1.-N

Ḳıṭ'a Der-Ta'rif-i Silsile Kerdî-i Mütebahhirin Bahâyî Efendi M , Der-Sitâyiş-i Bahâyî Efendi T , Ḳıṭ'a Berây-ı Bahâyî Efendi rahmeta'llâhü B

- 2 şahne : saḡne A,T,N // ehl: 'ilm A
- 3 bulaydı olaydı s1,B
- 6 'ilm ü : 'ilm-i A

- 9 Nihāyetin bulamaz nakd-ı luṭf u iḥsānuñ
Beyān-ı ḥāme-i endiše eylese Bağdād
- 10 Eşigi müzdeḥām-ı abād ehl-i ‘irfāndur
Nigāh-ı luṭfina olmuş cihāniyān mu‘tād
- 11 Bulunmaya aña bir ṭālib-i riyā düşmen
Perīler eyleseler cāme-i cefāyı mezād
- 12 Netice baña hemān zātıdur bu silsileden
Ki oldı luṭfina mu‘tād Ṭıfī-i nā-şād
- 13 Ṭarīḳ eğerçi ki müşkil-terin mu‘ammādur
Çıkardı nām-ı şerifin bu ḥāṭır-ı nakḳād
- 14 Kōdıkça süllem-i āmāle pāye pāye ḳadem
Şarīr-i ḥāmem ide nağme-i mübārek bād
- 15 Vücūdın eyledi Ḥaḳ çünki āḫir-i ecdād
Bize ḳıyāmete dek ola evvel-i evlād

27

ḲİT‘Ā DER-VAŞF-I SİBEVEYHİ’Z-ZEMĀN ALĀ-İ DEVRĀN ABDU’R-
RAHĪM EFENDİ*

Mef‘ūlū / fā‘ilātū / mefā‘ilū / fā‘ilūn

- 9 beyān : benān M,Sı,B
10 müzdeham : mürdehām A,T
11 mezād : murād T
12(b) –Sı
13(a) –Sı
14 ḳadem : ḳalemT
15 ecdād : evlad M,Sı / bize : yine Sı,B

- 27 M,28b ; A,23b ; T,30a ; Sı,33a ; N,24a ; B,36b

Başlık : M ; -Sı , -N

Berāy-ı Ḳaḏasker A , Der-Sitāyiş-i Ḳaḏasker T , Ḳıṭ‘ā Berāy-ı Kazasker Abdu’r-Rahīm Efendi
Rahmeta’llāhü B

- 1 Ey seyyid-i zamāne eyā sibeveyhi ‘ahd
Zātuñla geldi nazm-ı ‘ulūme yine nızām
- 2 Yine havāş-ı ehl-i kemāl oldu hışşedār
H̱ān-ı fazīlete ki sen itdün şalā-yı āmm
- 3 Ey Bū Hanīfe zühd eyā kâdı-i zamān
Luţfuñla buldı ehl-i hūner imtiyāz-ı tām
- 4 Ol nev-heves ki meclis-i ‘ilmūñde yer bula
Nokşānını hilālde olsa ider tamām
- 5 Ey fādııl-ı zamāne eyā mecma-ı kemāl
Olur sipihr emrūñe bī-ihtiyār rām
- 6 Gerdün olurdı māşıta-i şāhid-i emel
İtseydi dehre ma‘deletüñ kâşd-ı intikām
- 7 Ey rükn-i kār-hāne-i devlet‘imād-ı dīn
Fazluñla geldi pāye-i temkīniñe nızām
- 8 Mümkin midür ki beñzede kendin saña ‘adū
İtmez kabūl feyz-nümā sīne-i ruḥām
- 9 Oldı zebān-ı hātif-i ḡaybı medīḥa-senc
İtdi edā-yı vaşfuñ evrād-ı şubḥ u şām
- 10 Keşşāf-ı müşkilāt-ı ma‘nī Celāl-i Rum
Reşk-i güzidegān-ı cihān mefḥar-i enām
- 11 ‘Allāme-i zamāne nızām-āver-i ‘ulūm
Mesned-nişīn-i şer‘-i nebī fādııl-ı niyām
- 12 Kâdı-i ‘asker-i şeh-i ‘ālem ki ḥāmesi
Oldı girih-güşā-yı ser-rişte-i merām
- 13 Dest-i şerīfi maşrıḳ-ı ḥurşid-i ārzū
Keff-i kerīmi keffe-i mizān-ı ehl-i kām

3 Hūner : niyāz M

4 yer :yol T

5 -M , sipihr : zeman Sı,B / emrūñe : emriyle Sı,B

9 zebān : zemān T / ḡaybı : ḡayb M

12 ‘asker-i : -asker A,T // girih-güşāy : kerem-güşāy A,T,N

13 kerīm-i keremi M

- 14 İhsân-ı bî-dirîği mühimsâz-ı ehl-i dil
Aşâr-ı cûdı sofra-keş-i meclis-i kirâm
- 15 Tenbîh nehy itse gürûh-ı vuhûşa ger
İrseydi kûha ma‘deletûnden eğer peyâm
- 16 Çıkmazdı ihtiyârı ile tışra şîr-i ner
Güyâ ki rahm-ı mâder olurdu aña künâm
- 17 Ey h‘âce-i zamâne saña vâr şikâyetüm
Ol zümreden ki göstere cehl ile ihtîşâm
- 18 Feryâd-ı şîve-i cûhelâ-yı zamânenen
Kim çûpe-i mu‘allime muhtâc iken tamâm
- 19 Hem yazmak üzere kaçdı vü keşşâfa hâşiye
Hem dillerinde mes‘ele-i harf-i iltiyâm
- 20 Nâ-puhte tâzelerle aña bir fesâned
Şâ‘irleri henüz yetişmiş hayâlî hām
- 21 Ehl-i heves be-dest firîb-i zamânedür
Aldanmasun benüm gibi bî-dânedür bu dām
- 22 Kalmış metâ‘ ‘ilm ü hüner i‘tibârdan
Geçmiş havaş menziline māl ile .avām
- 23 Mümkünmidir ki hiç cehl ile tahrîr müdde‘â
Ber-pâ olur mı şan‘at ile bî-sütün hıyām
- 24 Ehl-i dile kabûl ahâlî virür medâr
Bulmaz revâc bî-müderresüne sîm-i hām
- 25 Vâ‘iz nukûd-ı cem‘ine dil-beste ‘ârif
Besdür kenâr-ı şâhid-i zîbâ kenâr-ı hām

15 ger : kâr M,S1,B

16 rahm : zaḥm M,S1,B / aña : ey T

19 harf : harḳ M,S1,B

20 S1’de 21. beyit , yetişmiş : yapışmış M / hām : tām M

21 -T, S1’de 20. beyit

22 -T; S1,B’de 26. beyit

23 -T;-N; S1,B’de 27. beyit , mümkünmidür : mümkünmi S1,B

24 -T

25 -S1,-N , besdür : budur M / hām : cām M,S1

26 -T,-N; S1,N’de 22. beyit

- 26 Elde ‘aşası nîze-i merdüm rübâydur
Olsa ‘aceb mi meclis-i va‘dında izdiḥām
- 27 Vakf-ı vücūdı memleket-i ḥile vü riyā
Meşrûṭa zatı tevliyet-i ‘âlem-i menām
- 28 Ol buḥtedār-ı cāme o rîş-i sefid ile
Gelse maḳam-ı şürete taşvîrdür tamām
- 29 Ey sāye-i vücūdı şeref-baḥş her maḥal
Ey zāt-ı pâki mertebe baḥşâ-yı her maḳām
- 30 Olsam kapuñda luṭfuña mazhar ‘aceb midür
Çok müddet oldı olalı dergāhına ḡulām
- 31 Bir kere iltifātuña olsam ḳarîn eḡer
Eylerdı ṭālî‘üm baña ta‘zîm içün kıyām
- 32 Ḥ‘ân-ı ḥelāl iken keremüñ ehl-i dānişe
Bilmezsem ola ni‘met-i luṭfuñ baña ḥarām
- 33 Ders-i du‘â-yı devletüñi ezber eylesün
Ṭıffıyî eyle müjde-i luṭfuñla şād u kām
- 34 Gelsün ricā-yı luṭfuña ‘âlem eşḡüñe
Sen ol hemîşe mesned-i devletde müstedām
- 35 Tekmîl-i rif‘at ile terakkîde ol hemân
Teşrîfden mülâzımuñ olsun felek müdām
- 36 ‘Âlem muṭî‘ vü dehr-i zebûn-ı irâdetüñ
Eflāk-bende tevsen-i tünd-i sipihr-i rām
- 37 Tîḡ-i ciger şikāf-ı ‘adālet be-dest-i ḥükm
Şemşîr-i tîz-fitne-i âşûb-ı der-niyām

28

-
- 27 -T,-N, Sı,N’de 23. beyit
28 -T,-N
30 olalı : ol key M / dergāhına : dergāhuña Sı
33 şād u kām : şād-kām :M,Sı,B
34 luṭfuña : luṭf ile M,Sı
37 ciger-şikāf : ciger-güşāf B

KASİDE*

Fe' ilātün / Mefā'ilün / Fe' ilün

- 1 Merhabā ey ḥarīf-i bezm-i ḥuzūr
Sāye perver-i şāhsār-ı ğurūr
- 2 Mehabā ey ḥudīv-i bī pervā
Āfet-i kār-ḥāne-i mā'mūr
- 3 Merhabā ey ferīd-i Hercāyī
Yār-ı her nev-bahār-ı şehr-i sūrūr
- 4 Sensin ol tūtiyā-yı dīde-i āz
Mūy-ı cism-i ḳasīr bī-zerre zūr
- 5 Olmaz ey merdek-i vefā da'vī
Mevsim-i nev-bahārdur bā-ḥūr
- 6 Sūḥan-ı va'd-i ḥālet-engīzūñ
Bī-netīce çü nağme-i ṭanbūr
- 7 Aña cāy-ı ğurūb ceybūñdür
Dest-i pūr kārūñ olsa niçe mūr
- 8 Hemçü sīm-āb-ı nazm vasfūñda
Ḥarf-i mihr-i vefā olur mestūr
- 9 Ne keremkārsın ki yanūñda
Cürm-i nā-būdemüz olur ma'zūr
- 10 Nişter-i zār ye's ü ḥurmāndur
Per ü dūşūñda ki siyeh semmūr
- 11 Nazar-ı ḥırsuñā dūçār olsa
Perine elvedā dir idi tūyūr
- 12 Bahşdur nazm-ı devletūñ şartı
Ne me'ānī ne kāfiye ne buḥūr
- 13 Ḥay-ḥ'āhān-ı bezm-i iḳbālūñ
Kimi ḥamyāzekeş kimi maḥmūr
- 14 Bir alay maḥlas-ı şadākat-kīş

• 28 -M ; -A ; -T ; S1,37b ; -N ; B,34b

Başlık : B ; -S1

Kimi menküb kimisi mehcür

- 15 Yoḥ zařifān-ı maḳām-ı ḥızmetde
Hem-nişinüñ necāset-i mestür
- 16 Ğitdi mi ḥāṭıruñdan ey bed-hū
Çüb-ı pey-der-pey sinin ü şühür
- 17 Hiç gelmez mi ḥāṭıra bu yoḥsa
Çāh-ı idbār-ı habs-hāne-i kūr
- 18 Olur elbette niş-i müjgānuñ
Bī-amel hem-çü süzen meksür
- 19 Gelür ol şadra bir ğarīb nevāz
Yine ehl-i hüner olur manzür
- 20 Gelür elbette sabr ile bir gün
Āb-ı refte be-cāygāh zuhür
- 21 Mey-i pür-zür-ı sāğar-ı devlet
Ġayre itmekde intikāl-i mürür
- 22 Āḫiri merg-i nā-gehānīdür
Olma zehr-i muvaḳḳata mağrūr
- 23 Hamd ü şad ḥamd Ḥaḳta‘ālāya
Baña besdür şaḫīfe-i maḳrūr
- 24 Dil şafā-yı derünla oldı
Hem-çü ceyb-i Kelīm ü dāğ-ı Tūr
- 25 Dili āyine-i tecellī kıl
Yā İlāhī be-haḳḳ-ı sūre-i nūr
- 26 Devlet-i ashābı yādkārlaruñ
Kimi gördüñmü kekez kimi kūr
- 27 Nedür ol bed-nejād u bed-peyvend
Nedür ol köhnekīş-i merd-i ḥubür
- 28 Nedür ol bī-nevā dihistānı
Nedür ol rüstā-yı mağrūr
- 29 Aña nisbetle şaf-meşrebdür
Teh-nişinān-ı ḳulzüm-i pür-şür
- 30 Aña ser-māye-i merātībdür
Āḫirin kār Bel‘am-ı Bā‘ūr

- 31 Aña pîrāye-i şadākatdur
Evvel iftirā-yı kıssa-i Gūr
- 32 Tîre-rû saht-ı cān u baht çeker
Hāl-i ruhsāre-i şeb-i deycūr
- 33 Mümkin olsa virürdi rüşvetle
Hüccet-i töhmet zinā ber-hūr
- 34 Görse bî-ihtiyār bergāhı
Çekmede kehhrübā gibi mecbūr
- 35 Virmede teb-girifte merd-i da‘îf
Almada pehlivān-ı şāhib-i zūr
- 36 Ey ciger-ḥ̣ār-ı cādū-yı deştī
Saña ma‘lūmdur o şadr-ı şudūr
- 37 Cem-i māl u menāl ile ḥulḳuñ
İçerüñ ḥā‘im eyledüñ rencūr
- 38 Mazhar-ı seng-i ta‘n-ı yārānumsuñ
Ey seg-i herze gerd-i Nişābūr
- 39 Nedür ol şüh-ı çeşm kim olmuş
Sözi yanuñ şerḥ-i metn-i umūr
- 40 Nedür ol hürmet-i şemn-i mezmün
Hedef-i tîr-i ta‘ne-icumhūr
- 41 İki bedkārı biri birinden
Eyler idi temiz ehl-i şu‘ūr
- 42 Bulsa şöhret bu ‘ilm ile yāhūd
Olsa İblīs ḥat ile mezbūr
- 43 Hāmesin sāzkār idüp ol
Sanurın olsa nakşına sūtūr
- 44 Sanem-ārā-yı deyr-i Gührānī
Büt-tirāş-ı kilise-i Lāhūr
- 45 Āşikār u nihān-ı münāfiḳdur
Olur ol bî-vefā-yı berr ü şūr
- 46 Fetva-y-endāz meclis-i ‘ulemā
Secde-i perdāz-ı da‘vî-i Mansūr

- Kef-i Kelīm ile hem-pīşe dest-i iḥsānı
- 37 Mürüvveti bedel-i ruḥ-ı kālīb-ı ḥākī
‘Adāleti sebeb-i imtizāc-ı ebdāmı
- 38 Muḳadderātına maḥşûş intizām-ı umūr
Taḥayyülâtına vâ-beste resm-i ‘Osmânî
- 39 Tekellüfât-ı riyâdan tamām-ı meşrebinüñ
Mişāl-i berg-i gül-i tâze pāk dāmāmı
- 40 Ḥayāl-i ḳasr-ı celālî o deñlü ber-ter kim
Ki pāye pāye firūd umdum be-ḥayrânî
- 41 Zâ‘ife olsa muḳārın nigāh-ı merḥameti
Dükân-ı şîşelerüñ seng ola nighbânı
- 42 Cihan-penāh ḥıdīvā ḥuceste menḳabetā
Müsellemeşt torā ḳışver-i sūḥandāmı
- 43 ‘Aceb mi olsa eger destgāh-ı fazluñda
Felek muḳaddime-sāz-ı ḳıyās-ı bürhânı
- 44 Cihāna kâşif-i esrār-ı ḥāmeñ itdi ‘ayân
Rumûz-ı ḥikmet-i dānā-dilân-ı Yunânî
- 45 Muḥabbetünde devāmum o deñlü kim tutarın
Ḥulûş-ı Ḳanberi vü i‘timād-ı Selmânı
- 46 Görince südde-i devlet-penāhuñı olurun
Zi fakr-ı tâ-be-ḳadem hem-çü sāye-pişânı
- 47 Daḳıḳagır ḥudāvend-i ma‘deletkārā
Egerçi görmedi bir kimse çāh-ı mārânı
- 48 Mişālî var ise dünyāda şimdi düşmenüñüñ
Yā ḥāmesidür elinde yaḥud ḳalemdāmı
- 49 Sen ol serîr-şinās-ı cihân-ı ma‘nāsın

38 muḳadderātına : muḳaddemātına M,Sı,N,B

40 ḥayāl-i : celāl-i A / ber-terdür : ber-ter kim A,T // firūd : firûz T, ferd M,B

42 -A

43 felek : ḥıred A,Sı,N,B / sāz : sām M

44 ‘ayân : beyân A,T,N

49 serîr : serîre M,Sı,N,B

- 61 Felek-cenāba mu‘azzez tut ħudāvendā
 62 Elümde ğabd idemem ğayret-i sūĥan çekerin
 Mişāl-i tīr ü kemān-ceste kil-k-i sırrānī
- 63 Benem o ħ̣āce-i müşkil-ğüşā-yı ma‘nā kim
 Kitāb-ı vaşfimuñ olur bu beyt ‘ünvānı
- 64 Zi şevķ-i būkalemün ħulle-i ibāretümüñ
 Müdām-ı şāhid-i me‘anī nümüde ‘üryām
- 65 Benem o baĥr-ı ma‘ārif ki mevc-ĥiz oldum
 Gören tenümde şanur naķş-ı būriyā anı
- 66 Benem ki şi‘r-i cedel pīşegāne vaşf itdüm
 Pesend tevriye-ğüyān u köhne-resmām
- 67 Benem ki efser-i ħurşid-i ‘ālem-arāyı
 Ser-i şi‘āruma itdüm külāh-ı yārām
- 68 Benem o şā‘ir ü sāĥir ki çekse taşvīrüm
 Tekellüm eyleye fi‘l-ĥāl şüret-i Mānī
- 69 Vücūdum itdi benüm üstād-ı feyz-i ezeli
 Be-kūrī-yı süfehā tütüyā-yı cismānī
- 70 Tebāreke’llāh ğüyān-ı şi‘r-i pākümdür
 Tamām-ı memleket-i nażm-ı neşrūñ erkām
- 71 Ebū ‘Ali-i sūĥan Ĥazret-i Nizāmī kim
 Henüz dinmedi vaşfinda evvel ü şānī
- 72 Zebān-ı ‘acz ile Şeh-nāme-ḥ̂āñ iderdüm eger

60 unutdıralum : unutdırayum A / gel : -M,-A,-T

60(b) (Bu mısramın vezni bozuktur.)

61 : -A

62 : -A

63 olur : olup T

64 me‘anī : ma‘nā A,T,N

65 ma‘arif : mu‘allil M

66 şi‘r-i cedel : şüh-ı dil M / pīşekāne vaşf itdüm : pīşekāne vaķf oldum M

67 itdüm : itmam A,Sı,N,B

- 47 Bulsa eylerdi hırs ile taḥsıl
Çeşm-i ahvel-nümā be-dāne-i mūr
- 48 Sohbet-i ḥāşı kendüye maḥsūs
Ḥānesi senglāḥ-ı kelb-i ‘ukūr
- 49 Ḥānde-i kīse girye-i enbāz
‘Atse süfre kāmran mūr
- 50 Kāmran olsa da o güne ḥārūñ
Kendidür yine gencine gencür
- 51 Olmasa meclisüñde ol dirler
Hele gelsün müdebbir-i mecdür
- 52 Aña nisbetle kūh-ı temkindür
Gāh nā-çiz şāhrāh-ı duyūr
- 53 Aşınā sünüh-ı merd-i bī-gāne
Nā-şekībā gedā zarīf-i vüfūr
- 54 Ya‘ni ibn-i filān ki devletiyān
Pederin itdiler medār-ı nüfūr
- 55 Ḥā‘in devlet-i iştihān ile
Ola dārū’l ḥulāfa da meşhūr
- 56 Şimdi nazm-āver-i umūruñdur
Zāde-i ḥānedān ‘ayb-ı kuşūr
- 57 Ey beḏīd-i neḗād fīkr eyle
Yokmıdır yoḥsa ‘arşagāh-ı nüşūr
- 58 Rūz-ı ferdāda şabr-ı müşküldür
Bunda virsün cezāñı Rabb-i Ğayūr

TERKİB-İ BEND*

Fā' ilātün / mefā' ilün / fā' ilün

- 1 Ser-i zülfi zebān-ı āfetdür
Ġamzesi tercemān-ı āfetdür
- 2 El-ḥazer el-ḥazer ki ġamzeleri
Āfet-i cān u cān-ı āfetdür
- 3 Zülfi ḥam-geşte-i füsünsāzı
Dāmen-i dermiyān-ı āfetdür
- 4 Peyrev-i 'aşkı māye-i fitne
Tāb-ı ḥüsni tüvān-ı āfetdür
- 5 Zır-i zülfinde ḥaṭṭ-ı nev-ḥīzi
Āfet-i hānūman-ı āfetdür
- 6 El-ḥazer ey sitemkeş-i cāvid
'Ahd-i fitne zamān-ı āfetdür
- 7 Gūşe-i çeşm-i ġamze-perverdi
Ḥāne-i mūhmān-ı āfetdür
- 8 Dil-rübāsı tamām hercāyı
Ehl-i 'aşkı sefih ü sevdāyı
- 9 Çeşmi berk-i salāḥ-pūş-ı sitem
Zülfi Efrasiyāb-ı cūş-ı sitem
- 10 Ḥāl ü ḥaṭṭı siyāh-mest-i 'aḍab
Leb şirini bāde-nūşı sitem

- 1 M,29b ; A,24a ; T,31a ; -Sı ; N25A ; B,39a

Başlık : B ; -N

Heft Bend A , Terkib-i Bend-i Müsemmen M , Terkib-i Bend-i Tıfili T

- 3 ḥam-geşte-i : ḥam-geşte vü B
- 5 B'de 7. beyit
- 7 B'de 5. beyit
- 8 sevdāyı : hercāyı A,N
- 9 çeşmi . çeşm M
- 10 mest-i : mest ü T
- 11 nihāye : bahāne M,B

- 11 Ğamzesi bî-nihāye merdüm-küş
Her nigāhı sitem-fürüş-ı sitem
- 12 Ğam-ı ebrü-yı cümbüş-engizi
Mevce-i baħr-ı pür-ħurüş-ı sitem
- 13 ‘Ahd-i zülfinde devr-i çeşminde
Fitne şākird-i saħtgüş-ı sitem
- 14 Zaħm kārî-i tîr-i ğamzesidir
Evvelîn müjde-i sürüş-ı sitem
- 15 Dāmen-i zülf-i ğam giriftesidir
Ğāme-i fitne-i be-düş-ı sitem
- 16 Şule-i āh-ı keremtār-ı heves
Dest-i feryād-ı yāre sāz-ı nefes
- 17 Bir tebessüm medār-ı ‘işretdür
Şubḥ evvel bahār-ı ‘işretdür
- 18 İtme bir āşina nigāhı dirîğ
Dil ğarîb-i diyār-ı ‘işretdür
- 19 Keşti-i cām-ı düşmen-i sâhil
Mevsim-i rûzgār-ı ‘işretdür
- 20 Cām elde şurāḥî zānûda
Devr-i meclis ḥişār-ı ‘işretdür
- 21 Ceyb-i sāmān be-çāk-ı dest-i heves
Nakd-i firsat ne tār-ı ‘işretdür
- 22 Ğande-i ğonca girye-i jāle
Māye-i kār u bār-ı ‘işretdür
- 23 Seng-i ta‘m riyādan āzāde
Dem-i būs u kenār-ı ‘işretdür
- 24 Cām-ı sākî vü ḥalka-ı meclis

- 16 keremtār : keremtāz M,B
17 bir : her M
18 ğarîb-i diyār : ğarîbü'd diyār A,T,N
20(b) M,N,B'de 22 b
21 -A,-T,-N,-Sı
22 -A
23(b) M,N'de 20b
24 cām-ı sākî : dest-i sākî B

- Dām-ı ‘anķa şikār-ı ‘işretdür
- 25 Seng-i ‘işretten oldı zaķm-ı riya
Ser-i tövbeyle pāy-ı istiğnā
- 26 Ey şeh-i devlet-i vāz-ı istiğnā
Evc-i bahş-firāz-ı istiğnā
- 27 Nāz-ı ĥodbīnūñe alıřdı tamām
Meşreb-i bī niyāz-ı istiğnā
- 28 Āşiyān-ı hūmā-yı ĥüsnūñdür
Pençe-i şahbāz-ı istiğnā
- 29 Şu‘lezār itdi ĥurmen-i mihri
Āteş-i cān-gūdāz-ı istiğnā
- 30 Meclis-i ĥüsne oldı pīrāye
Ālet-i şivesāz-ı istiğnā
- 31 Ĥande-i lā‘l-i dīl-firībūñdür
Gül-i bülbul-nevāz-ı istiğnā
- 32 Gāhi āyine-i migāhuñdur
Sebeb-i imtiyāz-ı istiğnā
- 33 İtme bīgānelerle seyr-i çemen
Ey tenük ‘ayş u āşinā düşmen
- 34 Ey heveskār-ı nām u kām-ı vefā
Ey esīr-i emel gulām-ı vefā
- 35 Nağme-i sāz-ı bezm-i devletdür
Lafz-ı bī-ma‘ni-i tamām-ı vefā
- 36 Hemçü qarūre der-dükān-ı řabīb
Bezm-i erbāb-ı ‘aşķa cām-ı vefā
- 37 Ĥaber-i nā-murādī-i dildür

25 ‘işretten : -işretde A,N , ‘işretle B

28 hūmā-yı : cāy-ı A

30 M,B’de 32. beyit

32 M,B2de 30. beyit

34 nām u : nam-ı A,N

37 ĥaber-i : ĥaberi T

- Büy-ı pīrahen-i meşām-ı vefā
- 38 Tîğ-i ‘özü-i zemāne der-beğālest
Ĥançer-i ye’s der-niyām-ı vefā
- 39 Dāne sebz-est ey esīr-i ümīd
Ey karīb āşinā-yı dām-ı vefā
- 40 Rinde uğlutā gāh mahşerdür
Ey talebkār-ı izdihām-ı vefā
- 41 Oldı Tıfī vefā-yı ehl-i hümem
Şüret-ārām-i nev-‘arūs-ı ‘adem
- 42 Yeter ey arzū-perest yeter
Dāmen-i cāha dest-i pest yeter
- 43 Ġamze besdür yā ehl-i cāh nedür
Dehre bir tünd-ĥūy-ı mest yeter
- 44 Olma meftūn-ı devlet-i Kistrā
Bu kadar ġamze ĥār-ı pest yeter
- 45 Ĥız ü ber-ĥız ez-makām-ı gurūr
Bu kadar şiklet-i nişest yeter
- 46 İtme esbāb- nāzı nev-ber-nev
Saña ey ĥoca herçü hest yeter
- 47 Zır-destāne olma ĥançerkeş
Güşmālī-i zūr-ı dest yeter
- 48 Dāmen-i mihre destgīr ol
Sāyeveş olma pāye-pest yeter

- 49 دوش جور کرده فیکست
نان اربان چاه بی عکست

40 rinde : zinde M,B
41 ārām-ı : ārā-yı M
42 pest : best M,A,N,B
43 dehre : dest M, dehr B
45 ĥız ü : ĥız M,B
46 M’de derkenārda , nev-ber-nev : tev-ber-tev M,B
49 nāz : nān M

1

MÜSEDDES**Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün*

- 1 Aklımız gitdi dilā cām-ı şarāb-ı terden
Gítmedi hiç heves-i zülf-i siyāhı terden
- 2 İsterüz derd ü dile çāre o sīmīn bürden
Umaruz bûse-i la'l-i lebini dil-berden
- 3 Ummazuz cām-ı şafā çarḥ-ı denī-perverden
Bir içim şuyı dirîğ eyledi İskenderden
- 4 Ruḥları şevki ile çāk-ı girībān oluruz
Heves-i zülf-i siyāh ile perîşān oluruz
- 5 Dā'imā mest-i şarāb-ı leb-i cānān oluruz
Düşerüz cür'a gibi hāk ile yeksān oluruz
- 6 Ummazuz cām-ı şafā çarḥ-ı denī-perverden
Bir içim şuyı dirîğ eyledi İskenderden
- 7 N'ola ger seyr-i çemen eylesem 'ālem ile
Eğlenür dil yine bir kākül-i ḥam-der-ḥam ile
- 8 Cām için eylemezüz hiç müdārā Cem ile
Yatırur ḥaşre degin derd-i ḥumār-ı ğam ile
- 9 Ummazuz cām-ı şafā çarḥ-ı denī-perverden

- 1 -M ; -A ; -T, -Sı ; -N ; -B ; S3,2a ; S4,16a

Başlık :S4**Tercî-i Bend S3**

- 1 Dilā : -S4
- 4 S3'de 7. beyit
- 5 S3'de 8. beyit
- 6 S3'de 9. beyit
- 7 S3'de 4. beyit
- 8 S3'de 5. beyit
- 9 S3'de 6. beyit
- 10 dehr :çarḥ S3

- Bir içim şuyı dirîğ eyledi İskenderden
- 10 Giydürür gerçi ki ol saña bir hıl'at-i 'ıyd
Sâkî-i dehr şunar destüñe cām-ı Cemşîd
- 11 Vâdi-i ğamda seni 'ākıbet eyler nevmîd
Eger olur ise şevk-bāda piyāle hırşîd
- 12 Ummazuz cām-ı şafā çarh-ı denî-perverden
Bir içim şuyı dirîğ eyledi İskenderden
- 13 İçerüz bāde-i derd ü ğamını miḥnet ile
Açmazuz rāz-ı dili herkese keyfiyyet ile
- 14 Tıfliyā 'ālemi geşt eyleyeyüñ ḥayret ile
Teşne-i vādi-i miḥnet oluruz ğayret ile
- 15 Ummazuz cām-ı şafā çarh-ı denî-perverden
Bir içim şuyı dirîğ eyledi İskenderden

TÂRİHLER

1*

TÂRİH-İ KAŞR-I SULTAN MURÂD HAN-I RÂBİ 'ALEYHİ'R-RAHME

Mefâ'ilün / fe'ilātün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Zihî sarāy-ı humāyün-ı āsümān- bünyād
Nefice-i eṣer-i kār-hāne-i icād
- 2 Hoşā ḥüceste binā kubbe-i zer-ender-zer
Ki lāciverd-i süveydādur aña naḳş-ı sevād
- 3 Zerîne naḳşına cān-dāde süret-i Mānî
Kemîne bergine dil-beste ḥātır-ı Behzād

* 1 M,55a ; A,47b ; T,58b ; Sı,10b , -N ; B,38a

Başlık : T

Tarih-i Berây-ı Serây-ı Şultan Murād A , Tarih-i Kaşr-ı Şultan Murād M , Tarih Sı , Tarih-i Berây-ı Kaşr-ı Şultan Murād Rahmeta'llāhü B

1(b) A'da 2b

2(a) -A

- 4 Esās-ı ferşine merdūd baht-ı ferhunde
Binā-yı kaşrına mi'mār himmet-i evtād
- 5 Şadā-yı tîşe-i üstād-ı kârgîrinden
Gelürdi gûş-ı dîle nağme-i mübârek-bād
- 6 Görüp o nakş-ı gül-i kubbe-i zer-endüdü
Zebân-ı bülbül-i taşvîrden gelür feryād
- 7 O şeh-nişîn-i dil-ārā o kaşr-ı bālā kim
Kitābesinde nümāyān cihāna nakş-ı Murād
- 8 Zihî numûne-i kaşr-ı behişt kim olmuş
Maķām-ı dād u dihiş ma'den-i mekârim-dād
- 9 Cihân-ı kevkebe Sultān Murād-ı kîşver-gîr
Pür oldı debdebe-i hem gûş-ı şevketiyle bilād
- 10 Ğulām-ı bârgeh-i devleti Cem ü Cemşîd
Kemîne bende-i dergāhı Erdeşîr ü Kûbād
- 11 Taḥammül itmeye muştına gülle-i Rüstem
Mukābil olmaya tîğ-i hücumına Kîşvād
- 12 İşitdi gerden-i āhûya urdığı muştı
Ğazāle bir dahî yaklaşmaz añların şayyād
- 13 Mişāl-i nokta-i bî-cā zamān-ı luṭfuñda
Olurdi mazḥar-ı şemşîr ḥaķ ḥurûfā kesād
- 14 Nedür bu 'aķl u bu dāniş bu dikkat-i efkār
Nedür bu kuvvet-i endîşe rāstî-i fuād
- 15 Bu 'aķl u dānişe ḥayrān degül mi 'ālem kim
Bu kaşr-ı dil-keşi bu resme eyleye ābād
- 16 Görince tarḥını tārîḥ için tefekkür idüp
Tamām olunca dîdem kaşr-ı bî-ķuşûr-ı Murād

4 merdūd : müzdver M,Sı

12 dahî :-A

13 -T

14 -T

2*

VELEHÜ TÂRİH-İ DİĞER SULTÂN MURÂD HAN

Fā' ilātün / fā' ilatün / fā' ilün

- 1 Hâdret-i Sultân Murâd-ı tâcver
Pâdişâh-ı nükte-dân-ı nükte-sâz
- 2 Kâhramân-ı 'ahd-i Güşasb-ı zemân
Kâhir-i düşmen-keş ü a'dâ-güdâz
- 3 Şû'le-i tîğ-i cihân-gîrin görüp
Eylesün çarh-ı sitemger ihtirâz
- 4 N'ola sehm-i tîz-be-tîz şâhdan
Âşiyân-ber-düş olursa şâhbâz
- 5 Havf-ı haşyetle perîşân oldılar
Hep gâzâl-i Çin ü âhû-yı tîrâz
- 6 Ni'metiyle eyledi dünyâyı seyr
Töydî ihsâniyle çeşm-i hırş-ı vâz
- 7 Yaptı bir kaşr-ı zer-ender-zer k'anuñ
Eylesün her şemsesi hûrşide nâz
- 8 Lâciverdî kubbe-i bālāsına
Mâni-i hûrşid çekmiş berg ü sâz
- 9 Görinür ferş-i müceilâsında hep
Her ne deñlü dilde mestür olsa râz

• * 2 M,55b ; A, 48a ; T,58b ; Sı,11a ; N,39b ; B,38b

• Başhk : T ; -N

Velehü Eyzan A, Târih-i Diğer Kaşr-ı Şultân Murâd M, Târih Sı, Târih-i Kaşr-ı Şultân Murâd Rahmeta'llâhü B

- 2 zemân : şamân Sı
- 4 tîz-be-tîz : tîz tîz A,T,N / sehm-i : havf-ı B,Sı
- 5 Çin ü : Çin-i A,T,N
- 8 berg ü sâz : berg-sâz A,T
- 9 -T

- 10 Did ile r o aşra ok tarihler
Geri nice ř'ir-i ma'n-tırz
- 11 Grmeyp lyk birn Tff didi
aşr- Cennet K'be-i ehl-i niyz

3*

TRH- EB SAD EFEND

Mstef'iln / fe'ln / mstef'iln / fe'ln

- 1 şd breka'llh oldu ey ehl-i 'ilm  dniş
Teşrfsz- fetv 'allme-i gzde
- 2 Ey reh-revn md-i mjde hezr mjde
Burc- şerefde oldu mihr-i emel demde
- 3 Virsn Hd- 'lem devletle 'mr-i sermed
Sultn- dn-penha şhenşeh-i reşde
- 4 'Ahdiinde şimdi dny mesrr u şdmndur
Hep hşşesini aldı efrd- ferde
- 5 Erbb- 'ilm  cehle yeksn idi mertib
Olmşdı hlk hyrn herkes sitem--keşde
- 6 İtdi o zt- yek-t şer'-i şerfi icr
Hkk ki grmemişdi bu intizm dde
- 7 şd oldu cmle 'lem olmşdı geri evvel
Erkn- mlk-i ġamġn eşrf- dil remde
- 8 Tff o hnedna olmşdı ok zamndur
Bir bende-i kemne 'abd- direm-hrde

• 3 M,55b ; A,48a ; T,59a ; S,11a ; N,40a ;B,39a

• Başlık : A

Triş-i şeyh'-İslm şden Eb Sa'd Efendi T , Triş-i Dev- Ebu's-Sa'd Efendi M , Triş S ,
Triş-i Ebu's-Sa'd Efendi Merhm Rahmeta'llh B

- 2 şerefde : şerefden M,S,B
4 mesrr u : mesrur- A,N,B
5 -T
9 -T

- 9 Nakd-ı du‘âsın eyler pây-ı kabûle işâr
Eflâkiyân olurlar yağmasına devîde
- 10 Levh-i cebîn-i mâha hayli zamân ‘Utarid
İtmişdi kâmetini tahrîr için hamîde
- 11 Burc-ı şerefde mihri gördükde yazdı târih
Olsun makam-ı fetvâ Es‘ad Ebû Sa‘îde

4*

TÂRİH-İ ŞEYH KERİMÜ’D-DİN EFENDİ

Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / fe‘ülün

- 1 Bu fânî dünyeden itdük de rihlet
Kerîmü’-d-dîn o maḥdüm-ı kirâmı
- 2 Açup târiḥ için dest-i du‘âyı
Didi Tıfî behîşt olsun maḥâmı

5*

TÂRİH-İ ŞARİ ABDULLÂH EFENDİ-ZÂDE MUŞTAFÂ EFENDİ

Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / fe‘ülün

10 -T

- 4 M, 56a ; A,48b ; T,59a ; -Sı ; n,40a ; B, 42b

Başlık : A , B ; -N

Tarih M , Tarih-i Vefât T , Tarih-i Kerîmü’-d-dîn Efendi Raḡa‘illâhü Anhü B

1 Dünyeden : dünyadan M

- 5 M, 56a ; A,48b ; T,59b ; -Sı ; N,40b ; B,42b

- **Başlık :** A ; -N

Tarih M , Tarih-i Vefât T , Tarih-i Vefât-ı Mustafa Efendi B

- 1 Rābi'ā bint-i Muṣṭafā Çelebi
Kurretü'l-ʿayn-ı sırr-ı ihvāndur
- 2 Eyledi seyr-i ʿālem-i lāhūt
Kurb-ı vahdetde gevher-i kāndur
- 3 Şordılar birbirine ehl-i behişt
Kankı menzilde mihr-i raḥşāndur
- 4 Didi tāriḥ-i riḥletin Rıdvān
Rābi'ā nūr-ı pāk-i raḥmāndur

6*

TĀRİḤ-İ VEFĀT

Fe ʿilātn / Fe ʿilātn / Fe ʿilün

- 1 Tıfliyā ʿālemi fiğān tutmuş
Hʿābdan başumı ki qaldurdum
- 2 Hātif-i kutsī didi tāriḥin
Āh kim ümmühām aldirdum

7*

KİTʿA VELEHÜ

Fā ʿilātün / Fā ʿilātün / Fā ʿilātün / Fā ʿilün

- 1 Kātib-i esrār-ı İbrāhim Paşa kim anuñ
Nāmi Bākī zāt-ı pāki faḥr-ı aʿyān-ı zemān
- 2 Tıfliyā tahrīr ü tertīb eyledi eşʿārümı
Virdi dīvānum benüm dīvān-ı Bākîden nişān

* 6-M ; -A ; T,59b ; -S1 ; -N ; -B

* 7 M, 56a ; -A ; -T ; -S1 ; -N ; -B

GAZELLER

ḤARFÜ'L ELİF

1*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Bilmez ʔarîḳ-ı 'aşḳda mestâne âşinâ
Olmaz ḥarîf-i 'aḳl ile dîvâne âşinâ
- 2 Biz mevc-i pür-ḥurûş-ı yem-i 'aşḳ idük henüz
Dest urmamışdı lücce-i 'ummāna âşinâ
- 3 Biz sūz-ı tâb-ı 'aşḳ ile germ-iḥtilâḫ iken
Olmamış idi şem' ile pervâne âşinâ
- 4 Bir kerre gūşe-i ḥam-ı ebrûña deĝmedük
Feryād senden ey bût-i bigâne âşinâ
- 5 Vār ise nakş-ı Ṭıffî-i gümgeştedür deyü
Olmaz o şūḥ-sûret-i bî-câne âşinâ

2*

Fâ'ilâtün / fâ'ilatün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Söyledükçe leblerüñ hem gonca hem güldür baña
Kākül-i ḥam-der-ḥamuñ bir saçlı sünböldür baña

* 1 M,30b ; A,25a ; T,32a ; Sı,40a ; N,26a ; B,43b

Başlık : M,T,B ; -A,-Sı,-N

3 Sūz u : sūz-ı A,T,N,B

* 2 M,30b ; A,25b ; T,32b ; Sı,40b ; N,26a ; B,43b

1 leblerüñ : lebler M

- 2 Kim bakar cām-ı Ceme āyine-i İskendere
Dürbîn-i ‘âlem-i dil sāğar-ı müldür baña
- 3 Fikr-i zülfüñdür beni seyyāh-ı mülk-i Çîn iden
Bā‘iṣ-i āvāregī sevdā-yı kāküldür baña
- 4 Çün sebük-bārān-ı rāh-ı ‘aşkuñ oldum peyrevi
Şimdi esbāb-ı sefer terk-i tecemmüldür baña
- 5 Vaşf-ı rüy-ı yārı taḥrīr eyledükçe bağda
Tıflıyā kilik-i şarīr-engīz bülbüldür baña

3*

Mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün

- 1 Görin ‘uşşāk-ı bīmāra ḥayāt-ı cāvidānāsā
Şalın geşt-i güzār it sevdiğim rūḥ-ı revānāsā
- 2 Gören -keştī-nişīn olmuş leb-i deryāda ol māhı
Nüzül itmiş şanur bir kālīb-ı bī-rūḥa cānāsā
- 3 Dil ü ṭab‘ ehlini gördükde mağrūrān-ı ḥod-kāmuñ
Gehī ḥamyāze gāhī ‘atşedür -kānı kemānāsā
- 4 Zamān-ı ‘ayş geldi meclis-i gülşen müheyyādur
Çekildi yine ebr-i nev-bahārı sāyebānāsā
- 5 Olursın ḥişşe-yāb elbette pā-būsında ey Tıflı
Ser-i kūyında rū-ber-ḥāk olursuñ āsitānāsā

4*

Mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün

- 1 Dirīğ itmezdi ol meh la‘lini benden şarābāsā
Velī şimdi ırakdan gösterür oldu serābāsā

• 3 M,30b; A,25b ; T,32b ; S1,59b ; N,26a B,43b

3 ‘atşedür : ḡitādır A,N, ḡussa T , ‘atşe B

5 pā-būsında : pā-būsından A,N,B

* 4 _M ; A,25b ; T,32b ; -S1 ; N,26a ; B,44a

- 2 Göñül kim cüybār-ı gülşen-i ‘aşk u muḥabbetdür
Götürmez seng-i ʔa‘n-ı düşmen-i bed-ḥūyı ābāsā
- 3 Dili āhenden olmasaydı ʔarḥ-ı tüz-gerdānuñ
Tahammül mi iderdi bād-ı āha āsiyābāsā
- 4 Yolında ḥāk ile yeksān olan her zerre-i nā-ʔiz
Kemīne zerresi dünyāya şıǵmaz āfitābāsā
- 5 Vücūduñ rüzgār-ı ğamla berbād olmasun dirseñ
Hemān rez duḡterinuñ ʔıkma göñlinden ḥabābāsā
- 6 Sen anı ʦıfliyā nā-sāz şanma bezme dā‘vet kıl
Çalarmış şūfī-i ‘ārif de ol kıldan rebābāsā

5*

ḤARFÜ’L-BĀ’

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘lün / fe‘ilün

- 1 Benem ol dil-şüde ey vāḳıf-ı me‘āl-i kitāb
Baña cemāl gerekdür saña cemāl-i kitāb
- 2 Ne ʔayd-ı ders pey-ā-peyi ne minnet-i ḥ‘āce
Muḥabbet ehline besdür lisān-ı ḥāl-i kitāb
- 3 Girince mes‘ele ma‘lūm-ı ḥ‘āce tenhāya
Ġarīb vasıṭadur fıska iştiǵāl-i kitāb
- 4 Ḥayāl-i fāsıd ü fikr-i maḥālden düruz
O şūḥı būs u kenār eylesüñ mişāl-i kitāb
- 5 Şafā-yı ḥāṭır ise ʦıfliyā ğaraz mest ol
Nedür bu ṭül-i emel ya‘ni kıl ü kāl-i kitāb

6*

ḤARFÜ’T-TĀ

- * 5 M,31a ; A,25b ; T,33a ; Sı,40b ; N,26b ; B,44a
- 4 fāsıd ü : fāsıd-i A,T,N // būs u : būs-ı A,T,N
- * 6 M,31a ; A,26a ; T,33a ; Sı,40b ; N,26b ; B,44a

Fe ‘ilātün / mefā ‘ilün / fe ‘ilün

- 1 Āşinā-küş nigāh-ı bāde-perest
Düşmen-i dostdur o ğamze-i mest
- 2 Kays u Ferhāddan irişdi baña
Gül-i sevdā-yı-aşk dest-be-dest
- 3 Koma elden ayağı ey sākī
Rind nāmus-ı cāmī itmez pest
- 4 Zühdi ta‘līm-i ‘aşk ile itdüm
Rind-i meşreb-şinās u tevbe-şikest
- 5 Telhī-i şermi bilmez ey Tıfī
Mest-i rüsvā-yı kâ‘ināt-ı Elest

7*

ḤARFÜ’Ş-ŞÂ’

Fe ‘ilātün / mefā ‘ilün / fe ‘ilün

- 1 Derdüme şanma yārdur bā‘is
Hep dil-i bî-ķarārdur bā‘is
- 2 Reng-i ruḥsārına gül-i bāġuñ
Sıfī-i rüzigārdur bā‘is
- 3 Şişe-i tevbermüñ şikestene hep
Mey-i āteş-güvārdur bā‘is
- 4 Pıç ü tābına bu dil-i zāruñ
Ham-ı zülf-i nigārdur bā‘is
- 5 Ḥānümān-perver olmaġa fitne
Zülf-i āşüb-kārdur bā‘is

-
- 1 düşmen-i : düşmen ü A,T
 - 3 Sı,B’de 4. beyit , koma : kımaz Sı,B / sākī : sūfī Sı,B
 - 4 Sı,B’de 3. beyit itdüm : gütdüm T itdüm : gütdüm T
 - 7 M,31a ; A,26a ; T,33b ; Sı,41a ; N,26b ; B,44b
 - 4 -A,-T,-M,-Sı,-N

- 6 Çäk-ı dāmān-ı Yūsufa Tıfī
Cezbe-i aşk-ı yārdur bā'is

8*

ḤAFÜ'C-CİM

Fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılātün / fā'ılün

- 1 Neyleyem ey şüh 'aşkuñdan cüdā olmağ da güc
Fıkr-ı dūr-ā-dūr-ı vaşla mübtelā olmağ da güc
- 2 Dāne gibi dil düşerdi āsiyāb-ı 'aşkuña
Neylesün āzürde-i seng-i cefā olmağ da güc
- 3 Bir büt-i bīgāne hūbuñ düşdi dil sevdāsına
Terk-i 'aşk itmek de müşkil āşinā olmağ da güc
- 4 Karşu tırmağ ta'n-ı çevgān-ı ğama āsān degül
Güyveş āvāre-i deşt-i belā olmağ da güc
- 5 Bī-vefā yārān ile düşvār-ı ülfet gerçi kim
Tıfliyā hem-şoğbet-i ehl-i riyyā olmağ da güc

9*

ḤARFÜ'L-ḤĀ

Mef'ülü / fā'ılātü / mef'ülü / fā'ılün

- 1 Sākī getür irişdi bisāt-ı dem-i şabūh
Ol āb-ı reh-güzār ki tutmuş mizāc-ı rüh
- 2 Fıkr-ı visāl ile ser-i zülfün hevāsıdır
Ser-māye-i hayāt Mesīhā vü 'ömr-i Nüh
- 3 Bī-kār-ı dest olsa güşāde ser-i sebū

- 8 M,31b ; A,26a ; T,33b ; Sı,41a ; N,26b ; B,44b

- 1 kim : -A / neyleyem : gerçi kim A,T,N,Sı,M

- 9 M,31b ; A,26a ; T,33b ; Sı,41a ; N,27a ; B,45a

- 1 rehğüzār ki : rehğüzār ki A,T,N , rehğüzārıñB :
3 bī-kār : peykār A,T,N

Açılsa ğaybdan bize yine der-i fütūh

- 4 Çekdüm kenār-ı sīneye mührüñle şerhalar
Metn-i kitāb-ı ‘aşka ki yazdum nice şürūh
- 5 Gāhī kenār-ı meclis-i rindāne Tıfliyā
Geldükçe ser-şikeste gider tevbe-i nāşūh

10*

Mefā ‘ilūn / fe ‘lātūn / mefā ‘ilūn / fe ‘ilūn

- 1 Bahārdur varalum gülşene berā-yı kadeh
Zamān zamān-ı şikūften hevā hevā-yı kadeh
- 2 Revācgāha kumāş-ı şarāb-ı meykededür
Hezār sikke-i ħurşiddür bahā-yı kadeh
- 3 ‘Arūs-ı duĥter-i rez şaydına münāsibdür
Sikender āyinesin itse rū-nümā-yı kadeh
- 4 ‘İmāme elde sebūdur baġal-ı riyyā olmuş
Mülāzım-ı der-i meyhāne ħāk-ı pāy-ı kadeh
- 5 Henüz ħızmet-i pīr-i muġāndayuz Tıfī
Mürīd-i meygedeyüz virdümüz du‘ā-yı kadeh

11*

ḤARFÜ’L-ḤĀ

Mefā ‘ilūn / fe ‘lātūn / mefā ‘ilūn / fe ‘lūn

- 1 Olursa ġonca-i bāġa n’ola şabā küstāh
Dem-i recāda olur merd-i āşinā küstāh
- 2 Mükedder olma hücūm-ı nigāh-ı düşmenden
Ta‘accüb itme olur şahş-ı bī-nevā küstāh

4 ‘aşka ki : ‘aşka M , ‘aşkuña T, Sı, B

* 10 M, 31b ; A, 26b ; T, 33b ; Sı, 41a ; N, 27a ; B, 45a

* 11 M, 31b ; A, 26b ; T, 34a ; Sı, 41b ; N, 27a ; B, 45a

- 3 Olursa ruḥsat-ı nezzāre bezm-i ḥüsnünde
Edeb-i recā ile bî-şerm olur ḥayā küstāḥ
- 4 O bezm-i ḥāş ki sākîsi mest-i ser--keşdür
Gerekdür ola girift-i mey-i recā küstāḥ
- 5 Makāmı âteş olur ehl-i ‘işretüñ Tıfî
Girerse sehiv ile bir bezme nā-revā küstāḥ

12*

ḤARFÜ’D-DĀL

Mef’ülü / fā’ilātü / mefā’ilü / fā’ilün

- 1 Pîçiş-girifte turesi naķş-ı nigîn-i bād
Nev-ḥîz müy-ı perçemi dāğ-ı cebîn-i bād
- 2 İtse cülûs taḥtına sultān-ı nev-bahār
Açılsa bāğda yine genc-i defîn-i bād
- 3 Ezhāra olsa her nefesi māye-i ḥayāt
İzhār-ı mu‘cîz eylese Rūḥu’l-Emîn-i bād
- 4 Erbāb-ı ‘aşķ sürme-i şad çeşm-i cān ider
Olmaz ğubār-ı kūy-ı muḥabbet karîn-i bād
- 5 Tıfî dem-i bahārda lâylık mıdur ola
Rû-puş-ı şāhidān çemen-i āstîn-i bād

13*

- 3 M’de derkenārda

* 12 M,32a ; A,26b ; T,34a ; Sı,41b ; N,27a ; B,45b

- 1 pîçiş : penciş A,T,N

- 3 ezhāra : ezhar M

- 5 ola : k’ola M,A

* 13 M,32a ; A,26b ; T,34a ; -Sı ; N,27b ; B,45b

Müfte 'ilün / fā 'ilün / müfte 'ilün / fā 'lün

- 1 Ğamze-i efsün-geri cādū-yı Bābil-pesend
Merdüme-i çeşmidür Hindū-yı müşkil-pesend
- 2 Düşmene kām-āzmā 'aşık-ı tākāt-figen
Āh ez-în şive-i çeşm-i teğāfūl-pesend
- 3 Hayf ki ol meclisün mahrem-i rāzı ola
'Ākil-i nādān-revīş 'ālem-i cāhil-pesend
- 4 Ğamze-i hūn-rizine yine cihān beste-dil
'Ālem-i 'aşkuñ olur küştesi kātıl-pesend
- 5 Virmede Tıflı gibi nazmına da imtiyāz
Ol nefes-i cān-fezā o sūhān-ı dil-pesend

14*

Mefā 'ilün / mefā 'ilün / fe 'ülün

- 1 Tecellî itmese ol hüsni sermed
Hezārān dide ser-gerdān nişined
- 2 Nigāh-endāz-ı mir'āt ol da seyr it
Olurmuş kālīb-i rūh-ı mücerred
- 3 Nigāh-ı hānde-hiz itme 'adūya
Virür mi naḥl-ı şirīn mīve-i bed
- 4 Gönüldür baḥr-ı bī-pāyān-ı tevḥid
Ne kayd-ı cezr-i med ne minnet-i ḥadd
- 5 Ḥased erbāb-ı 'izz ü nāza Tıflı

- 2 düşmene : düşmen A.T.N / aşık : 'aşık A,T,N
- 4 ğamze-i : ğamzesi M,B / hūn-rizine : hūn-riz iken M,B
- 5 ol : o A

14 M,32a ; A,27a ; T,34b ; -S₁ ; N,27b ; B.46a

- 1 ser-gerdān : pür-gerdān A,T,N
- 2 kālīb : kābil A,T,N
- 5 müebbed : müeyyed M

Bulursa devlet-i ‘ömr-i mü’ebbed

15*

ḤARFÜ’Z-ZĀL

Fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilün

- 1 Olmuş ancak yine sîlî-ḥurde-i mustar kâğız
Üstühânî şayılur ḥasteye beñzer kâğız
- 2 Ḥātemün yine nezāketle çıkarmış nakşın
Vaşf idüp la‘lūñi ey rūḥ-ı muşavver kâğız
- 3 Bir ḥaṭṭ-ı ḥüb ile yazılmada bî kilk ü medār
Şafḥa-i ‘arızuñā beñzeyemez her kâğız
- 4 Yine meşşāṭa-i ḥāmemele yüzi yazıldı
Zāde-i ḥāṭıruma olmağa hem-ser kâğız
- 5 Rūḥ-ı pür-tābını taḥrîr ne mümkün Tıflî
Māh-ı nev olsa kalem mihr-i münevver kâğız

16*

ḤARFÜ’R-RĀ

Mef‘ülü / fā ‘ilātü / mefā ‘ilü / fā ‘ilün

- 1 Meftüm yārimün yine bir ‘işve-bāzdur
Şeh-bāzımuñ şikārı daḥı şāh-bāzdur
- 2 Ol güşeler ki çeşm-i füsünsāzı gösterür

* 15 M,32a ; A,27a ; T,34b ; -Sı ; N27,b ; B,46a

1 sîlî-ḥurde-i : sîlî-ḥür M,B
2 nakşın : nakşın A,T,N
3 A,T,N’de 4. beyit , şafḥa-i : şafḥuñā M
4 A,T,N’de 3. beyit

* 16 M,32b ; A,27a ; T,34b ; Sı,44a ; N27,b ; B,46a

2 ‘işve ma‘nî : ‘işvesi daḥî M
3 nişib : ne şib A,T,N

Mağmün-ı 'işve-ma'nî-yi şeh-beyt-i nâzdur

- 3 Hem-râh olursa n'ola göñül ift ü hîz ile
Şeh-râh-ı mülk-i 'aşk nişib ü firâzdur
- 4 Sen çeşme-i cāna sürme-i 'aşk ile vir cilā
'Āyinedār rüy-ı hākikat mecāzdur
- 5 Āyine içre 'aksini görmek dil ehline
Tıfılî tarîk-i 'aşkda ifşā-yı rāzdur
- 6 Yahyā Efendi Hāzret-i Hāk-güy kim anuñ
Hāk-ı hayālî kıble-i ehl-i niyāzdur
- 7 'Ahd-i kadīme 'aşr-ı hümāyün-ı devleti
Zāt-ı kerem şî'ārı ile reşksāzdur
- 8 Hāk eylesün vücūdını āfātdan berī
Hāk-kā ki 'āleme sebep-i imtiyāzdur

17*

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 'Āleme 'ayş u şafā-yı cām-ı şahbā gösterür
Hāşılı āyine-i sāğar temāşā gösterür
- 2 Tab'-ı pākizem benüm güyā ki toğ āyinedür
Her ne cānibden nigāh olınsa ma'nā gösterür
- 3 Ruḥlarıñ tezyīn içün āyine alma destüñe
Ey melek-ḥū kendin rüy-ı mücellā gösterür
- 4 Şām-ı ğamda 'āşık-ı dil-süz iken pervāneye
Yanmanuñ yolın yine şem'-i şeb-ārā gösterür
- 5 Tıfliyā esbāb-ı ḥüsni hep yerindeyken yine
Cāme-i zībā o bālā kaddi a'lā gösterür

* 17 M,32b ; A,27b ; T,35a ; Sı41b ; N,28a ; B,46a

1 'āleme : 'ālem A,T,Sı,N,B

3 melek-ḥū : melek-rū T, perī Sı,B

13*

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Fikr-i zülfüñ 'aşıka ebr-i bahār-ı giryedür
Pertev-i mihr-i ruḥuñ perverdgār-ı giryedür
- 2 Dide deryā-bār-ı ḥayret dīl şerār-efşān-ı ğam
Mevsim-i tūfān-ı āteş rüzgār-ı giryedür
- 3 Tütiyā-yı dide-i 'uşşākdur ḥāk-i rehüñ
Secdegāh-ı āsitānuñ giryezār-ı giryedür
- 4 Ārzū-yı seyr-i dīdāruñ ile ey ḥurşīd-nāz
Her nigāh-ı ḥānde-āmizüm düçār-ı giryedür
- 5 Fikr-i vaşl itdükçe Tıflı bīm-i hicrāndur hücüm
Ḥāndesi erbāb-ı 'aşkuñ yār-ı ğār-ı giryedür

19*

Fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün

- 1 'Āşıkam mā'ide-i derd-i belā ḥ'ānumdur
'Alev-i āteş-i dīl anda meges-rānumdur
- 2 Dest-i tedbırde ki merhem-i bihbūd-ı ḥıred
Ḥāndesāz-ı leb-i zaḥm-ı dīl-i nālānumdur
- 3 Ben o sevdā-zede-i feyz-i cünün-ı 'aşkam

* 18 M,32b ; A,27b ; T,35a ; -Sı ; N,28a ; B,46b

2 dide : dīdedür T / deryabār: nezzār T / hasret : hayret T,B
3 giryezār-ı : giryezār u T
5 yār-ı ğār : yār u ğār A,T

* 19 M,33a ; A,27b ; T,35b ; Sı42a ; N,28a ; B,46b

1 derd ü : derd-i A,T
2 bihbūd-ı : behbūda M,Sı
3 perişanumdur : perişanumda nemdür M
4 lafz-ı : lafz u A

‘Akl-ı dīvāne-i güftār-ı perīṣānumdur

- 4 Ma‘ni-i lafz-ı hıred rikḳat-i fikr-i idrāk
Der-i feyz-i sūḥanumda iki der-bānumdur
- 5 Deşt-i miḥnetde emīnim ḳader-i rāḥatda
Tıfliyā baḥt-ı siyeh anda nigh-bānumdur

20*

Fe ‘ilātūn / fe ‘ilātūn / fe ‘ilātūn / fe ‘ilūn

- 1 ‘Āşıkuñ sūziş-i dille nefesi āteş olur
Nār-ı Nemrūd gibi pīş ü pesi āteş olur
- 2 Sīnemūñ çāklarından görünür şu‘le-i dil
Deşt-i miḥnetdür anuñ ḥār u ḥası āteş olur
- 3 Künc-i ḡam-ḥāne-i tārikdeki ḥān-ı dilūñ
Şerer-i āh degüldür megesi āteş olur
- 4 Anı der-bend-i gülūdan geçiren āhumdan
Kārvān-ı nefesūñ kim çerisi āteş olur
- 5 Tıfliyā ‘aşk ile perverde olan mürġ-ı dilūñ
Dānesi aḥker-i sūzān ḳafesi āteş olur

21*

Mefā ‘ilūn / fā ‘ilātūn / mefā ‘ilūn / fā ‘lūn

- 1 Baña tecellī-i ḥüsnūñde āh-ı düşmendür
Ne āh belki nigāha nigāh-ı düşmendür
- 2 Henüz virmedi nāz u ‘itābına temkīn

* 20 M,33a ; A,27b ; T,35b ; S1,42a ; N,28a ; B,46b

2 çāklarından : ḥāklarından T

5 ḳafes : nefes M

* 21 M,33a ; A,27b ; T,35b ; S1,42a ; N,28b ; B,47b

1 düşmendür : düşmen olur M (gazelin tamamının redifi)

2 gāhi : gāh M,S1,N,B

O şūh ‘āşıkā geh dost gāhi düşmendür

- 3 Göñül firāfte-i dosti-i baht olma
Sipihr hileger-i kīne-h̄āh-ı düşmendür
- 4 Sefide-i şehir-i feyzi görmedüm gitdi
Baña bu baht-ı girān dil-siyāh-ı düşmendür
- 5 Revendegān-ı tarīk-ı vişāle ey Tıflı
Sipihr ü baht degül h̄ār-ı rāh-ı düşmendür

22*

Fā ‘ilātün / fā ‘ilatün / fā ‘ilātün / fā ‘ilün

- 1 Çeşmüñ ol dem kim hadeng-i gamzeñi ser-tiz ider
Her nigāh-ı nīm-tābuñ kār-ı rüst-ā-hiz ider
- 2 Şive-i refiār ile itdükçe sen gülgeşt-i bağ
Gül-bün-i müjgāmı taḥrīk-i nefes gül-riz ider
- 3 Dād-ı gerdündan ki bir āşufte-hālün katline
‘Ālemi āşüb-hiz ü dehri şūr-engiz ider
- 4 Feyz-i ‘aşkuñ istese mānend-i naḥl-i erguvān
Çüb-ı huşk-ı hizerāmı ser-be-ser gül-hiz ider
- 5 Oldı bir şūhuñ esir-i ‘aşkı dil kim Tıfliyā
Ḥançer-i Behrāmı bīm-i çeşmi cevher-riz ider

23*

Mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün

- 1 Benem ‘āşık ki güft ü güyum efsün-ı muḥabbetdür
Zebānum zaḥme-i evtār-ı kânün-ı muḥabbetdür

4 şehir : şecer A,N / sefide-i : sepide Sı

* 22 M,33b ; A,28a ; T,36a ; Sı,42b ; N,28b ; B,47b

3 Sı’de 4. beyit , dād gerdündan ki : dād kim gerdündan M // şūr-engiz : sür-engiz A

4 Sı’de 3. beyit , çüb : hüb A,T,B

5 cevher-hiz : cevher-riz A,T,Sı,B

* 23 M,33a ; A,28a ; T,35b ; Sı,42b ; -N ; B,47a

- 2 Eger mestüm ki ammā mest-i şahbā-yı tecellāyam
Göñül dīvānedür ammā ki Mecnūn-ı muḥabbetdür
- 3 O da cām-ı tecellī cür‘asından feyzyāb olmuş
Nihāl-i ergüvāndan cūş iden ḥūn-ı muḥabbetdür
- 4 Anuñ būs-ı lebūñdür ibtidā-yı keff-i cān-baḥşı
Ṭabībim va‘de-i vaşluñ ki Mecnūn-ı muḥabbetdür
- 5 Hemān sen ‘aşk ile Ṭıfī gibi mümtāz-ı akṛān ol
Göñül ol şeh-levend-i nāza meftun-ı muḥabbetdür

24*

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

- 1 Cemāl-i yārda bir tāb var ki āhı yaḳar
Mişal-i berḳ-i cihān-sūz berg-i āh yaḳar
- 2 Sirişk-i çeşm-i nedāmet hemīşe kārī āh
Binā-yı cürmi yıḳar nāme-i günāhı yaḳar
- 3 Derūnum āteşinüñ kemterin şerāreleri
Tamām ḥürmen-i pür-sūz-ı mihr ü māhı yaḳar
- 4 Nedür bu sālīk-i ‘aşkuñ bu āteş-i sūzı
Semūm-ı āh ile gitdikçe ḥ̣ār-ı rāhı yaḳar
- 5 Bakılmaz ol ruḥ-ı ḥurşīd-tāba ey Ṭıfī
Derūn-ı ‘āşıkā te’sīr ider nigāhı yaḳar

25*

Fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilatün / fe‘ilün

- 2 eger . egerçi M,Sı,B // mestüm ki : mestüm ammā B,Sı,M
4 būs-ı lebūñdür : būs itmekdür M , būs it ki Sı
5 gibi : daḥī A

* 24 M,33b ; A,28a ; T,36a ; Sı,46b ; N,28b ; B,47b

- 2 kārī : kārī-i A,Sı,N,B
3 pür-sūz : pür-şūr M
4 āteş-i : āteş ü M,Sı
5 ḥurşīd : ḥurşīde A

* 25 M,33b ; A,28b ; T,36a ; Sı,42b ; N,28b ; B,47b

- 1 Sürmelenmiş o şehüñ dīde-i bādāmın gör
Şayd-ı mürğ-ı dil-i āvārem içün dāmın gör
- 2 Serv-i gülşen o nihāl-i gül-i istignānuñ
Sāye-i kıddine beñzer geçer endāmın gör
- 3 ‘Ālemüñ naķşını seyr itmek ise maķşūduñ
Baķma āyine-i Īskendere Cem cāmın gör
- 4 Bu kıadar cūbbe vü destār ile şūfī yārūñ
Kūfr-i zūlfine mukayyed geçer Īslamın gör
- 5 Ser-i kūyında o ħurşīd-i cemālūñ Tıfır
Sāyeveş pāyına düşmek diler içdāmın gör

26*

Fā ‘ilatün / fā ‘ilatün / fā ‘ilātün / fā ‘ilün

- 1 Ol büt-i bīgāne-ĥū resm-i nighē bilmez nedür
Dil-nüvāzāne nigāh-ı gāh geh bilmez nedür
- 2 Ĥānmān tār-ı dil ü cān cūnbüş-i müjgānīdür
Şehsüvārum dest-yāri-i siyeh bilmez nedür
- 3 Feyz-yāb-ı zevķdür pür-nür-ı şevķ-engīzden
Mest-i te’sīr-i tecellī mihr ü meh bilmez nedür
- 4 Cezbe-i kullāb-ı pür-zür-ımnāhabetdür gelen
Yoĥsa ‘āşık menzil-i maķşūda reh bilmez nedür
- 5 Güft ü güy-ı gūşe-i ebrū-yı nāzı Tıfliyā
Ol tegāfūl-pīşe-i şūĥ kec-küleĥ bilmez nedür

27*

Fā ‘ilātün / fā ‘ilatün / fā ‘ilatün / fā ‘ilün

- 1 Raz-dār-ı mahrem-i ‘aşķ u mnāhabet nāmedür

* 26 M,33b ; A,28b ; T,36b ; Sı,43a ; N,29a ; B,48a

1 gāh : gāh u T,N, / geh : gāh ki Sı,B

4 zūr : rūd M, rüz Sı / gelen : çeken A,T,Sı,N // kullāb-ı pür-zür : pür-zür-ı kullāb B

* 27 M,34a ; A,28b ; T,36b ; Sı,43b ; N,29a ; B,48a

- Üstühân-ı şeh-per-i Cibrîl-i dâniş hâmedür
- 2 Bir zamân vâbeste-i per-i hüma-yı râz idi
Şimdi nâmun mürğ-ı dest-âmûz-ı şad hengâmedür
- 3 Cünbüş-i dest-i kerem germî-i ülfet ber-taraf
Şoḥbet-i erbâb-ı devlet meclis-i Şehnâmedür
- 4 Âşinâ-yı bezm-i üns-â-üns ü vaḥdetdür sözüüm
Kâmet-i endişeme rûḥ-ı mücerred hâmedür
- 5 Tıfliyâ ser-beste olmaz tîr-i ḡam ḥâl-i derûn
Çin-i pîşanî ki tûmâr-ı d ile ser-nâmedür

28*

Mef'ûlû / fâ'ilatü / mef'ûlû / fâ'ilün

- 1 Gamzeñ eḡerçi tîfl-ı debistân-ı fitnedür
Ser-meşk-i nâz u 'işvesi destân-ı fitnedür
- 2 Cünbüşleriyle güşe-i ebrû-yı dil-keşi
Taḥrîk-i âteş-i d ile dāmân-ı fitnedür
- 3 Târ-ı siyâh-ı kâkûli âşüb-ı rûzgâr
Ḥâl-i 'izârı gûy-ı girîbân-ı fitnedür
- 4 Sâķî ḥarâb-ı mest-i sebû bir cihân-bahâr
Ḥübân tamâm-ı 'işvede tûfan-ı fitnedür
- 5 Tıflî benüm o şâ'ir ü sâḥir ki her sözüüm
Meşşâta-i 'arûs-ı şebistân-ı fitnedür

29*

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Devlet-i hüsnünde ḡamzeñ pāsbân-ı fitnedür

- 4 üns-â-üns : iş-â-îş A,N
5 tîr : ser M,Sı,B

* 28 M,34a ; A,28b ; T,36b ; Sı,43b ; N,29a ; B,48a

1 nâz : -Sı / 'işvesi : şivesi M

* 29 M,34a ; A,28b ; T,36b ; Sı,43b ; N,29a ; B,48a

Güşe-i çeşmüñle zülfüñ hānedān-ı fitnedür

- 2 Bir büt-i āhen dilüñ zaḥmıyla pürdür sīne kim
Ḳalb-i tīg-i ḡamzeye seng-i fesān-ı fitnedür
- 3 Ol sürāhī kim mey-i sürḥ ile pürdür cür‘ası
Üft-i ‘aql u ḥıred-i gerden--keşān-ı fitnedür
- 4 Güşe-i ebrūsınuñ cünbişlerinden kırkırın
Yine ḡavḡa kopar zīrā nişān-ı fitnedür
- 5 Nice irsün menzil-i maḡsūda dīl kim āsmān
Tıflıyā rāh-ı ümīde heft-h‘ān-ı fitnedür

30*

Fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilün

- 1 Seni teşhīre göñül cān ile tedbīrdedür
Nāle dāmen be-miyān ḥızmet-i te’sīrdedür
- 2 Ṭab‘um iḡlīm-güşā pādişeh-i ma‘nādur
Ḥāme şeh-r-i sūḡan-ı tāzeyi tahīrdedür
- 3 Bī-ḡayā devletiyān nev-hevesān‘ālūde
Şimdi var ise edeb meclis-i taşvīrdedür
- 4 Dehen-i tengine bir söz mi bulunmaz ammā
Hüner ol nükte-i ser-beste-i ta‘bīrdedür
- 5 Söz ḡabül eyle rızā şāḡibi ol ey Tıflı
Dem-i cān-baḡş-ı Mesīḡā nefes-i pīrdedür

31*

Mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün mefā ‘ilün

-
- 1 devlet : dü-leb T
 - 2 tīg : tır T,N / fesān : feşān T,N
 - 3 üft-i ‘aql-ı ḥıred : idmek ‘aqlın olur Sı
 - * 30 M,34a ; A,28b ; T,37a ; Sı,44b ; N,29b ; B,48b
 - * 31 M,34b ; A,26b ; T,37a ; Sı,44b ; N,29b ; B,48b

- 1 Dil-i ehl-i niyāzuñ ḥāhişi feyz -i tebessümdür
Tebessüm ibtidā-yı neşve-i cām-ı tekellümdür
- 2 Cihān ehl-i d ile bir bezm-i nā-şāyestedür k'anda
Tesellî zahme-i evtār-ı kânün-ı tazallümdür
- 3 Tarab ğamla hem-āvāze feraḥ endüh ile hem-dil
Bahār-ı nağme nev-rüz-ı şeref 'ıyd-ı terennümdür
- 4 Perişān eylemek meclisdeki ḥākister-i şem'i
Namāz-ı şāmda pervāneye ḥāk-i teyemmümdür
- 5 Ḥudāyīdür tarāvet ğonca-i āhumda ey Tıffī
Ne minnetdār-ı feyz-i mihr ne te'sirāt-ı encümdür

32*

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 O deñlü eyledi dil terk-i müdde'ā-yı sürür
Ġamuñdan eyler iderse eğer recā-yı sürür
- 2 Görinmez ehl-i d ile dūr-bīn-i diḳḳat ile
Yapılsa seng-i feraḥla eğer sarāy-ı sürür
- 3 Hezār şekl ile bir dil-fırīb cādūdır
Saña güzel görinen rüy-ı hoş-nümā-yı sürür
- 4 Gelürse ḥātırā hātif gibi güzār eyler
Zemīn-i dilde bulunmaz nişān-ı pāy-ı sürür
- 5 Şarābı ḥūn-ı ciğer dürd-i māye-i ğam olur
O cām kim iç ile Tıfliyā berāy-ı sürür

33*

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

- 1 Gonca-yi bāğda görse dehen-i yār şanur

5 mihr : mihr ü M / te'sirāt : te'sir M, Sı, B

* 32 M, 34b ; A, 29a ; T, 37a ; Sı, 45a ; N, 29b ; B, 49a

5 şarābı : şarāb A, T, N

* 33 M, 34b ; A, 29a ; T, 37b ; Sı, 44a ; N, 29b ; B, 49a

Neylesün çeşm-i remed-dide anı vār şanur

- 2 H̱āb-ı ğafletde geçer rīz-ı şebi dünyānuñ
Anı erbāb-ı recā devlet-i bī-dār şanur
- 3 Şıgmayan devlet ile ‘āleme bir gün şıkılup
Dide-i mūrı da görse dehen-i ğār şanur
- 4 Öyle bī-revnaķ olup feyz -i cemālinden kim
‘Aksini āyinede şūret-i dīvār şanur
- 5 ‘Aksini āyinede ‘işveler eyler Tıflı
Gördüĝin kendüye ol şūh harīdār şanur

34*

Mefā‘ilün / fe‘ilatün / mefā‘ilün / fe‘ilātün

- 1 Bize o mähveşüñ feyz-i lutf-ı cūdı mı vardur
Yanında zerre kadar ‘āşıküñ vüçüdı mı vardur
- 2 Felek midür düşüren ‘ukde-i zevāle o mihri
Anuñ da baht-ı siyāhum gibi hasūdı mı vardur
- 3 Nedür bu şive vü nāzı bu baht-ı bed-heme-ḥızın
Cemāl-i yār gibi ḥüsn-i dil-rübūdı mı vardur
- 4 Baña o şūh-ı dil-fürüz gibi yār bulunmaz
Anuñ da dıl gibi mir’āt-ı rü-nümūdı mı vardur
- 5 Nedür bu ‘aşķ ile bu āb u tāblar yine Tıflı
Saña o mähveşüñ yoḥsa feyz -i cūdı mı vardur

35*

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘lün

- 1 Bahārda kimi seyre kimi kenāre gider
Sipihre karşı kımak isteyen ḥişāra gider

* 34 M,34a ; A,28b ; T,37a ; Sı,44b ; N,29b ; B,48b

1 feyz-i lutf-ı cūdı : feyz ü cūdı M

3 şive vü : şive-i N,T

5 feyz-i cūdı : feyz ü cūdı M

* 35 M,35a ; A,29a ; T,37b ; Sı,46a ; N,30a ; B,49b

- 2 Kemend-i zülfüne dil-bestenüñ nihâyeti yok
Yine o şâh-ı cihân seyr için şikâre gider
- 3 Bize gelürse de uğrar geçer hayâl gibi
Velî rakîb ile seyrâne âşikâre gider
- 4 Fetîl-i dâğ-ı ser olur miyân-ı meclisde
Riyâña uğraya destârı pâre pâre gider
- 5 Bulınca şâhibiñ âvâredür dil-i Tıffî
O mürğ-ı nâme-i ber-‘aşk her diyâre gider

36*

Mef‘ûlû / fâ‘ilâtü / mefû‘ilü / fâ‘ilün

- 1 Bî-rüy-ı yâr dîde-i giriftâr-ı ẖ‘âbdur
Mürğ-ı nigâh der-ķafes-i ṟ‘îrâbdur
- 2 Evrâķ-ı gülle pertev-i cām-ı şarâb ile
Dāmân-ı bezm-i mey felek-i âfitâbdur
- 3 Bezm-i caķīm-i sūzına aldanma vâ‘izüñ
Pend-i firîbkârı sürüş-ı ‘azâbdur
- 4 Mânend-i naķş-ı âb bu âsâr-ı devletüñ
Yokdur beķâsı kârgah-i inķılâbdur
- 5 Her zaķma oldu sîne-i ķanbūr-ı ser
Her nağme pây-beste-i tār-ı rebâbdur
- 6 Tıffî medâr-ı şiftegîdür o ğamzeler
Ser-kâr-ı fitne gūşe-i ķeşm-i ‘itâbdur

37*

- 2 şâh: şüh A,T,N
4 destârı : destâr M,Sı
- * 36 M,35a ; A,29b ; T,38a ; Sı,46b ; N,30a ;B,49b
- 1 bî-rüy-ı : peyrevi T
3 bezm-i : meclis-i M / firîbkâr : ķarîbkâr M
5 -A,-T,-N
- 37 M,35a ; A,29b ; T,38a ; Sı,48a ; N,30a ;B,50a

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Nev-hûz haṭ ki ber ser-i gīsū nihüftedür
Sünbül-i ter ber-dāmen-i sünbül-şiküftedür
- 2 Âb-ı siyāh hāmeñe Hıdr-āşinā ola
Bu nazm-ı rûḥ-perver-i pākize güftedür
- 3 Bî-h'ābi-i nigāh ile müjgān-ı dīdeden
Her kaṭre eşk kim düşe elmās-ı süftedür
- 4 Olma firifte nigeḥ-i dīl-nevāzına
Şemşir-i fitne der-baḡal-i ḡamze huftedür
- 5 Dāḡ-ı dīl-i ḥarīf-i tenüñ tā-be-Ṭıfliyā
Bu tarz-ı tāze bu reviş-i nā-şiküftedür

38*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Çık seyr-i bāḡa bü'l-hevesāne medār vir
Reftār-ı dīl-firībūñe evvel qarār vir
- 2 Keşt-i dīl ki mānend-i gird-āb-ı 'aşkdur
Yārab çıkınca sāḫiline rüzgār vir
- 3 Düzd-i nigāḫıdur deyü meclisde göñlümi
Ey şāḫ ḫüsn-i ḡamzeñe göster şikār vir
- 4 Geldi açıldı mīve-i vaşluñ recādayuz
Olur o naḫl-i tāze açıldıkça bār vir
- 5 Ṭıflı de sāye gibi ḳo düşsün ayaḡuñā
Reftār-ı dīl-firībūñe evvel qarār vir

1 haṭ ki : haṭṭ-ı A,T,N // sünbül-i ter ber-: sünbül-i be-zır A,T,N,B
2 Sı,B'de 4. beyit
3 Sı,B'de 2. beyit, bî ḥ'ābi: bî- tır Sı // her : -M
5 nā-şiküfte : bā-şiküfte M , nā-şifteder N,B

* 38 M,35a ; A,29b ; T,38a ; Sı,46b ; N,30a ; B,50a

3 düzd-i : derd-i A,T // ḡamzeñe : ḡamze A
4 tāze-B / bār : tār A
5 dīl-fer : +A

39*

Mef'ülü / mefā'ilü / mefā'ilü / fe'ülün

- 1 Devlet-menişân lutfını zehr-i sitem eyler
Terk-i sitem itse bize dāhī kerem eyler
- 2 Eflāk-ı sipihre urulan nāvek-i āhuñ
Bıgānelerini katre-i bārān gam eyler
- 3 Gitdükçe ziyād olmadadur sīnede mihri
Cevrini füzün itmede ol şüh kem eyler
- 4 Meşşāta-i ye's ile felek nakş-ı murādı
Ārāyış-ı ruhsār-ı 'arūs-ı 'adem eyler
- 5 Eş'arım evşāf-ı leb-i yār ile Tıfī
Reşk-āver-i ma'nī talebān-ı 'Acem eyler

40*

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ülün

- 1 İçdiği dil-berimün sāgar-ı pür-bāde midür
Yohsa hürşid bu gün burc-ı Süreyyāda mıdur
- 2 Murg-ı dil bir gözi şehbāzdan ayrılmış idi
Yine bir dāma dahī düşdi mi āzāde midür
- 3 Bilmedüm zāhid-i ser-mest görüp meygedede
Döşenen rīş midür rīşine seccāde midür
- 4 Koyalum sāgar-ı şahbā gibi nakd-i 'aklı
Hün-ı dil cūş u hurüş itmede şahbāda mıdur
- 5 Nāzına meşk-i niyāz itmede bilmem Tıfī
O da kendi gibi bir āfet-i dil-dāde midür

* 39 M,35b ; A,29b ; T,38b ; Sı,47a ; N,30b ; B,50a

1 sitem : kerem A,T

2 bıkānelerini : peykānlarını A,N,B / gam : ham A,T,N

* 40 M,35b ; A,29b ; T,38b ; Sı,47a ; N,30b ; B,50b

41*

Fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün

- 1 Kıt'a-i hüsn-i melâhat hatt-ı ruhsâridur
Anı tahrîrde zülf-i siyehi yâridur
- 2 Ne kadar h'âbda olursa da rûh-ı ma'nâ
Reşehât-ı kalemüm bâ'is-i bî-dâridur
- 3 Hâme-i tîrûñ için suhtedür hün-ı derün
İmtihân it varak-ı dilde ânı cârîdür
- 4 Hüsn-i Yûsuf gibi olsa bize esbâb-ı cemâl
Gülşenüñ zînet ile ziyneti bâzâridur
- 5 Rûmda ma'ni-i pâkizeye şûret virmek
Kalem-i Tîffî-i mu'ciz-sûhan âşâridur

42*

Fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün

- 1 Nâ-gehân seyr-i cemâlûñle ki dil cûş eyler
Eşk-i çeşmüm reh-i müjgâñ ferâmûş eyler
- 2 Tîffî iken sîne-i Meryemde Mesîhâ şanurın
'Aksini âyine her-çend der-âgûş eyler
- 3 Ehl-i himmet o mîdur -keşf ide râz-ı dilini
Bâde-i hün-ı ciğer olsa içen nûş eyler
- 4 Şakınur cür'asım sâkî-i devlet bizden
Destini sâğar-ı ihsânına ser-pûş eyler
- 5 Nedür o hüsn-i cihângîr-i mücerred Tîffî
Zerresi 'aklı da gâfil gibi bî-hûş eyler

41 M,35b ; A,29b ; T,38b ; Sı,47a ; N,30b ; B,50b

1 hüsn-i : hüsn ü M,Sı

3 hâme-i : hâme M,B

4 gülşenüñ : güllrûñ M 7 güller : zînet A

42 M,35b ; A,30a ; T,40a ; Sı,47b ; N,30b ; B,50b

5 gâfil : 'âkil B,M

43*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Ye's-i ümîd şive-i baht-ı siyâhdur
Ünvân-ı nâme-i emelüm âh âhdur
- 2 Ol sâlik-i mecâz-güdâz-ı hâkîkatüz
Müjgân-ı çeşm-i yâr bize h'âr-ı râhdur
- 3 Güft ü şenîd ü vaşl ile olmam fesâne-güş
Ser-mâye-i muhabbetimüz bir nigâhdur
- 4 Ol âteşüm ki şu'le-i düzağ-fürüz-ı âh
Hürşidsâz-ı şubh-ı kıyâmet-penâhdur
- 5 Mümkün midür tecellî-i tākāt-rübāya tāb
Tıflîye âraz u nîgeh-i gāh u gāhdur

44*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Her gördiği perîye gönül mübtelâ olur
Ammâ dimez ki şoñra görünmez belâ olur
- 2 Añmaz bizi o şüh-ı cihân âşinâ iken
Yād olmağ ile düşmeni gör âşinâ olur
- 3 Pergâr-ı çarh şanma murād üzre devr ider
Her devri şafha-i d ile dāğ-ı cefâ olur
- 4 Düş sâye gibi pâyına ol nañl-i tazenüñ
Bir gün gelür ki mîve-i mihr-i vefâ olur
- 5 Tıflî sevād-ı hāme-i fahr-ı kibârdur
Dirler felekde sâye-i perr-i hümâ olur

* 43 M,36a ; A,30a ; T,39a ; S1,48a ; N,30b ; B,51a

5 gāh u gāh : gāh gāh M,S1,N,B

* 44 M,36a ; A,30a ; T,39a ; S1,43a ; N,31a ; B,51a

4 mihr-i vefâ : mihr ü vefâ M,N,S1,B

45*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Cûşa getürdi baħr-ı ğamı yine rûzgâr
İtsem 'aceb mi -keşti-i ümmîdi der-kenâr
- 2 Ta'n itme dilde işler ise zaħm-ı hañçerüñ
Dil yâresi oñulmaz eyâ şüh-ı şivekâr
- 3 Yazdukda resm-i hulkatümi levh-i 'âleme
Üstüne saçdı dest-i kader bir avuç ğubâr
- 4 Çokdur niħâl-i hâmeyi tahrik ider velî
Ma'nâ düşürmedür hüner ey haşm-ı nâ-bekâr
- 5 Güm-büdedür der-miyân u dehânında Tıfliyâ
Ġâyiblere karışdı gibi bu dil-i nizâr

46*

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

- 1 Giritler kim ham olmuş târlarla şanma kâkuldür
Vefâ bağında dâhî nâ-şikûfte taze sünböldür
- 2 Şarar sâkî anı bir rişt-i sürh ile pey-der-pey
Resîde tâzelerle devr-i meclis deste-i güldür
- 3 Yâ şâh-ı erguvâna bir tezerv-i âteşin konmuş
Yâhüd bâzû-yı pür-dâġuñla la'lin sâġar-ı müldür
- 4 Hayâl-i kâkülünle dîde vü dil ülfet itmişdür
İki minâ-yı berrâka konılmış iki sünböldür
- 5 Yine elbette bir şemüñ olur pervânesi Tıffî

* 45 M,36a ; A,30b ; T,39a ; S1,43a ; N,31a ; B,51b

3 kalem : kader M,S1,B

4 hüner : âfîa A,T,N

5 gümbüdedür : lemyüdedür T

* 46 M,36a ; A,30b ; T,39b ; S1,45b ; N,31a ; B,51a

1 gümbüdedür : lemyüdedür T

2 resîde tâzelerle : açılmış ġoncelerle S1 / deste : rişte A,T,N

3 berrâka : pîrâya A,T,S1,N

Gülinden dil-remîde gülşeninden dūr bûlbûldür

47*

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Gösterür rif'at yüzün 'izzetle mănend-i şerār
Bir vücūdı dāyî' itmek isteseydi rûzgār
- 2 Sāye-endāz oldu hıtt-ı la'li cām-ı bādeye
Olmış ancak çeşme-i Hızruñ ayağı sebze-zār
- 3 Bir tezerv-i âteşindür daldan dala konar
Dest-i sākiden ki devr eyler o cām-ı hoş-güvār
- 4 Ta'n ider İskenderüñ mir'ât-ı 'ālem-girine
Kendüyi göstermede āyine-i ruhsār-ı yār
- 5 Tûde-i hākister erbāb-ı dildür Tıfliyā
Bûlbûl-i şürîde-dil pervâne-i bî-ihtiyār

48*

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Bezme geldükçe 'adū o şüh âfet karşılar
'Ādet-i dîrinedür nādām devlet karşılar
- 2 Kûh-ken-i şirine aḥvālin nice takdîr ider
Söyledükçe ānı kühsār-ı melāmet karşılar
- 3 Himmet-i ehl-i maḥabbet öyledür ki gāh olur
Bir gedāyı pādīşāh-ı mülk ü millet karşılar
- 4 Baḥr-ı ḡamdan nice ümîd-i kenār itsün göñül

5 gülşeninden : gülşeninde M

* 47 M,36b ; A,30b ; -T ; S,45b ; N,31a ; B,51b

2 olmuş ancak : oldu güyā Sı

3 sākiden : sākîye M

* 48 M,36b ; A,30b ; T,39b ; S,47b ; N,31b ; B,51b

3 mülk ü millet : mülk-i himmet T

4 ḡamdan : ḡamda T / itsün : eyleye M / göñül : dil M

Keşti-i maksûdî tûrmaz bâd-ı mihnet karşılar

- 5 Hâl ü hattı gibi ey Tıflî karışmaz fitneye
Çıksa rāh-ı ‘aşkdan hayl-i nedāmet karşılar

49*

Fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilün

- 1 Ğamze-i ser-mest-i çeşm-i yār ḥ̣āb-alüdedür
Şimdi bir pāre dil-i ser-geştemüz āsüdedür
- 2 Sili-i hecrüñle dest-i cevrden giryān iken
Ḥandesi tıfl-ı dil-i āvārenüñ bî-hüdedür
- 3 Cān-fezāyem nazm-ı şirīnümle ammā düşmenüñ
Sözlerinde rūḥ yok bir kālīb-ı fersüdedür
- 4 Ḥāk-i pāyın yokla tut dāmān-ı zülfin ey şabā
Ḥāṭırumdan çok zemāndur gitdi dil-gümbüdedür
- 5 Tıfliyā ümīd-i semt-i zühd ile āvāre dil
Çıksa rāh-ı ‘aşkdan hayl-i nedāmet karşılar

50*

Fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilün

- 1 Gerçi āhum rūzgār ile yerin eflāk ider
Sili-i eşküm sīnemi naqş-ı riyādan pāk ider
- 2 Çarḥ-ı dūn-perverden umma kām-ı dil kim ādemi
Gevher-i maksūdına vāşıl idince ḥāk ider
- 3 Terk-i cāna minnet itmez ta‘n-ı düşmenden kaçır
‘Aklı yoğ ise dil-i dīvānenüñ idrāk ider
- 4 Cezbe-i ‘aşk ile gāhī bir gedā-yı nā-tüvān

- 5(a) Tıfliyā ümīd-i semt-i zühd ile āvāre dil Sı
(b) Çeşm-i mest-i ḥūn-ı ehl-i ‘aşk ile ālūdedür T

* 49 M,36b ; A,31a ; T,40a ; Sı,43b ; N,31b ; B,52a

* 50 M,36b ; A,31a ; T,40a ; Sı,44a ; N,31b ; B,52a

- 3 terk-i cāna minnet itmez : terk-i cām cāna minnet A,T,N,B

Hırkası dāmān-ı Yūsufdan olursa çāk ider

- 5 Eyleme tāhrīr-i ‘arz-ı hālden kaç‘-ı ümīd
Tıflıyā ol hızm̄eti bu hāme-i çālāk ider

51*

Mefā‘ilūn / fe‘ilātūn / mefā‘ilūn / fe‘ilūn

- 1 Fütādeler yüz urup pāyuña berāber olur
Yoluñda cism̄ini ‘uşşāk hāk ider yer olur
- 2 Niyāz-ı ‘āşıkā nāz eylesün biraz büyüsün
Görüñ o tıfl-ı dilārā hele ne dil-ber olur
- 3 ‘Aceb mi pīr-i muğānuñ yolında hāk olsağ
Gubār-ı kūyī olan himmet ile gevher olur
- 4 Gedā-yı dil ki senüñ māye-dār-ı ‘aşkuñdur
Şu içse ‘āşık-ı ser-mest bāde-i ter olur
- 5 Ne kayddur başuña Tıflıyā bu sevdālar
Hevā-yı turre yeter bend-i zülfi ser-ber olur

52*

Mef‘ulū / fā‘ilātū / mefā‘ilū / fā‘ilūn

- 1 Āgūşa çekdi ‘aksini gülşende cūy-bār
Dökdi yüzi şüyumı yere ebr-i nev-bahār
- 2 Tahrik idüp cemende sihr-i berg-i süseni
Ezhār-ı gülşenüñ kılıcm şaldı rüzgār
- 3 Şah-ı nihāl-i hāme-i tahrikden murād
Ma‘nī düşürmedür hūner ey haşm-ı nā-bekār

* 51 M,37a ; A,31a ; T,40a ; Sı,44b ; N,31b ; B,52a

2 büyüsün : yürüsün A,T,N,B

4 gedā : gedū M,Sı,B

5 kayddur : kayd idi A,T,N / başuña : yaşuña A

* 52 -M ; A,31a ; T,40a ; -Sı ; N,31b ; B,52b

2 şaldı : çaldı T

- 4 Cüy-ı çemen hurûşa gelüp oldu mevc-*h*iz
Bir tâze nakş bağıladı nâmi benefşezâr
- 5 Āvâre oldu sînemi gördükde bāgda
‘Ömri içinde görmedi Tıfî âni hezâr

53*

Fe ‘ilâtün / fe ‘ilatün / fe ‘ilâtün / fe ‘lün

- 1 İtmesün tîğ ile sūsen reh-i gülşende qarâr
Tōkanur bir gün aña gūşe-i dāmān-ı nigâr
- 2 Reşksāz olsa perī-rūlara gitdükçe n’ola
Gösterür kendüyi āyine-i rüy-ı dildâr
- 3 Beyt-i ma‘mūr daği olsa yıkar hâtırını
Genc-i vîrānededür diyü olur minnetdâr
- 4 Şararur şanma çemenzâr hazān vaktinde
Şafha-i bāğı yazar hāl ile mihr-i envâr
- 5 Sineye çekse sîmîn-berini hāl gibi
İde te’sîr-i süveydâ-yı dil-i Tıfî-i zâr

54*

ḤARFÜ’Z-ZĀL

Mefā ‘ilün / fe ‘ilâtün / mefā ‘ilün / fe ‘lün

- 1 Benem ki hāne-i ye’s-i d ile recā gelemmez
Zebān-ı hâtıruma ḥarf-i müdde‘ā gelemmez
- 2 O şu‘ledür dil-i sūzān k’arı ider tahrike
Mişal-i penbe-fürüzān olur şabā gelemmez
- 3 Ğarīb-i t̃ā‘ife-i dost-ı düşmenüz ki bizüm

5 sînemi : şebnemi T

* 53 -M ; A,31a ; T,40b ; -Sı ; N,32a ; -B

* 54 M,37a ; A,31b ; T,40b ; Sı,48a ; N,32a ; B,52b

1 hâtıruma : hâtıraya A,T,N

2 ider : -A,-T,-Sı,-N,-B / tahrike : tahrikî M

Derün-ı hânemüze merd-i âşinâ gelemmez

- 4 Miyân-ı meclis-i rindân-ı bî-ser ü pāya
‘Aşā be-dest ü ‘imāme be-ser riyā gelemmez
- 5 Hümā da olsa gönül anda âşiyân eyler
Varın behişt-i der-i yāre Tıfliyā gelemmez

55*

Mef‘ülü / fā‘ilatü / mefā‘ilü / fā‘ilün

- 1 Olmakda şad mürğ-i d ile rû-be-râh-ı nâz
Dest-i tebessümündeki bâz-ı nigâh-ı nâz
- 2 Mevc-i pey-â-peyi âşüb u fitnedür
Hayl-i kırışme ceş-i tegâfûl sipâh-ı nâz
- 3 Olmuş o şeh-süvâr-ı hezâr âşinâ yine
Mesned-nişîn-i bûkalemün bârgâh-ı nâz
- 4 Bâğ-ı niyâz-ı cilvegeh-i berk-i gamzedür
Hâk ile âşinâ degül anuñ giyâh-ı naz
- 5 Salâr-ı çarh-ı pencümi itmiş cebîne-keş
Tıflî o şeh-levend-i kırışme o şâh-ı nâz

56*

Mef‘ülü / fā‘ilatü / mefā‘ilü / fā‘ilün

- 1 Olmakda tâb-ı hüsn ile ‘aşk-ı bahâne-sûz
Geh şü‘le-bağ-ı âteş-i dil geh zebâne-sûz
- 2 Üstâd-ı kâr-hâne-i takdirdür iden
Nakkâş-ı haclegâh-ı dili berk-i hâne-sûz

3 ta‘ife-i dost: dost-ı ta‘ife M

4 be-dest ü : be-dest-i M,Sı

* 55 M,37a ; A,31b ; T,41b ; Sı,48b ; -N, ; B,53a

2 ceş-i : cünbüş-i M

* 56 M,37a ; A,31b ; T,41a ; Sı,48b ; -N, ; B,53a

1 zebâne : ziyâne A,T

- 3 Olsun benümle mürğ-ı semender kim ihtilâf
Ol âteş âşiyâne vü ben âşiyâne-süz
- 4 Hem-şaşt olan nîm ile kader-gâh-ı sîneden
İtsün hadeng-i âhım tîr-i nişâne-süz
- 5 Tıfî tamâm âteş ü ey bü'l-heves senüñ
Nüh tâb-ı 'aşk-ı sîneñ ile âşiyâne süz

57*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Oldı gurûr-ı hüsñ ile ol şeh-levend-i nâz
Hem hod-fürûş-ı işve vü hem hod-pesend-i nâz
- 2 Her perçeminde süz-ı kıyâmet kemîn ider
Pînçiş girifte-i nigh ol sa kemend-i nâz
- 3 Olmaz kalur mı cılve-geh-i 'arşa-i niyâz
Bî cünbüş-i 'inân-ı tegâfûl-semend-i nâz
- 4 Kaldı kemend-i zülf-i ham-der-hamında dil
Gubâr-ı çeşm-fitnegerüñ urdı bend-i nâz
- 5 Hübân-ı şeh-i sâye gibi pây-mâlıdur
Çık sa kenâr seyrine ol şeh-levend-i nâz
- 6 Tıfî zekât-ı hüsñ-i cihân-gîridür anuñ
Gâhî ki ehl-i 'aşkı iden hissemend-i nâz

58*

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

-
- 3 âşiyâne : âşiyâ M
4 olan : -A
5 âteş ü : âteş M,T,Sı,B
- * 57 M,37b ; A,31b ; T,41a ; Sı,48b ; -N, ; B,53a
- 2 her: hem M / perçeminde : ber-hamunda M,-T,Sı,B
3 cive-geh : cilver m,Sı,B // bî-cünbüş : bî-cins M
4 A,-T
5 -M
- * 58 M,37b ; A,32a ; T,41a ; Sı,49a ; -N, ; B,53b

- 1 Pâkdur reng-i küdüret-den dil-i bî-kînemüz
Şüret-i cānāna mazhardur bizüm āyînemüz
- 2 Biz ta'alluk riştesin kat' eyleyen 'āşuklaruz
Ülfet itmez süzen-i İsā ile peşmînemüz
- 3 Ta'n ider mihrüfle ey hürşîd-i evc-i 'izz ü nāz
Beyt-i mā'müre dil-i vîrān sipihre sînemüz
- 4 Neşve-yāb bāde-i pür-zür-ı serv-i hıddetüz
Keh-rübāveş zür ile bir kâha yokdur kînemüz
- 5 Biz fenā şeklinde şāh-ı kāmranuz Tıfîyā
'Aşk ile vîrāne-i dildür bizüm gencînemüz

59*

Fā'îlâtün / mefā'îlün / fā'îlün

- 1 'Arağ-efşân-ı ruḥ-ı hicāb-engîz
Görmedüm âteş-i gül-âb-engîz
- 2 Gösterür mevsim-i ḥazānda bahār
Şîve-i ḥande-i 'itāb-engîz
- 3 Dîde-i mihr ü māha ḥıyre virür
Olsa dest-i vefā nikāb-engîz
- 4 Bir ser-efgende-i hümā sāye
Şeh-süvārum k'ola rikāb-engîz
- 5 Bestedür pāy-ı ārzü Tıffî
Raḥş-ı ümmîd ise şitāb-engîz

60*

Mef'ûlû / fā'îlâtü / mefā'îlû / fā'îlün

- 1 Ḥavf u recā-yı vaşl ile dil 'ālem istemez
Seyr-i cemāl-i yāri hem ister hem istemez

* 59 M,37b ; A,32a ; T,41b ; Sı,49a ; N,32a ; B,53b

1 âteş-i : üns-i M

4 bir ser-efkende-i : efkende-i bir ser-i A,T,Sı,N,B

* 60 M,37b ; A,32a ; T,41b ; Sı,49a ; N,32a ; B,53b

- 2 Tenhā-nişān dāmen-i kūh-ı şekīb olan
Mecnūn-ı ‘aşk sils ile -i mātem istemez
- 3 Sırr-ı dehān-ı yāri getürmem zebānuma
Esrār-ı ğayb hem-demi-i mahrem istemez
- 4 Āzāde meşrebān-ı tarīk-i muḥabbetūñ
Dāmān-ı zaḥmı –keş-me-keş-i merhem istemez
- 5 Tıfī hemān aña nişān-ı dāğ-ı dil yeter
Gül-zār-ı derd-i lālesi bñy-ı ğam istemez

61*

Mef‘ülü mefā‘ilün / fe‘ülün

- 1 Sevdāger-i kārşāzdur nāz
Ser-māye-dih-i niyāzdur nāz
- 2 Hışm itse virür niyāza ruḥsat
Bir āfet-i dil-nüvāzdur nāz
- 3 Mānend-i nesīm-i ğonca-pīrāy
Şad perde-ġuşā-yı rāzdur nāz
- 4 Gāh āb-ı ḥayāt-baḥş-ı dildür
Geh āteş-i cān-ġüdāzdur nāz
- 5 Hūnī egerçi çeşm ü ğamze
Tıfī ser-i fitne nāzdur nāz

62*

Fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

- 1 Toğdı ḥurşid-i seḥer ben zerre-i pestem henüz
Çıkdılar seyr-i kenāre ḥalk pā-bestem henüz

5 hemān aña nişān : aña nişān hemān M,S1,B

* 61 M,38a ; A,32a ; T,41b ; S1,49b ; N,32b ; B,54a

3 pīrāy : pīrāyı A,B, pīrān N

4 baḥş : ġünciş A,T,N

* 62 M,38a ; A,32a ; T,42a ; -S1 ; N,32b ; B,54a

1 zerre-i :-S1

- 2 Mestler maḥmūr olup meclis perīṣān oldu ben
Şūret-i taṣvīr gıbi cām-ı der-destem henüz
- 3 Gerçi Mūsā oldu ser-mest-i tecellī Tūrda
Ben o ṣahbā-yı viṣālī görmedin mestem henüz
- 4 Çekdi hep ehl-i heves dāman-ı ḥāhiṣden elin
Ben girībān-ı recāya dest-i peyvestem henüz
- 5 ‘Ālem olmış tūtalum Tıfī bahār-ender-bahār
Çıkıldır seyr-i kenāre ḥalk pā-bestem henüz

63*

Mefā ‘ilūn / fe ‘ilatūn / mefā ‘ilūn / fe ‘lūn

- 1 İder egerçi ki herkes o ṣāh-ı nāza niyāz
Edeb budur ide ehl-i hüner niyāza niyāz
- 2 Libās-ı ḥüsn-i dil- efrūz nāz-perveridür
Gerekdür ol büt-i ṭannāze tāze tāze niyāz
- 3 Ne çāre ḥüsn ile ‘aşkuñ kadīmi hedyesidür
O ṣivekāra teğāfūl bu cān-gūdāza niyāz
- 4 Bilürdi kıymetini düşse ‘ālem-i ‘aşka
Ḥazīnedür o ṣeh-i mülk imtiyāza niyāz
- 5 Yeter bu nāz-ı teğāfūl-perest Tıfīye
Şakın ki itmeye dergāh-ı bī-niyāza niyāz

64*

Fe ‘ilātūn / fe ‘ilātūn / fe ‘ilātūn / fe ‘ilūn

- 1 Nā-gehān ḡamze-i ser-tizini eyler ḥūn-rīz

* 63 M,38a ; A,32b ; -T ; Sı,45b ; N,32b ; B,54a

3 ṣivekāra : ‘işvekāra M

5 tağāfūl-perest : teğāfūl-sirişt M

* 64 M,38a ; A,32b ; -T ; Sı,50b ; N,32b ; B,54b

1 ol : o M / teğāfūldeğür : teğāfūlde olur B

Zira dāmān-ı teğāfüldedür ol tığ-i sitiz

- 2 İstemez minnetini devletiyān-ı dehrūñ
Bir alāy berheme-ḥīzūñ sözi kecdār u merīz
- 3 Ḥācenūñ zūhd ü şalāḥı o kadar kim olmuş
Kendüden ğayrısı kim vār-ise ehl-i perḥīz
- 4 Ma‘ni-i şi‘rini ḥ‘ābında dime ihvānuñ
Mısr-ı ‘irfāna eger mālīk olursañda ‘azīz
- 5 Kimsenūñ vādī-i efkārına gelmez Tıflı
Eylese ḥāmem eger esb-i ḥayāle mehmīz

65*

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

- 1 Bahār geçmede ey sākī-i şafā-berḥīz
Sebū-yı ğonceden olmakda cām-ı gül lebrīz
- 2 Metā‘ın atmadadır çāḥ-ı ğonceye güller
Geline bād-ı şitā hem-çü leşker-i Cengīz
- 3 Hemīşe tāze vü ter dāğ-ı sīne ğonca-i āḥ
Hemān açılmada mānende-i gül-i Tebrīz
- 4 Şarar kumāş-ı güli ğonca sebz-i vālāya
‘Aceb mi eylese şāḥ-ı bahāra dest-āviz
- 5 Yine olur ser ü destüñde cılveler Tıflı
O çüb-ı ḥuşkı ider feyz-nāmeyle güllīz

66*

Mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün

- 1 Göñül ‘aşkuñla bāğ-ı āteşīndür reng ü bû olmaz

4 şi‘rini : şi‘rine A, Sı, N, B / ḥ‘ābında : ḥ‘ānında A , ḥ‘ānuñ N

* 65 M, 38b ; A, 32b ; T, 42a ; Sı, 50b ; N, 32b ; B, 54b

2 atmadadır : itmededür M, N

3 mānende-i : mānend-i M

* 66 M, 38b ; A, 32b ; T, 42a ; Sı, 50b ; N, 33a ; B, 54b

O bir berriyye-i t̄ab- āşinādur anda cū olmaz

- 2 Muḥabbet bezm-i sūz-ā-sūz-ı erbāb-ı ḥaḳīḳatdūr
Yanar t̄ab-ı nefesden ḥarf-i ḥ-āhiş güft-gū olmaz
- 3 Cebīn-i mihre taḥrīr eylemem rāz-ı dil-i ‘aşkı
O şāh-ı ḥüsne benden kâğız-ı nāme dü-rū olmaz
- 4 Anı beñzetme dāmān-ı hilāle ey tenük-māye
Girībān-ı hezārān laḥt-ı ‘āşıkdan rüfū olmaz
- 5 Ne ğamzeñden şikāyet gū ne çeşmüñden figān-āver
Saña Tıflı gibi āluſte ey bigāne ḥū olmaz

67*

Mefā ‘ilün / fe ‘ilātün / mefā ‘ilün / fe ‘ilün

- 1 Dökülmez idi yire ḥün-ı ‘aşk-ı nā-çiz
Eger ki ğamze-i cellāduñ olmasa ḥün-riz
- 2 Zebān-ı tīgüñ ile söyleşüdi ey meh-rū
İdeydi zaḥmuma dil yārimi ol ḥançer-i tiz
- 3 Çoğaldı Yūsuf-ı Ken‘ān gibi ḥāridārı
Garīb fitne kodı Mısr-ı ‘aşka yine ‘Aziz
- 4 Ne cāmdur dehen-i yār sākī-i kudret
Şarāb-ı ḥüsn ü melāḥatle eylemiş lebriz
- 5 Başumda olmada sevdā-yı zülf-i yār füzün
Şarāb-ı ‘aşkdan itdükçe Tıfliyā perhiz

68*

Fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilün

-
- 1 ‘aşkıñla : : derdñle Sı
 - 2 ḥarf-i : ḥavf-ı M
 - 3(b) Benem ol sâf-ı dil kim kâğıd-ı dü-rū olmaz Sı
kâğız u : kâğıd-ı A,T,N
 - 4 laḥt-ı ‘aşıkdan : miḥnet-i ‘aşıkda M
 - * 67 M,38b ; -A ; -T ; Sı,49b ; -N ; B,56a
 - 4 kudret : devlet B
 - * 68 M,38b ; A,33a ; T,42b ; Sı,49b ; N,33a ; B,55a

- 1 Yalvarup pâyına düşsem nerm olur ol dil-nüvâz
Cây-ı rāhatdur dil-i bīmāruma kūy-ı niyâz
- 2 Pençesinde āşiyân eyler gelüp murğ-ı hayâl
Görmedi şayyâd-ı dil tab‘um gibi bir şāh-bâz
- 3 Şoñra meh-rûlar urur yerden yere kûz-i dili
Pençe-i ‘aşkına alınca olurlar dil-nüvâz
- 4 Hem-nişini nâlemüñ te’sîr-i zahm-engîzdür
Çande gitsem âhımuñ hem-râhıdur sûz ü güdâz
- 5 Vâr ise reftâra âğâz itmek ister Tıfliyâ
Der-miyân itmiş çemende dâmenin ol serv-i nâz

69*

Mefâ ‘ilün / mefâ ‘ilün / mefâ ‘ilün / mefâ ‘ilün

- 1 N’ola âvâre olsağ biz ğubâr-ı kūy-ı cānānuz
Ki hiç cem‘ olması mümkün degül özge perîşānuz
- 2 Kimi Mecnûnı Leylānuñ kimi Ferhādı Şîrīnūñ
Bi-ḥamdîl-lāh ki biz birlikde kalmış merd-i meydānuz
- 3 Hezārān naqşı var her naqşı biñ mülki ḥarāb itmiş
Sipih-rūñ reng-i gūn-ā-gūne hem-vāre ḥayrānuz
- 4 Şoyın ey ‘Aql-ı Küll başuñda ‘aqluñ varsa ḥayrān ol
Senūñle çünki düşdük ḥānkāh-ı ‘aşka mihmānuz
- 5 Daḥī açılmanın rāh-ı muḥabbet menzil-i vuşlat
Hevā-yı ‘aşk ile âvâre-i der-bend-i hicrānuz
- 6 Ne kām alsak gerekdür ni‘metinden Tıfliyâ dehrūñ
Bir iki gün bu miḥnet-ḥāne-i gerdūnda mihmānuz

70*

-
- 1 olur : A
 - * 69 M,39a ; A,33a ; T,42b ; -Sı ; N,33a ; B,54a
 - 1 hiç : -A / özge : özle M
 - 3 biñ : bir A,T,B
 - * 70 M,39a ; A,33a ; T,42b ; Sı,49b ; N,33a ; B,55b

Mef'ülü / fā'latü / mefā'ilü / fā'lün

- 1 Mānend-i şem'-i tîre degüldür derünümüz
Birdür mişāl-i şu'le-i derün u bîrünümüz
- 2 Bîgâne-i hîred biz o dānā-yı fikretüz
Besdür nizām-ı 'ālem-i 'aqla cününümüz
- 3 Tufān-pezir-i dāman-ı baħr-ı mnhabbetüz
Ābisten-i hezār fitendür sükünümüz
- 4 Āb-ı hayātı ateş-i 'aşkıñda buldı dîl
Hıdr-ı hidāyet oldı meger reh-nümünümüz
- 5 Eyler ümîd pençesini zür ile şikest
Tıflı bize gelince bu baħt-ı zebünümüz

71*

Fā'ilatün / fā'latün / fā'ilatün / fa'ilün

- 1 Āşıka itmez tenezzül dîl-ber-i mümtāzımız
Kendüye her şaydı bār itmez şah-bāzımız
- 2 Biz o murğ-ı rişte ber-pāy-ı ğamuz kim dā'imā
Āşiyāndan dāma dekdür ruḥşat-ı pervāzımız
- 3 Nāyveş bir āh-ı ser gelmez göñülden her nefes
Çıkşa künc-i ğamda ğāhi ḍa'f ile āvāzımız
- 4 Ezber eyler ders-i nāzı gül-sitānda işveden
Bir ayağı üstine tırmuş o serv-i nāzımız
- 5 Çār-sü-yı 'aşkda ol ḥ'āceyüz kim Tıfliyā
Köhne oldukça bulur kıymet-metā'-ı rāzımız

72*

-
- 2 biz : bir M,S1 / dānā-yı : ednā-yı M
 - * 71 M,39a ; A,33a ; T,43a ; S1,50a ; N,33b ; B,55b
 - 1 bār : yār T
 - 3 gülūdan : göñülden A,T,N
 - 4 nāzımız : narinümüz A,T,N
 - * 72 M,39a ; A,33a ; T,43a ; S1,47b ; N,33b ; B,55b

Mefā 'ilün / fe 'ilātün / mefā 'ilün / fe 'ilün

- 1 İrişdi gülşene teşrif-nāme-i nev-rüz
Şikūfezāra şeref virdi cāme-i nev-rüz
- 2 Bir elde cām-ı şafā büy-ı mey dimāğ-ārā
Mu'aṭṭar itdi dimāği şemmāme-i nev-rüz
- 3 Zebān-ı tāze gibi 'aksidür civānāne
Çekildi defter-i nāzına ḥāme-i nev-rüz
- 4 Görindi ḥayli şükūfe çekildi cedvel-i āb
Çıkardı bir yeñi taqvīm-i ḥāme-i nev-rüz
- 5 Zamān-ı 'ayşda rindān-ı daḳıka fevt itmez
Çemende sāğar-ı meydür rehāme-i nev-rüz
- 6 Hezār olsa yine Tıfliyā zebān-āver
Oḳınsa nağme ile şāh-nāme-i nev-rüz

73*

Mef'ūlü / fā 'ilātü / mefā 'ilü / fā 'ilün

- 1 Olmuş egerçi dāmen-i sāğar be-dest-i nāz
Bī-bāde pūr-ḥumārdur ol cism-i mest-i nāz
- 2 Müjgān-ı fitne cūy-ı ānı kıblegāh ider
Olduḳça çeşmi gūşe-i ebrū şikest-i nāz
- 3 Olmaḳda āşinā ile bīgāne-i niyāz
Ol ḡamze ol nigāh-ı tegāfūl-perest-i nāz
- 4 Olduḳda ḥüsne 'aşḳ u muḥabbet firīfte
Olmuş niyāz-ı dāḥil-i bezm-i elest-i nāz
- 5 Tıfī henüz olmadı bir ḥūba dil-rübūd
Oldı füsün-ı ḥüsnüñ ile pāyı pest-i nāz

74*

-
- 2 -N, -B
 - 3 nāzıma : yārine M, Sı, nāzına N, B
 - 5 T'de 4. beyit; rehāme-i nev-rüz : rehāme-i rüz A
- * 73 -M ; A,33b ; T,43a ; -Sı ; N,33b ; B,56a

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 'Āşıkuz ol zūlf-i 'anberbāra düşdi göñlümüz
Şimdi bir devr-i dirāz-efkāra düşdi göñlümüz
- 2 Maṭla'ü'l-envār-ı Cāmīden ḥayāl-i vaşl ile
Güft ü güy-ı Maḥzenü'l- esrāra düşdi göñlümüz
- 3 Kūh u şahrā kısmet olmuş Kays u Ferhāda bizüm
Ḥāk-i pāy-ı dergeh-i dildāre düşdi göñlümüz
- 4 Hūş-ber dārū nigāhı zūlf-i bir çin-i kemend
Bir 'aceb ağıār-ı şirīnkāra düşdi göñlümüz
- 5 Bir güherdür düşmesün her şūha dirdüm Tıfliyā
Düşdi bir seng-i dil-i mekkāra düşdi göñlümüz
- 6 'Āķbet Sultān Murāduñ itdi dergāhın penāh
'Ālemi geşt eyleyüp āvāre düşdi göñlümüz

75*

ḤARFÜ'S-SİN

Mef'ūlū / fā'īlatū / mef'ūlūn / fā'īlūn

- 1 Olmakda dest-i sürme ğubār-efgen-i nefes
Feryād çāk çāk-kün-i dāmen-i nefes
- 2 Olsun қо kāhinān-ı zemān dāğ-ı 'acız ile
Bū Cehl-i nāza resm-reviş-i düşmen-i nefes
- 3 Olmuş tırāz-gerden-i ma'şūm-ı Meryemi
Dest-i Emīn-i ḥīle-i pīrāhen-i nefes
- 4 Nutq-ı Mesīh na'me-i tıyūr-ı kelīmdür
Revnaķ-fürüz-ı bağ-ı sūḥan gülşen-i nefes
- 5 Tıflī medīḥa-senci-i na'tı bülend kıl
Te'sīr-i sürme olmaya tā reh-zen-i nefes

* 74 -M ; A,33b ; T,43b ; -Sı ; N,33b ; B,56a

* 75 M,39b; A,33b ; T,43b ; Sı,51b ; N,34a ; B,56b

4 Mesīh : nesīm A,T,N

76*

Fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün

- 1 Bülbul-i cāna o tıfl-ı nevres
Eylemiş pençesini sım kafes
- 2 Şem'-i dil şu'le--keş-i mahşer olur
Merd-i meydān-ı Hudā itse nefes
- 3 Tutdı dāmān-ı dili h̄ār-ı emel
Âh ez dest-i temennā vü heves
- 4 'Âşıkā hiç keder virsün mi
Ta'n-ı zühhād leked-i pāy-ı mekes
- 5 Tıfliyā rāh-ı gülūdā āhum
Kārvān-ı nefese bāng-ı ceres

77*

Fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün

- 1 Nāledür her dem işün ey dil-i ser-germ-i heves
Nāy-ı meclis gibi tutmazsañ eger sen de nefes
- 2 'Arz-ı hāl eyleyemez kesret-i nāl ile saña
Tolaşur haste-i 'aşkuñ dili mānend-i ceres
- 3 Vefk kim 'âşıkı teshîr içün itdürmiş idi
Oldı murğ-ı dil-i ser-geştme mānend-i kafes
- 4 Bezmüne şem' gibi şem'üne pervāne gibi
Diberā yoluña cān virmez isem başumı kes

* 76 M,39b; A,33b ; T,43b ; Sı,51a ; N,34a ; B,56b

1 eylemiş : eyledi Sı
3 -Sı

* 77 M,39b; -A ; T,44a ; Sı,50b ; N,34a ; B,56b

1 dil-i ser-germ-i : dil yeter ser-germ T,N

- 5 Tıflıyā başladı nāz itmege dildārına
Mīvesin tiz yetiştürdi o naḥl-i nevres

78*

Fā 'ilātūn / fā 'ilātūn / fā 'ilatūn / fā 'ilūn

- 1 Bülbul-i dil nağme-i şādīye itsün mi heves
Âşiyān-ı beyzādan çıkdıḡda olmış der-kafe
- 2 Görinür mīnā-serā-yı çaḡdan naḡş-ı murād
Şüret-i āyīneveş ammā ne mümkün dest-res
- 3 Kalb-i Mecnündür ki esrār-ı dilin takrīr ider
Nāḡa-i Leylīdeki feryād-ı cān-sūz-ı ceres
- 4 Nice olsun muṭrib-i şad nağme-i dil sāzkār
Nāyveş bir āh-ı ser gelmez göñülden bir nefes
- 5 Tıflıyā a'dā tokunmakdan d ile itsün hāzer
Ol bir āteş-pāredür eyler mişāl-i ḡār u ḡas

79*

HARFÜ'Ş-ŞİN

Mefā 'ilūn / fe 'ilatūn / mefā 'ilūn / fe 'ilāun

- 1 Bu ḡüşenūñ bu ṭarāvet ki ḡoncezārına düşmiş
Hezār-laḡt-ı ciger nevk-i nevk-i ḡārına düşmiş
- 2 Bu lücce -keştī-i Nūḡa necāt virmiş işitdük

5 nāz : yaz T / dildārına : dildādesine N,B // naḥl : ṭıfl T,N

* 78 M,39b; A,34a ; T,44a ; Sı,50b ; N,34a ; -B

1(a) Bülbul-i dil işiñ ey dil yeter germ-heves A
itsün mi : itmesün mi T

4 āh-ı ser : āh M,Sı / gelmez : gelmezden M, çıkmaz Sı / göñülden : ḡülūdan A,N / bir : her
M,Sı

5 eyler : anlar M,Sı

* 79 M,40a; A,34a ; T,44a ; Sı,51a ; N,34b : B,57a

1 nevk-i nevk-i ḡārına : nevk-i ḡārına M,Sı

2 B'de 3. beyit

O da zemân ile bir kerre rûzgârına düşmüş

- 3 Hâyâl-i zülf-i bütân ile dil ki ğurbete gitti
Henüz gûş-zed oldu ki Çîn diyârına düşmüş
- 4 Zemân-ı Zâlda Şeh-nâmeden rivâyet iderler
Ki terk-i ‘ayş u nevâ mevsim-i bahârına düşmüş
- 5 Dil-i harâbı yapar bir nigâh-ı lutf ile Tıffî
Binâ-yı hâfız-ı ‘uşşâk destkârına düşmüş

80*

Mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

- 1 Şerâre-rîz-i figân nâledür dehân âteş
Nefes zebâne-keş-i güft-gü sūhan âteş
- 2 Ne dilde tâb ne cân u cigerde sūziş var
Semendere tutalum oldu pîrehen âteş
- 3 Tokundı âhına bir ‘âşık-ı ciger-sūzuñ
Henüz olmadadır hâre-i Yemen âteş
- 4 Hücum-ı eşke virür ruḥşat eser-i âşık
Görinse düd-ı dilden seken seken âteş
- 5 Gönülde ‘âşık ile Tıffî hurûş u cûşdadur
Mişâl-i hûn-ı siyâgûşdur leken âteş

81*

Mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

- 1 Cihân keremver iken kâmkârı da vār imiş
Metâ‘-ı ma‘rifetüñ i‘tibârı dâ vār imiş

- 3 Sı‘de 4. beyit , oldu ki : olduk ki T
4 Sı‘de 3. beyit
5 dil-i : dili T

* 80 M,40a; -A ; T,44b ; -Sı; N,34b ; B,57a

- 2 N,T‘de 3. beyit , tâb : tâb u T,N / cân u : cân-ı N
3 N,T‘de 2. beyit
4 dilden : dilinden T,N

* 81 M,40a; A,34a ; T,44b ; Sı;51b ; N,34b ; B,57a

- 2 Hased nevāziş-i dest-i şabāya gülşende
Dimez ki goncelerüñ zahm-ı hārı da vār imiş
- 3 Pey-i hazānda şitāsı hemīşe-rev dehrüñ
Resīde k'ondan işitdük bahārı da vār imiş
- 4 Aceb bulındı vuḥūş u tıyūr Mecnūna
Hele ğamı vār ise ğam-ğüsārı da vār imiş
- 5 Şafā-yı ḥātırı gör Tıflıyā bu gülzāruñ
Gül-i şikūftesi şavt-ı hezārı da vār imiş

82*

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilatün / fā 'ilün

- 1 'Aklı terk it 'aşık olduñsa şarāb-ı nāba düş
Yanduñ ey bī-çāre-i 'aşk u muḥabbet āba düş
- 2 Saña yir yok la'l-i dil-berden cūdā meyḥānede
Tāk-ı ebrūsın kıyās it gūşe-i miḥrāba düş
- 3 Halka-i tevḥīde girmiş yār tenhā ğayr ile
Gayret-i 'aşk ile ey üftāde sen girdāba düş
- 4 Ğamzesinden eylemez ümmīd kaṭl-i düşmeni
Dāmenin elden koma var ḥançer-i bürrāna düş
- 5 Resm-i devletden eşer yokdur şorılmaz Tıflıyā
'Aşık-ı bī-dār iseñ dīvāne-i bī-ḥāba düş

83*

- 2 Sı'de 3. beyit
- 3 Sı'de 2. beyit
- 5 gülzāruñ : gülberg M // şavt : sūret M
- * 82 M,40b ; A,34a ; T,44b ; -Sı ; N,34b ; B,57b
- 4 eylemez : eyleme A,T,N,B // dāmenin : dāmen T / elden : elde T / bürrāna : pür-āba A,N,
perrāna T ,pür-tāba B
- 5 bīdār : bī-dārıluḡ M ., bī-dārıluḡ B
- * 83 -M; A,34b ; T,44b ; -Sı; ; N,34b ; B,57b

Mefā 'ilün / mefā 'ilün / fe 'ülün

- 1 Hıa üzre kākülün pırāya düşmiş
‘Acebdür sāye üzre sāye düşmiş
- 2 Nice añlar mahaabbet ehli kendin
Göñül bir kaıre-i deryāya düşmiş
- 3 Ser-i kūymdan ayru Qays u Ferhād
Biri kūha biri şahrāya düşmiş
- 4 Ezelden baña olmuş pışe nālış
Metā‘-ı nāz aña ser-māye düşmiş
- 5 Dil-i Tıffiyi zūlfünde bilürdüm
Qapuñda şimdi hāk-i pāye düşmiş

84*

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilatün / fā 'ilün

- 1 Hıaı-ı la‘l-i dil-beri pür-dıraıı itdi ser-tıraş
Şanki bir üstād-ı hakkāk itdi bir gevher tiraş
- 2 Lāciverd ile kitāb-ı hüsni tezhīb eylemiş
Gelmiş ol meh-peykerün ruhsārına yer yer tiraş
- 3 Nokıa-i bī-cāy-ı harf-i ‘ömr-i düşmendür seri
Eyle şāhum gūşe-i hançerle anı ser-tıraş
- 4 Fitneyi taıırık idüp kaçmaz mı gavga kopmadın
Niçün eyler hıaı-ı nev-hızın o sīmin-ber tiraş
- 5 Gevher-i pākize-i ma‘nā-yı Tıffı ehl-i dil
Hāme-i şab‘-ı güher-sencümden eylerler tiraş

85*

* 84 M,40b; A,34b ; T,45a ; Sı,51a ; N,34b ; B,58a

3 ser-tıraş : tez-tıraş T , ter-tıraş M,ı,N,B

4 idüp : -M

* 85 M,40b; A,34b ; T,45a ; Sı,51b ; N,35a ; B,58a

ḤARFÜ'Ş-ŞÂD

Fe 'ilātün / fe 'lātün / fe 'ilātün / fe 'ilün

- 1 İtmedüm gitti hevâdan dil-i nālâmı ḥalâş
Okurun mescide girdükde çıkınca ihlâş
- 2 Def gibi mazhar-ı ta'n olma girüp her bezme
Almasun dâmenüñ eṭrâfını dest-i eşḥâş
- 3 Dür idüp ḥâtıra zevk-i visâli aradan
Ġâm-ı cānân ile dil eyledi bir meclis-i ḥâş
- 4 Nazmumuñ nâkıd-ı bâzâr-ı hüner meftûmı
Ne bilür mertebe-i dürr-i kelâmum ğavvâş
- 5 Tıfliyâ cılveler itdükçe olur ḥuşk-efşân
Görmedüm ḥâṭır-ı çālāküme beñzer rakḳâş

86*

ḤARFÜ'D-DÂD

Mefâ 'ilün / fe 'ilātün / mefâ 'ilün / fe 'ilün

- 1 Kõ eylesün dil ü ṭab' ehline zemâne ğaraż
Hemân sen eyleme şâhum bu nâ-tüvâne ğaraż
- 2 Ne çäre kısmet-i rûz-ı ezelde düşmişdür
Sipihre kineverî baht-ı bed-gümâne ğaraż
- 3 Kumâş-ı nazmuma ey ḥ'âce olmaduñ ṭâlib
Yanuñda fâ'idemüz yok nedür ziyâne ğaraż
- 4 Tegâfûlâne nigâh itme âşinâlaruña

-
- 1 nālâm : nādâmı M, Sı
 - 2 olma . ola M, olsa B / almasun : eylesün M
 - 3 dür idüp : sordı Sı / ḥâtıra : bîġâne Sı , ḥâtıra-i N , Sı
 - 4(a) Der-i yektâ-yı leb-i la'lûñe bir söz söylemez Sı
 - (b) Lücce-i ma'nîye ṭab'umdur egerçi ğavvâş Sı
 - 5 mertebe-i : mersiye-i M
 - 5 ḥâṭır-ı ḥâme-i Sı
 - * 86 M, 40b; A, 34b; T, 45a; Sı, 52a; N, 35a; B, 58a
 - 2 sipihre : sipihr-i M, Sı / baht : çarḥ Sı
 - 3 ziyâne : zemâne M
 - 4 iklîm-i ḥüsn ü âna : iklîm-i âna M

Düſer mi sen ſeh-i iklîm-i hüsn ü âna ğaraz

- 5 Miyân-ı halka-i rindâna dâhil ol Tıffî
Ne mekr-i ehl-i riyâ var ne iftirâ ne ğaraz

87*

ḤARFÜ'Ṭ-ṬĀ'

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Olsa rakîb-i dîv-şıfatla kem-ihtilâṭ
İtmez mi ol melekke görüp âdem ihtilâṭ
- 2 Hâk olmayınca gelmese tâbâna ayrılık
Mânende-i 'anâşır olup muhkem-ihtilâṭ
- 3 Her nev-bahâr ülfete aldanma ğoncaveş
Olma mülâyemetle saĥn şiyem-ihtilâṭ
- 4 Hûn-ı cigerle ſerhalarum ülfet üzredür
Zahm-ı muhâbbet olmaz imiş merhem-ihtilâṭ
- 5 Tıffî-i bî-kese nice gelsün ferâĝ-ı dil
Hem cev-r-i bî-nihâye idersin hem ihtilâṭ

88*

ḤARFÜ'Z-ZĀ'

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ilün

- 1 Bir cām ile -keşf eyledi esrârını vâ'iz
Uydurdu uşûle gice güftârını vâ'iz
- 2 Rindâne sebîl eyledi cām-ı mey-i nâbı
Mestâne sebû--keşlik idüp kârını vâ'iz

* 87 M,41b; A,35a ; T,45b ; Sı,52a ; N,35a ; B,58b

2 pâyâna : tâbâna A,T,N,B // mânende-i : yanında M

3 şiyem : şebnem T,B, sinem N

5 ferâĝ-ı dil : ferâĝ-ı bal M,Sı,N,B

* 88 M,41a; A,35a ; T,45b ; Sı,52a ; N,35b ; B,58b

- 3 Bezm-i mey-i 'işretde çeküp rıtl-ı girānı
Bildürdi riyā ehline miqdārını vā'iz
- 4 Âbdāl mey-i 'aşk ile bir kālība girdi
Hep penbe-i dāğ eyledi destārını vā'iz
- 5 Pāk eyledi ser-çeşme-i hürşide Tıffı
Âb-ı mey ile cāme-i inkārını vā'iz

89*

ḤARFÜ'L-ʿAYN

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Hengām-ı şubh mihr çeküp rişte-i şu'ā
Levh-i cebin-i yārdan almakda irtifā'
- 2 Girdāb-ı lücce-i ğama ğark oldu ākıbet
Şanmañ ki āşiyān ile Mecnūn ider semā
- 3 Dil murġı pāy-beste-i zūlf-i nigārdur
A'dā remīde itmek ile gelmez inkıtā'
- 4 Terkīb-i hecr-i yarda var lezzet-i vişāl
Ma'cūn-ı ittiḥād virür neşve-i vedā'
- 5 Sevdāgerān-ı çār-sū-yı 'aşkı Tıfliyā
Olmaz kumaş-ı hüsni gibi hoş-nümā metā'

90*

ḤARFÜ'L-ĠAYN

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Sen idelden hüsni ile gül-geşt-i bāğ
Büy-ı zūlfūñ ğonceye virdi dimāğ
- 2 Sana bu hüsni ü bahā kesbī degül

* 89 M,41a; A,35a ; T,45b ; Sı;52b ; N,35b ; B,58b

2 'ākıbet : rakīb M

* 90 M,41a; A,35a ; T,46a ; Sı;52b ; N,35b ; B,59a

Meh yakar hürşid-i enverden çerāğ

- 3 Āb-ı eşk ü dūd-ı āhumdur viren
 Hānçer-i ser-tiz-i cevri-i yāre zāğ
- 4 Çarha hürşid-i cihān-ārā gibi
 Sīneme mihrūfīle zīnet virdi dāğ
- 5 Bāde-i ‘aşkuñ humārın yād ider
 Tıfī-i ser-meste gelsün mī ferāğ

91*

Mef‘ülü / fā‘ilātü / mefā‘ilü / fā‘ilün

- 1 İtse o şüh hışm ile seyr-i kenār-ı bāğ
 Sīm-āb olurdu nāmiye-i nev-bahar-ı bāğ
- 2 Bīm-i nigāh görmek ile sürh-rüy olur
 Müjgān-ı hūn-girifte gibi sebzear-ı bāğ
- 3 İsterse tāb-ı āteş-i hışmuñ harāb idüp
 Yāqūt-ı āfitābı ider cūybār-ı bāğ
- 4 Her dāğ u lāle nāfe gibi feyz-i būy ide
 Sen eyledükçe gül gibi geşt ü güzār-ı bāğ
- 5 Gülşen ki zeyn ola gül-i ruhsār-ı yār ile
 Her gonce eyleye nağamāt-ı hezār-ı bāğ
- 6 Sīm-i nişār-ı kāma el açmaz gedā-yı ‘aşk
 Ser-cümle dest olursa mişāl-i çenār-ı bāğ
- 7 Gül-hiz iderdi dāmen-i emvācı ser-be-ser
 Deryāya düşse bād ile Tıfī gubār-ı bāğ

92*

- 3 eşk ü : eşk A,T // cevri-i : hūrr-i M, cevri B / yāre : tāze B
 4 dāğ : bāğ T

* 91 M,41a; A,35b ; T,46a ; Sı,52b ; N,35b ; B,59a

- 2 bīm : benüm M , nīm T
 4 harāb : ‘azāb M ,mezāb B
 5 -A

HARFÜ'L-FÂ'

Fâ'ilâtün / mefâ'ilün / fâ'ilün

- 1 Reşk ile bezm-i yârda çün def
Aldı etrâf-ı dâmenüm niçe kef
- 2 Nigehüñ tünd ü tîr-i 'anķâdur
Merd ber-bâyed ez miyâne-i şaf
- 3 Eyle şâhum himâye genc-i dili
İtmesün dîde nakd-ı eşki telef
- 4 Per ü peykâm şu'le vü aķker
Nice mümkün ĥadeng-i âha hedef
- 5 Tıfliyâ görse tâze eş'arum
Ĥalef olmaĥa cân virürdi selef

93'

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Gönlümi dâ'im çeküp ol 'arıĥ-ı gül-gûna zülf
Ĥâşılı ser-rişte oldu bu dil-i pür-ĥûna zülf
- 2 Devr-i ruĥsâr-ı'arak-rîzünde olmış ĥam-be-ĥam
Beñzedi ey mâĥ-peyker cünbiş-i gerdûna zülf
- 3 Olsalar üftâdeler n'ola anuñ dil-bestesî
Oldı gitdükçe berâber ol ĥad-i mevzûna zülf
- 4 Baña 'aşķuñla dil-i dîvânemüñ itdüklerin
İtmedi hergiz ne kâkûl ey gözi âhû ne zülf
- 5 Görmedi 'ömrinde hergiz böyle cây-ı dil-firîb
Yir idelden Tıfliyâ bu ĥâtır-ı maĥzûna zülf

* 92 M,41b; A,35b; T,46a; Sı,53a; N,36a; B,59a

1 bezm-i : devr-i A

2 bâyed : pâyed M

* 93 M,41b; A,35b; T,46b; Sı,53a; N,36a; B,59b

1 dâ'im : dânem M

5 'ömrinde : ĥamzeñde A,T, 'ömrinle Sı

94*

HARFÜ'L-KÂF

Fe 'ilātün / mefā 'ilün / fe 'ilün

- 1 Bāreka'llāh ey rahīk-ı revāk
Şafak-ı şubh-ı şadık-ı 'uşşāk
- 2 Merhabā sākinān-ı 'ālem-i kuds
Ola būy-ı humārına müştāk
- 3 Neşve-i pāki āb-ı rüy-ı hayāt
Meşreb-i pāki āftāb-ı işrāk
- 4 'Aşk bir bahır-ı bī-nihāyedür
N'ola vaşfinda eylesem iğrāk
- 5 Tıfliyā oldu kilik-i tahrīrüm
Dakka-i destgāh-ı istiḥkāk

95*

Mef'ülü / fā 'ilātü / mefā 'ilü / fā 'ilün

- 1 Bir şūḥa düşdi dil ki ser-ā-pā bahāne yok
Dirler metā'-ı ḥüsnine sorsañ bahāne yok
- 2 İtme dirîğ buse-i la'l-i lebûñ bize
Düşmez o cān-fezā sūḥana ol dehāne yok
- 3 Gāhī ḥayālî gözde gehî dilde cilve-ger
Zāhirde gerçi kim o periden nişāne yok
- 4 Sa'y itme ādem olmağa bu dāmgāhda
'Ankā iseñ de 'ilm ile bī-çāre dāne yok

* 94 M,42a; A,35b ; T,46b ; Sı,53a ; N,36a ; B,59b

4 -N , eylesem : eyleyem T, itsem B

5 dakika-i : deffe-i M

* 95 M,42a; A,36a ; T,46b ; Sı,62b ; N,36a ; B,60a

(A nüshasında sayfa tamiri yapılmıştır.)

1 Dil ki : göñül M

3 gözde : göze M

- 5 Sen vār murāduñ üzre şarıl yāre Tıfliyā
Erbāb-ı ma‘rifet қо disün ol miyāne yok

96*

Mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün

- 1 Cem-i bezm-i mähabbetsin gönül bezmünde cāmuñ yok
Dilā ‘ankā-yı Kāf-ı ‘aşksın ammā ki nāmuñ yok
- 2 Ğurūr-ı hüsñ ile cānā görünmez çeşmüne ‘ālem
Geçersin yānımızdan ehl-i ‘aşka bir selāmuñ yok
- 3 Saña her şüh-ı ra‘nā halka-i zülfinde yer eyler
Hümāveş gerçi kim zāhirde ey dil-ber makāmuñ yok
- 4 Ne ğam yersin gönül bu rüzgārın germ ü serdinden
Elünde lāle gibi çünkü bir la‘līn fāmuñ yok
- 5 Şikest itmiş urup seng-i havādis cām-ı ümmīdi
Senüñ ey Tıflī-i bī-çāre bu meclisde kāmūñ yok

97*

Müfte ‘ilün / fā ‘ilün / müfte ‘ilün / fā ‘ilün

- 1 Olmada yāķūt-süz mevce-i tūfān-ı ‘aşķ
Āteş eyler harāb āteş-i sūzān-ı ‘aşķ
- 2 Olmaz o beriyyede pāy-ı heves bī-nişān
Hep şerer-i āhdur rīk-i beyābān-ı ‘aşķ
- 3 Dāmen-i şad-lahtımı pe(n)çe-i mūhre-sitem
Ĥānde-zen-i şubķdur çāk-ı girībān-ı ‘aşķ

5 yāre Tıfliyā : Tıfliyā hemān A,T,S,N,B

* 96 M,42a; A,36a ; T,47a ; -Sı ; N,36b ; B,60a

1 bezmünde : destünde m,N,B / cāmuñ : ĥāmuñ

4 germ ü : germ A,N // la‘līn : la‘l M

5 seng-i havādis : dest-i havādis M , seng-i havādan A,T

* 97 M,42a; A,38a ; T,47a ; -Sı ; N,36b ; B,60a

2 hep : her M

4 Mîhr gibi sen de ol tîre-fürüz-ı derûn
Çün seher-i Tûr imiş şem'-i şebistân-ı 'aşk

5 Evvel-i ıtlâkda olmuş idi Tıflıyâ
Keşti-i cûd-ı dil-i ğarkâ-i tûfân-ı 'aşk

98*

HARFÜ'L-KÂF

Fâ 'ilâtün / fâ 'ilatün / fâ 'ilatün / fâ 'ihim

1 'İşve nukl-ı bezm-i germ-â-germ-i peymānuñ senüñ
Gamze ser-mest-i nigāh-ı çeşm-i fettānuñ senüñ

2 Her nigāh-ı luṭfuñuñ biñ merg-i şādī küştesi
Şad dem-i 'İsī bilā-gerdān-ı hicrānuñ senüñ

3 Āftābuñ merdüm-i çeşmi mehuñ ebrūsıdır
Güşe-i ebrü ile güy-ı girībānuñ senüñ

4 Serverā oldu sevād-ı şî'rüm anuñ sāyesi
Bāğ-ı ṭab'a hāme bir naḥl-i ḥırmānuñ senüñ

5 Sen o üstād-ı mu'allim-ḥāne-i i'cāzsın
Cevher-i feyz-i ezel tıfl-ı debistānuñ senüñ

6 Sensin ol 'İsī-nefes kim rūḥ-ı ma'nā-yı kühen
Mürde-i şad şāle-i vādī-i hicrānuñ senüñ

7 Biñ tılsım-ı genc-i ma'nānuñ kilid-i fetḥidür
Güşe-i ebrü-yı kilik-i 'anber-efşānuñ senuñ

8 Maẓhar olsun zîr-i pāy-ı hāme-i ihlāsına
Tıflıyâ kālā-yı eş'ār-ı perişānuñ senüñ

99*

4 -A

5 cûd-ı : cûdı M

* 98 M,42b; A,36a; T,47a; -Sı; N,36b; B,60b

3 güy-ı : gūya A,T,N,B

8 ihlāsına : ıslāhta A,T, ıslāhata M,N

* 99 M,42b; A,36b; T,47b; Sı,53b; N,36b; B,60b

Fā' ilātün / fā' ilatün / fā' ilatün / fā' ilün

- 1 Dil ki hem-rehdür ğamuñda hāne-i ğumāra dek
Andan ammā şevķ ile varur der-i dildāre dek
- 2 Tev emān şanma görinen nāvek-i āhum gice
Āhenin tās-ı sipihre işledi sūfāre dek
- 3 Ta'n iderdi rinde zāhid bādeye şarfin görüp
Şimdi ammā el koydı seccāde vü destāre dek
- 4 Cezbe-i kullāb-ı pür-zür-ı maḥbbetdür çeken
Kays-ı ser-gerdāmı deşte Yūsufi bāzāre dek
- 5 Kays āgāh olmadı yabanda kaldı Tıfliyā
Ben kitāb-ı aşķı gördüm şimdi bāb-ı yāre dek

100*

Mef'ūlü / mefā' ilü / mefā' ilü / fe' ulün

- 1 Mir'āt-ı d ile hışm ile mestāne baķarsuñ
Maķsūd-ı şikest itmek ise yane baķarsun
- 2 Ma'zür tut ey ğamze-i ğod-bīn ü ğod-ārā
Sen fitne de ol zūlf-i perişane baķarsun
- 3 Āvāre kebüter gibi ğitmek hevesiyle
Gelseñ de eger meclise yabāne baķarsuñ
- 4 Geh āb gibi meşreb-i rindāne muvāfiķ
Geh āteş olup bir dil-i dīvane baķarsuñ
- 5 Āmāde idüp riķ'a-i eş'āruñı Tıfī
Ol pādişeh-i milket-i irfāne baķarsuñ

101*

-
- 3 rinde : rind A,T,N
 - * 100 M,42b; A,36b ; T,47b ; Sı,53b ; N,37a ; B,60b
 - 4 olup : olur A,T,Sı,N / bir : bu M,Sı,B
 - * 101 M,42b; A,36b ; T,47b ; Sı,53b ; N,37a ; B,61a

Mef'ülü / fâ'ilatü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Dil-beste hulk-ı hançer-i bürrānuña senüñ
Ammā ki kimse uğrıyamaz yanuña senüñ
- 2 Mānend-i sāye beyhūde gezdüm yamuñca ben
Hergiz elüm irişdi dāmanuña senüñ
- 3 Bu lezzet-i sūhanla bu ta'bır-i şūh ile
Kindür girifte olmaya peymānuña senüñ
- 4 Geh şaf u şikāf gāhi şaf-endāz olup gider
Girmiş o ğamze leşker-i müjgānuña senüñ
- 5 Yokdur bu nazm ile saña hem-dest Tıfliyā
Ahsent zür-bāzū-yı 'irfānuña senüñ

102*

Mefâ'ilün / fe'ilātün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Henüz gelmedi bir şūh dehre nāz idecek
Murādum üzre güzel görmedüm niyāz idecek
- 2 'Aceb mi düşse beyābāna Kays-ı āvāre
Cihānda bulmadı bir yār -keşf-i rāz idecek
- 3 Ne vār idi 'acabā Yūsuf-ı Zeliḥāya
O deñlü ḥüsn-i teveccühden ihtirāz idecek
- 4 Netice seyr-i ruḥ-ı gül degül mi ey bülbul
Nedür çemende bu deñlü sözi dırāz idecek
- 5 Hemişe Tıfliye cevır eyleme zemāndur bu
Senüñ de nāzuña bulunmaya niyāz idecek

103*

Fe'ülün / fe'ülün / fe'ülün / fe'ülün

-
- 2 gezdüm . gezem M
 - 4 saf-endāz : saf-ender M // leşker-i müjgānuña : hançer-i bürrānuña T
 - * 102 M,43a; A,36b ; T,48a ; Sı,54a ; N,37a ; B,61a
 - * 103 M,43a ; A,37a ; T,48a ; Sı,54a ; N,37a ; B,61b

- 1 Dil-i ehl-i 'aşka belâdur vişâlûñ
Fırâkûnla germ-âşinâdur vişâlûñ
- 2 Dil-i dide-i 'âşık-ı nâ-murâda
Perîdür hayâlûñ hümâdur vişâlûñ
- 3 Hâkikat-meniş dostdur iftirâkuñ
Sitem-kış bir bî-vefâdur vişâlûñ
- 4 Ya bir şâhbâz-ı hümâ âşiyândur
Ya sîmurğ-ı merdüm-rübâdur vişâlûñ
- 5 Değer mi ki Tıflıye bir hisse âhîr
Bulınmaz 'aceb tütüyâdur vişâlûñ

104*

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

- 1 Dirîgâ âşinâmuz yâd olur şoĥbet murâd itsek
Tolar aĥyâr ile her gûşe cem'iyet murâd itsek
- 2 Bozardı ĥonca-i şad-berg gibi rûzgâr âhîr
Gelüp hûnîn-diller bir yire 'işret murâd itsek
- 3 Semenderler bizüm de başumuzda lâne eylerdi
Varup Mecnûn gibi mürĥan ile ülfet murâd itsek
- 4 Biz ol âvâre-i şahrâ-yı dür-â-dür-ı 'aşkuz kim
Şalar vâdî-i hicre dest-i vuşlat murâd itsek
- 5 Gelür bâd-ı muĥabbet yine Tıflî pür-hurûş eyler
Çekilsek cüyveş bir gûşeye 'uzlet murâd itsek

105*

-
- 2 dil-i : dil ü m, Sı, N
 - 3 iftirâkuñ : fırakuñ M // sitemkiş : sitem-keş M, T, N
 - 4(a) A'da 2. beyit , şâhbâz : şehbâz A, T, N
 - (b) A'da 1 beyit
 - 5(a) Deger mi 'aceb hisse Tıflıye âhîr M , Deger mi ki bir hisse Tıflıye âhîr B, Sı

* 104 M, 43a; A, 37a; T, 48a; Sı, 53b; -N; B, 61b

* 105 M, 43a; A, 37a; T, 48b; Sı; -N; B, 61b

Mef'ülü / fâ'ilatü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 'Aksini görmiyeler idi rüy-ı dil-berün
Âyinesine kim bakar idi Sikenderün
- 2 Gülşende bülbülüñ işidürdi fiğāmını
Berg olmasaydı güşı eger verd-i ahmerün
- 3 Mecmu'â-ı muhabbeti tahrîr ider müdām
Şanmañ hemān sevādı ola hāme-i terün
- 4 Mihr-i ruhuñdur aña kamerveş diyā viren
Âyine olamaz senün ey meh berāberün
- 5 Cüş itdi hüblar açıldı yine gonceler
Tıfî 'aceb hurüşı var ancak gönüllerün

106*

Mef'ülü / fâ'ilatü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Sākî kudumuña bakar erbāb-ı ğam senün
Bir sāğar ile bezme gelürseñ kerem senün
- 2 Tārına şarılurdu hālāş olmayam diyü
Düşeydi dām-ı zülfüne murg-ı harem senün
- 3 Müjgān-ı çeşm-i dāğ-ı dil eylerdi bulsalar
Erbāb-ı 'aşq hāruñ ey gonce-fem senün
- 4 Cānā anuñla terbiyet eylerdi naħlini
Bulsaydı hāk-i küyuñ bāğ-ı İrem senün
- 5 Derd-i humār ile dil-i Tıfî şikestedür
Sākî kudumuña bakar erbāb-ı ğam senün

107*

ḤARFÜ'L-LÂM

-
- 2 olmasaydı : olmayaydı M
 - 5 hüblar : cüyler A,T,B / açıldı yine : yine açıldı M,B, açıldı bize T
 - * 106 M,43b; A,37a ; T,48b ; -Sı ; -N ; B,62a
 - * 107 M,43b; A,37a ; T,48b ; Sı,54b ; -N ; B,62a

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Ateş-i sūzān-ı esbāb-ı tecemmüldür gönül
Seng-i mıkñātıs-ı şad-şabr-ı taḥammüldür gönül
- 2 Mālik-i Dīnār-ı şehristān-ı istignā benem
H̱'āce-i 'Atṭār-ı bāzār-ı tevekküldür gönül
- 3 Çār-pest-i dest-i ğamdur keşret-i fīrūñle ten
Cilve-ġāh-ı berķ-i şemşir-i tegāföldür gönül
- 4 Saña dest-āviz-i sultān-ı bahār-ı 'aşkdur
Dāġ-ber-dāġ-ı ciger kim deste-i güldür gönül
- 5 'Aql-ı evvel Tıfliyā şākird-i nā-dānistedür
Köhne üstād-ı debistān-ı taḥayyüldür gönül

108*

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Böyle zīnet-baḥş olmazdı ser-i destāre gül
Dest-i Hıdr ile dikilseydi eger gülzāre gül
- 2 Her meşāma büyüme baḥşetdi bād-ı şubḥ ile
Döndi bāzār-ı çemende ṭabla-i 'Atṭāre gül
- 3 Kāse-bāzuñ çüb-ı huşkuñda yine her kāsesi
Feyz -i ebriyle görünür 'andelüb-i zāre gül
- 4 Dāġ-ı ḥünin-i muḥabbetle görenler sīnemi
Şandılar anı saçılmış pister-i dildāre gül
- 5 Şöyledür feyz-i hevā tāb-ı temmüz-ı germde
Ateş-i Nemrūd gibi deşt ola hem-vāre gül
- 6 Feyz -i nev-rüz ile tār-ı 'ankebüti seyr iden

3 çār : ḥār Sı,B / ten : ben M

4 ciger : -A

* 108 M,43b; A,37b ; T,49a ;Sı,54b ; N,37b ; B,62a

1 ser-i : ser ü M,Sı,B

2 döndi : dutdı M,Sı,B

5 germde : germle M

6 'ankebüti : 'ankebüta M, 'akebütin T,N

Ṭıflıyā şandı örilmiş güşe-i destāre gül

109*

Fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün

- 1 Vireli bāğda revnağ gül-i āl üstine gül
Şeh-levendüm taķınur kırmızı şāl üstine gül
- 2 Hāşıdur var ise sultān-ı bahāruñ gülşen
Jāle naķdini alur sāl-be-sāl üstine gül
- 3 Dāmen-efşān yetiş ey bülbul-i şūrīde yetiş
Çıkdı gülşende ser-i şāh-ı nihāl üstine gül
- 4 Dāğlar sinede dil nālede güyā ķodılar
Kāfes-i bülbul-i şūrīde maķāl üstine gül
- 5 Şi'r-i üstāddaki gülleri seyr it Ṭıflı
Dökdi evrāķını bir āb-ı zülāl üstine gül

110*

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Nāle-i zencīr-i ğāmdur nāle-i bülbul degül
Dāğ-ı nā-süz āşınā-yı ehl-i dildür gül degül
- 2 Āşiyān-ı zülf-i pūr-çinüñde murğ-ı bāmdur
Ṭarf-ı destāruñda āvizān olan sünbül degül
- 3 Neşve-baħş-ı bezm-i üns-ā-üns-i erbāb-ı derün
Āb-ı reng-āmīz-i ķandīl-i hāremdür mül degül
- 4 Ruħ degül āyīne-i 'ālem-nümā-yı ehl-i dil
Rište-i ħurşīd-i 'ālem-tābdur kākül degül
- 5 Ṭıflıyā bezm-i şehensāh-ı bahār olmuş yine
Meclis-ārā bir nedīm-i şūhđur bülbul degül

* 109 -M; A,37b ; T,49a ;Sl,54b ; -N ; B,62b

* 110 -M; A,37b ; T,49a ;Sl,55a ; -N ; B,62b

111*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 'Aşkuñla oldı şu'le-fürîz-ı çerâğ-ı dîl
İtdüm kemîne âhumı hurşide dâğ-ı dîl
- 2 İtme havâle gamze-i âfet-firbûñi
Büy-ı gül-i tegâfûle yokdur dimâğ-ı dîl
- 3 Zahm-ı zebâne--keşle ciger-süz-ı âh ile
Reşk-i bahâr-ı nâr-ı Halîl oldı bâğ-ı dîl
- 4 Dûd-ı derûm ile sipihr âşinâ yine
Olsun sûtûn-ı âhla ber-pâ otâğ-ı dîl
- 5 Tıffî o kim tecellî-i dîdâr mestîdür
Cibrîl olursa da aña gelmez ferâğ-ı dîl

112*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Çık seyr-i bâğa âfet-i şubh-ı kıyâmet ol
Şeb-i zindedâr-ı 'aşkuñla necm-i hidâyet ol
- 2 Gösterme ol tarîki ki kim saña baña
Şeb-zindedâr-ı 'aşkuñla necm-i hidâyet ol
- 3 Mânend-i sâye olma be-dünbâl-i âfitâb
Hem-çün sepide pîş-rev-i ehl-i himmet ol
- 4 Kandîl-i 'arşî dūd-ı dîlünden münnevver it
Andan şaray-ı vuşlata şem'-i hakîkat ol
- 5 Bezm-i vişâle mahrem olursañ nefes-mezen
Ser-püş-ı sâz-ı mânende-i sırr-ı vahdet ol

* 111 -M; A,37b ; T,49b ;Sı,56a ; -N ; B,62b

1 'aşkuñla : 'aşkuñ ki A,T,B

2 itme : itmez Sı

3 âh ile : dîlümle Sı

* 112 -M; A,38a ; T,49b ;Sı,55b ; -N ; B,63a

1 çık : hak A // 'aşkuñla : 'aşk ile T,B

2 -A,-T,-M,-N,-B

- 6 Hürşidi eyle bezmüne ferrāşe Tıflıyā
Çārüb-ı hāk-i dergeh-i pîr-i muḥabbet ol

113*

Fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilün

- 1 H̱āce sāmān ile te’sîr-i kaḍādan ğāfil
‘Adem-ender-‘adem ammā ki fenādan ğāfil
- 2 Ehl-i devlet ki kıomaz cām-ı ğurūrı elden
Dest-i şemşîr ile sîlî-i fenādan ğāfil
- 3 Ğayra merg ile ‘ilāc eylemede şimdi ṭabîb
Kendinüñ derdine tedbîr-i devādan ğāfil
- 4 Tîğ ü şemşîr ile o bir meh ü hürşîd gibi
Mestdür bâde-i ğāfletde ḥaṭādan ğāfil
- 5 Ey yakan bir iki bî-çāreyi tîğ âteşine
Olma şemşîr-i zebān-ı şu‘arādan ğāfil
- 6 Olma ey şem‘-i şebistān-ı serāy-ı naḥvet
Tünd-i şarşar-ı fukarādan ğāfil
- 7 Tāzesin tāze meded ey iḳlîm-i cemāl
İ’timād eyleme olma süfehādan ğāfil
- 8 Töbde der-kār gerek meclis-i meyde Tıflî
‘Uḳalā olmadılar ehl-i riyādan ğāfil

114*

Mef‘ülü / fā ‘ilātü / mefā ‘ilü / fā ‘ilün

- * 113 -M; A,38a ; T,49b ; S1,54a ; -N ; B,62b
- 2 kaḍadan : fenadan A
- 3 ğayre : ğamze B
- 4 -A,-B
- 6 -A
- 8 meclis-i meyde Tıflî : Tıflî meclisin merdine B
- * 114 -M; A,38a ; T,50a ; S1,55b ; -N ; B,63b

- 1 Rūyuñ yanında oldı meger güft ü gūy-ı gül
Şeb-nem gibi dökülmedür āb-ı rūy-ı gül
- 2 Geçdi bahār ḡonceler açılmadı dahī
Bülbül henüz itmedür cüst ü cūy-ı gül
- 3 Hāmem elümde bir gül-i bülbül-nevāz olup
Geçseydi hātırımdan eger ārzū-yı gül
- 4 Reng-i ruḡ ile bülbül-i āşufte bī-haber
Uydı nesīm-i gülşenine irdi būy-ı gül
- 5 Āsār-ı dest-bürd-i ḡazāndan remīdedür
Tıflı görilmek olmadı bir dahı rūy-ı gül

115*

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

- 1 Mir'āt-ı kalbe bak ki odur ārzū-yı dil
'Aks-i ruḡuñla tā görelüm biz de rūy-ı dil
- 2 Bir taş baḡırlı bir gözi mestüñ elindedir
Dā'im şikest olursa 'aceb mi sebū-yı dil
- 3 Bir yerde ihtiyar ile eylemez karar
Çevḡān-ı 'aşkı yārdan ayrılса gūy-ı dil
- 4 Ol ḡonceler cefāsın añup ben ḡöñül ḡamun
İtdük cemende bülbül ile güft ü gūy-ı dil
- 5 Tıflı güm eyledi ḡam-ı zülfünde ḡöñlüni
'Ömri içinde görmedi bī-çāre rūy-ı dil

116*

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün

-
- 2 geçdi : gitti A,B
 - 5 görilmek : gülmek A

- * 115 -M; A,38b ; T,50a ;Sı,54a ; -N ; B,63b
- * 116 M,46a ; A,38b ; T,50a ;Sı,55b ; -N ; B,63b

- 1 Bahār eyyārmıdır güllerle şādān olmada bülbul
Açıl ey gonce-i bāğ-ı melāhat söylemezseñ gül
- 2 Ruhun ‘aksi kadehde tāb-ı mey ruhsār-ı ālūnde
Açıldı gülşen-i bezmünde gūyā iki katmer gül
- 3 Şurāhiden kadeh toldukça taksīm eyledi sākī
Tolaşdı meclisi başdan ayağa sāğar-ı pūr-mül
- 4 Dağıtmış tār-ı zülfün dīde-i ağıyardan hālī
Henüz açılmamışdır böyle bir mevsimde bir sünbül
- 5 Güm itmişdür dili çāh-ı zenaḥdānında ey Tıfī
O müjgān ol ḥaṭ u ebrū o zülf o turre ol kākūl

117*

Fā ‘ilatūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilūn

- 1 ‘Aḳla uyduñ bir zemān āvāre olduñ ey göñül
Derde düşdüñ ‘āḳbet bī-çāre olduñ ey göñül
- 2 Saña reşk itse ‘aceb mi şāḥ-ı naḥl-i erguvān
‘Aşk ile başdan ayağa yāre olduñ ey göñül
- 3 Kārgerdür āteş-i Tūr-ı tecellī-i kemāl
Tūtalum āhen yā seng-i ḥāre olduñ ey göñül
- 4 Kādesin bilmem seni kūyında yārūñ görmedük
Şübhesiz Mecnūn gibi āvāre olduñ ey göñül
- 5 ‘Aşḳı da Tıfī gibi mest-i ser-endāz eyledük
Şimdi deryā-cūş bir mey-ḥāre olduñ ey göñül

118*

-
- 1 -M
 - 2 -M
 - 5 dili : velī

* 117 M,44a ; A,38b ; T,50b ; Sı,56a ; -N ; B,64a

- 1 ‘āḳbet : -T
- 3 yā : nā M,Sı / ḥāre : çare M,Sı
- 4 görmedük : görmedüm B

* 118 M,40a ; A,38b ; T,50b ; Sı,56b ; N,37b ; B,64a

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 İrişdi mevsim-i 'işret görindi gonce-i gül
Bahār geldi yüreklendi inleyen bülbül
- 2 Gehī miyānuñ dehānuñ eyledi cāy
N'ola görünmese ğāyiblere karışdı gönül
- 3 H̱ayāl-i ğamla yaturken yine ayaklandum
Şununca destüme sākī-i şūh sāğar-ı mül
- 4 Bölük bölük haṭı üstünde zülfini şandum
Benefşezārda açıldı cā-be-cā sünbül
- 5 Görindi gülleri bāğūñ 'aceb mi ey Tıffī
Çemende nağmeye āğāz iderse her bülbül

119*

HARFÜ'L-MİM

Mef'ülü / fā'ilātün / mef'ülü / fā'ilātün

- 1 Āzār ehl-i 'aşkı itmiş siph-r-i heftüm
Yā baḥt-ı dīl-siyehden yā ğamzeden te'allüm
- 2 Ser-şafḥa-i hevāya yazmaḳda naḳş-ı dīl-keş
Kīlk-i zebān-ı terle şüretger-i tekellüm
- 3 H̱āb-ı girān-ı ğamdan olmazdı yine bīdār
Olsaydı çeşm-i baḥta ḥurşīd-i çarḥ merdüm
- 4 Bend itdi dest-i nāzı ol bāğbān-ı ḥüsnüñ
Gül-deste-i niyāza bir gonce-i tebessüm
- 5 Ol şāh-ı 'izz ü nāzuñ 'ahdinde şimdi Tıffī
Her dest-i kīn-sitānda biñ dāmen-i tazallüm

120*

-
- 1 gonce-i gül : şüret-i gül M
 - * 119 M,44a ; A,36b ; T,50b ; S1,56b ; N,37b ; B,64a
 - 4 :-S
 - * 120 M,44b ; A,39a ; T,51a ; S1,56b ; -N ; B,64b

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Āteşem āteş ki hāristān-ı ğamdur pisterüm
Ol dem-i germüm gülü-yı nāy-ı āteşdür yerüm
- 2 Lā-mekān seyr ol hümā-yı evc-gāh-ı vaḥdetüm
Perr-i sehmü'l-ğayb-ı tevfiḳ-i ezeldür şeh-perüm
- 3 Her şehir şad zaḥm-ı peykāndur beni bîdār iden
Seng-i mıknâṭısdur vār ise bālîn-i serüm
- 4 Tıynet-i revganda bir yâkût-ı kân-ı āteşem
Hem yine elmâskâr-ı zaḥm-ı cāndur gevherüm
- 5 'Aşk ile âvāreyem bir yerde ârām eylemem
Kaṭre-i sîm-âbdur vār ise Tıffî aḥterüm

121*

Mefā 'ilün / fe 'ilātün / mefā 'ilün / fe 'ilün

- 1 Benem ki ye's-i ümîde dimâğ-pîrāyem
Nesîm-i şem'-i emel āteş-i temennāyem
- 2 Dirîğ nāleye şarf itdi rûzgārım
Egerçi mürde-i hicre dem-i Mesîḥāyem
- 3 Nigāhum eyledi mir'âtı pûte-i sîm-âb
Temām āteş-i ser-germ-i 'aşḳ-ı sevdāyem
- 4 Yanumda mihr-i felek târ-ı 'ankebûta döner
Sipîhr-i 'aşḳa ki ḥurşîd-i 'âlem-ârāyem
- 5 Cünûn-ı 'aḳl ile Tıffî bir özge kârum var
Ḥarîş-i seyrüm ü müstağnî-i temâşāyem

122*

1 nāy : nāz T

2 seyr : ser A,T // perr : pîr A

* 121 M,44b ; A,39a ; T,51a ; Sı,56b ; -N ; B,64b

2 hicre : hicrde T

3 'aşk u : 'aşḳ-ı A

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Meclis-i ehl-i ğama pīrāye derdümdür benüm
Şem'-i kâfir-ı muḥabbet āh-ı serdümdür benüm
- 2 Ben o ḥırmān-dideyem kim çüb-ı tehdid-i sitem
Rāh-ı pür-süz-ı emelde pāy-ı merdümdür benüm
- 3 Dāğ-ı serdür gösteren māh-ı nevūñ noḳşānını
Eyleyen ḥurşide ta'ne rüy-ı zerdümdür benüm
- 4 Pādişāh-i mülk-i istignā gedā-yı 'ālemem
Bād-ı āh-ı ye's peyk-i ser-gerdümdür benüm
- 5 Lāleveş dāğ-ı muḥabbetdür bilür erbāb-ı 'aşk
'Aşk-ı māder-zād Tıffî eski derdümdür benüm

123*

Mef'ulü / mefā'ilü / mefā'ilü / fe'ulün

- 1 Teshhürine kim vefk ile yārūñ heves itdüm
Mürğ-ı dili āzāde iken der-kafeş itdüm
- 2 Ol mā'ide kim minnet-i bahtumladur ām
Pīrāye-i hengāme-i mūr u meges itdüm
- 3 Ben ḥāne-be-düş-ı reh-i 'aşk olmadan evvel
Bālīn-i ser-i rāḥatı bir ḥār u ḥas itdüm
- 4 Nakd-ı dil ile kâf ile -i 'aşka ki girdüm
Feryādımı ser-māye-i bang-ı ceres itdüm
- 5 Şem'-i dili āhumdur iden suhte Tıffî
Şüfî-i riyā-pīşe dimiş ben nefes itdüm

124*

-
- * 122 M,44b ; A,39a ; T,51a ; Sı,56b ; -N ; B,64b
- 2 kim : ki M,Sı / sitem : şiyem A,B // süz : şür M,Sı,B ,sür T
- 4 ser-gerdümdür : tiz-gerdümdür A,T,B
- * 123 M,44b ; A,39a ; T,51a ; Sı,57a ; N,38a ; B,65a
- 1 kim : -A,-T,-N // āzāde : āvāre M
- * 124 M,45a ; A,39a ; T,51b ; Sı,57a ; N,38a ; B,65a

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 El irse devlet-i nā-pāydārı neyleyeyüm
Hāzān-ı der-pey olan nev-bahārı neyleyeyüm
- 2 Egerçi tab'um ile sīm-āb ger nazmum
Nefice-baḥş degül i'tibārı n'eyleyeyüm
- 3 Ğarīb olam daḥī bīgānelerle ülfet idem
O āşiyānı o dār u diyārı neyleyeyüm
- 4 Baña yeter nigeḥ-i luṭfi māye-i devlet
Bu bāḥt-ı bī-eser ü bī-medārı neyleyeyüm
- 5 Ne kayd başına Tıfī tedārük-i dünyā
Yanarsa şem'-i emel rūzgārı neyleyeyüm

125*

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

- 1 Nağme-i kaḥḥaḥa-i şevḳ ile olmam ḥurrem
Baña besdür nemekīn -ḥande-i zaḥm-ı sīnem
- 2 Yine te'sīrini ṭālī'dür iden olsa eger
Sāye-i perr-i hümā baḥt-ı siyāhumla behem
- 3 Zaḥm-ı erbāb-ı d ile renciṣ-i cāvid virür
Ḥārḥār-ı nemek ü sīl-i saḥt-ı merhem
- 4 Bāreke'llāh zihī bī-ser ü sāmānī kim
Āb u āteş gibidür ülfet-i dīnār u direm
- 5 Tıfliyā şāḥibi yok köhne mu'ammā ancaḳ
Dāstān olmada sīmurğ gibi nām-ı kerem

126*

-
- 2 tab'um : tab' : A,T,N
 - 3 āşiyānı : āstānı A,N,B , āstān ü T
 - * 125 M,45a ; A,39b ; T,51b ; Sı,57a ; -N ; B,65a
 - 3 d ile : ḡama M,Sı
 - 5 köhne : özge T
 - * 126 M,45a ; A,39b ; T,52a ; Sı,57b ; -N ; B,65b

Meḥ'ülü / fā'ilārü / meḥ'ülü / fā'ilün

- 1 Mest-i mey-i firāk olırın vuşlat istesem
Vuşlat ümîdine düşerin devlet istesem
- 2 Ferdâ-yı rûz-ı maḥşeri eyler havâlegâh
Ol kâmet-i kıyâmet ile şoḥbet istesem
- 3 Ol şâh-ı ḥüsnüñ eyler idüm nâzına niyâz
Ey ehl-i 'izz ü nâz eger minnet istesem
- 4 Ey şeh-i şehir minnet ile imtiyâzı ko
Pîr-i muḡāndan ister idüm himmet istesem
- 5 Tıffî o şüh ile nice mümkün mukârenet
Zehr-âb-ı çeşme ruḥsat olur 'işret istesem

127*

Meḥ'ülün / fe'ilārün / meḥ'ülün / fe'ilārün

- 1 Dimâḡ-baḥş-ı dil-i aşkdur şemûm-i tebessüm
Zebâne-i nigeḥ-efrûzdur nesim-i tebessüm
- 2 Dem-i Mesîh beyân-der dehân-ı ḥayret olırdı
Olaydı mu'cize-senc-i sühan kelûm-i tebessüm
- 3 O şâh-bâz ki ruḥsat-diñ ola bezm-i niyâza
Ümîd-baḥş-ı dil ü dîdedür nedim-i tebessüm
- 4 Bize nigâh-ı teḡafûl-peẓiri mande-i besdür
Behişt-i vuşlata pîrayedür na'im-i tebessüm
- 5 Ya ceyb-i nâzda güm-bûdedür ya ḡamzede Tıffî

2 kâmet-i : kâmeti M,S1,B

5 çeşme : çeşm-i A,T

* 127 M,45a ; A,39b ; T,52a ; S1,58a ; -N ; B.65b

1 dil-i : -A,-T

2 beyân : benân M,B // mu'cize-senc : mu'cize şeyḥ M , mu'ciz-senc T

(b) S1'de 5b

(b) S1'de 2b

4 mände-i besdür : mände-besdür M,S1

Kilid-i kufl-ı tarab-hāne-i harīm-i tebessüm

128*

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 Hemîşe bezm-i temennâ-tebâhdur âhum
Çerâğ-ı meclis-i ser-germ-i âhdur âhum
- 2 Medâr-ı hüküm-i kırâmı güm itdi ehl-i raşad
Galat-dih-i eşer-i mihr ü mâhdur âhum
- 3 Figānum itmede bîdâr dîde-i ẖ'âbı
Kilid-i kufl-ı der-i şubhğâhdur âhum
- 4 Henüz olmadı baht aña târ u pûd-endâz
Kumâş-ı merhamete dest-gâhdur âhum
- 5 Ben ol şehenşeh-i mülk-i muhabbetem Tiffi
'Alem zi-şu'le şerâre siyâhdur âhum

129*

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

- 1 Niçe bir miñnet ile rûze-i hicrân tûtalum
Varalum mey-gedeye cām-ı dirahşân tûtalum
- 2 Koma elden ayağı ey dîl-i efsürde-dimâğ
Cām-ı mey tûtma dimiş zâhid-i nâ-dân tûtalum
- 3 Varalum deşt-i muhabbetde biraz eğlenelüm
Kays-ı âvâre gibi râh-ı beyabân tûtalum

5 yâ : yâr-ı M

* 128 M,45b ; A,39b ; T,52a ; Sı,57b ; -N ; B,66a

1 hemîşe : benîm ki M,A,T,B,Sı

2 kırâmı : firâkı A,Sı, harâmı T

4 pûd : pû A , bûd u Sı

• 129 M,45b ; A,39b ; T,52b ; Sı,56b ; -N ; B,66a

(A nüshasında sayfa tamiri yapıldı)

- 4 Tâzeler zülfine dil-besteliği terk idelüm
Desti sāğardan alup dāmen-i pīrān tūtalum
- 5 Geçelüm bāde-i gülgün ile baḥr-ı ḡamdan
Ṭıflıyā zevrak-ı cām-ı meyi raḥṣān tūtalum

130*

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā-ilün / fe'ilün

- 1 Nihāda ḥavḍ-ı devāt üzre nāvdān-ı kalem
Şu virdi gülşen-i ebyāta bağbān-ı kalem
- 2 Yakında geldi o bir nev-nihāl-i Hindūdur
Şikeste olsa 'aceb mi daḥī zebān-ı kalem
- 3 Henüz ser-zede ḥaṭṭ-ı debīr-i ezel
Şahīfe-i ruḥına itmiş imtiḥān-ı kalem
- 4 Görince me'ānī-i mu'ciz-nümā-yı eş'ārūm
Dehān-ı maḥboreyi bī-cāy ider beyān-ı kalem
- 5 'Adū nevāziş-i zirh u siperededür Ṭıflī
Semend-i ṭab' ile alsam ele sinān-ı kalem

131*

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün

- 1 Ser-ā-pā ḥüsn-i bī-hem-tāña söz yok ey Mesīḥa-dem
'Aceb mi olsa mir'āt-ı ruḥuñ ṭūṭıleri ebkem
- 2 Gönül murgına her bir ḥalkasın bir aşiyān itmiş
Ne ejderdür o zılf-i tābdār ol kākül-i pūr-ḥam
- 3 N'ola mey görmeden rindāne baş kaldırmasam şūfī

* 130 M,45b ; A,40a ; T,52b ; S1,57b ; -N ; B,66a

1 nihāda : ḳomla S1 // ebyāta : ma'nāya M,S1
2 nev-nihāl : nev-niyāz M,T,S1,B
4 maḥboreyi : hücreyi A,T / cāy : cāy A / zebān : beyān A,T,S1,B

* 131 M,45b ; A,40a ; T,52b ; -S1 ; -N ; B,66b

1 hem-tāña : hem-tāle A

Çıkardum bir kadehle ‘âlemüñ naķşın mişâl-i Cem

- 4 Yıkar ger Beyt-i Ma‘mûr olsa kâlbüñ gerdiş-i gerdün
Binâ-yı şevküñ istihkâmın ister bu dil-i pür-ğam
- 5 Şakın dil-teşne olma çeşme-i hürşid-i rahşâna
Serâbâsâ hemân bir gösterişdür Tıfliyâ ‘âlem

132*

Mefâ ‘ilün / mefâ ‘ilün / mefâ ‘ilün / mefâ ‘ilün

- 1 Ğamuñdan şekve ‘aşkuñdan figâmı resm-i râh itmem
Girbân-ı hayâtı çâk çâk itsem de âh itmem
- 2 Hayâli cilvegerdür şahn-ı mir’ât-ı tahayyülde
Temâşâ-yı cemâl-i yâri pâ-mâl-i nigâh itmem
- 3 Benem ol küh-ken kim berķ-i âh-ı âteşinümle
Tarîķ-ı ‘aşka küh-ı Bîsütümı seng-i râh itmem
- 4 Sen ey zâhid olursın sâyesi her gördüğün dünüñ
Ben ammâ dâmen-i hürşid olursa busegâh itmem
- 5 Nihândur sırt-ı mestür-ı muhabbet yârdan Tıflı
Girbân-ı hayâtı çâk çâk itsem de âh itmem

133*

ĦARFÜ’N-NÜN

Mefâ ‘ilün / mefâ ‘ilün / mefâ ‘ilün / mefâ ‘ilün

- 1 Göñül dūr olsa da ey şüh zülf-i müşgsâyıñdan
Yine ayrılmaya hâtır-ı der-i devlet-sarâyıñdan

4 pür-ğam : pür-ğam T

* 132 M,46a ; A,40a ; T,52b ; -Sı ; -N ; -B

5 nihândur : nihândan A

* 133 M,46a ; A,40a ; T,53a ; Sı,58b ; -N ; B,66b

1 Müşk-sâyıñdan : müşğ-bâyıñdan M,Sı,B // hâtır-ı : hâķdır A,Sı,T,B

- 2 Hâkikat ‘âlemin mir’ât-ı ‘aşk-ı pâkdan gördük
Senüñ sâkî ne gördük sâğar-ı gîfî-nümâyundan
- 3 Felek hem-vâre hürşîd olsa olmam zerresi ânuñ
Ğubâr-ı kûyuñ olmağdur recâmuz hâk-i pâyuñdan
- 4 ‘Aceb Tûr-ı tecellî neysitânından mıdur muṭrib
Toğundi gûş-ı câna âşinâ bir nağme pâyuñdan
- 5 Ma‘ârif-dest-gâha serverâ Tıffî gibi ben de
İdüp deryûze-i imdâd şî‘r-i ğam-zevâyundan
- 6 Bir iki mîve-i ma‘nâ düşürdüm çüb-ı hâmemle
Zemîn-i intikâle naḥl-i kîlk-i nûkte-zâyundan
- 7 Pes-i âyineden ta‘lîm-i tûfî eyledük gûyâ
Düşürdüñ ṭab‘umı taklîde nazm-ı dîl-güşâyundan

134*

Mefâ‘ilün / fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün

- 1 Benem ki neşve-i hayret-girifte lâl-i sūḥan
Elümde kîlk-i beyân-ı zebân ḥâl-i sūḥan
- 2 ‘Aşâ-yı hâmeye itmezdi ilticâ şimdi
Olaydı bu dîl-i bîmârda mecâl-i sūḥan
- 3 Benem o çehre-güşâ-yı ‘arûş-ı me‘ânî kim
Tirâşe-i kalemüm ebrû-yı cemâl-i sūḥan
- 4 Benem ki zîr-nişînüm dem-i Mesîḥâdur
Sevâd-ı kîlk-i terüm sâye-i nihâl-i sūḥan
- 5 Benem ki hâme-i mu‘ciz-nümâ-yı eş‘arum
Ḥayât-perveridür Tıflîyâ mişâl-i sūḥan

2 M,S1,B’de 3. beyit , sâğar-ı gîfî : sâğaruñ gibi M

3 M,S1,B’de 2. beyit

5 ğam-zedâyundan : ğam-zevâyundan A,T

* 134 M,46a ; A,40b ; T,53a ; S1,58a ; -N ; B,67a

1 ki : o B

3 ki : o A,T / ma‘nâ kim : ma‘nayem M

4 zîr-nişînüm : zîr-nişîn M,S1, zîr-nesîm T , zîr-nişîni B / mesîḥâdur : mesîḥâyem M

135*

Fe 'ilātūn / fe 'ilātūn / fe 'ilātūn / fe 'ilūn

- 1 Güller açıldı gönüller yine şādān olsun
Ḥānde āšūb-dih-i bezm-i ḥarīfān olsun
- 2 Zāhmuma merhem-i nā-sūz ister ise
Dehre dārū-kede 'ālem nemekistān olsun
- 3 Zāhide neşve-i mey görmedigin göster sen
Dāḥil-i ḥalka-i cem'iyet-i yāran olsun
- 4 'Aklı başında ise bu dil-i dīvāne gibi
'Uḳalā rāṭibe-ḥ'ār-ı der-i mestān olsun
- 5 Şādluḳda ḡamumı ḡamda sürūrum görsün
Girye ḥānde ile biribirine ḥayrān olsun
- 6 Yārsuz-i meclis-i 'işretde ki çengün Tıflı
Naḡme her tārma bir ḥançer-i bürrān olsun

136*

Mefā 'ilūn / fe 'ilātūn / mefā 'ilūn / fe 'ilūn

- 1 'Adū nevāziş-i dest-i keremle şād olsun
Hemān yanuñda şikest-i dilūm murād olsun
- 2 Zemān-ı kıymet-i mihrinde o şeh-i ḥubān
Baña cefāsını luṭf eylemiş ziyād olsun
- 3 Hevā-yı 'aşḳ ile 'ankā gibi bu ālemde
O deñlü kendümi kem-nām idem ki ad olsun
- 4 Şikeste sāḡar-ı endüha eylerin ser-püş
Gerekse efser-i zerrīn-i Keyḳubād olsun

* 135 M,46a ; A,40b ; T,53a ; S1,58b ; N,38a ; B,66b

2 -N , nā-sūz : nā-sūr M,A,B / tūr : -M,-A,-T / dehre : dehr A,T,B
4 rāṭibe : rābita M
5 -T , şādluḳla : şādīlikle M
6 yarsuz : yāz ser A,T,N

* 136 M,46b ; A,40b ; T,53b ; S1,58b ; -N ; B,67a

2 kıymet : kısmet T,S1,B // baña : bize A,T

- 5 Der-i cefâsını Tıfîye itmesün beste
Hemîşe bâb-ı recâ düşmene güşâd olsun

137*

Fe 'ilâtün / fe 'ilâtün / fe 'ilâtün / fe 'ilün

- 1 Rûh-ı Kudsî şakınur ğamze-i cādüsından
Tâk-ı Kısra yıkılır cünbüs-i ebrüsünden
- 2 Zülfine şâne tokunsun büyüsün gittükçe
Ne fiten kopsa gerek turre-i hoş-büsünden
- 3 Büy-ı zülfiyle şabâ uğramış ancak Hotana
Rûmda seyre çıkılmaz Hotan âhüsünden
- 4 Her şehir itmede hürşid-i berîn dest-be-hâk
Pençe-gîr-i feleğün kuvvet-i bâzüsünden
- 5 Çeşm-i ebrüsüne âşuften geçer çok Tıfî
Geçemem ben revîş-i kâmet-i dil-cüsünden

138*

Fe 'ilâtün / fe 'ilâtün / fe 'ilün

- 1 Nutkı erbâb-ı d ile mâye-i cân
Haş-ı la'li gibidür sâye-i cân
- 2 Sühan-ı ruh-fezâsın itmiş
Leb-i cân-bahşına Ser-mâye-i cân
- 3 Ruhsat-ı ğamze ile hâl-i lebin
El hâzer eyledi sermâye-i cân

5 bâb-ı recâ : bâb-ı vefâ M,S1,B , tab-ı recâ T

137 M,46b ; A,40b ; T,53b ; S1,59a ; -N ; B,67b

2 büyüsün : yürüsün A,T

3 Hotan : Çin M

5 ebrüsüne : bâzüsüne T

138 M,46b ; -A ; T,53b ; S1,59a ; N,38a ; B,67b

1 nutkı : nutk T // la'li : la'l T,S1,B

3 sermâye-i : pîrâye-i T,S1,B

- 4 Sihr ile mürdeler ihyâ eyler
Söyle ey pest kîn-i mâye-i cân
- 5 Oldı her şahid-i şî'r-i Tıflî
Perveriş yafte-i dāye-i cân

139*

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Gülşen-i ğamdur cihān şādi-i bülbulden şakın
Hārım der-zîr-i dāmān eyleyen gülden şakın
- 2 Ğamzesi zahm urşa da eyler telâfisin nigāh
Kendüñ ey dil sen hemān tîr-i tegāfülden şakın
- 3 Çünki kurtulduñ ser-i zülfinden ey üftāde dil
Afet-i cāndur kemend-endāz kākülden şakın
- 4 El-ğazer zehr-i muvakkatdur saña ey mest-i nāz
Kendi bezm-i 'işretüñde sāğar-ı müldeñ şakın
- 5 Revnak-ı ezhārına aldanma Tıflî gülşenüñ
Hāteminde zehr şaklar ğonce-i gülden şakın

140*

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Tîrüñi pertāb kılma sîne-i ħussād için
Şeh-süvārum baña gönder ħātır-ı nā-şād için
- 2 Çünki erbāb-ı muḥabbetle su virmiş āhenin
Tîşesin üstād yapdukda ser-i Ferhād için
- 3 Keşf idermiş rāz-ı 'aşkı bir kadeḫ meyle temām
Pîr-i meyh'āruñ elin alsam n'ola irşād için

* 139 M,46b ; A,41a ; T,54a ; S1,59b ; -N ; B,68a

2 ğamzesi : ğamzesini S1
5 -S1

* 140 M,47a ; A,41a ; T,54b ; S1,58a ; N,38a ; B,67b

1 ħātır : bu dil T,B

- 4 Ey melek-*h*ū sen perī-sīmāyī teshīr itmege
Nāmuñi bilmek d ile r öldür ‘adūyī ad için
- 5 Hem-nefesdür bülbül-i şūrīde Tıfīi gönül
Dāma düşsem n’ola isti‘dad-ı māder-zād için

141*

Fā ‘ilātūn / fā ‘ilatūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilūn

- 1 Beyt-i ma‘mūr olsa da herkes yıkardı *h*ānesin
Genc-i ‘aşkuñda göreydi ‘āşkuñ vīrānesin
- 2 Kuvvet-i devletle ‘anķālanma ey dünyā-perest
Sen alursın zūr ile mūruñ elinden dānesin
- 3 Şem‘-i meclis gördi āteşle semender ülfetin
Cāme-*h*‘āb-ı şu‘leye bī-bāk olur pervānesin
- 4 Sa‘y-ı Mecnūn kūş-ı Ferhāddan aldık *h*aber
‘Aşk sevdāsında olursañ ‘aceb dīvānesin
- 5 Sāyeveş ayrılmamak isterseñ ol meh-pāreden
Sen dahī ey Tıfī-i bī-kayd u bī-pervānesin

142*

Fā ‘ilātūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilūn

- 1 Şub*h* olınca giceler kurtulmadık zār olmadan
h‘āba vardı yār kaldı baht bī-dār olmadan
- 2 N’ola vahşilerle ülfet eylesem ol bī-vefā
Geçmedi hem-şo*h*bet-i āgyār-ı bī-kār olmadan
- 3 Almayınca nakd-ı şabrı ‘arz-ı ruhsār eyleme

4 nāmuñi : nāmlı M

* 141 M,47a ; A,41a ;T,54a ; S1,58a ; -N ; B,68b

1 ‘aşkuñda : ‘aşkuñla M,B

3 bī-bāk : bī- bāk A,T,B,S1

* 142 M,47a ; A,41a ;T,54b ; S1,59a ; -N ; B,68a

1 *h*‘āba : *h*āme S1

Gevher-i la'li lebüñ gösterme bāzār olmadan

- 4 Düşmene dā'im nigāh-ı āşināyisin görüp
Eylerin tercih mest olmağı hüşyār olmadan
- 5 Cismini hāk eyleyen üftāde Tıfıves kaçar
Bād-ı şubha reh-güzār-ı yārda yār olmadan

143*

Fā'ilātün / fā'ilatün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Ol büt-i āhen-dilüñ haṭ kapladı dü-raḫamın
Zerger-i hüsne sevād itdürdi şandum hātemin
- 2 Gitmeyen rāh-ı ğama irmez vişālün şehrine
Dīde-giryān olmayan görmez muḥabbet 'ālemin
- 3 Şāneye nice perişān olmasun dil-besteler
Zülf-i hoş-büyından ayırmış o şūhuñ perçemin
- 4 Baña besdür būs-ı la'liyle hayāl-i vuşlatı
İstemem bu bezm-i nā-şāyestenüñ cām-ı Cemin
- 5 Dīdeden kan dökme tek ümīd-i vaşl-ı yār ile
Tıfı-i zevk-āşinā dünyāya virmez bir demin

144*

Fā'ilātün / fā'ilatün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Bir'aceb terkībdür vaşluñ ki ey şūh-ı cihān
İbtidā-yı keyfi būs-ı la'li-i dil-berdür hemān
- 2 Maḥv olup kendümde bulmam reşk ile nām u nişān
Nāvek-i dil-düzuñ ağūşa çekdükde kemān
- 3 'Āleme te'sir idüp dünyāya āşār-ı nifāk

3 almayınca : olmayınca Sı

* 143 M,47b ; A,41b ;T,54b ; Sı,60a ; -N ; B,68b

4 la'liyle : zülfıyle A,T

* 144 M,47b ; -A ; -T ; Sı,59a ; -N ; B,67b

3 āleme : öyle Sı ,B

Hodgām oldur ayrıla biri birinden tevemān

- 4 Bir ‘aceb hengāmedür ceng ü cidāl-i ‘aşk kim
‘Aşıkā bir zahmkārīdūr şadā-yı el-amān
- 5 Tīg-i şab‘um n’ola pür-zeng olsa Tıflı çarh-ı dūn
Seng-i muknātısdan eyler aña seng-feşān

145*

Fā ‘ilātūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilūn

- 1 Ğonceler pejmürde oldı irdi vaqt-i mihre cān
Kendüyi yerden yere urmakda evrāk-ı hazān
- 2 Mihr şanmañ bād-gerdān iderek berg-i teri
Kubbe-i haḍrā-yı gerdūna çıkardı nā-gehān
- 3 Naḥl-i zībā yolına evrāk iftā eyledi
Hayli altunlar çürütdi bağda bād-ı vezān
- 4 Yine tīg-i sūsene kurş-ı zer-i hurşidden
Şanki bir zerrīn niyām itdürdi şahn-ı gül-sitān
- 5 La‘l-i yāre Tıfliyā öykündi diyü bağda
Ğoncenüñ ağzını burdı sille-i bād-ı hazān

146*

HARFÜ’L-VĀV

Fā ‘ilātūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilūn

- 1 Der-kemīn-i genc-i hayretdür sipāh-ı ārzū
Tır-i ter-keşdür gülü-yı dilde āh-ı ārzū
- 2 Oldı müjgāmum hayāl-i yāre dest-āviz için
Tār (u) pūd-endāz-ı kālā-yı nigāh-ı ārzū

* 145 M,47b ; A,41b ; T,54b ; -Sı ; -N; B,68b

3 altunlar : naḥd-ı altun M,T,N / vezān : revān A,T

* 146 M,47b ; A,41b ; T,55a ; Sı,60a ; N,38b ; B,69a

2 için : çün M // tār u pūd : tār pūd A,T,N,B

- 3 Ol da rāh-ı ceyş-i hürmandan olurdu ser-zede
Hāk-i ümmîdüm bitürseydi günāh-ı ārzū
- 4 Hārhar-ı ye'sdür hātır-nevāz-ı kām-ı dil
Pişter-i zār-ı recādur hābgāh-ı ārzū
- 5 Yine ser-menzildedür perkārveş āsāyış
Tıfliyā devr itse dehri pāy-ı rāh-ı ārzū

147*

Fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilüm

- 1 Neylerüz halka-i tevḥide girüp ey meh-rū
Diyelüm şūfî-i nā-dāna ırakdan yā-hū
- 2 Bir niçe şekle koyar günde dīl-i maḥzūm
Görmedüm ḡamze-i fettānuña beñzer cādū
- 3 Nāmeveş ḡāl-i dīl-i zārı yazardum aña
Eger olmasa aña şafḡa-i ḡurşīd dü-rū
- 4 Devr-i la'lünde 'aceb keşreti var meykedenüñ
Kırılur birbiri üstine şurāḡī vü sebū
- 5 Tıfliyā sözlerime bende zāhī ü Hüsrev
Tab'uma ḡāme-i çālāk ḡulām-ı Hindū

148*

HARFÜ'L-HĀ'

Mef'ūlū / fā 'ilātū / mefā 'ilū / fā 'ilün

- 1 'Ākıl ne gūne raḡbet ider dehr bāḡına
Büy-ı gülî zūkām-ı cünündür dimāḡına

- 3 T,N'de 4. beyit , ol da : oldu T / hürmandan : İslamdan T // günāh : kenār A, ḡiyāh B
- 4 pişter : neşter M,Sı,B, pīster A, T
- 5 dehri : zehri M
- * 147 M,48a ; A,41b ; T,55a ; Sı,60a ; N,38b ; B,69a
- 2 fettānuña : fettānına M,Sı
- 4 kırılur : kurulur A,T,N
- * 148 M,48a ; A,41b ; T,55a ; Sı,61b ; -N ; B,69b

- 2 Dīvāne mi ya mest mi bül-bül ki güllerin
Esrār-ı ‘aşkı cehr ile söyler kulağına
- 3 Sākī-i meclis ol gül-i bübül-nevāz ola
Kā’il miyüz bahārda meydān ferāğına
- 4 Ben mesti sen esīr-i ser-i zülfisin gönül
Sen sāye gibi yānına düş ben ayağına
- 5 Tıflı ‘aceb mi āb ile dār-ı ḥabāb ise
Meclisde cām-ı bāde şu katdurdı dāğına
- 6 Yaḥyā Efendi ḥaḍreti kim meclisin gören
Bağmaz sipīhr-i kīneverün bağ u rāğına
- 7 Ābād kıldı meşhedini Bū-Ḥanīfenün
Bir tāze tarḥ şaldı fazīlet ocāğına
- 8 Seng-i der-i sa‘ādeti merdüm-rübāydur
Sen ādem ol da teḳayyüd sürāğına

149*

Fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilün

- 1 ‘İşve āşüb-dih-i meclis-i rāz-ı fitne
Ġamze müjgānı ile nāz u niyāz-ı fitne
- 2 Çeşmi ki ġamze ile gāḥ teğāfülle olur
Meclis-ārā-yı füsün ma‘reke-sāz-ı fitne
- 3 Ḥaṭṭ-ı nev-ḥīzini peyveste iden tırresine
Eylemiş fitne vü āşübı tırāz-ı fitne
- 4 Nev-heves şūḫ ki dest-i nighinden gitmez
Tāze mecmu‘a-i Maḥmūd u Ayāz-ı fitne
- 5 Tıfliyā merdümek-i çeşm-i füsündür ḥālī

- 2 dīvāne mi : dūnvāne mi A
3 meydān : meyden A,Sı,B
4 yanına : pāyma M,Sı,A,B
5 katdurdı : kapdurdı M,Sı,B

* 149 M,48a ; A,42a ; T,55b ; Sı,60b ; N,38b ; B,69b

- 1 nāz u niyāz : nāz-ı niyāz M,Sı
4 nev-heves : bū-heves M

Zülf-i cādū-figeni şehper-i bāz-ı fitne

150*

Fe 'ilātün / fe 'ilātüm / fe 'ilātün / fe 'ilün

- 1 Esdi bāğ-ı şehir revnağ-ı bāğ oldu yine
Açılup gence-i dil bülbüle dāğ oldu yine
- 2 Heves-i dil-ber-i mey itmede zinhār dime
Dem-i vā-suhteğī vakt-i ferāğ oldu yine
- 3 Aña derd-i dil-i sūzānuñ eyle rü-geş
Ben dimem saña duhān içme yasāğ oldu yine
- 4 Meş'al-i āh-ı belā bezmini itdi rüşen
Meclis-i mihnete her dāğ çerāğ oldu yine
- 5 Tıfliyā ārzū-yı tāt u kabādan geçdük
O kadar sîne vü ser dāğ-be-dāğ oldu yine

151*

Mefā 'ilün / fe 'ilātün / mefā 'ilün / fe 'ilün

- 1 Benem o tālīb-i kālā-yı ārzū-yı günāh
Benümledür ser-i bāzār-ı çār-sū-yı günāh
- 2 Hevā-yı vaşl ile dil bāde-nüş-ı bezm-i recā
Mey-i devām ile leb-rīzdür sebū-yı günāh
- 3 Şehir nedāmet ile kārumuz hayāl-i ferāğ
Fesānemüz giceler yine güft ü güy-ı günāh
- 4 Benem o h̄'āce-i ser-māyedār-ı bī-şermī
Ziyāde olmada esbāb-ı tū-be-tū-yı günāh

* 150 M,48b ; A,42a ; T,55b ; S1,60a ; -N ; B,70b

2 dem-i : demā A,T // suhteğī : suhteğī-i M
4 mihnete : 'işrete T

* 151 M,48b ; A,42a ; T,55b ; S1,61b ; -N ; B,70b

1 günāh : nigah A,T // günāh : nigāh A,T

- 5 Kem ihtilâf olalı ğayrilerle ey Tıffî
Benümledür ser-i bâzâr çâr-sû-yı günâh

152*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Hün-ı cigerle eyleyeli şüst ü şüy-ı âh
Gİtdükçe tâzelenmededür reng-i rüy-ı âh
- 2 Tertüb-i intizâmına çarhuñ hâlel gelür
Bir kerre gelse hâtruma arzû-yı âh
- 3 Mânend-i nây-ı nağme-i pest ü bülend ider
Der-dest-i sahtgîr-i nefesdür gülû-yı âh
- 4 'Âşık zemân-ı devlet-i hüsnünde ol mehûñ
Dilden ider iderse eger güft ü güy-ı âh
- 5 Nîm-i nigâh-ı hışm ile kûyında Tıfliyâ
Bî-bâde-i niyâz-ı şikeste-sebû-yı âh

153*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Devr eyledükçe sâğar-ı zerrîn şubh-gâh
Dâ'im tolu boşalmadadır cür'adân mâh
- 2 Âgâh sâz-ı hufte olan pîr-i şubhdur
Teşrif idince mürşid-i seyyâre-gân-penâh
- 3 Hem-vâre evcin eylemede mâye-i hağîd
Mîhr ü mehûñ bu gerdiş-i çarh-ı güzîde-râh

5 çâr-sû-yı günâh : -Sı

* 152 M,48b ; A,42b ; T,56a ; Sı,62a ; -N ; B,70b

3 nây : pây T,Sı

4 mehûñ : şehûñ M,B

5 hışm : çeşm M

* 153 M,48b ; A,42b ; T,56a ; Sı,62b ; -N ; B,71a

3 güzîde : gürîde M,Sı,B

4 rûzi-i : rûzi M,Sı,B

- 4 Ser-püş-ı bezm-i rûzi-i baht u sitâredür
Bu kûbbe-i mu'allak u bu bâzgüne çâh
- 5 Pervâze geldi 'azm-i kenâr ile Tıfliyâ
Sîmurg-ı âteşin per-i kâfur-ı destgâh

154*

Mefâ'ilün / fe'ilatün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Ğurûr-ı hüsn ile bigâne-i niyâz olma
Şakın şakın şanemâ büt-perest-i nâz olma
- 2 Olursañ ey ney-i meclis niyâza ruhsat-yâb
Mîzâc-ı nâzı da fikr it sühan-dırâz olma
- 3 Bahâr 'işret-i vaşluñ zemânidur ammâ
Gül-i niyâz ile gülbün-tırâz-ı nâz olma
- 4 Henüz kurtulamaz güft ü güydan Maḥmûd
Şakın firîfte-i kıssa-i 'Ayâz olma
- 5 Bu derd derd-i ḥaḳîkat-nümâ-yı Tıflîdür
Gel ey ṭabîb-i mecâzî ciger-güdâz olma

155*

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Gerçi virmezdüm gönül her dil-sitânuñ naḳşına
Şimdi düşdüm bir büt-i deyr-i zemânuñ naḳşına
- 2 Arzû-yı şerḥa vü dâğ ile virdüm gönülümü
Dil-rübûde oldum ol şûḥ-ı cihânuñ naḳşına

* 154 M,49a ; A,42b ; T,56b ; Sı,63a ; N,38b ; B,71a

2 ney : mey A,T,N
4 nâz : râz M,Sı

* 155 M,49a ; A,42b ; T,56b ; Sı,63a ; -N ; B,71a

1 zemânuñ : niyazuñ A

- 3 Resm-i Şîrîni görüp mecnûmı oldu Kûh-ken
Hâşılı aldandı ol bî-çâre anuñ naķşına
- 4 Kendüyi âyîne de gördükde kalmış bî-mecâl
Ben de baķdum kaldum ol nâ-mihrbânuñ naķşına
- 5 Biz ezel naķķaşınıñ hayrâmyuz Tıfî gibi
Şûretine Mâni-i şad dâstânuñ naķşına

156*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilû / fâ'ilün

- 1 'Âşık ki tâb-ı 'aşķ ile sâġar be-dest ola
Yâķûtdan olursa da câmı şikest ola
- 2 Bulsa virürdi zaķmına dil ruķşat-ı kelâm
Şaķlar mı râz-ı 'aşķı o dîvâne mest ola
- 3 Bû sebzezâr nişter-sitân-ı ye'sdür
Bir gûşe var mı 'âşıkâ cây-ı nişest ola
- 4 Ferhâd-ı bût-tirâşe hakîkat haramdur
Şîrîni-i mecâz ile şûret-perest ola
- 5 Tıfî cemâl-i nûr-dih-i mihr ü mâh iken
Düşmez o serv-kâmete kim sâye pest ola

157*

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Kalem ki naġme-serâdur o yâr vaşfinda
Tekellüm eyledi ol hûb hâr vaşfinda
- 2 Ölüm gibi yine meftûnı bir füsünkâruñ
Cünûnum olmada ġâlib bahâr vaşfinda

5 Mâni-i : mâni vü M

* 156 M,49a ; A,42b ; T,56b ; S1,63b ; -N ; B,71b

2 bulsa : bula M,S1

* 157 M,49a ; A,43a ; T,57a ; S1,63b ; -N ; B,71b

1 naġme-serâ : naġme-sezâ A, nûkte-nümâ S1

2 yine meftûnı : meftûnı yine M , yine maķbûli S1

- 3 Muḳallidān-ı sūḫan nā-sipāsdan feryād
Fesāne-sāz-ı riyādur kibār vaşfinda
- 4 Çekilse şüret-i taşvîr-i yâr bir senge
Medîḫa-senc ola bî-iḫtiyâr vaşfinda
- 5 Olurdu ḫāme-i Ṭıflî ‘arūs-ı nev-dāmād
Olaydı bikr-i ma‘ānî nigār vaşfinda

158*

Mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün / mefā ‘ilün

- 1 Göñül ‘ankā-yı istiğnādur anı bî-nişān şanma
Hümādur āşiyān ber-düş mürğ-ı lā-mekān şanma
- 2 Kemûn ğamze-i āfet-resāndur gūşe-i çeşmi
Nigāh-ı şūḫma aldanma anı pāsban şanma
- 3 Yine bî-cünbüş-i imdād-ı ebrû ğamzekārında
O sehmü’l-ġayb-ı nā-gehgîri tîrdür kemān şanma
- 4 İder āsūde görse nîm-bismil ḫaste-i ‘aşkı
O ḫūnî ğamzeyi kendūñ gibi nā-mihrbān şanma
- 5 Ğarîk-i bahır-i sevdā Kays-ı ser-gerdānuñ ey Ṭıflî
Başından uşdı girdāb-ı cünündur āşiyān şanma

159*

Fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilün

- 1 Çeşmi mest olmaz esās ābād-ı āşüb olmasa
Gamze tırmarz ḫānmān ber-bād-ı āşüb olmasa

4 -Sı

5 olurdu : olur M // ‘arūs-ı nev : ‘arūsına A, Sı, B

* 158 M, 49b ; A, 43a ; -T ; -Sı ; -N ; B, 72a

3 ğamzekārında : ğamzekarîde A

4 ḫaste-i : küşte-i A

* 159 M, 49b ; A, 43a ; -T ; Sı, 64a ; -N ; B, 72b

1 çeşmi : çeşm M

3 ‘işvesi : ‘işveyi a, Sı, B

- 2 Dil şikâr olmazdı gîsû-yı girihgîrin görüp
Şâhbâz-ı pençe-i şayyâd-ı âşûb olmasa
- 3 Her nigâhı böyle bilmezdi zebân-ı işvesi
Fitne-i hâl-i ruhuñ üstâd-ı âşûb olmasa
- 4 Haşre dek olmazdı ber-câ böyle kañûn-ı cefâ
Resm-i âyîn-i sitem icâd-ı âşûb olmasa
- 5 Nâzdan Tıffî nevâzişlerle ma'mûr olsa dil
Bu kühen vîrânede bünyâd-ı âşûb olmasa

160*

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

- 1 Aña bir cāy-ı dil-keşdür harābāt içre her gūşe
Ne ğam vîrān olursa dehr rind-i hāne ber-dūşa
- 2 Sirişk-i çeşm-i hūn-ālūd ile ey şūh-ı bî-pervā
Elümde cām döndi taşt-ı pūr-hūn Siyāgūşa
- 3 Karīn olmuş hilāle gūyiyā bir necm-i ğarrādur
Nigāh eyle kenār-ı gūş-ı dil-berde o mengūşa
- 4 Çeker her mevci bir tîğ üstine ā'dā-yı bed-kîşūñ
Hevā-yı aşk ile dil gelse deryālar gibi cūşa
- 5 Yine ey Tıffî çekmez pāy-ı akh dāmen-i ārā
Tōkīnsa günde biñ seng-i melāmet mest-i medhūşa

161*

4 resm-i : resm ü M,Sı

(b) şūr u ğavġa-yı fetāmet haşre virmezduñ karar Sı

* 160 M,49b ; A,43a ; -T ; Sı,60a ; -N ; B,69b

1 aña bir : egerçi B

2 taşt-ı : taht-ı M

4 bed-kîşūñ : bed-kîş M,B,Sı

* 161 M,49b ; A,43b ; -T ; Sı,60b ; -N ; B,70b

Mefā'ilün / fe'ilatün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 O dem ki fikre varam kaçd-ı vaşf-ı cānāne
Ḥayāl-i ḥüb düşer ol çeh-i zenaḥdāne
- 2 Şarāb-ı baht leb-i yār için şurāḥīden
Atladı şevk ile bezm-i şafāda meydāne
- 3 Medār-ı şu'le-i şevk eyledi per ü bālin
O şem'-i bezme gice āteş oldu pervāne
- 4 Gice dükendi mey-i nāb şevkimüz gitti
Şabāḥa kalma meh-i bedre döndi peymāne
- 5 Giderdi 'ukde-i zülf-i nigārı ey Tıffī
Yine fütādelerün girdi gönlüne şāne

162*

Mef'ülü / mefā'ilü / mefā'ilü / fe'ülün

- 1 Ey şāne ser-i zülf-i perişāne toḳınma
Tel kırma şaḳın ḥāṭır-ı yārāne toḳınma
- 2 Dil yāresi ey şüff-i sālūs oñulmaz
Ta'n eyleme zaḥm-ı dil-i nālāne toḳınma
- 3 Var ehl-i ḥarābāta karış kesb-i şafā kıl
Zinhār şaḳın kimseye mestāne toḳınma
- 4 Gir gönlüne nāziklük ile zülf-i nigāruñ
Ḥaṭṭ-ı ruḥ-ı cānāneye ey şāne toḳınma
- 5 Tıffī gibi pendün tutalum biz daḥī şüff
Tek sāḡar-ı rengin ü dirāḡşāne toḳınma

163*

1 ḥüb : ḥūt M

3(a) Çerāḡ-ı ḥüsni yakdı derün nārdan Sı,B
5 nigārı : kenārı M

* 162 M,49b ; A,43b ; -T ; Sı,60b ; -N ; B,70b

5 pendün : itdün A

Mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün

- 1 Hıdūr itsün ƙo ehl-i cāh şimdi ħ̣āb-ı rāhatda
Me'ālī derd-i serdūr 'ākıbet rüz-ı kıyāmetde
- 2 Nihāl-i mīvedār-ı ma'rifetden çüb-ı hāmemele
Niçe ma'nā düşürdüm hāsılı bāğ-ı belāgatde
- 3 Ceres gibi dolaşur haste-i 'aşkuñ dili tırmaz
O şāh-ı tahtgāh-ı ħūsne hengām-ı şikāyetde
- 4 Varup āyīne-i 'ālem-nümā-yı cāmı seyr itsek
Görışsek ol dahī mir'āt ile bezm-i mūhabbetde
- 5 Ğarībāne 'acāyib nağme itdi Tıfliyā bülbül
Diyār-ı yārdan ayru görüp 'uşşākı ğurbetde

164*

Fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilatün / fe 'ilün

- 1 Ne elüm sāye gibi ğüşe-i dāmānında
Ne dilüñ bir yeri var zülf-i perişānında
- 2 Çaldı göñlüm yine bir muṭrib-i 'ayyār ki anuñ
İnse nāhid felekden ne çalar yanında
- 3 Ğamze der-zīr-i emān-ı nigeħ-i pūr-çeşmi
Fitne dāmen be-miyān ħızmet-i fermānında
- 4 Ğüşeler var ki ider ādemi bī-şabr u karar
Kūy-ı dil ƙalsa n'ola dīde-i fettānında
- 5 Şimdi buldı yerini ma'nī-i pākize dahī
Yazdı Tıflī lebūñ evşāfını dīvānında

165*

-
- * 163 M,50a ; A,43b ; -T ; Sı,61a ; -N ; B,70a
 - * 164 M,50a ; A,43b ; -T ; Sı,62a ; -N ; B,73a
 - 2 inse : ine M
 - 2 pūr-çeşm : pūr-ħışm M,B
 - 5 dahī : gibi M

Mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün

- 1 Bizümle kaçmayup ol geyk-i ra'nā hem-nişin olsa
Tarīk-ı 'aşkına girmek olurdu ger yakīn olsa
- 2 'Aşā-yı cām-ı şahbā elde olşak peyrevi ānuñ
Bize pīr-i muğān mānend bir şāhib-zemīn olsa
- 3 Libās-ı hūsn-i rūz-efzūmna hergiz bahā olmaz
Nice virmez göñül naqdīn aña ādem emīn olsa
- 4 Nigāh-endāz-ı çarḥ-ı çārūmin olmakda hālet yok
Bizüm hursīdimüz meclisde yār-ı meh-cebīn olsa
- 5 Edāsı dil-pesīn olsa yir itse kalsa hātırda
Bize güftār-ı Tıffī gibi bir nazm-ı metīn olsa

166*

Fe 'ilātün / mefā 'ilün / fe 'ilün

- 1 Şāne zülfüñle düşdi teşvīşe
Girdi birbirine reg ü rīşe
- 2 Bir yire geldi sırrı fāş oldu
Sırrı-ı Ferhād ile ser-i tīşe
- 3 Şimdi baña firāk-ı dil-ber ile
Na'l ile şerḥa kesmedür pīşe
- 4 Oldı güyā ki genc-i miḥnetde
Her kolum bir kilīd-i endīşe
- 5 Nāzar-ı himmetümde ey Tıffī
Çarḥ-ı gerdün şikeste bir şīşe

167*

* 165 M,50a ; A,43b ; -T ; Sı,62b ; -N ; B,73a

5 dil-pesīn : dil-pesend M, dil-nişin B

* 166 M,50b ; A,44a ; -T ; Sı,63a ; N,39a ; B,73a

1 reg ü : reg-i Sı

Fā 'ilatün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Nakd-i eşkümden kaçar biñ nāz u istiğnā ile
Ülfet itmişken o şüh-ı bî-vefā dünyā ile
- 2 Biz cünün-ı 'aşka mu'tād olmadan havf itmeyüz
Başımız hoşdur habābāsā bizüm sevdā ile
- 3 Bülbül-i hoş lehçe-i tab'um sözün dinletdirür
Söyleşür hāmem benüm tıfı-i şekker-hā ile
- 4 Şimdi ma'nide sipeh-salār-ı ehl-i dil benem
Mülk-i nazmı eyledüm teşhür bir ma'nā ile
- 5 Kaçma gel divāne-i 'aşk olmadan Tıfı gibi
Kayd-ı dünyādan çekil zencir-i istiğnā ile

168*

Fā 'ilatün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Almasam bü-yı şafâyı süd dirdüm bādeye
Yār ile görsem gül-i maşşūd dirdüm bādeye
- 2 Olmasa illet dil-i erbāb-ı 'aşkuñ āyine
Bezm-i meyde āteş-i bî-dūd dirdüm bādeye
- 3 Her gören ser-māye-i mihr ü muḥabbetdür velī
Ben diyeydüm kimyā-yı cūd dirdüm bādeye
- 4 Görsem āfet-ḥız mestānı der-i mey-ḥānede
Sākiyā ben āteş-i mescūd dirdüm bādeye
- 5 Ol tabīb-i dil eger meclisde şunsa Tıfliyā
Zahm-ı cāna merhem-i behbūd dirdüm bādeye

* 167 M,50b ; A,44a ; -T ; S1,6aa ; -N ; B,72a

3 dinletdirür : güş ettirür A,S1,B // şekker-hā : sükker-hā A

* 168 M,50b ; A,44a ; -T ; S1,64a ; -N ; B,72a

1 dirdüm : virdüm M,S1 // dirdüm : virdüm M,S1

3 mihr ü : mihr-i A,B

4 āfet-ḥız : āfet ü ḥız M,S1

169*

Mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün

- 1 Varan hayretde kalmış küyuña bigâne şeklinde
Müzeyyen şüret-i taşvîr ile büthâne şeklinde
- 2 Zihî hüsn-i melâ'ik-süz kim bezm-i vişâlünde
Yanar ervâh-ı kudsî şem'üñe pervâne şeklinde
- 3 Şakınsın ehl-i 'işret şahne-i dehrüñ karininden
Görinür duhter-i rez cāmdan merdāne şeklinde
- 4 Düşüp Mecnün beyābān-ı cünūna Kūhken dāğa
Ararlar bu dil-i āvāreyi dīvāne şeklinde
- 5 Nevāziş-yāb-ı dest-i yār olursan Tıfliyā bir gün
Şarıl dāmān-ı zülf-i yāre sen de şāne şeklinde

170*

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Cām-ı mey devr itdürüp meyḥānede her meclise
Āteş-efşān oldu sākî gice her bir meclise
- 2 Bir bölük üftāde-i bî-tābı kaldır sāyeveş
Şu'le şalsun sākıyā ḥurşid-i sāğar meclise
- 3 Bî-semend-i āşıyan-ı āteşin olurdu cām
Düşse tāb-ı nār-ı 'aşkuñ dil-ber eger meclise
- 4 Cām pey-der-pey degüldür sākî-i bezm-i şafā
Şaçdı güyā bir avuç berg-i gül-i ter meclise
- 5 Tāb virsün mihrveş ruḥsār-ı māh-ı sāğara

* 169 M,50b ; A,44a ; -T ; S1,63b ; -N ; B,71b

3 şakınsın : şakın S1 / karininden : firbinden M
(b) -S1

4(a) -S1 , āvāreyi : āvāre-i A , vīrāneyi B

* 170 M,51a ; A,44b ; -T ; -S1 ; -N ; B,74a

1 her bir : yer yer A

Geçsün ey Tıffî o şüh-ı bî-vefâ ser-meclise

171*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Sâkî çekil bahârda şahrâ kenârına
Keşti-i câmı sür yine deryâ kenârına
- 2 Güyâ çerâğ-ı aşka dikildi filûrîler
Bağ berç-i gülle sâgar-ı şahbâ kenârına
- 3 Hal-i siyâh taraf-ı haş-ı rüy-ı yârda
Bir nâmedür ki yazıla imdâ kenârına
- 4 Geldükçe şanki bir gül-i şadberg-i bağdur
Pervâneler o şem'-i şeb-ârâ kenârına
- 5 Mihr-i ruhuñla sînesi eflâke ta'n ider
Sen mâhı alsa Tıffî-i şeydâ kenârına

172*

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

- 1 Seyr-i bağ itdükçe ol mihr-i cihân-ârayına
Mâh-rû dil-berleri şehruñ düşerler pâyına
- 2 La'l-i rüyüñ olmasa olmazdı hergiz nâmdâr⁷
Kîmyâgerlükde bâde sîmyâda âyine
- 3 İdemez kaç'-ı alâka aşık-ı bî-çareler
Bağludur diller o şühüñ zülf-i anber-sâyına
- 4 Bilmezin kankı süvâr-ı nâzuñ olur bestesi
Bu dil-i bîgâne düşdi hüblar âlâyına

* 171 M,51a ; A,44a ; -T ; S1,61b ; -N ; B,73b

4 şanki : şanma M

5 Tıffî-i : Tıffî M

* 172 M,51a ; A,44b ; -T ; S1,62a ; -N ; B,73b

⁷ nâmdâr : pâydar A

- 5 Tıflıyā virmezdi böyle nağme-i cān-bağş sūz
Muṭrib-i bezmūñ nefes ursa Mesīhā nāyına

173*

Mef'ūlū / fā'īlātū / mefā'īlū / fā'īlūn

- 1 Göster cihāna rüyūñı gezme nikāb ile
Hüsnuñı zamānı geçmeye tā kim hicāb ile
- 2 Gitsem 'aceb mi kūyuña seyl-i sirişk ile
Varmaz mı gülşene niçe hāşāk āb ile
- 3 'Aşık odur ki vuşlat ümīdinde olmayup
Her itdügi cefāsımı yārūñ vefā b ile
- 4 Dünyā esīr-i hālet-i güftārıdur 'aceb
'Aşıkıların nice ola hālī 'itāb ile
- 5 Tıflıye buse-i lebinı va'de eyleyüp
Virdi hayāt-ı taze aña bir nigāh ile

174*

Fā'īlatūn / fā'īlatūn / fā'īlātūn / fā'īlūn

- 1 'Aşık-ı bī-minnetüz ümmīdden pāküz hele
Zehre te'sīrüz yine te'sīre tiryāküz hele
- 2 Biz ğubār olmağla itsek n'ola işbāt-ı vücūd
Āteş-i Tūr-ı tecellīden yanan hāküz hele
- 3 Rūh-ı kudsī kaydına itmez tenezzül ğamzesi
Öyle bir şehbāz-ı nāza şayd-ı fitrāküz hele
- 4 Kīmıyā-yı devlet-i dünyāya itmem iltifāt

* 173 M,51a ; A,44b ; T,57a ; - Sı ; -N ; B,74a

5 aña : -M

* 174 M,51b ; A,44b ; T,57a ; Sı,63b ; N,39a ; B,72a

1 tiryāküz : terküz A,T ,pāküz N
2(a) 'Aşk ile yer yer evc-i tırāma virdük imtiyāz Sı
3(a) a) Rūh-ı kudsīdür esīr-i ğamla efsūngeri B

Cevher-i ferd-i hüner iksir-i idrāküz hele

- 5 Tâb-ı dildür Tıflıyâ hırşîdi feyz-i nûr iden
Dâğ dâğ-ı sîne-i pür-süz-ı eflāküz hele

175*

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 Olmasa 'acַz mi revnağ-ı şî'rüm o mäh ile
Nazm-ı nizâm-ı 'âlem olur pâdişâh ile
- 2 Dil mahv olunca ayrılamaz 'aşğ-ı pâkdan
Bir yire gelse k'âhir-i bâ gibi gâh ile
- 3 Zülf-i nigâr-ı reşk ile yolında pes olur
Çıkça o şeh-levend-i cihân-ı şebgâh ile
- 4 Şî'r-i terümden aıladı hâl-i derûnumı
Esrâra vâkıf oldu o şeh-i bir nigâh ile
- 5 Tıflî ziyâde olmada ğam-ı çarğ var ise
Şemşîr-i cevre tâb virür nâr-ı âh ile

176*

ḤARFÜ'L-YÂ

Mef'ûlû / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Ey fitne-perest-i âşinâyî
Feryâd zi dest-i âşinayî
- 2 Ey tefriķa-sâz-ı resm-i ülfet
Bîgâne nişest-i âşinâyî
- 3 Sûziş bağş-ı cihân-ı dildür
Ol ğamze-i mest-i âşinayî

4 kimya : simyâ S1 / iltifât : i'tiyâr S1

5 tâb-ı : bâb-ı S1 // sîne-i pür-süz-ı : sîne-süz-ı evc-i M , sîne-i bî-süz-ı S1

* 175 -M ; -A ; -T ; -N ; B,73b ; -S1

• 176 M, 51b ; A, 45a ; T, 57b ; S1, 67b ; -N ; B,77b

1 feryâd zi dest-i : feryâddur A,B

2 resm-i : mest-i A,T,B

3 sûziş : şûriş M,S1,B

- 4 Tertīb-ger-i nizām-ı fitneden
Pirāye şikest-i aşināyı
- 5 Tıflı ser-i fitneden füzündür
Kim pāye-i pest-i aşināyı

177*

Mef'ūlū / mefā'ilū / mefā'ilū / fe'ūlūn

- 1 Āşufte-dimāğ itdi dili bŷy-ı ħumārı
Ey şu'le-fürüzān kām ol āteş-i cārı
- 2 Pervāne gibi olma şakın 'āşık-ı küstāh
Peymāneden öğren reviş-i bŷs u kenārı
- 3 Sākı yine kıl feyzde bezm-i ħarīfān
Ol bāde-i Mecnūn-küş-i Ferhād-şikārı
- 4 Bezm-i edeb-i şāhid-i vuşlatda añılmaz
Kaysuñ reviş-i Kūhkenūñ saħti-i kārı
- 5 Tıflı gibi bir gülşenūñ ol bŷbŷlŷ k'olsun
Feyz-i nefes-i ehl-i derŷn bād-ı bahārı

178*

Mefā'ilūn / mefā'ilūn / mefā'ilūn / mefā'ilūn

- 1 Göñŷl olmadı abdālān-ı 'aşkuñ rind-i āgāhı
Fetīl-i dāğ-ı hicrān itmeyince şu'le-i āhı
- 2 Ser-ā-pā olsa seng-i keh-rübādan ħāne-i baħtum

4 fitneden : süreden A,T,B

• 177 M, 51b ; A, 45a ; -T ; Sı , 64b ; -N ; B,74a

2 gibi : şıfat A // bŷs u : bŷse A , bŷs-ı Sı

3 feyzde : feyz A

* 178 M, 51b ; A, 45a ; -T ; Sı , 64b ; -N ; B,74b

Yine cezb eylemezdi aňların a‘f ile bir k h 

- 3 Ben n-ı ye’sini  l de itmez merd-i m staġn 
P r olsa dest-i  m l ile arġu  k se-i m h 
- 4 Teġ f lden eger h l  bulaydı meclis-i y ri
Dir ġ itmezdi ol meh-r  nig h-ı luġfını g hi
- 5 R z -y  ‘aşk ile maġb s olan  ft den   şimdi
 der ġurřide ta‘ne T fliy  seng-i ser-i  h 

179*

Mef‘ l  / f ‘il t  / mef ‘il  / f ‘il n

- 1 Tenh -niş n g şe-i ġam-h neyem daġ 
Gencem egeri der dil-i v r neyem daġ 
- 2 P y na irdi k şşa-i baġt-ı fir bk r
Ben g ş-d de-i ser-i efs neyem daġ 
- 3 ġurř d-i evc-i T r-ı tecell  f r ġda
şem‘-i seġer-res de-i k ş neyem daġ 
- 4 B ġ ne dostk ni-i devletle mest-i n z
Ben h k-p y-ı c r‘a-i peym neyem şimdi
- 5 T fl  tem m mest-i mey-i ‘işret oldu ben
Tert bs z-ı meclis-i meyġaneyem daġ 

180*

Mef ‘il n / fe‘il t n / mef ‘il n fe‘il n

-
- 3 ben n : bey n A // dest : şehd A,S ,B
 - 5  h  : c h M,B
 - * 179 M, 52a ; A, 45a ; T,57b ; S  , 64b ; N, 39a ; B,74b
 - 1 ġam-h neyem : mey-h neyem A
 - 4 dostk ni-i : dostk n  A,,N , dostk ne M.S  / mest-i n z : ş dk m B
 - * 180 M, 52a ; A, 45b ; -T; S  , 65a ; -N ; B,74b

- 1 Dem-i bahār gelüp cūylar hūrūş itdi
Şabā ile dil-i hūnīn-i ğonce cūş itdi
- 2 Cūlūs-ı şāh-ı hāzān oldı göçdi hūsrev-i gül
Çemende hırķa-i peşmīnesin be-dūş itdi
- 3 Görince pīr-i muġānuñ bu devlet-i cāhm
Ḥased riya ile şūfiyi mey-fūrūş itdi
- 4 Lebi şikāftedür havf-ı nā-gehānīden
Fiġan-ı bülbüli ol dem ki ğonce-gūş itdi
- 5 Bahār geldi hāzān geçdi şanma ey Ṭıffī
Elinde cāmını her şāh-ı ğonce nūş itdi

181*

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Dil gezüp bu bāhır-ı pūr-sūzı kenārın bulmadı
Keşti-i himmet yerinde rüzgārın bulmadı
- 2 Oldı dil mānend-i İskender cihāngerd-i taleb
Gevher-i irfām buldı itibārın bulmadı
- 3 Kūy-ı dil oldukda çevgān-ı muḥabbetden cüdā
Varmayınca kūyına cāy-ı kararın bulmadı
- 4 Qays ser-gerdānıġuñ şahrāda buldı lezzetin
Neylesūn kūyında yār-ı dil-şikārın bulmadı
- 5 Kūhken Ṭıffī görışmek olmadı Mecnūn ile
Her biri göñlince yār-ı ġam-gūsārın bulmadı

182*

- 4 lebi şikāftedür : yarıldı la'l gibi S₁, besi şikāftedür M
- 5 geldi : geçdi S₁ / geçdi : irdi S₁

181 M, 52a ; A, 45b ; -T ; S₁, 65b ; -N ; B, 75a

- 1 pūr-sūzı : pūr-şūrı M, S₁, pūr-şūrını B // yerinde : beride M
- 3 muḥabbetden : müştiden A, S₁, B
- 5 göñlince : göñlinde A

182 M, 52a ; A, 45b ; -T ; S₁, 65b ; -N ; B, 75a

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilātün

- 1 Yasāğ olup yine peymāneden şarāb çekildi
Tehī kalup ayağı sanki cūy-ı āb çekildi
- 2 Çıkardı bād yine gonceyi hevāya görenler
Kıyāmet oldu şanurlar göge kitāb çekildi
- 3 Gelince kaṭre-i sīm-āb gibi bir yire diller
Varınca dergehüñe ḥayli ıdṭırāb çekildi
- 4 Nikābdan seni hālī görince meclis-i meyde
Ġarīb nükteler oldu 'aceb ḥicāb çekildi
- 5 Muḥadderāt-ı çemen seyre çıkdı var ise Ṭıffī
Ḥarīm-i bāğa yine perde-i şehāb çekildi

183*

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün

- 1 Anuñ kim fikr-i gīsū-yı siyehkāruñdur efkārı
Ser-i zülfüñde mürğ-ı rişte-ber-pādur dil-i zārı
- 2 'Araḫ-rız olmuş ol ruḥsār-ı şerm-engīzi seyr ile
Çıkarılmış baḥr-ı envār-ı cemālūñ dürr-i şehvārı
- 3 Urılsa cirm-i mūhre sikke-i ḥüsn-i cihāngīri
Olurdu 'aşḫ ile kerrübiyānuñ germ bāzārı
- 4 Reh-i inkāra düşme uğrama der-bend-i hicrāna
Gel ey dil tut ṭarīḫ-i pīr ile dāmān-ı ikrārı
- 5 Ḥayāl ile görüşmek ḥ'ābda mümkün midür Ṭıffī
Muḥabbet ehli zīrā düşde görmez baḥt-ı bī-dārı

184*

- 4 nükteler : nükte M

* 183 M, 52b ; A, 45b ; -T, 57b ; Sı ,65b ; -N ; B,75a

4 reh : rāh Sı

* 184 M, 52b ; A, 45b ; -T ; Sı ,66a ; -N ; B,76a

Fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün

- 1 Bî-nemekdür gülşenüñ sünbüller ile gülleri
Sinemüñ germ-âşinâdur güller ile gülleri
- 2 Rüy-ı mihre düşdi yâ perr-i hümanın sāyesi
Bir yire geldi yâ ḥod-kāküller ile gülleri
- 3 Şāgar-ı pür-bādesin evrāk-ı gül seyr eylesün
Ehl-i 'izz ü nāzuñ olsun müller ile gülleri
- 4 Ol gülistānda şafā kesb eylesün dil kim anuñ
Āh ile feryād ola bülbüller ile gülleri
- 5 Reng-i bû bahşendedür gülzār-ı ḥüsnüñ Tıfliyā
Sünbülü sünbüller ile gülleriyle gülleri

185*

Fe 'ilatün / fe 'ilatün / fe 'ilatün / fe 'ilün

- 1 Ben degül rüyına ḥayrān dil-i dīvāne daḥī
Baķamaz āyinede 'aķsine cānāne daḥī
- 2 Āteş-i 'aşķa semender dil-i pür-sūzum idi
İttiḥād eylemedin şem' ile pervāne daḥī
- 3 Ḥanķer-i ğamzesi dest-i nigeḥinden gitmez
Tıflı nevrestedür ol gözleri mestāne daḥī
- 4 Çarḫ devr eyleyeli olmadı gerdün mālīk
Bir benüm gibi sūḥan-senc ü sūḥandāne daḥī
- 5 Şu'arā-yı selef āşārını gördüm Tıflı
Gelsün erbāb-ı sūḥan var ise meydāne daḥī

186*

- 3 seyr : zen A, S1, B / itsün : eylesün B
- 4 ol : o M

* 185 M, 52b ; A, 46a ; -T ; - S1 ; N, 39b ; B, 77b

Mef'ûlû / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

- 1 İtseydi çeşm-i fitne-geri da'vet-i perî
Eylerdi cilve âyineden şüret-i perî
- 2 Bir da'vet-i mülâhaza gâhî düşer d ile
Olmuş hayâl-i vuşlatı hem-sîret perî
- 3 Teshîrsüz o şühî kenâr itmedür hüner
Efsânenen 'ibâret imiş vuşlat-ı perî
- 4 O şüh 'aksî gibi nihân oldu dîdeden
Olur mı müste'âr 'aceb hûkât-i perî
- 5 Her kânde istese olur ol yerde cilveger
Tıffî nefice-bahş degül ülfet-i perî

187*

Mefâ'ilün / fe'ilatün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Nedür bu hüsni ü melâhat ki cezbe-i nâmı
Çekerdi 'aksine yine gûzeşte eyyâmı
- 2 Nedür o hüsni-i ferahsâz kânde yâd olsa
Olurdu şahş-ı ğam-ı 'âlemüñ 'adem nâmı
- 3 Nedür o hüsni ki tâb-efgen olsa bir gevher
Olur kıyamete dek büt-girifte endâmı
- 4 Şadâ-yı hüsni ki Kühsâre olsa 'aks-endâz
Virürdi hûkât-i sîmâba nakd-i ârâmı
- 5 Be-hakkı evvel-i vakt-i zuhûr Tıffînüñ

* 186 M, 52b ; A, 46a ; -T ; Sı ,66b ; -N ; B,76b

3 M,Sı,B'de 4.beyit
5 olur : dili A

* 187 M, 53a ; A, 46a ; -T ; Sı ,67a ; -N ; B,77a

1 hüsni ü : hüsni-i A,B
4 M,Sı,B'de 3. beyit
(a) Göstermez oldu kendüyi 'uşşâka ol melek Sı
5 sa'adet-i ebede : ebed-i sa'adette M

Sa'adet-i ebede mazhar ola encāmı

133*

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Saña hiç meyhürlükdan gelmedi āsüdegī
Tā-be-key ey mest-i māder-zād bu ālūdegī
- 2 Kām-ı şabr-ı ehl-i dil olmazdı andan hoş-güvār
Kõnmasa terkīb-i hūra māye-i bī-hūdegī
- 3 Vādi-i sa'y u talebde güft-gūdan kalmadı
Gelmeyince tā zebān-ı hāmeve fersūdegī
- 4 Ben o Firdevsī-i şīrīn-gūy-ı 'irfānam benüm
Güş-dār-ı kışsa-i nazmum revān-ı Rūdegī
- 5 Rūyına Tıfī bakılmazdı hücūm-ı ğamzeden
Çeşmine h'āb-ı teğafül virmese āsüdegī

139*

Mefā' ilün / fe' ilātün / mefā' ilün / fe' ilün

- 1 O şüh mezheb-i ehl-i niyāzı bilmez mi
Namāz-ı işveyi evrād-ı nāzı bilmez mi
- 2 O bī-hakīkat olursa bize vefā düşmen
Ya dīl-firībi-i resm-i mecāzı bilmez mi
- 3 Ğurūr-ı hūsn ile olmazsa nağme-senc-i sūhan
Zebān-ı gūşe-i ebrū-yı nāzı bilmez mi
- 4 Ne hoş nizām virür nazm-ı harf-i bī-mā' nāya

* 133 M, 53a ; A, 46a ; -T ; Sı, 67a ; -N ; B, 77a

3 sa'y u : sa'y-ı A,B

* 139 M, 53a ; A, 46b ; -T ; Sı, 67a ; -N ; B, 77b

3 M'de 4. beyit , olmazsa : olmasa M

4 M'de 3. beyit , harf-i ma'naya : cevri bī-cāya A,B

Edā-yı tāze-i ülfet-tırāzı bilmez mi

- 5 Güneh ne bûde sitemdür saña ğaraz Tıflî
Fesâne-senci-i ‘âşık-nevâzı bilmez mi

190*

Fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilün

- 1 Gel yetiş ben zāre göster rûy-ı alûñ gül gibi
Gözlerüm yollarda kaldı şeh-süvârum mül gibi
- 2 İftihār itmeme nizām-ı hal ile mânend-i gül
Ben perîşānlukda buldım raġbeti kākül gibi
- 3 Dest-i sākide şurāhiden niçün kullanmazuz
Başı elde çünkü gülgünümüz var mül gibi
- 4 Ğonceveş göstermeden kaçma rûh-ı renginüñ
Bir güler yüz ‘âşıkıdur murġ-ı dil bûlbûl gibi
- 5 Her saçı müşġine meftûn olma virme göñlünü
Kendüñi ey dil perîşān eyleme sünbül gibi
- 6 Rāh-ı ‘âşkında ayaklanmak d ile rseñ Tıfliyā
Ol sehî-kaddüñ şarıl ayaġına kākül gibi

191*

Fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilün

- 1 Görmedi bir rûy-ı dil sende hākīkat bulmadı
Şeh-süvârum dil ser-i kūyuñda şûret bulmadı

* 190 M, 53a ; A, 46b ; T, 57b ; Sı, 65a ; -N ; B, 75b

1 ben . sen Sı
2 Sı’de 5. beyit , B’de 4. beyit
3 B’de 2. beyit
5 B’de 3. beyit; Sı’de 2. beyit
6 -T

* 191 M, 53a ; A, 46b ; T, 57b ; Sı, 65a ; -N ; B, 75b

1 rûy-ı dil sende : ruy sende hiç A
2 bîġānedür : bîġān-ı derd A, Sı, B

- 2 Sūsen-i şemşir-i miḥnet ḡoncesi bīḡānedür
Gülşen-i ‘ālemde dil bir cāy-ı rāḡat bulmadı
- 3 Ol kadar ālūde oldu dil niyāz-ı ḡamla kim
Neşve-i şahbā-yı ümmīdinde ḡālet bulmadı
- 4 Hırka-i cismin idüp şad pāre tīḡ-i reşk ile
Zāhid-i efsürde-dil naḡd-i maḡabbet bulmadı
- 5 Cūyveş Tıfī dil-i meyyāl-i bād-ı ‘aşk ile
‘Ālemi ḡeşt eyledi bir ḡünc-i ‘uzlet bulmadı

192*

Mefūlū / mefā ‘ilū / mefā ‘ilū / fe ‘ülün

- 1 Dil kendüyi ol ḡüsrev-i ḡübāna düşürdi
Bir gevher-i pākizeyi ‘ummāna düşürdi
- 2 Raḡş-ı emelüm aldı ‘inān-ı dili elden
Āḡir sürerek vādī-i hicrāna düşürdi
- 3 Ey ‘āşık-ı āvāre yetiş kūy-ı nigāra
Aḡyār o meh-pāreyi-i mestāne düşürdi
- 4 Ser-beste idi zūlfüne ayrıldı egerçi
Naḡd-ı dilini ḡāh-ı zenaḡdāne düşürdi
- 5 Vaşf eyler iken ḡāḡ-ı zenaḡdānuḡı Tıfī
Ruḡsāruḡa bir maḡla‘-ı şāhāne düşürdi

193*

Fā ‘ilātūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilātūn / fā ‘ilūn

- 3 oldu : buldı M

* 192 M, 53b ; A, 46b ; -T ; -Sı ; -N ; B,76a

3 mehpāreyi : meh-i pāyi-i A
5 ruḡsāruḡı : ruḡsāruḡa M,B

* 193 M, 53b ; A, 47a ; -T ; Sı ,66a ; -N ; B,76b

- 1 Rind iseñ cām-ı meyi elden düşürme Cem gibi
Ey cihān-ārā perī-rū ādem ol Ādem gibi
- 2 ‘Aşk ile maḥv-ı vüçüd itseñ ḥulāṣā çāre yok
Ġamze-i ser-tīzi sehmü’l-ġayb ile tev’em gibi
- 3 Bakma erbāb-ı raṣad gibi sipihrüñ nakşına
‘Ālem olmaz cām-ı Cemde gördüğün ‘ālem gibi
- 4 Zaḥm-ı dilden n’ola ayırdıkça çekse ıdṭırāb
Ḥançerüñle imtizāc itmişdür ol mehem gibi
- 5 Şi’rimün bahş itdügi Tıflı ḥayāt-ı tāzedür
Sözlerümde rūḥ vardır ‘İsī-i Meryem gibi

194*

Fe ‘ilātün / fe ‘ilātün / fe ‘ilatün / fe ‘ilün

- 1 Ser-i kūyuñda görünmez yine mehcūr gibi
Düstüm baña yakın geldi ‘adüvv-i dūr gibi
- 2 Şıgmayup ‘āleme kāṣānesin ehl-i devlet
Geh yapar gāh yıkar ḥāne-i zenbūr gibi
- 3 Görse pā-māl ider elbette felek ehl-i dilün
Bir yire geldüğünü ḥūṣe-i zenbūr gibi
- 4 Şakınur ‘aksini āyīne diḥ-i dīdemden
Vaşf-ı la‘lūñde olan ma‘ni-i mestūr gibi
- 5 Tıfliyā nālelerüm bu felek-i bed-mihrün

-
- 1 meyi : cemi A
 - 2 ser-tīzi : ser-tīz M

- 3 bakma : baksa A
- 4 çekse : gelse A

* 194 M, 53b ; A, 47a ; T, 57b ; Sı, 66b ; -N ; B, 76b

- 2 geh : gāh M
- 3 zenbūr : engūr M, B
- 4 aksini : aḳsüñi T / diḥ-i : diḥ-i M, A, T
- (a) Şakınur āyīnede aḳsüñi diḥ-i dīdemden Sı

Güşına girmedi hiç kâse-i tanbûr gibi

195*

Mefâ'ilün / fe'ilātün / mefâ'ilün / fe'ilün

- 1 Kani o dem dil ü cān saña hem-zebānlar idi
Vişāle va' delerüñ gerçi kim yalanlar idi
- 2 O şevkler o şafālar o 'işret ü demler
Nedīm-i meclis-i yār olduğum zamānlar idi
- 3 O dil-fırīb nıgehler letāfet-efgen olup
O ğamzeler göñül amağda pehlivānlar idi
- 4 Olurdu kuvvet-i bāzū-yı 'aşk-ı kārīde
O ebrüvān o müje tır-i der-kemānlar idi
- 5 O 'işveler gül-i dest-āşinā-yı Tıfīdūr
Zemān ile ne sitemger ne bī-amānlar idi

196*

Mef'ülū / mefâ'ilū / mefâ'ilū / fe'ülün

- 1 Bezm ehli yine şaḥne-i devrāne başıldı
Girdi ele rez-duḥteri meyhāne başıldı
- 2 Cān nakdini meydāna koyup gerçi dolaşdı
Pervāne gice şem'-i şeb-istāne başıldı
- 3 Dil kuvvet-i 'aqla dayanup meclis-i meyde
Meydāne girüp 'aşk ile ḥaşmāne başıldı
- 4 Āb-ı mey-i nāb ile çeküp rıtl-ı girāmı

* 195 M, 54a ; A, 47a ; -T ; Sı ,67a ; -N ; B,77a

1 o : ol M
2 'işret ü demler : 'işret o demler A
5 'işveler : 'işve-i A , 'işve M

* 196 M, 54a ; A, 47a ; -T ; Sı ,66a ; -N ; B,76a

1 şaḥne-i : saḥne-i M

Bir päre ğubār-ı dīl-i dīvāne başıldı

- 5 Mestām da Tıffı gibi ħamyāze—keş oldı
Ħumlar kırlup sāġar u peymāne başıldı

197*

Mef'ūlū / fā'ilātū / mefā'ilū / fā'ilūn

- 1 Ey şeh-süvār-ı memleket-i 'ilm ü ma'rifet
Raĥm eyle bendenüñ yine ħāl-i ġarībine
- 2 Ayırdı āstān-ı ħudāvendden beni
Aldandı dīl bu dehr-denīnünüñ firībine
- 3 Derdī-i hicr düşdi bu 'abd-i kemīnenüñ
Baĥş-ı Qalenderī-i felekden nasībine
- 4 Ben kendü şeh-rüm içre ġaribem fütādeyem
Lāyık budur bakılmaya cürm-i 'acībine
- 5 Qalma bir iki cürmine Tıffı-i bī-kesün
Ehl-i kerem mürüvvet ider bir ġarībine

RUBĀ'İLER

1*

AHREB

Yā Rabb beni luṭfuñla ıoyur ac itme

Pes-mānde-ġor ni'met-i hüccāc itme

* 197 M,54b ; -A ; T,56a ; -Sı , -N ; B42b

1 eyle : -B
2 dehr-denīninüñ : dehrīninüñ M
3 derdī-i : derdi M , derd-i B

1 M,54a ; A,47a ; T,58a ; -Sı , N, 39b ; B,78a

• Başlık : M

* Mukattaāt B , T

Dünyāda senüñ gibi efendüm vār iken
Yā Rabbi beni ğayrıya muhtāc itme

2*

AHREB

Beyhūde tāze yār ‘aceb dil-rebūdedür
Naķş-ı nigīn-i cūdı günāh-ı nebūdedür
Güftār-ı dil-pezirüñe ‘ālem-firifte
Vaşf-ı lebūñle halk-ı cihān güft ü gūdadur

3*

AHREB

Ey kân-ı kerem zebūn-ter-i asībem
Şüretde egerçi ğayrıdan pür-zībem
Baķma üzerimde cāme vü kaftāne
Bi’llah zükürd-i kāmran terkībem

4*

AHREB

ni‘met : nağme A,T,N

- * 2 M,54a ; A,47b ; T,58a ; -Sı , N, 39b ; B.78a
- * 3 M,54a ; A,47b ; T,58a ; -Sı , N, 39b ; -B
- * 4 M,54a ; A,47b ; T,58a ; -Sı , N, 39b ; B.78a

Tıffî-i bî-zükürdi katı ğamgîn eyler
 Rez-ğâceleri şâhib-i temkîn eyler
 Ey hâtem-i devrân kerem-i luṭfuñdan
 Bir müjde benî tamâm zengîn eyler

KIT'ÂLAR

1*

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün

- 1 Hâdret-i Sultan Murâduñ pāye-i iḳbāline
Dürbîn-i reşk ile baḳsun 'adū-yı nâ-bekār
- 2 Her ḥabābın çeşm-i ḥurşide iderdi merdümek
Geçse ger dāmān-ı kūh-ı rif'atinden cūybār

2*

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûlün

- 1 Görenler gerdem-i pākūñde ḥālūñ
Şehā biñ cān ile dildāde olmuş
- 2 O bir pervanedür kim pāy-ı şem'e
Yâḳup bāl ü perin üftāde olmuş

3*

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

- 1 Der-i mey-ḥānede görüñdükçe

müjde : müjede M / zengin : sengin A

- * 1 M,54b ; -A ; T,58a ; -Sı , -N ; B,43a
- * 2 M,54b ; -A ; -T ; -Sı , N,39b ; B,43a
- * 3 M,54b ; -A ; -T ; -Sı , -N ; B,43a

Göñüle girse n'ola bāde-i ter

- 2 Dilde gāhī ğubār-ı ğam buluna
Cevher-i kimyā-yı şevk eyler

MÜFREDLER

1*

Mef'ūlū / mefā'īlū / mefā'īlū / fe'ūlūn

Dil-beste olur dil ḥaṭṭ-ı dil-ber yüze gelse
Kim söyleşür ol ğonce-dehenle söze gelse

2*

Fā'ilatūn / fā'ilātūn / fā'ilātūn / fā'ilūn

Yoluña naḳd-ı dili virdüm sürür-ı kalb ile
İhtiyar itdüm ğam-ı aşkuñ huzūr-ı kalb ile

3*

Fā'ilatūn / fā'ilātūn / fā'ilātūn / fā'ilūn

Bülbül-i bî-çāreyi öldürmek isterler meger
Ḥāteminde zehr şaḳlar ğonce-i nev-resteler

4*

Fā'ilātūn / fā'ilātūn / fā'ilātūn / fā'ilūn

Küşişüm çābük-süvār-ı mülk-i me'ānī olmadur
Deşt-i 'irfānda tek ü pūdan ğaraż söz bulmadur

* 1 M,54b ; A,47b ; -T ; -Sı , N,39b ; B,78a

* 2 M,54b ; A,47b ; -T ; -Sı , N,39b ; B,78a

yoluña : yolına M

* 3 M,54b ; A,47b ; -T ; -Sı , N,39b ; B,78a

* 4 M,54b ; A,47b ; T,58a ; -Sı , N,39b ; B,78b

5*

Fā 'ilatün / fā 'ilatün / fā 'ilātün / fā 'ilün

Şimdi olmazdum senüñle aşinā ey şüh-ı mest
Garkā-i deryā-yı 'aşkuñ olmasam rüz-ı elest

6*

Mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün

Dil-i ävāreyi ol şüh dest-i cevır ile kápdı
Göñül şehrin yıkúp seng-i sitemle hâtırım yapıdı

5 M,55a ; A,47b ; -T ; Sı,10b , N,39b ; B,78b

'aşkuñ : lutfuñ A,N,B / olmasam : olmuşam A

6 M,55a ; A,47b ; -T ; -Sı , -N ; -B

ŞAHİS ve YER İNDEKSİ

Tūr, 22, 57, 82, 102, 168, 178, 187, 208, 211
 Tūra, 1
 Tūrda, 149

‘Abdullah Efendi, 95
 ‘Ali, 5, 7, 49, 53, 74, 93
 ‘İsā, 7
 ‘Ömer, 5

5

Hābeşdür, 11
 Hacı Bayrām, 7
 Hādret-i Bārī, 45
 Hāfız, 53, 58
 Hāfız-ı Şirāzī, 53
 Hākānī, 43, 53
 Hākikī, 8
 Hālil ü İbrāhīm, 58
 Hāmid-i Akşarāyī, 6
 Hānbelūn, 23
 Hānife, 23, 49, 56, 67, 74, 89, 98
 Hārameyn, 73
 Hāsan, 22
 Hāssān, 8, 44
 Hāssānī, 51
 Hāydar, 22, 33, 37
 Hızr, 46, 69
 Hızra, 62
 Hızruñ, 141

6

Hākānī, 44
 Hālil, 6, 58, 65, 175
 Hallāk, 38, 41, 64
 Hallāk-ı Ma‘ānīdür, 38
 Hātem, 18, 33, 62, 70, 80, 83, 95
 Hātem-i Bermekī, 18
 Hotan, 189
 Hotana, 189
 Hüsrev, 24
 Hüsrev, 11, 12, 27, 36, 194

7

Kāf, 33, 36, 37, 61, 167
 Kahramān, 30, 36, 112
 Kahramānkārī, 43
 Kālenderī, 14, 221
 Kānberi, 50
 Kays, 119, 155, 160, 169, 170, 185, 200, 212
 Kāzī, 29

Kubād, 96, 111

8

Şiddikī, 22
 Şüfr-i Erdebīlī, 6

9

Şenāyi, 53
 Şüreyyāda, 137

A

A‘rāb, 73
 Acem, 27, 35, 67, 137
 Ād, 93
 Ādem, 4, 10, 71, 94, 219
 Aḥmed, 4, 6, 9, 21, 23, 94
 Alā‘ed-dīn-i Kāmil, 6
 Alī, 18, 39, 64
 Āli, 43
 Alī Ruzāyī, 18
 Ankāyī, 33, 62
 Arab, 35, 67
 Aristo, 29, 43
 Āsaf, 33
 Āsāf, 39
 Āsaf, 31, 33, 34, 38, 43
 Atṭar, 53
 Atṭār, 8, 78, 173
 Atṭāre, 173
 Ayāz, 196, 198
 Azīz, 151
 Azmī-zāde, 64

B

Bābil, 123
 Bağdād, 97
 Bāğ-ı İrem, 27
 Bahāyī Efendi, 61, 62, 85, 96
 Bākī, 115
 Bākiden, 115
 Basri Hāsan, 5
 Basrīden, 94
 Batḥā, 15
 Bayrām Ağa, 43
 Behrām, 29
 Behrāmī, 128
 Bel‘am-ı Bā‘ūr, 103
 Benī İsrā‘īl, 65
 Bermekī, 29, 80
 Bestāmī, 48
 Bijen, 26
 Bū Cehl, 155
 Buṭlāmī, 51

C

Cā'fer-i şıdık, 37
 Cāmiden, 155
 Celāl, 98
 Cem, 25, 26, 27, 33, 36, 70, 103, 109, 111, 130, 167, 186, 219
 Cemin, 192
 Cemle, 43
 Cemşid, 2, 110, 111
 Cengiz, 150
 Cennet, 34, 113
 Cibril, 15, 77, 131, 175
 Cürcanî, 50

Ç

Çin, 13, 19, 26, 95, 112, 117, 131, 158, 189
 Çine, 30
 Çin-i Maçın, 13

D

Dārā, 27, 35, 36
 Dārāyî, 34
 Dārāyî, 33
 Dāvud, 5
 Dīnār, 173
 Dīnever, 5, 6

E

Ebherî, 6
 Ebû Ali, 76
 Ebû Sa'îd, 49
 Ebu's-Su'ûd, 75
 Ebû's-Su'ûd, 70
 Eflâṭun, 27
 Eflâṭun, 18
 Efrasiyâb, 105
 Efrasiyâb, 27
 Efridûn, 27
 Emir Sikkîn, 7
 Enverî, 18, 38, 41, 53, 84
 Erdebîl, 6
 Erdeşir, 111
 Erhâm, 30
 Es'ad Ebû Sa'îde, 114
 Hudâvend, 10

F

Fārâb, 73
 Fārûk, 5, 93
 Fārûk, 22
 Fārûkî, 73
 Felâṭun, 43
 Felâṭun, 39
 Ferâsiyâbî, 17
 Ferhâd, 12, 60, 160, 190, 199, 204, 210
 Ferhâda, 155
 Ferhâddan, 119, 191

Ferhâdî, 152
 Feridûn, 30
 Feyzî, 53, 84
 Firdevs, 7
 Firdevsi, 79
 Firdevsî, 53
 Firdevsî, 18, 216

G

Geylân, 6
 Gür, 103
 Gührânî, 104

H

Hercâyî, 101
 Hind, 27
 Hindû, 123, 194
 Hindûdur, 185
 Hindu-sitân, 53
 Hüsâmî, 7
 Hüseyîn, 93
 Hüseyin, 22
 Hüseven, 69

I

Irâkeynüfî, 44

İ

İblîs, 103
 İbn-i Hattâb, 73
 İbn-i Yâmîn, 7
 İbrâhim Paşa, 115
 İmâd, 50
 İmâm-ı A'zâm, 23
 İmâm-ı Mâlik, 23

İ

İrâm, 53

İ

İsfendiyâr, 27, 37
 İsfendiyârdur, 21
 İstî, 168

İ

İstî, 168, 219

İ

İskender, 25, 27, 212
 İskenderden, 109, 110
 İskendere, 117, 130
 İskenderûnî, 141
 İsmâ'il, 7
 İsrâfîl, 65

K

Kā, 113
 ka'bedür, 7
 Kābe-i kām, 6
 Kaşanî, 50
 Kemāl İsmâ'îl, 64
 Kemâlden, 83
 Kemâl-i İsfahânîdür, 38
 Ken'ân, 151
 Kerbelâ, 93
 Kerrübiyân, 30
 Keykubâd, 189
 Keyhüsrev, 27
 Keyhüsrev, 25
 Kisrâ, 108, 189
 Kişvâd, 111
 Kûhken, 206, 212
 Kûh-ken, 141, 199

L

Lâhûr, 104
 Leylânuî, 152
 Leylîdeki, 157

M

Mahmûd, 196, 198
 Mâni, 88, 112, 199
 Mânî, 29, 52, 111, 199
 Mânşûr, 104
 Mecnûn, 60, 78, 79, 129, 148, 163, 171, 178, 191,
 206, 210, 212
 Mecnûna, 159
 Mecnûndur, 157
 Mecnûm, 152
 Meryem, 219
 Meryemde, 138
 Meryemi, 155
 Mesîh, 50, 155, 183
 Mesîhâ, 15, 121, 132, 138, 208
 Mesîha-dem, 185
 Mesîhâdur, 187
 Mesîhâyam, 61
 Mesîhâyem, 180
 Mısr, 150, 151
 Mikâ'il, 63
 Mirrîh, 27
 Muhammed, 5, 6, 9, 14, 47, 49, 87, 89
 Murâd, 25, 28, 32, 96, 110, 111, 112
 Murtazâ, 93
 Mûsâ, 38, 40, 149
 Mûsâ Paşa, 38, 40
 Mûsâyam, 60
 Muştafa, 93
 Muştafa Çelebi, 115
 mülket-i A'câm, 31

N

Nâdirî Efendi, 66, 67
 Naḥcürvânî, 51
 Nâhidûnî, 29
 Naḥşeb, 16
 Nebî, 14
 Nemrûd, 127, 173
 Nerîmânî, 43
 Nîl, 64
 Nîzamî, 83
 Nişâbü, 103
 Nîzâmî, 38, 53
 Nu'mân, 40
 Nûh, 46, 121
 Nûh Efendi, 46
 Nûha, 158

O

Osmânî, 33, 50
 Osman, 24, 25
 Osmân, 5

R

Reknâyam, 61
 Resûl, 11, 22, 29
 Resûl-i Ekrem, 22
 Rıdvan, 24, 115
 Riyâzî Efendi, 83
 Rûhu'l-Emîn, 122
 Rum, 82, 98
 Rûm, 41, 44
 Rûma, 6, 23
 Rûyîn, 27
 Rûstem, 29, 31, 32, 33, 36, 84, 111
 Rûstemem, 21

S

Sa'dî, 53
 Sa'dîye, 86
 Sām, 30, 36
 Selmân, 41
 Selmânî, 44, 50
 Semenderle, 64
 Semûd, 93
 Sikender, 34, 121
 Sirâfil, 75
 Siyâgûşa, 201
 Siyâgûş, 8
 Sultan Murâduî, 223
 Sulṭan Murâd, 27, 31, 111
 Sulṭân Murâduî, 155
 Sûhreverdî, 6
 Süleymân, 30
 Süleymânî, 47, 48

Ş

Şaîr, 23

Şedād, 96
 Şegād, 13
 Şeyh 'Abdullah, 96
 Şifāyī, 18
 Şirin, 18
 Şirīnūfī, 152
 Şirvānī, 51

T

Tatārdan, 83, 84
 Tebriz, 6, 150
 Tebrizden, 6
 Tehemten, 43, 87
 Tehemtendür, 89
 Tevfik, 74
 Timür, 92
 Timur Hāmı, 48
 Tür, 7

U

Urff, 44
 Urff, 32, 53, 83
 Urff-i Şirāz, 32
 Urffiyem, 61
 Uṭarid, 114

Ü

Üsküdārdan, 92

Y

Yahyā Efendi, 45, 46, 125, 195
 Yākup, 223
 Yeşrib, 14
 Yemen, 28, 158
 Yunānī, 50
 Yūnus, 71
 Yūsuf, 48, 54, 71, 138, 151, 170
 Yūsufā, 120
 Yūsufdan, 143
 Yūsufi, 169

Z

Zāl, 31
 Zālda, 158
 Zülāl, 64
 Zū'n-nürey'n, 93

ÖZGEÇMİŞ

02 / 10 /1967 Konya Beyşehir doğumluyum. İlk, orta ve lise tahsilimi Beyşehir Kurucuova Lisesi'nde yaptım.

1984-1988'da Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdim.

Şubat 1989-Ekim 1996'da Konya Cihanbeyli ve Kayseri İncesu'da orta dereceli okullarda Türk Dili ve Edebiyatı Öğremenliği yaptım.

1992-1995'da Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimini bitirdim.

Ekim 1996'da Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Araştırma Görevliliğine başladım.

Şubat 1996'da Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında doktora eğitimine başladım.

Ekim 1997-Temmuz 1998'de inceleme ve araştırma yapmak amacıyla Niğde Üniversitesi tarafından bir yıl süreyle Fransa'ya görevlendirildim.

Yabancı dilim Fransızcadır. Evli ve bir çocuk babasıyım.

Hâlen Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Araştırma Görevlisi kadrosunda Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktayım.

Bekir ÇINAR

25 / 9 / 2000

رنگه در حق کلانی
 مونا که انشی سیاهوش
 اندر زده استن بخدش
 چار شتارن سنساقش
 چار و کشید و شفاع نوژید
 قزانه افتاب در کار
 چل باز سفید حای درکت
 اها رخصتم جلد در
 کار فور فزاد شعله بر دانه
 هنگام صبا حاک افتابی
 یعنی قیچین می در
 دست اکلن دامن سحرگاه
 بکانه زده سینه رود در
 چپاره و عطسه بیایی
 بی زخمی تار جنگ لوزان
 رفیع ایدر چار فاسو ای
 سیرینی داده مجازی
 هم مجلس بازو هدم دل
 در باغستان بنم تجدید
 غشیده و فیض لایزال
 تان او رجیده و بجلی
 مانند شفاع مهر و مولات
 ادم در اولان سفید ابات

خالده بتر عمل شالی
 انیش ان فیض چوش باجوش
 ساقولی و ستکار صحنه
 دلخسته سینه بناه جاوید
 ستانه سرای شاه جسته
 هنگام صبا حاک تا شیب تار
 ای شاقی و لشکار مرسته
 طواری قدحی دم سحری در
 اولسون نه کار سوسوئی اولان
 صحرای جنتک سالی
 بیل قدرنی کم خجسته بی در
 اقله و خار داده هرگاه
 خنوزی که میگش سبدر
 ایلر قدح و صراحی و می
 هنگام خارده رک جان
 ای ساقی بنم استنالی
 تلخ ایتوی دماغ اهل لاری
 اولسون دل زاره محرم دل
 مستان سزای عشق جاوید
 نویسنده داده بی جالی
 انشی نه خمن نمکی
 بر مظهره در تجلی ذات
 اکدم اولان جاله مولات

از دیوان صفی سدرالدین

ساقی تا به دیوانه بوسه بده
 ای ساقی طوفان کار به خنجر
 ای پیچیده ای حای کزانه
 اولسون نینخل طوره تانی
 اینار تجلیات داده
 می نوزیکی اولخه تانی
 در کار کزانه اوماه نذر
 افتاد کاره س بیادر
 اول شیده انکار جفی بی
 اول سیریت نهار عشقی
 بیجوعه تا نام بسدر
 کسناخ کزانه گفت داده
 ظهور فشان مجلس می
 خویشتن دن ایلش نقاش
 دلال قاش جام کلر نک
 دیوینه کزانه ط سیر درکت
 هیکلوی بیل استار در

سوزدی ایلسون زبانه
 کیم ایتن ایزی نازستان
 دودیمی ایتد جاودن دود
 اول داده سخن کیمیا در
 ساقی کتو را اول صبر خونی
 ساقی کتو را اول صبر عشقی
 دل داخل مجلس هوسدر
 ساقی کزانه دل و دل جان رساده
 اولسون نیر ساقی بیایی
 رز و خنجر نک کزانه مویان
 اولسون زبید و ساقی شعله
 مستان در مضان مرسته
 بیجا نیر طشتن وقادر

اولسون چينگاسيوزن ائوز
 بول قنديري كوتخ سيمير
 اولقهده چالار با ده بگه
 خور بيري كوش سيمير
 ايلر قديم حراي دي
 بنگام حمارده ك جان
 اي لياقي بويم شناي
 بلخ سيميري دايغ بلخ
 اوسون دايغ خور
 مينا شراي چيناي اوز
 نوشنده واده چالاي
 آتش زده خورن خني
 بر سطره در بلخ زرات
 ده اودور دالان چال اورت
 اودور حيران و نادر
 اودور اورت باگزين
 حور جلد نيام سرور
 ايلم اوجا نيا دوسل
 ايلن طريقه و ولايت
 حالي خاليم و سمنده چاه
 بيلگي اوز
 اولي كوش
 اولدي او شمشه ولايت
 روق ده اولدي اول
 صديق بويار غار اهر
 ستره و يايه و بيلدي
 اقليم شامع ايل كاهم
 كافر دوزخ شعلر دوز
 يعني لوق جيلن سيمير
 درست لوقن لوقن سحر كاه
 بيلكازره سيمير خور در
 چخازه و مطبقه ساي
 بي روقه و تا ويقلان لزان
 روقه ايلر خور سواي
 سيميري واده بخاري
 هم خاش از بدم دل
 در اوزنان بزم تو بيمه
 بچنده بعضي لار زاري
 ناست و در بزم و چلبي
 مانده شجاع خور در آت
 اودور اولان صفق يات
 مرست نرين و سماندر
 سلطان سرفا بوييه
 اسرار ايلو لي سيمير
 هم اول اوليا و كل
 كردن بزه در اوزورست
 مانده چيلو سي كه لور ان
 بيلگي اوز
 اولي كوش
 اولدي او شمشه ولايت
 روق ده اولدي اول
 صديق بويار غار اهر
 ستره و يايه و بيلدي
 اقليم شامع ايل كاهم

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

اي سايي لوقن لوقن
 اي سيمير چالار با ده بگه
 اوسون دايغ خور
 مينا شراي چيناي اوز
 نوشنده واده چالاي
 آتش زده خورن خني
 بر سطره در بلخ زرات
 ده اودور دالان چال اورت
 اودور حيران و نادر
 اودور اورت باگزين
 حور جلد نيام سرور
 ايلم اوجا نيا دوسل
 ايلن طريقه و ولايت
 حالي خاليم و سمنده چاه
 بيلگي اوز
 اولي كوش
 اولدي او شمشه ولايت
 روق ده اولدي اول
 صديق بويار غار اهر
 ستره و يايه و بيلدي
 اقليم شامع ايل كاهم
 كافر دوزخ شعلر دوز
 يعني لوق جيلن سيمير
 درست لوقن لوقن سحر كاه
 بيلكازره سيمير خور در
 چخازه و مطبقه ساي
 بي روقه و تا ويقلان لزان
 روقه ايلر خور سواي
 سيميري واده بخاري
 هم خاش از بدم دل
 در اوزنان بزم تو بيمه
 بچنده بعضي لار زاري
 ناست و در بزم و چلبي
 مانده شجاع خور در آت
 اودور اولان صفق يات
 مرست نرين و سماندر
 سلطان سرفا بوييه
 اسرار ايلو لي سيمير
 هم اول اوليا و كل
 كردن بزه در اوزورست
 مانده چيلو سي كه لور ان
 بيلگي اوز
 اولي كوش
 اولدي او شمشه ولايت
 روق ده اولدي اول
 صديق بويار غار اهر
 ستره و يايه و بيلدي
 اقليم شامع ايل كاهم

سیراب کور یک اکر دارد
 وصل چشمه چنانکه فرزند
 ملک تر ملاخوت شیب
 وفل آوند که بر سرش
 ارباب جابیه میگرید
 صدر وی است کعبه بر سرش
 استاد آن طایفه
 آفرینش است
 ای عالم بی پایه قائل
 بر کاسه سیه بی ثانی
 بخت جمل و داغ و لاله
 بخت است و همان او که دارد
 بستان بکیم سیه بستم
 است بر تو بر او و درانی
 بخانه شده اشیا که
 افسوس که زبردستیم
 افلا که ملایه سستم در
 و افسست بی کسی بستانم
 صبر ک کل نامی نشین

ادو رسن با هر بد خو
 بر در شله ایدر شلی د
 اویقه در و نه زخم جا بد
 بر جاده شاد بر شو نشین
 هر روز در هر نیست بد
 بک کل غریب که بر سرش
 حضور بر کن با چوین اش
 رسیده چو المومنه بیه
 و یا و الکلن ای سجد دل
 بخاک یک دل و درین
 اوله بیچ بونکون پیاله
 ای باد بر بران نشاد
 کرم بختلک بر آه کوردم
 بخت سجدین الله بیه
 اویش بیه کت و ستان
 و یا و زبون بخت خشم
 بچم بود بر هر کرم در
 امین اولم بچم بک کلام
 ان نفس دین افرینش



۲۱۰۶

اولی سخن شانی
 میدان هفتاد و یک
 ابروی طوره و جبهه در
 نه بیست و نه
 رات ایامی صورت
 رشتنینه که بوی کا
 سرایه کاره و شوی
 صدر در جهان بکشد
 بنسباده صد بر سرش
 بجان بنیانده و کمر
 کار مر زبون شده
 مانده بیرون کاک
 صد خست خاطر نشین
 بخشی بختی با کون

ای حسرت و ناله من
 ارباب معاف صای
 خاک تر شکر چش در
 ضلک کرامت معبر در
 چشکد که می نه کاش
 صد خور و شکر و کلام
 ای با عشق کن نشانی
 و یا و سپهر صلا کرون
 از انال فید و کلام
 ای بافت نموده نشانی
 ای خورده و کلام
 ای خورده و کلام
 کرا که از اسیر
 انال بلع کلام

